

T.C.

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İKTİSAT BÖLÜMÜ

İKTİSADİ GELİŞME VE ULUSLARARASI İKTİSAT ANA
BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRKİYE'DE GÖÇMEN ALGISINI BELİRLEYEN
DİNAMİKLER VE OLUMSUZ GÖÇMEN ALGISINDA YEDEK
GÖÇMEN İŞGÜCÜNÜN ROLÜ

Burcu AMANVERMEZ

2501191810

TEZ DANIŞMANI

Dr. Öğr. Üyesi Çiğdem ŞAHİN

İSTANBUL-2023

ÖZ

TÜRKİYE’DE GÖÇMEN ALGISINI BELİRLEYEN DİNAMİKLER VE OLUMSUZ GÖÇMEN ALGISINDA YEDEK GÖÇMEN İŞGÜCÜNÜN ROLÜ

BURCU AMANVERMEZ

Türkiye, coğrafi konumunun göç geçiş yollarının üzerinde olması nedeniyle tarih boyunca hep göç almış, bu nedenle farklı toplumlara, kültürlere ve milletlere ev sahipliği yapmak durumunda kalmış bir ülkedir. Özellikle Orta Doğu coğrafyasının bir parçası olması nedeniyle, bu coğrafyada yaşanan her tür siyasi ve ekonomik krizden, ülkelerin iç çatışmaları ve savaşlarından doğrudan etkilenmektedir. Tarihsel olarak farklı dönemlerde de olsa, Ortadoğu belli aralıklarla birçok siyasi ve ekonomik çalkantıya sahne olmuştur. Örneğin bunlardan ‘Arap Baharı’ denilen ve Orta Doğu ülkelerinde baş gösteren siyasi ve ekonomik temelli çatışmalar ve iç savaşlar nedeniyle, yerleşik halkların birçoğu savaştan etkilenmiş, önemli bir kısmı da can güvenliklerinin olmaması sebebiyle ülkelerini terk edip komşu ülkelere sığınmak zorunda kalmıştır. Türkiye bu süreçte bölgeden en çok göç alan ülkelerin başında yer almıştır. Gelen göçmenler başlangıçta savaş mağduriyetlerinden dolayı hoşgörü ile karşılanmış, fakat sonradan yerel halk ve göçmenler arasında siyasi, ekonomik, sosyo-kültürel nedenlere dayanan birçok sorun yaşanmaya başlamıştır. Süreç içinde Türk toplumunun göçmenlere tahammülü azalmaya başlamış, hissedilen olumlu duygular / gösterilen hoşgörü negatif duygu ve olumsuz önyargılara dönüşmüştür.

Bu çalışmada esas olarak Türkiye’de olumsuz göçmen algısına sebep olan başlıca dinamikler ve en önemlisi bu olumsuz algının oluşumunda ‘Yedek Göçmen İşgücünün Rolü’ incelenmektedir. Bu amaçla tezde yerli ve göçmen işçilerle yapılan anketlerden oluşan bir de saha çalışması yer almaktadır. Böylece teorik olarak var olduğunu kabul ettiğimiz olumsuz göçmen algısı bütün dinamikleriyle ele alınırken, bir yandan da bunun doğruluğu pratikte, sahada da ispatlanmaya çalışılmaktadır. Anket

sonuçları yerel halkın çeşitli sebeplerden dolayı göçmenleri ülkede istemediğini, göçmenlerle işlerini, aşlarını paylaşmaktan dolayı mutlu olmadıklarını göstermektedir. Özellikle de yerli işgücünün çalışması gereken alanlarda, daha düşük ücrette ve her koşulda çalışmaya hazır bir ‘Yedek Göçmen İşgücü Ordusu’nun kendilerine rakip olarak işverenlerin emrinde olmasına karşı büyük tepki duymaktadırlar.

Anahtar Kelimeler: Göç, Göçmen emeği, Göçmen Algısı, Göç Yönetimi, Yedek Göçmen İşgücü Ordusu



ABSTRACT

THE DYNAMICS THAT DEFINE THE PERCEPTION OF MIGRANT IN TURKEY AND THE ROLE OF THE REPLACEMENT MIGRANT LABOR IN THE NEGATIVE MIGRANT PERCEPTION

BURCU AMANVERMEZ

Turkey is a country that has always been exposed to migration throughout history due to its geographical location on the migration routes, and therefore has had to host different societies, cultures and nations. Especially since it is a part of the Middle East geography, it is directly affected by all kinds of political and economic crises, internal conflicts and wars of countries in this geography. Although in different historical periods, the Middle East has witnessed many political and economic turbulences at certain intervals. For example, due to some political and economic conflicts and civil wars called the "Arab Spring" that broke out in the Middle East countries, many of the settled peoples were affected by the war, and a significant part of them had to leave their countries and take refuge in neighboring countries due to their lack of security of life. In this process, Turkey was one of the countries that received the most immigration from the region. Incoming immigrants were initially welcomed with tolerance due to their war victimization, but later on, many problems began to be experienced between the local people and immigrants based on political, economic and socio-cultural reasons. In the process, the tolerance of the Turkish society towards immigrants began to decrease, and the positive emotions felt / tolerance shown turned into negative emotions and negative prejudices.

In this study, the main dynamics that cause the negative perception of immigrants in Turkey and most importantly, the 'Role of the Reserve Migrant Workforce' in the formation of this negative perception are examined. For this purpose, there is also a field study in the thesis consisting of questionnaires made with

local and migrant workers. Thus, while the negative immigrant perception, which we accept to exist in theory, is handled with all its dynamics, it is tried to be proven in practice and in the field. Survey results show that local people do not want immigrants in the country for various reasons, and they are not happy to share their food and work with immigrants. There is a great reaction in the public against the fact that a 'Reserve Migrant Workforce', which is ready to work at lower wages and under all conditions, is at the disposal of employers, especially in areas where the local workforce is required to work.

Keywords: Migration, Migrant-labor, Migrant Perception, Migration Management, Reserve Migrant Workforce Army

ÖNSÖZ

Türkiye’de göçmen sayısı arttıkça, göçmenlerin ülke ekonomisine katkılarından çok ülkeye getirdikleri ekonomik yük ve sebep oldukları sorunlar gündem konusu olmaya başlamıştır. Özellikle 1980 sonrası neo-liberal politikalar kapsamında hayata geçirilen ‘açık sınır politikası’, ‘geçici koruma statüsü’ gibi esnek göç yönetimine yönelik uygulamaya konan esnek düzenlemeler sonucu Türkiye’de durum bugünkü kriz noktasına ulaşmıştır. Sınırlardaki denetim eksikliği ve göçmenlerin kontrolsüzce ülkenin her tarafına yayılması, en çok da buna yol açan ‘esnek göç yönetim anlayışı’ dolayısıyla hükümet, muhalefetin ciddi eleştirilerine maruz kalmıştır. Bu arada çalışma hayatında işverenlere ‘ucuz işgücü olarak’ büyük avantaj sağlayan göçmen işçilerin yerli işçiler açısından yol açtığı sorunlar ve dezavantajlar zamanla ülkede göçmen karşıtı bir tepkiye yol açmış ve bu da göçmen karşıtı oluşmaya başlayan negatif algıyı büyütmüştür.

Yerli işçilerin ücret artışı ve çalışma koşullarına iyileştirmeye yönelik mücadelelerine karşı göçmen işçilerin rakip bir ikame güç olarak karşılarında durması ve çalışma koşullarının / ücretlerin iyileştirilmesi yönündeki sendikal çabaları etkisiz kılması nedeniyle; en önemlisi de göçmenler yüzünden iş bulamayan potansiyel bir ‘yerli işsizler’ ordusunun oluşmasından dolayı, Türkiye’de göçmen algısı her geçen gün kötüleşmeye, tepki çeken bir kavram haline gelmeye başlamıştır. Bazı kesimlerde olumsuz algılar daha da keskinleşip göçmen karşıtı bir söyleme, hatta nefret söylemine doğru yön almıştır. Aslında göçmenleri tek bir kalıpta değerlendirmek ve bütün göçmenleri aynı bakış açısıyla değerlendirmek sağlıklı bir yaklaşım değildir. Tezimizde de mümkün olduğunca bu tür söylemlerden kaçınmaya, göçmenlere sayı olarak değil her birisinin ayrı ayrı birey / insan olduğu düşünülerek bakılması gerektiği konusunda hassasiyet göstermekle birlikte, tezin konusu gereği başka bakış açıları ve özellikle de göçmen algısı ile ilgili çözümlemelerde bulunurken, görüşünü belirttiğimiz taraflar ve anket yaptığımız kişiler açısından bazen bu tür ifadeler kullanmak zorunluluğu doğmuştur. Bunun bizim görüşümüz olarak algılanmaması, durum tespiti olarak değerlendirilmesi önemlidir.

Bu arada tezde Türkiye’de bulunan göçmen işçiler ve Türkiyeli işçilerle yapılan anketlerden oluşan bir de saha çalışması bulunmaktadır. Saha çalışması, “*Türkiye’deki Olumsuz Göçmen Algısını Belirleyen Dinamikler İçinde ‘Yedek Göçmen İşgücü’nün Rolü*” başlığı altındaki 3. ve son bölümümüzde yer almaktadır ve tezin de konusu olan Türkiye’de *olumsuz göçmen algısı* ve ‘*Yedek Göçmen Ordusu*’ ilişkisi bu bölümde kurulmaktadır. Bu arada Marx’ın Yedek İşgücü Ordusu kuramına göre hiyerarşik olarak daha altta ve ağır koşullarda, düşük ücretlerle güvencesiz koşullarda çalışan birçok emek kategorisi, örneğin erkek emeğine karşı, kadın emeği, kayıtlı/formel emeğe karşı kayıtsız/enformel emek ve nihayetinde bizim bu tezimizde de ele aldığımız yerli emeğe karşı göçmen emeği *Yedek Göçmen İşgücü* olarak karşımıza çıkabilmektedir. Üçüncü bölümdeki saha çalışmasında *Yedek Göçmen İşgücü* kategorisine de sokabileceğimiz işçilerle göçmen algısı üzerine bir anket gerçekleştirilmiş ve bunun analizi yapılmış, daha sonra olgusal olarak yapılan tespitlerin teorik karşılığı olarak, Marx’ın Yedek İşgücü Kuramı gösterilerek, bu çerçevede saha çalışmasında elde edilen olumsuz algılar ile teorik olarak *Yedek Göçmen Ordusu*’nun olumsuz algı oluşturmadaki rolü bağdaştırılmıştır. Böylece, göçmen algısını belirleyen birçok dinamik içinde özellikle kategorik olarak seçtiğimiz Yedek Göçmen İşgücü Ordusu’nun Türkiye’deki olumsuz göçmen algısına etkisi saha çalışması ile de desteklenmiş olmaktadır.

Tezimi yazdığım süreç içinde bana destek olan çok kıymetli hocam Dr. Öğr. Üyesi Sayın Çiğdem Şahin’e, anket çalışmalarında yardımlarını esirgemeyen sevgili arkadaşım Hadi Al Mhini’ye, çok değerli Mainul İslam’a ve aileme teşekkür ederim.

BURCU AMANVERMEZ

İSTANBUL 2023

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	ii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ.....	vi
KISALTMALAR LİSTESİ	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ	xii
TABLolar LİSTESİ.....	xiii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

GÖÇ OLGUSUNUN TEORİK ÇERÇEVESİ

I.1. KAVRAMSAL OLARAK GÖÇ TANIMLARI VE TÜRLERİ.....	5
I.1.1. Transit Göç	11
I.1.2. İç Göç	12
I.1.3. Dış Göç.....	12
I.1.4. Uluslararası Göç	12
I.1.5. Düzenli Göç.....	13
I.1.6. Düzensiz Göç.....	15
I.1.7. Zorunlu Göç.....	20
I.1.8. Bireylerin İstekleri Doğrultusunda Gerçekleşen Göç: Gönüllü Göç.....	22
I.1.9. İşgücü Göçü.....	22
I.1.10. Beyin Göçü.....	24
I.1.11. Mülteciler.....	25
I.1.12. Sığınmacılar (Asylum Seeker)	26
I.1.13. Ülke İçinde Yerinden Edilmiş Kişiler.....	26
I.1.14. Geri Dönenler	27
I.1.15 Geçici Koruma Statüsü.....	27
I.2. FARKLI YAKLAŞIMLARDA GÖÇ KURAMLARI.....	28
I.2.1. Ravenstein'in Göç Kuramı	30
I.2.2. Merkez Çevre Kuramı	31
I.2.3. Petersen'in Göç Kuramı	32
I.2.4. Everett Lee Göç Kuramı.....	32
I.2.5. Yeni Ekonomi Kuramı	33
I.2.6. Göç Sistemleri Kuramı	33

I.2.7. Neoklasik Teori.....	34
I.2.8. İkili Emek Piyasası Teorisi	34
I.2.9. Ulus-aşırı Göç Teorisi.....	35
I.2.10. Marksist Politik Ekonomi.....	36
I.3. TÜRKİYE’DE TARİHSEL SÜREÇ İÇİNDE GÖÇ POLİTİKALARI	37
I.3.1. Erken Cumhuriyet Dönemi Göç Politikaları	37
I.3.2. 1940 ile 1970 Yılları Arası Göç Politikaları	38
I.3.3. 1980’den Günümüze Neo-liberal Göç politikaları	39

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE GÖÇMEN ALGISINI BELİRLEYEN DİNAMİKLER

II.1. DEVLETİN GÖÇ /GÖÇMEN POLİTİKASI VE GÖÇ YÖNETİMİ.....	42
II.2. DEVLETİN PROPAGANDA ARAÇLARI	48
II.2.1. Ulusal Medya ve Kitle İletişim Araçları	48
II.2.2. Devlete Bağlı Sivil Toplum Kuruluşları.....	51
II.3. MUHALİF MEDYA / SOSYAL MEDYA	53
II.4. MESLEK ODALARI, SENDİKALAR VE HÜKÜMET KARŞITI SİVİL TOPLUM HAREKETLERİ	58
II.5. ULUSLARARASI MEDYA VE KÜRESEL GÖÇ POLİTİKALARI.....	64

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

OLUMSUZ GÖÇMEN ALGISININ YÜKSELİŞİ VE OLUMSUZ GÖÇMEN ALGISINDA YEDEK GÖÇMEN İŞGÜCÜNÜN ROLÜ

III.1. YÖNTEME DAİR AÇIKLAMA	68
III.2. TÜRKİYE’DE OLUMSUZ GÖÇMEN ALGISININ YÜKSELİŞİ.....	69
III.3. OLUMSUZ GÖÇ ALGISINA YÖNELİK ALAN ÇALIŞMASI VE BUNA GÖRE OLUMSUZ GÖÇ ALGISININ SEBEPLERİ	76
III.3.1. Kaynak Ülkeye Bağlı Sebepler.....	81
III.3.2. Ekonomik Temelli Sebepler.....	84
III.3.3. Sosyo-kültürel Temelli Sebepler.....	89
III.3.4. Güven Temelli Sebepler.....	92
III.3.5. Göçmenlerin Bulundukları Ülkedeki Olumlu ya da Olumsuz Davranışları	93
III.3.6. Göçün Türü ve Gerçekleşme Nedenine Göre Göçmen Algısı	96
III.3.7. Siyasi ve İdeolojik Sebepler (Göçmen algısının siyasallaştırılması)... ..	100
III.4. OLUMSUZ GÖÇMEN ALGISINDA YEDEK GÖÇMEN İŞGÜCÜNÜN ROLÜ	104
III.4.1. Marx’ın ‘Yedek İşgücü Ordusu Kuramı’ ve ‘Yedek İşgücü Ordusu Kuramı’nın Göçmen Emeline Uyarlanması	104
III.4.2. Türkiye’de Yedek Göçmen İşgücü ve Olumsuz Göçmen Algısında Yedek Göçmen İşgücünün Rolü	107

GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	114
KAYNAKÇA.....	117
EKLER (SAHA ÇALIŞMASI / ANKET)	128



KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AFAD	: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
AKT	: Aktaran
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
FRONTEX	: Avrupa Birliği Üye Ülkelerin Dış Sınırlarının Yönetimi için Operasyonel İşbirliği Ajansı
GHD	: Göçmen Hakları Derneği
ILO	: Uluslararası Çalışma Örgütü
IOM	: Uluslararası Göç Örgütü
İHD	: İnsan Hakları Derneği
KESK	: Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
TİSK	: Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu
TMMOB	: Türkiye Mimar ve Mühendisler Odaları Birliği
TTB	: Türk Tabipleri Birliği
UNCHR	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1	Yıllara göre yakalanan düzensiz göçmenlerin uyruk dağılımı	17
Şekil 2	Yıllara göre yakalanan düzensiz göçmen sayısı.....	18
Şekil 3	Dünyadaki göçmen sayısı	23
Şekil 4	Göçmenlere verilen statüler	28
Şekil 5	Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin İllere Göre Dağılımı.....	72
Şekil 6	Yıllara göre geçici koruma kapsamındaki Suriyeliler	75
Şekil 7	Kamplarda ve kamp dışında yaşayan göçmenler.....	77
Şekil 8	Şehirlere göre gelen göç	90
Şekil 9	Suriyelilerin suç oranları.....	95
Şekil 10	2019 sonrası sigortalı çalışan göçmen sayısı	111

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1 Göç Türleri Sınıflandırması	11
Tablo 2 Düzenli Göçmen Grupların gelme amaçlarına göre 2000-2011 yılları arasındaki dağılımı	14
Tablo 3 Vatandaşlık ülkesine göre Türkiye'ye gelen ve Türkiye'den giden göç.....	15
Tablo 4 Ülkelere göre göçmenlerin niteliksel dağılımı	25
Tablo 5 Türk Vatandaşları.....	78
Tablo 6 Göçmenler	79

GİRİŞ

Göç olgusu, değişen sosyo-ekonomik, kültürel, siyasal veya iklimsel koşullar nedeniyle tarihten bugüne hep var olmuş ve bundan sonra da olmaya devam edeceği bilinen bir gerçekliği ifade etmektedir. Göçün ülke ekonomileri için avantajları kadar ciddi dezavantajları bulunmaktadır. Ayrıca göç hareketleri bulundukları ülke veya toplumun bilim ve teknolojisinin gelişimine de katkıda bulunarak bir anlamda tarihin seyrini değiştirmektedir. Bu bağlamda göç olgusunun insanlığın gelişimi ve dönüşümü üzerindeki önemli etkilerini de kabul etmek gerekmektedir. Özellikle yaşama elverişli coğrafyalar yüzyıllar boyunca göçlere yol açan büyük toplumsal çatışmalara ve krizlere sahne olmuştur. Bu arada Dünyada göçe sebep olan başlıca olgulardan bahsetmek gerekirse başta ‘Kavimler Göçü’ ve bu süreçte yaşanan savaşlar, açlık ve kıtlık mücadeleleri, 1. ve 2. Dünya Savaşı ve sonrasında gerçekleşen iskân politikaları, nüfus mübadeleleri ve bunların sebep olduğu göçler ilk akla gelen olaylardır. Günümüzde de başta savaşlar olmak üzere siyasi, ekonomik ve sosyo-kültürel nedenlere dayalı ülkelerin göç alma / verme durumları hala devam etmektedir.

Uluslararası Göç Örgütü tarafından açıklanan Dünya Göç Raporu’na göre 2020 yılında, doğduğu ülke dışında yaşayan göçmenlerin sayısı 271 milyona ulaşmıştır (2020 Dünya Göç Raporu,2020; 9). Bu göçler çeşitli nedenlerden kaynaklanmaktadır. Göçmenleri ülkelerini terk etmeye kadar götüren bu nedenler içinde, özellikle son yıllarda halkı can güvenliğini tehdit edecek boyutta gerçekleşen savaş ve iç çatışmalar başta olmak üzere, açlık, salgın hastalıklar gibi sebepler olabildiği gibi ekonomik olarak daha iyi koşullara sahip olmak istemek; refah seviyesini artırma amacıyla daha iyi olanaklar arayışında olmak; eğitim ve sağlık imkanlarının daha iyi olduğu ülkelerde daha iyi hizmet alma çabası içinde olmak gibi nedenler de olabilmektedir. Her ne sebep olursa olsun ‘göç hareketleri’ hem göç edilen hedef ülkeyi hem de göç veren ülkeyi önemli ölçüde etkilemektedir. Örneğin bir ülke fazla göç alıyorsa, nereden ve ne amaçla geldikleri, demografik profili, eğitim durumu ve niteliklerine bağlı olarak göçmenlerin varlığından, hayata katılma biçiminden ve

düzeyinden mutlaka olumlu veya olumsuz bir şekilde etkilenecektir. Eğer göçmenler eğitim düzeyi yüksek, vasıflı, kültürlü iseler (Amerika'ya veya beyin göçü alan diğer gelişmiş ülkelere yapılan göç buna örnektir) genelde bu tür göç alan ülkeler sosyo-ekonomik, kültürel ve siyasal açıdan olumlu etkilenebilmektedirler. Ama tam aksi, gelen göçmen grupları eğitimsiz, vasıfsız, sorunlu, şiddete eğilimli kişilerden oluşuyorsa, örneğin iç savaştan kaçan, yasadışı terör örgütü mensubu olan, suça bulaşmış olan gruplardan oluşuyorsa, bu tür göçmenler de geldikleri ülkenin güvenlik ve asayiş açısından tehdit ve ciddi bir maliyet unsuru olabilmektedirler. Keza bir ülke göç veriyorsa da aynı şekilde, göç verilen kitlenin olumlu veya olumsuz niteliklerine bağlı olarak ülkenin ekonomik, demografik yapısının, toplumsal, siyasal, kültürel ikliminin, bir şekilde gidenlerin ardından olumlu ya da olumsuz olarak etkilendiği görülecektir. Özellikle beyin göçü veren ülkelerin nitelikli insan kaynağı ve beyin gücünü kaybetmesi gibi.

Türkiye yukarıdaki sınıflandırmaya göre göç alan ülkeler içerisinde konumlanmaktadır. 18 Mayıs 2022 tarihli Türkiye Göç İdaresi Uyum ve İletişim Genel Müdürlüğü açıklamasına göre Türkiye'de bulunan yabancı uyruklu kişi sayısı 5 milyonun üzerindedir (18 Mayıs 2022; Türkiye Göç İdaresi Uyum ve İletişim Genel Müdürlüğü). Ülkemizde, başta Suriye uyruklu kişiler olmak üzere geniş bir göçmen kitlesi mevcuttur. Bu sayı, Türkiye'nin uyguladığı esnek göç politikası ve sınır güvenliği konusunda benimsenen esnek yaklaşım nedeniyle giderek artmaktadır. Sonuç olarak göçmen sayısı arttıkça, Türkiye'de daha önce olumlu bir göçmen algısı oluşmuşsa bile, bu algı giderek kötüye doğru gitme eğilimi taşımaktadır. Söz konusu algı artan göçmen sayısı kadar, göçmenlerin ülkedeki davranışlarına, halkla uyum içinde olup olmamalarına, ekonomik olarak ülkeye katkıları veya yüklerinin olup olmamasına bağlı olarak şekillenmektedir. Günümüzde artık gerek artan sayıları gerekse ekonomik ve toplumsal hayatta önemli bir alanı işgal etmeleri bağlamında göçmenler öylesi bir konuma sahiptirler ki, Türkiye'ye yönelik herhangi bir sosyolojik veya ekonomik analizde göçmen faktörünün göz ardı edilmesi, bilimsel çalışmalarda önemli bir eksiklik olarak değerlendirilebilmektedir.

Bu çalışmada esas olarak, Türkiye’de olumsuz göçmen algısını etkileyen dinamikler arasında özellikle “Yedek Göçmen İşgücü Ordusu” kuramı çerçevesinde göçmen işçilerin rolü sorgulanmaktadır. Bunu yaparken genel olarak Türkiye’de göçmen algısının nasıl oluştuğu, özellikle olumsuz göçmen algısının hangi dinamiklerden etkilendiği konusu da ayrıca irdelenmektedir. Bu arada tezin teorik argümanlarını güçlendirmek amacıyla bir de saha çalışmasına yer verilmiştir. Bu saha çalışmasında tercihlerimizi gerek anket soruları gerek başvurulacak kişiler açısından kategorik seçiminiz olan Yedek Göçmen İşgücü Ordusu çerçevesi belirlemiştir. Diğer bir ifade ile konunun çok geniş olması ve bir sınırlandırma yapmak gerekliliği ile belli bir kentte, işyerinde yer alan kişilerle anketi gerçekleştirmek yerine, kategorik olarak seçilen *Yedek İşgücü Ordusu* kuramı bağlamında ele alınabilecek, birbiriyle rakip hale getirilen yerli ve göçmen işçilerin ankete katılmaları tercih edilmiştir. Ankette 20 yerli işçiye, 31 göçmen işçiye yer verilmiştir. İlk olarak, farklı meslek gruplarından ve farklı yaşlardaki yerli işçilerden, *göçmen algısı* üzerine bir tespit yapabilmek üzere hazırlanıp kendilerine yöneltilmiş sorulara yanıt vermeleri istenmiş, bu yanıtlar doğrultusunda da olumlu ya da olumsuz yönde oluşan bir *göçmen algısı* tespitine gidilmiş, ardından nedenlerine yönelik çözümlemeler ortaya konmuştur. Bu tespit ve çözümlemeden sonra bu kez de göçmenlerin kendilerine yönelik bu algı karşısındaki farkındalıkları ve tepkilerinin belirlenmesi amacıyla yine Yedek Göçmen İşgücü Ordusu çerçevesine bağlı kalınarak ama temsiliyet açısından da çeşitliliğe önem verilerek farklı ülkelerden, şehirlerden ve farklı meslek gruplarından 31 göçmen işçinin görüşüne başvurulmuştur. Bu anketlerde sorulan sorularda işverenler ile göçmen işçiler arasındaki ilişki, çalışma koşulları, sosyo-ekonomik açıdan barınma ve yaşam koşulları, yerli işçilerin ve genel olarak halkın göçmenlere karşı tutumları üzerine olumlu ya da olumsuz yönde bir eğilim belirlemesi yapabilecek nitelikte sorular yöneltilerek, göçmenlerde karşı tarafın algısına yönelik oluşmuş herhangi bir farkındalık veya tepki olup olmadığı saptanmaya çalışılmıştır.

Çalışma 3 ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde göç kavramı açıklanmaya çalışılmış, göçmenlere yönelik bakış açısını etkileyen önemli unsurlar arasına yer alan göç türleri 15 alt başlıkta incelenmiştir. Göç kavramının ve

göçmenliğin daha iyi anlaşılabilmesi için geçmişten günümüze görece önemli sayılabilecek on Göç Kuramına yer verilmiş ve bunlar açıklanmaya çalışılmıştır. Uluslararası Göç Kuramlarından ve göç türlerinden sonra Türkiye’de uygulanan göç politikaları tarihsel süreç içinde ele alınmış, Cumhuriyet Döneminin ilk yıllarından yakın geçmişe ve günümüze kadar uygulanan göç politikaları konusunda açıklamalar yapılmıştır.

İkinci bölümde, olumsuz göçmen algısının oluşmasında *Yedek Göçmen İşgücü Ordusu*’nun rolü tezin esas konusu iken, bununla birlikte, konuya bütünsel yaklaşmak açısından ayrıca Türkiye’de göçmen algısını belirleyen diğer 5 başlık altındaki dinamiğe de bu bölümünde yer verilmiştir. Üçüncü ve son bölümde ise, yine kategorik olarak seçtiğimiz Yedek Göçmen İşgücü Ordusu çerçevesine bağlı kalınarak yapılan anket sonuçları değerlendirilmiş, verilen cevaplar doğrultusunda bu sebepler kaynak ülkeye bağlı, ekonomik temelli sebepler, güven temelli sebepler, göçmenlerin bulundukları ülkedeki olumlu ya da olumsuz davranışlarına bağlı olarak ve göçün türü ve gerçekleşme nedenine göre ve de siyasi ve ideolojik temelli sebepler olarak sınıflandırılmıştır. Daha sonrasında Türkiye’de olumsuz göçmen algısı ve bu algı ile *Yedek Göçmen İşgücü* arasındaki ilişki hem saha çalışması hem de teorik olarak bütünleştirilmiştir. Sonuçta saha çalışmasında elde edilen ağırlıklı verilerle tezde savunulan Türkiye’deki olumsuz göçmen algısında *Yedek Göçmen İşgücü Ordusu*’nun rolü bağdaşmış olmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

GÖÇ OLGUSUNUN TEORİK ÇERÇEVESİ

1.1. KAVRAMSAL OLARAK GÖÇ TANIMLARI VE TÜRLERİ

Göç olgusu ile ilgili olarak ilk akla, göçün geçici veya kalıcı bir şekilde çeşitli sebeplere bağlı olarak kişilerin, topluca ya da sadece kendileri olarak, bulundukları yerden ayrılarak ülke içinde ya da ülke dışında başka bir yere giderek yerleşmesi gelmektedir (<https://sozluk.gov.tr/>). Göç tarih boyunca süregelen bir eylem olmuş, insanlar farklı sebepler neticesinde çeşitli yollarla ve araçlarla göç etmişlerdir. Daha geniş bir tanım olaraksa göç, birey veya toplulukların siyasal ve ekonomik koşullar başta olmak üzere sosyal, kültürel, coğrafi, dinsel vb. sebepler nedeniyle bulunduğu yerleşim yerini terk etmesi, hayatının tamamını ya da bir bölümünü geçirmek üzere bulunduğu ülke içerisinde ya da farklı ülkelere giderek yer değiştirmesi eylemidir (Adıgüzel, 2016:18). Bu kapsayıcı ve genel tanımlamalarla birlikte farklı bilimsel ekoller / disiplinler de göç eylemini kendi alanlarının kavramsal çerçevesine ve öncelik verdikleri konuya göre daha farklı vurgulamalarla tanımlayabilmektedirler. Göç üzerine daha birçok tanımlamalar yapılmış ve barındırdığı farklılıklara rağmen bütüncül olarak bu kavramın pekiştirilmesini sağlamıştır. Çünkü göç her alanı etkileyebilen bir kavramdır. Kavramsal çelişkileri ortadan kaldırmak ve bu alanda geliştirilen tanımlamaların doğru ve etkin olmasını sağlamak amacıyla Uluslararası Göç Örgütü tarafından oluşturulan “Göç Terimleri Sözlüğü” nün yaptığı tanım, göç konusunda küresel bir olgu kabul edilmiş, böylece farklı tanımların birbiriyle ilişkilendirilip koordine edilmesi sağlanmıştır (Çağlar, 2018: 30). Sonuç olarak Uluslararası Göç Örgütü’nün oluşturduğu Göç Terimler Sözlüğündeki tanım şu şekildedir: *“Göç uluslararası bir sınırı geçerek veya bir Devlet içinde yer değiştirmek. Süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleridir. Buna, mülteciler, yerinden edilmiş kişiler, yerinden çıkarılmış kişiler ve ekonomik göçmenler dâhildir”* (Göç terimleri Sözlüğü).

İnsanlık tarihi seyri boyunca devam eden göç olgusu ile insanlar daha iyi iklim koşullarına ulaşmak, barınacak yeni yerler bulmak için uygun görülen mekânlara

yerleşmiştir. Globalleşme ile birey ve kitlelerin göç etme isteklerinde artış olmuş, refah seviyelerinin daha yüksek olduğu yerlere doğru yapılan göç hareketleri yaygınlaşmıştır. Göçü gerçekleştiren birey veya topluluklar göçmen olarak nitelendirilir (Taş ve Özcan, 2017: 39). Yine Uluslararası Göç Örgütü (IOM, 2009) tarafından hazırlanan Göç Terimleri Sözlüğü içerisinde göçmen tanımına da detaylı olarak yer verilmiştir. IOM, sözlükte göçmen kavramını: “Hem maddi ve sosyal durumlarını iyileştirmek hem de kendileri veya ailelerinin gelecekte beklenenlerini artırmak için başka bir ülkeye veya bölgeye göç eden kişi ve aile fertleri” şeklinde izah etmiştir. Göçmenler de göç etme sebeplerine bağlı olarak değişik isimlerle nitelendirilmiştir. Yaşam koşullarını iyileştirmek için kendi ülkesi dışına giden göçmene “ekonomik göçmen” denmiştir. Ekonomik ihtiyaçlarını karşılayamayan bu nedenle göç etmek zorunda kalan kişiye “yoksulluğa bağlı göçmen” tanımı verilmiştir. Vatandaşı olmadığı halde geçici olarak ekonomik bir faaliyetle başka bir ülkenin sınırları içerisinde bir şirket veya kuruluşun bünyesinde istigal eden kişiye “göçmen işçi” adı verilmiştir (IOM, 2009). Bu bağlamda göçmen terimlerine bakıldığında göç-ekonomi ilişkisinin ne denli birbiriyle ilişkisi olduğu ve ekonomiden bağımsız olmadığını da görmek mümkündür. Göç etmeye sebep olan ekonomik nedenlere ek olarak yaşanan çevresel sorunlar, siyasal çatışma ortamları güvenli yaşam açısından negatif etkiler barındırıp göç hareketlerini de önemli oranlarda etkilemektedir. Göç hareketliliğinin çeşitli sebeplerde yaşandığı ülkelerde göç nedeniyle oluşan değişimlerin dışında göçmenlerin gittikleri ülkelerde, ülke içinde göç hareketliliği varsa gittikleri şehirlerde bulunan toplumla yaşadıkları uyum problemleri de oldukça yaygındır. Ayrıca göçmenlere yönelik, göç ettikleri ülkelerde bulunan vatandaşların tutum ve davranışlarında da farklılıklar gözlemlemek mümkündür. Kimlik tanımı ile ilgili sorundan ileri gelen bu davranışlardaki değişikliklerin temelinde “ulusal kimlik” ve “evrensel kimlik” anlayışı ve bu ayrımın yapılabilmesi yatmaktadır. Evrensel olan kimlik anlayışına göre birey kültürel, siyasal, ekonomik konumundan bağımsız olarak evrensel vatandaşdır ve eşittir. Fakat ulusal kimlik açısından durum incelendiğinde göçmen algısında millettten millete değişiklikler gözlemlenebilmektedir ve bu açıdan bakıldığında genellikle bu algı olumsuz niteliktedir (Bratram, Poros & Monforte, 2017: 19). Bu bağlamda gerçekleşen göçün devletin ekonomik durumunu, siyasal

politikalarını, halkın yaşayış biçimini etkileyip etkilemediğini, düzeni bozmadan sürecin nasıl işlenmesi gerektiğini bilmek önemli bir husus olmaktadır. Tarihsel süreç içerisinde bireysel ve kitlesel göç hareketleri, büyük nüfus kitlelerinin hareketlerini, yeni oluşumları, yıkımları ve kültürel yakınlaşmaları, savaşları ve barışları beraberinde getirmiştir. Neticede, göç ile ilgili farklı yaklaşımlar olmasına rağmen göçün tanımındaki temel faktör ‘yer değiştirme eylemi’dir. Göç ile yapılan yer değiştirme sonunda göçü yapan ve göç alan yerdeki genel yapı kaçınılmaz olarak değişime uğramaktadır.

Bu arada araştırmamız kapsamında göç türlerine detaylı olarak yer vermekteyiz. Bunun nedeni, göçün gerçekleşme şekli / türü ile göçmenlerle ilgili oluşan algının yakından ilgisi olmasıdır. Örneğin bugün İran’da sokakta bir kadının başörtüsü yarım açılmış diye ahlak polisleri tarafından katledilmesi ülkede büyük bir isyan dalgasına yol açmıştır. Bu haber ilk olarak www.sondakika.com’da aşağıda görüldüğü şekilde yer almış, ayrıca tüm dünya basınında da yine ‘son dakika’ haberi olarak yayılarak büyük bir etki yaratmıştır.

“Başörtüsünü düzgün takmadığı için öldürülen Mehsa Emami'nin cenazesinde İranlı kadınlar isyan etti”

“İran’da başörtüsünü düzgün takmadığı gerekçesiyle polis tarafından dövülerek öldürülen Mehsa Emami'nin cenazesine katılan yüzlerce kadın, İran polisini protesto etmek amacıyla zorunlu olan başörtülerini takmadı” (17.09.2022) www.sondakika.com,).

Mesha Emami’nin polis tarafından öldürülmesi ile başlayan isyanlar karşısında İran dikta rejiminin protestocu kadınlar ve destekçileri için hayati bir tehdit oluşturmaya başlaması, bu protestoların sürmesi ve olayların büyümesi halinde, tehditlerin daha da artacak olması ve nihayetinde baskıların artık ‘yaşam hakkı tanınmaz’ düzeye ulaşması sonucunda bu insanların eninde sonunda ‘zorunlu göç’ olgusu ile yüzleşecekleri ve bir şekilde ülkelerini terk etmek zorunda kalacakları bir gerçektir. Bu durumda canlarını kurtarmak için ülkelerini terk eden İranlı kadın-erkek göçmenlere karşı oluşan göçmen algısıyla, sadece ekonomik nedenler yüzünden ülkesini terk etmiş, kendileri için potansiyel bir rakip, işlerini ellerinden almaya aday

bir ‘tehdit’ olarak görülen işçi pozisyonundaki göçmenlere karşı oluşan algı, en azından başlangıçta aynı olmamaktadır. Zaman içinde bütün göçmenler aynı kefeye konulsa da ilk algının oluşumunda göçmelerin ev sahibi ülkeye ne amaçla sığındığının hangi yolla ülkeye giriş yaptığının, yani göç etme türlerinin, gerçekten de önemli bir faktör olduğu görülmektedir. Bu konu da Yahudilerin zorunlu göç etme durumlarını da örnek olarak irdeleyebiliriz. Hem dönemin tarihsel koşulları, ülkelerin Yahudiler karşısındaki tutumu ve ırkçılığa karşı yaklaşımları, hem de Hitler, Mussolini, Franco gibi faşist diktatörlüklerin halklarını propaganda aygıtı ile kendi ırkçı ideolojilerine göre manipüle edip yönetmeleri / yönlendirmeleri karşısında, dünyadaki Yahudi göçmen algısı da ülkeden ülkeye farklılık göstermiştir. Bugünkü çağdaş dünyada ise neredeyse bütün çağdaş devletler tarafından, en azından görünüşte Hitler’in Yahudi katliamı tamamen kınanmaktadır. Bununla birlikte İran’daki gibi daha vahim insanlık dışı tutumlar, ırkçı, cinsiyetçi yaklaşımlar da hala bazı ülkelerde hâkimiyetini sürdürmektedir. Tekrar Yahudi göçmenler sorununa dönülürse, o dönem Hitler’in ve diğer ırkçı faşist yönetimlerin zulmünden kaçan Yahudi göçmenlere birtakım ülkelerin tamamen kapılarını açarken birtakım ülkelerinde, özellikle de Yahudi düşmanı, Almanya’yı destekleyen ülkelerin, aynı Hitler gibi kendi ülkelerindeki Yahudilere karşı benzer soykırım gerçekleştirdikleri, onları işkenceye tabi tuttukları ve nihayetinde katlettikleri görülmektedir. Bu arada başta Almanya olmak üzere Yahudi soykırımı yapılan ülke halklarının da genel olarak liderlerinin izinden giderek Yahudilerden nefret ettikleri, bu katliamları destekledikleri gözlemlenmektedir. Tekrar bugüne dönerek bakıldığında, Suriye’de rejimin ölümle tehdit ettiği insanlara Türkiye ilk kapısını açtığında, çoğu Türk vatandaşının bunun insani bir görev olduğunu düşünmesi ve rejim karşıtı Suriyeli göçmenlere karşı bir sempati beslemesinin, onları hoş karşılamasının, dönemin siyasal iktidarı olan AK partinin ve onun lideri Recep Tayyip Erdoğan’ın Suriye ile anlaşmazlık içinde olması ve Esad’a karşı tavır almasının yakından ilgisi bulunmaktadır. Burada da ülkenin lideri olarak Erdoğan’ın yönlendirmesinin ve propaganda aygıtları ile halkın manipüle edilmesinin etkisi büyüktür. Bu konuda başlangıçta ciddi bir ‘Suriyeli göçmen algısı’ yönetiminin başarıyla uygulandığı dikkat çekmektedir. Bu da bu göçmenlerin başlangıçta ülke içinde hoş tutulması sonucunu doğurmuştur. Sol muhalefet partiler de evrensel insan haklarına bağlılıkları ve

savaştan kaçan bu insanları yaşam hakkına saygı duymaları sonucu, bu kesimden de Suriyeli göçmenlere başlangıçta pek tepki gelmemiştir. Fakat sonradan ülkede göçmenlerin sebep olduğu vukuatlar, suçlar artmış, göçmenler kontrol edilemez hale gelmiştir; sınırlarımızdan kaçak göçmenler denetimsiz bir şekilde girip çıkışları sonucunda ülkedeki asayişin gittikçe bozulduğu görülmüştür gerek Türk halkının gerekse muhalefetin göçmenlere karşı sabrı taşmış, hoşgörüsü azalmış ve ülkede genel olarak göçmen karşıtı bir tavır hakim olmaya başlamıştır. Bu konuda siyasal iktidarın da böyle çelişkili söylemlerde bulunduğu gözlemlenmektedir. Bir yandan Suriyeli göçmenlere sahip çıkma politikası devam ederken bir yandan da göçmen nüfusundaki artışın ülke ekonomisinin yükünü arttırdığı, bundan böyle göçmenler üzerindeki denetimin arttırılacağı, özellikle ‘kaçak göçmenler’ ile sıkı mücadele politikasının kararlılıkla sürdürüleceği vurgusu yapılmaktadır.

Literatürde göç türlerine bakıldığında araştırmacılar tarafından farklı şekilde sınıflandırmalar yapılmıştır. Göç eden gruplar bireysel göç, aile ile göç, toplu göç şeklinde sınıflara ayrılabilirdiği gibi göç etme sebeplerine bağlı olarak ya da oluş sebeplerine göre iç göç, dış göç, gönüllü göç, zorunlu göç, kısıtlı veya sürekli göç olarak sıralanabilir (Özkalp 1995). Bireysel veya aile göçü, bireylerin gelişmemiş veya daha az gelişmiş ülkelerinden gelişmiş olan ülkelere yerleşmesi olarak nitelendirilmiştir. Petersen (1958) ise göçleri beş farklı kategoride incelemiştir. Bunlar ilkel, zorlama- zoraki, yönlendirilen, serbest ve kitlesel göçlerdir. İlkel göç çok eski dönemlere dayanan, avcılık ve toplayıcılık döneminde ilkel kabilelerin yiyecek ve barınma ihtiyaçlarını karşılamak için yaşadıkları alanlardan başka alanlara göç etmesidir. Mecburi veya zorlamalı göç, bireylerin, ekonomik, politik, kanunların gerektirdiği hukuksal sebepler veya iklim, yer şekilleri gibi doğanın şartlarından kaynaklı sorunlardan dolayı yer değiştirmek zorunda kaldıkları göç türüdür. Buna örnek olarak yine İkinci Dünya Savaşı’nda Yahudilerin Sovyet Rusya ve Nazi Almanyası’nın uyguladığı baskı ve şiddetten kaçmak amacıyla ülkelerini terk etme eylemi gösterilebilir. Kontrollü veya yönlendirilen göç, bir ülkede belirli sayıdaki kişilerin yönlendirilmiş bir şekilde göç ettirilmesidir. Burada nüfus sayısının ne oranda olduğu saptanır ve belli bir sınır koyularak göç hareketi yapılır. Kitlesel göç hareketi

ise yoğunlukta olan nüfusun belirli sebeplerle bir bölgeden başka bölgeye göç ettirilmesidir (Çağlar, 2018: 33). Yine literatürde göç türlerine ilişkin farklı sınıflandırmaları görmek mümkündür. Fakat önemli olan husus göç olgusunun insanlar için oluşturduğu anlamdır. Ortak algılanan göç olgusu, göçle ilgili olan problemlerin iyileştirilmesi veya çözülmesi için önemli bir husus olmaktadır. Göç olgusu veya göç eylemi çeşitli nedenlerden dolayı ülke içinde veya ülke dışına doğru gerçekleşebilmektedir. Kişilerin çalışmak veya eğitim amacıyla kendi istekleriyle göç etmesi “gönüllü göç” olarak nitelendirilmektedir. Kişilerin kendi rızaları olmadan savaş, deprem veya başka bir sorundan kurtulmak için göç etmesi durumuna “zorunlu göç” söz konusu olmaktadır. Ülkenin siyasi olarak çizilmiş yasal sınırlarına bağlı olarak bu sınırlar dahilinde gerçekleşen göçe ‘iç göç’, bu sınırların haricine yapılan göçe ise ‘dış göç’ denilmektedir (Taş ve Özcan, 2017: 39). Göç olayı ile ilgili bilinmesi gereken bir diğer kavram ‘transit göç’tür. Bu kavram genel kullanım biçimine bakıldığında, göçmen olma sebepleri fark etmeksizin göçmenin, göç etmeyi planladığı ülkeye giderken o yol üzerindeki ülkelerde kalıcı olmaksızın, kısa süreli olarak bulunması şeklinde tanımlanmıştır (Şişman ve Balun, 2020:64).

Göç olayının gerçekleşme sebebi ülkenin siyasi, sosyo-ekonomik, dini, kültürel durumuna veya coğrafi konumuna göre değişebilmektedir. Siyasi, etnik, dini, ekonomik durumlar göçü oluşturan temel sebeplerden birkaçıdır. Aslında bu nedenlerden dolayı insanların göç etmesi onları mülteci konumuna getirmiştir (Taş ve Özcan, 2018: 39). Taş (2013) göçlerin belli kriterlere göre birbirinden ayrıldığını, göç olgusunu şekil ve süresine göre, yoğunluğuna göre sınıflandırıldığını ifade etmiştir. Bir başka göç sınıflandırması da zorunlu, ilkel, serbest, büyüklüğüne göre, zorlama olmasına göre yapılmıştır. Burada dikkat çekilen zorunlu ve zorlama göç tabirleridir. Zorlama göç zorunlu göçten farklı olarak kendi rızaları olmamakla beraber baskı yoluyla başka bir yere göç ettirilmesidir (Taş, 2013).

Sonuç olarak göç, ülkeler arasında gerçekleşebildiği gibi ülke içerisinde de olabilmektedir. Yine göç, kişilerin kendi istekleri doğrultusunda, tercihe bağlı olabildiği gibi, devletler tarafından insanlar göçe zorlanabilmektedir. Ayrıca göç,

bireyler farklı sebeplere bağlı olarak göç ettiklerinden göç etme sebeplerine bağlı olarak da sınıflandırılmaktadır.

Aşağıdaki tabloda göç türleri sınıflandırılması yapılmıştır. Daha sonra bu türler açıklanmıştır. Göç türleri farklı kaynaklarda farklı şekillerde sınıflandırılabilmektedir. Bu tablo bu çalışmada kullanılan göç türlerinin açıklanma sırasına göre düzenlenmiştir.

Tablo 1 Göç Türleri Sınıflandırması

GÖÇ TÜRLERİ	KAPSADIĞI ALAN BAKIMINDAN	TRANSİT GÖÇ
		İÇ GÖÇ
		DIŞ GÖÇ
		ULUSLARARASI GÖÇ
	KAYIT ALTINA ALINMALARI BAKIMINDAN	DÜZENLİ GÖÇ
		DÜZENSİZ GÖÇ
	NEDENLERİ BAKIMINDAN	ZORUNLU GÖÇ
		GÖNÜLLÜ GÖÇ
	GÖÇMENLERİN EĞİTİM DURUMU BAKIMINDAN	İŞÇİ GÖÇÜ
		BEYİN GÖÇÜ
	GÖÇ ŞEKLİ VE SÜRESİ BAKIMINDAN	MÜLTECİLER
		SİĞİNMACILAR
		ÜLKE İÇİNDE YERİNDEN EDİNİMİŞ İNSANLAR
		GERİ DÖNENLER

I.1.1. Transit Göç

Transit göç, gelinen ülke ya da gidilmek istenilen ülke olmayıp asıl hedef ülkeye varmadan önce çeşitli sebeplerle göçmenlerin geçici süreliğine konaklamak üzere rota üzerinde bulunan ülkelerde bulunulması haline verilen isimdir. Örneğin Orta Doğu'dan herhangi bir ülkeden gelip Avrupa'daki herhangi bir ülkeye gitmek isteyen bir göçmen bu göç etme sırasında Türkiye'ye uğrarsa ve burada geçici süreliğine kalırsa buna transit göç diyebiliriz. Genellikle jeopolitik olarak önemli

konumlarda bulunan ülkeler bu göç akınına maruz kalırlar. Türkiye böyle bir sınıflama açısından değerlendirildiğinde hem transit ülke hem de hedef ülke konumundadır.

I.1.2. İç Göç

İç göç, 1960'ların sonlarında sosyal bilimlerin önemli inceleme alanlarından biriyken sonradan kentleşme sorunun alt başlığı halinde incelenmeye başlanmıştır (Baklacioğlu,2003: 172) Kırdan kentlere doğru yapılan göçler neticesinde şehirlerin yapısı, üretim biçimleri değişmiş iç göç farklı anlamlar kazanmıştır (Sağlam,2017: 144). Kentlerin yapısı bozulmuş, bu sürecin hızlı olması ile mülkiyet problemleri, toplumsal uyumsuzluklar ortaya çıkmıştır. Bu arada kentlere ekonomik ve sosyal koşullardan dolayı göç etmek yanı sıra mevsimlik işçi göçleri de iç göç sayılmaktadır. İç göçler, ekonomik ve sosyal sebeplerin dışında, ülkede bir iç savaş söz konusu olduğunda ya da çeşitli sebeplerden çatışmalar ortaya çıktığında, bu bölgelerin boşaltılıp buradaki insanların göç ettirilmesi şeklinde de gerçekleşebilmektedir. Böyle bir durumda hem bir iç göç hem de zorunlu bir göç söz konusudur.

I.1.3. Dış Göç

Devletler özelinde bakıldığında dış göç devletin sınırları dâhilinden sınırları dışına giden ya da devlet sınırları içerisine gelen her türlü göç akımı olarak değerlendirilebilir. Ülkeler arasında da bu kavram küresel ölçekte etki yarattığından diğer devletler için müdahale edilebilir bir kavramdır. Ülkeye dış göç gelmesi de ülkeden göçün başka ülkelere yapılması da mutlaka diğer taraf ülkeyi etkileyeceğinden olay uluslararası boyut kazanmaktadır. Bu durumda ülkenin kaynak ülke ya da hedef ülke konumunda olması bir değişiklik yaratmamaktadır.

I.1.4. Uluslararası Göç

Nurcan Özgür Baklacioğlu'nun doktora tezinde uluslararası göçün tanımı şu şekilde yapılmıştır.

“İşsizliğin, büyüme hızında durgunluğun ve etnik sorunlar nedeniyle zorunlu göç ve mülteci hareketlerinin yaşandığı 1990 sonrası dönemde, salt devlet ülkesi ile ilgili hareketleri kapsayan dış göç kavramı global göç hareketlerini ifade etmede yetersiz kalmıştır. Bu yetersizliği de bir bakıma ‘uluslararası göç’ kavramı telafi etmiştir” (Baklacioğlu,2003: 173).

Bu noktada, aslında dış göçle uluslararası göçün önceden aynı anlamı taşıdığını, sonradan dış göç tanımlamasının yetersiz kalması sebebiyle yeni bir kavram olarak ortaya çıktığını söyleyebiliriz. Ayrıca, “bölge içi göç ve bölgeler arası göç, Kuzey-Güney ülkeleri arası göç, 3. Dünya ülkelerinden batı ülkelerine göç” şeklinde, uluslararası göçü kendi içerisinde de sınıflandırmak mümkündür (Baklacioğlu,2003: 174). Örneğin Meksika’dan Amerika Birleşik Devletleri’ne yapılan göç bölgeler arası göç, Cezayir’den Fransa’ya yapılan göç eski tarihlerden gelen sömürü ilişkisine dayalı kıtalar arası göç, Orta Asya ve Orta Doğu’daki az gelişmiş ülkelere Avrupa ülkelerine yapılan göç 3. Dünya ülkelerinden Batı ülkelerine yapılan göç şeklinde, bu sınıflandırma içine sokulabilmektedir.

I.1.5. Düzenli Göç

Göç Terimleri Sözlüğüne göre, “Yasal olarak tanınan, yasal kanallar yoluyla gerçekleşen” her türlü göç, düzenli göç kapsamına girmektedir (ILO,14). Düzenli göçmen ülke sınırları içerisinde kanunlara uygun olarak gelmiş, çalışma izni ya da oturma izni olan kimselerden oluşur. Düzenli göçmenlerin Türkiye’ye gelme amaçlarının başında daha iyi ekonomik koşullara ulaşmak, daha iyi eğitim almak ya da dini, etnik sebepler başta olmak üzere Türkiye’de yaşamayı tercih etmek gelmektedir.

Aşağıdaki tablo Türkiye Cumhuriyeti kalkınma Bakanlığı’nın 2014-2018 ‘Onuncu Kalkınma Planı Göç’ isimli Özel İhtisas Komisyonu Raporu’nda bulunan 2000 yılından 2011 yılına kadar düzenli göçmenlerin hangi amaçla Türkiye’ye geldiklerini göstermektedir. Bu tablodaki veriler incelendiğinde 2011 yılı sonu itibarıyla toplam 2.029.066 kişinin oturma izni bulunmaktadır. Çalışma amacıyla gelen kişilerin oranı %13,2 iken, eğitim amaçlı gelenlerin oranı ise %14,8’dir.

Tablo 2 Düzenli Göçmen Grupların gelme amaçlarına göre 2000-2011 yılları arasındaki dağılımı

Düzenli Göçmen Grupları	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Toplam (%)
Çalışma Amaçlı	24.200	22.414	22.556	21.650	27.500	22.130	22.805	25.475	18.900	17.483	19.351	23.027	267.491 (%13,2)
Eğitim Amaçlı	24.600	23.946	21.548	21.810	15.000	25.240	24.258	22.197	28.597	27.063	29.266	37.260	301.505 (% 14,8)
Diğer Amaçlı	119.300	114.894	113.566	108.743	113.000	84.224	139.523	135.365	127.429	118.780	128.327	156.919	1.460.070 (% 72,0)
Toplam (Oturma İzinleri)	168.100	161.254	157.670	152.203	155.500	131.594	186.586	183.757	174.926	163.326	176.944	217.206	2.029.066 (%100)

Kaynak: Ahmet İÇDUYGU, Sema ERDER, Ömer Faruk GENÇKAYA, 2009. Türkiye'nin Uluslararası Göç Politikaları, 1923-2023. Ulus-devlet Oluşumundan Ulus-ötesi dönüşümlere. SOBAG Proje No: 106K291, TÜBİTAK, Ankara; İçişleri Bakanlığı.

Yukarıdaki tabloya göre, 2000 yılından 2011 yılına kadar düzenli göçmen sayısının belli bir istikrar olmaksızın bir artan bir azalan seyir izlediği görülmektedir. Diğer taraftan 2010 yılından 2011 yılına geçerken, özellikle eğitim amaçlı düzenli göç gruplarında önemli bir sıçrama olduğu gibi, bu süreçte diğer bütün gruplardaki en yüksek sıçramaların da yine bu tarihler arasında gerçekleştiği gözlemlenmektedir.

Aşağıdaki tablo, Türkiye İstatistik Kurumu'nun Uluslararası Göç İstatistiği raporlarından 2018-2019 yıllarını kapsayan 'Vatandaşlık ülkesine göre Türkiye'ye gelen ve Türkiye'den giden göç' çalışmasından alınmıştır (<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Uluslararası-Goc-Istatistikleri-2019-33709>).

Aşağıdaki tabloda göç hareketliliğinin yaşandığı ilk 20 ülke yer almaktadır. Tabloda 2019 yılında Türkiye'ye gelen en fazla göçmen sayısı, 98.554 kişiyle Irak uyruklu göçmenlerden oluşmaktadır. Yine Türkiye'den ayrılan en fazla göçmen sayısı da 58.631 kişi ile yine Iraklı göçmenlere aittir.

Tablo 3 Vatandaşlık ülkesine göre Türkiye'ye gelen ve Türkiye'den giden göç

Vatandaşlık ülkesine göre Türkiye'ye gelen ve Türkiye'den giden göç, 2018, 2019

Immigrants and emigrants by country of citizenship, 2018, 2019

[31 Aralık tarihi itibarıyla-As of 31 December]

Yıl Year	Vatandaşlık ülkesi Country of citizenship	Türkiye'ye gelen göç Immigrants			Türkiye'den giden göç Emigrants			Net göç Net migration
		Toplam Total	Erkek Male	Kadın Female	Toplam Total	Erkek Male	Kadın Female	
2019	Toplam-Total	677 042	368 515	308 527	330 289	180 444	149 845	346 753
	Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları Turkish Republic citizens	98 554	57 861	40 693	84 863	51 861	33 002	13 691
	Yabancı uyruklular-Foreign nationals	578 488	310 654	267 834	245 426	128 583	116 843	333 062
	Irak-Iraq	83 829	45 556	38 273	58 631	32 054	26 577	25 198
	Türkmenistan-Turkmenistan	80 003	52 146	27 857	14 067	6 334	7 733	65 936
	Afganistan-Afghanistan	47 228	28 166	19 062	16 790	10 259	6 531	30 438
	Suriye-Syria	43 190	23 902	19 288	8 051	4 790	3 261	35 139
	İran-Iran	42 351	23 531	18 820	18 004	9 918	8 086	24 347
	Azerbaycan-Azerbaijan	26 563	13 639	12 924	14 831	8 477	6 354	11 732
	Özbekistan-Uzbekistan	25 064	8 334	16 730	12 840	4 405	8 435	12 224
	Rusya Federasyonu-Russian Federation	17 311	6 742	10 569	7 182	2 683	4 499	10 129
	Mısır-Egypt	12 502	7 630	4 872	6 846	4 758	2 088	5 656
	Libya-Libya	12 082	7 564	4 518	7 190	4 397	2 793	4 892
	Ürdün-Jordan	11 268	7 021	4 247	3 613	2 447	1 166	7 655
	Somali-Somalia	10 290	5 429	4 861	1 516	931	585	8 774
	Filistin-Palestine	9 978	6 269	3 709	4 248	2 781	1 467	5 730
	Kazakistan-Kazakhstan	9 950	4 280	5 670	3 780	1 564	2 216	6 170
	Kırgızistan-Kyrgyzstan	9 950	2 694	7 256	5 879	1 864	4 015	4 071
	Almanya-Germany	9 417	4 759	4 658	3 973	1 948	2 025	5 444
	Gürcistan-Georgia	8 128	2 173	5 955	5 700	1 330	4 370	2 428
	Fas-Morocco	8 081	2 306	5 775	2 249	619	1 630	5 832
	Çin-China	7 328	4 169	3 159	3 252	2 501	751	4 076
	Yemen-Yemen	6 907	4 484	2 423	2 742	1 805	937	4 165

I.1.6. Düzensiz Göç

Düzensiz göç, bir ülkeye yasa dışı yollarla giren veya yasal yollarla girip, geri dönmesi gereken zamanda dönmeyip, yasal olmayan şekilde ülkede bulunmaya devam eden bireylerin oluşturduğu göç türüdür. Göç alan ülkeler açısından düzensiz göç ekonomik, toplumsal, sosyal sorunlara en çok sebep olan türdür. Çünkü bu guruba giren göçmen kıstasında bir kesinlik bulunmamaktadır. Örneğin bir göçmen yasal olarak ülkeye girmiş olsa bile, sonradan çalışma izni olmadığı halde çalışmaya başladığı için bu guruba dahil olmuş olabilmektedir. Ya da yasa dışı yollarla ülkeye girdiği halde, sonradan ikametgâh izni (oturma izni) alıp yasal konuma geçmişken hala daha düzensiz göçmen sayılmaya devam edilebilmektedir. Bu durumda hem tanımlama açısından bir yetersizliğin hem de kavramsal olarak bir karmaşanın söz konusu olduğu söylenebilir. Özellikle 20. Yüzyıl sonlarında yaygınlaşan, devletlerin uyguladığı göç politikalarına ve koydukları yasal düzenlemelere rağmen bu yasalara

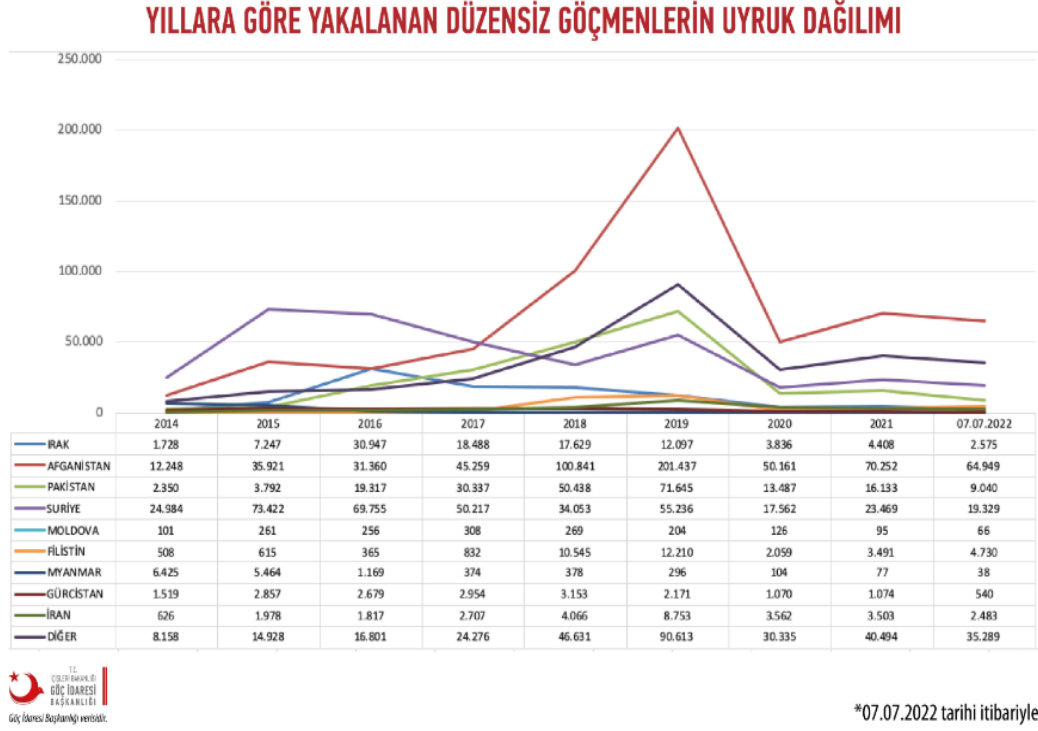
uymayan yollar, yöntemler bu kavramı ortaya çıkartmıştır. Özüne bakıldığında kavramın siyasal ve hukuksal dayanağının olduğunu söylemek mümkündür. Diğer taraftan ülkeler arası savaş veya ülkelerde yaşanan iç çatışmalar da düzensiz göçü tetikleyen unsurların başında gelmektedir.

Yukarıdaki açıklamalardan anlaşıldığı üzere, ‘düzensiz göçmenlik’, göçü alan ülkedeki bireyler ile göç eden bireylerin arasında çatışmaların, uyumsuzluğun, toplumsal sorunların, yedek işgücü probleminin en yoğun gözlemlendiği ve ‘göçmen’ sorunları tartışıldığında da, çözülmesi en zor ama aynı zamanda zorunluluk gerektiren meseleleri içeren bir konuma sahiptir. Ev sahibi ülke vatandaşları açısından özellikle ekonomik açıdan ciddi bir tehdit oluşturduğu düşünülen düzensiz göçmen sorunu, bugün başta Türkiye olmak üzere pek çok ülke için önemli bir sorun haline gelmiştir.

Aşağıdaki tablo, T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı resmî web sitesinde 07.07.2022 tarihinde yayınlanmıştır. Bu tablo incelendiğine 2016 yılı itibariyle artmaya başlayan 2017 ve 2019 itibariyle ciddi bir ivme kazanan Afgan göçmenlerin sayısının dikkat çektiği görülmektedir. Bu sayı 2019 yılında 201.437 iken ciddi bir düşüş göstererek 2020’de 50.161 kişiye düşmüştür. 2022 yılı temmuz ayı itibariyle ise tekrar bir yükselişe geçerek 64.949 kişiyi ulaşmıştır. 2019 yılında yakalanma sayılarında artış olan düzensiz göçmen göstergelerinde, Afgan uyruklu göçmenlerden sonra, grafiğe dahil edilmemiş olmakla beraber, en inişli çıkışlı seyre sahip göçmenlerin ise, Pakistan ve Suriye uyruklu göçmenlerin oldukları gözlemlenmektedir.

Yine tablodan hareketle 2015 yılında Suriyeli düzensiz göçmenlerin sayısı 73.422’dir. 2018 yılına kadar bu sayı giderek azalmış, 2019 yılında tepe oluşturarak 55.236 kişiye çıkmıştır. Temmuz 2022 yılı itibariyle şu anda ülkemizde tespit edilen Suriyeli düzensiz göçmen sayısı 19.329’dur.

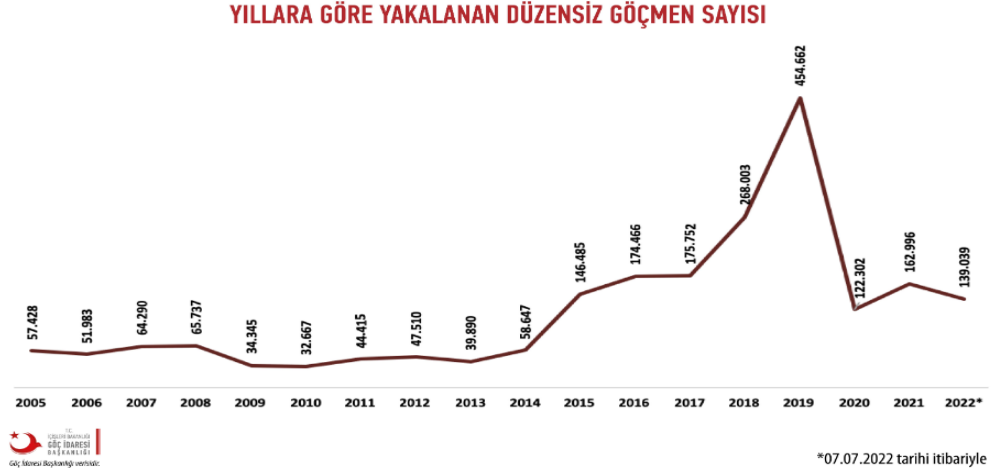
Şekil 1 Yıllara göre yakalanan düzensiz göçmenlerin uyruk dağılımı



Göç ve göçmen konusunun gittikçe ülke gündemine oturması ile birlikte, Türkiye’de düzensiz göçle mücadele kapsamında 15.07.2018 tarihli, 4 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Düzensiz Göçle Mücadele Dairesi kurulmuştur (<https://www.goc.gov.tr/turkiyenin-duzensiz-gocle-mucadelesi>). Bu dairenin başlıca hedefleri arasında, güvenlik tedbirlerinin arttırılması; göç birimleri ile güvenlik teşkilatının işbirliği ve koordinasyon içinde olmasını kolaylaştıracak reformların yapılması, uluslararası alanda imzalanan geri kabul anlaşmalarının gereklerinin etkin bir şekilde yerine getirilmesi gibi maddeler bulunmaktadır. Bu maddelerin hayata geçirilmesi amacıyla 2021 tarihinden 2025 tarihine kadar geçerli olacak şekilde bir de eylem planı hazırlanmıştır. “Düzensiz Göçle Mücadele Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem Planı” olarak adlandırılan bu planın temel hedefi ülkeye gelen düzensiz göçmenlerin gelme sebeplerini tespit ederek kaynağında yatan sorunu yok etmek

olmaktadır. Bunu yaparken de uluslararası arenada diğer devletlerin ve uluslararası örgütlerin desteği beklenmiş, iş birliği içerisinde olunması planlanmıştır. Aynı zamanda ülke sınırlarının daha iyi korunması için bir dizi güvenlik önlemlerinin hayata geçirilmesi de bu plana dahil edilmiştir. Planlama yapılırken göçmenlerin kişilik haklarının korunması hususuna hassasiyet gösterilmiş, ayrıca ‘Geri Gönderme Merkezleri’nin insan haklarına saygıda gereken özeni göstermeleri ve bu doğrultuda bir muamelede bulunmaları konusunda ilgili önlemler alınmıştır.

Şekil 2 Yıllara göre yakalanan düzensiz göçmen sayısı



Yukarıdaki tabloda, 2019 yılında Türkiye’ye giriş yapan düzensiz göçmenlerin sayısının diğer yıllara nispeten ne kadar arttığı görülmektedir. T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı resmî web sitesinde 07.07.2022 tarihinde yayınlanan bu tabloya göre, 2018’de ülkemizde yakalanan düzensiz göçmen sayısı 268.003 iken, bu sayı 2019 yılında 1.5 kattan fazla artarak 454.662’ye ulaşmıştır. Bu artış karşısında hükümetin birtakım ek tedbirlere başvurması gerekmiştir. Sınır dışı edilen göçmenlerin geri dönmeleri için göçmenlerin geri dönüşlerin gönüllü olarak yapılması hedeflenmiş, bu amaçla da, 24 Aralık 2019 tarihinde 6458 sayılı “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu” nda birtakım düzenlemeler yoluna gidilmiştir. Düzensiz göçle mücadele süreci oldukça uzun, hassas ve takip edilmesi gereken bir süreçtir. Sanılanın aksine göçmenlerin tespit edilip sınır dışı edilmesi ile süreç

bitmemektedir. Ülkeden çıkarıldıktan sonra da mücadele devam etmektedir. Diğer bir ifade ile düzensiz göçmenlerin sınır dışı edilerek ülkemizden çıkarılmaları tek başına yeterli olmayıp, sınır dışı edilen düzensiz göçmenlerin ülkemize tekrar dönmelerinin engellenmesi de bu konudaki mücadelede, önemli bir tedbir unsurunu oluşturmaktadır. Bu amaçla geri gönderilen göçmenlerin kendi ülkelerindeki ekonomik ve sosyal koşullarının iyileştirilmesine çaba harcanması, kendi ülkelerinde uluslararası standartlarda bir yaşam düzeyini yakalamaları için onlara, geldikleri ülke yönetimleri ile iş birliği içinde, gerekli desteklerin sağlanması gerekmektedir.

Bu arada Türkiye’de düzensiz göçle mücadele kapsamında, yurda giriş prosedürleri değiştirilmiş, yasaklarla ilgili birtakım yeni düzenlemelere gerek görülmüştür. Yine göç ve göçmen meselesinde faaliyet gösteren uluslararası örgütlerle dayanışma ve iş birliğine önem verilmiş, bu amaçla başta Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği olmak üzere çeşitli sivil toplum kuruluşlarıyla koordine olunmuş, İpek Yolu Bölgesi Çalışma Grubu adında bir de grup bir araya getirilmiştir. Türkiye bu amaçla 57 ülkenin ve 13 Uluslararası Kuruluş ile düzensiz göçün önlenmesi, öngörülebilir hale getirilmesi ve bu alanda yeni çözüm önerilerinin getirilmesi hedefiyle 2006 yılında düzenlenen kurultayın da başkanlığını üstlenmiştir. Aynı zamanda FRONTEX ile iş birliği amacıyla bir sözleşme imzalamıştır. (<https://www.goc.gov.tr/turkiyenin-duzensiz-gocle-mucadelesi>).

Düzensiz göç ile mücadelede, “Geri Kabul Anlaşmaları”nın da etkin rol oynadığı görülmektedir. Türkiye Cumhuriyeti Dış İşleri Bakanlığı resmî web sitesinde yer alan, “Türkiye-AB Vize Muafiyeti Süreci ve Geri Kabul Anlaşması Hakkında Temel Sorular ve Yanıtları” isimli kitapçığa göre geri kabul anlaşmaları; bir ülke sınırları içerisindeki yasadışı şekilde bulunan kişilerin bu anlaşmaya taraf olan kaynak ülkeye geri gönderilmesi için düzenlenmiş kurallar bütünüdür. 2001 yılı sonrasında Suriye, Yunanistan, Kırgızistan, Romanya, Ukrayna, Pakistan, Rusya, Nijerya, Bosna-Hersek, Yemen, Moldova, Belarus, Karadağ, Kosova, Norveç ve Avrupa Birliği ile Türkiye bu anlaşmayı imzalamışlardır (Batır,2018: 587). 2000 tarihinde de, “Sınır Aşan Organize Suçlarla Mücadele Sözleşmesi dahilinde Göçmen Kaçakçılığı ve İnsan Ticareti” ile ilgili 2 de ek protokol imzalanmıştır.

I.1.7. Zorunlu Göç

Zorunlu göç olgusu daha çok 20. ve 21. yy. da önem kazanmıştır. Siyasi baskılar, savaşlar, çatışmalar, doğal afetler nedeniyle insanların ülkelerini terk etmek zorunda kalıp başka ülkelere sığınması şeklinde gerçekleştirdikleri göçlerdir ‘zorunlu göçler’. I. Dünya Savaşı, II. Dünya Savaşı Soğuk Savaş dönemleri, Almanya’da Hitler’in uyguladığı Yahudi Soykırım süreci, Afrika, Balkanlar, Kafkaslarda yaşanan siyasi krizler, Irak’taki savaşlar, Suriye iç savaşı, Ukrayna-Rusya savaşı, SSCB’nin dağılma süreci, terör gibi önemli olaylar sebebiyle göç olgusunun önem kazandığı ve zorunlu göçlerin sık gözlemlenebildiği tarihi olaylar, bu tip göçlerin gözlemlendiği önemli örnekler olarak değerlendirilmektedir. Bugün hala daha, ülkelerin birtakım milliyetçi tutum ve tavırları yüzünden; ya da devletlerin parçalanması veya yeni devletlerin kurulması nedeniyle; ya da İran’da olduğu gibi birtakım baskıcı rejimlerin bazı vatandaşları için ciddi can güvenliği tehdit oluşturması sebebiyle; ya da diğer insan hakları ihlalleri yanı sıra, çeşitli afetler, deprem, sel, fırtına, tsunami, iklim değişiklikleri vb. gibi sarsıcı olayların yaşanması nedeniyle, önemli oranda bir insan grubunun ciddi oranda zorunlu göçle karşı karşıya kaldığı gözlemlenmektedir. Bu sebeplerden herhangi birinden veya birçoğundan dolayı göç edilmesinde ortak nokta varoluşsal bir tehdit durumunun olmasıdır (Betts, 2017: 45). Bu bağlamda bireyin tehdit karşısında yaşama ve hayatta kalma güdüsünün önemini belirtmek doğru çıkarım olmaktadır. Böyle bir durum söz konusu olduğunda, insanlar hayatta kalmak uğruna, çok zor da olsa mülteci konumunu kabul etmek durumunda kalmaktadırlar. Mülteci hareketleri özü itibarıyla siyasi bir olgudur ve temelinde küresel politikaları barındırmaktadır. Ayrıca zorunlu göç hareketinin nedenlerini incelemek için antropoloji, sosyoloji, coğrafya ve hukuk gibi bilimsel disiplinlerden de faydalanmak gerekmektedir. Zorunlu göç hususundaki araştırmalar söz konusu olduğunda, tüm yukarıda bahsi geçen konular yanı sıra, zorunlu göçe tabi olan insanların gözünden de göç olgusunu araştırılması, insanların verdiği tepkiler ve buna sebep olan makro düzeydeki yapıları incelenmesi de çok önemli olmaktadır (Betts, 2017: 16). Zorunlu göçün gönüllü göçten farkının ‘ekonomik durum’ olduğunun öne sürülmesiyle birlikte, göç eden bireyler üzerinde incelemeler yapıldığında, olgusal olarak bunun böyle

olmadığına hem ekonomik hem siyasi sebeplerin birlikte zorunlu göçü etkilediğine dikkat çeken Betts'e göre, insanlar aslında birden fazla etmenin etkisi altında kalarak göç etmektedirler; zorunlu göç edenler de aynı şekilde. Zorunlu göçe tabi olan gruplar arasında ise en önemli grup mültecilerdir. Bu arada mülteciler, üzerinde en çok araştırma yapılan zorunlu göçmenler arasında yer almaktadırlar (Betts, 2017: 19). 04/04/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 61'inci maddesinde ifade edilen mülteci tanımı şu şekildedir: "ırkı, dini, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme, baskıya uğrayacağından yaşadığı kaygı ve korkudan dolayı vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin muhafazasından yararlanamayan, önceden yaşadığı ülkesinin ikametinde olmayan ve oraya dönemeyen veya söz konusu kaygı ve korkudan dolayı dönmek istemeyen vatansız kişiye verilen addır" (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2013). Kritiz ve Keely'e göre mülteci göçü, göçlerin en dramatik olanı sayılmaktadır. Tarihsel süreçte mülteci göçlerinin dünyanın her yerinde görüldüğünü söylemek mümkündür (akt. Demirtaş, 2009).

Zorunlu göç ya da gönüllü göç bireysel olabileceği gibi gruplar halinde de olabilmektedir. Gönüllü olarak yapılan göçte genellikle bireyler, göç ettikten sonra diğer aile üyeleri veya yakınlarında bulunmasını arzuladıkları arkadaşlarıyla da bir araya gelmek istemekte ve onların da göç etmelerini sağlamak için çaba sarf etmektedirler. Bu anlamda bireysel göçlerde aile birleşmeleri çok sık görülen bir tür olup grup göçünün bir alt örneği de sayılabilmektedir. Diğer taraftan herhangi iki ülke arasında yaşanan baskıdan dolayı ayrım ve baskı sonucunda ortak etnik ve din gibi karakteristiğe sahip olan insanların grup veya gruplar şeklinde ülkeyi terk etmelerine de 'grup göçü' adı verilmektedir. Bu göç aradaki coğrafi, kültürel, bazen de Gürcistan Sarp sınır kapsamında olduğu gibi, aynı köyün ikiye ayrılması ile sınır oluşmuşsa, akrabalıktan dolayı, karşı ülke tarafından belli bir engellenme olmaksızın da gerçekleşebilmektedir. Bu göç türüne Bulgaristan'dan 1989 yılında ülkemize gelen göçmenler örnek olarak verilebilir (Beğlan Toğrol, 1991: 60)

I.1.8. Bireylerin İstekleri Doğrultusunda Gerçekleşen Göç: Gönüllü Göç

Gönüllü göç, genellikle gelişmemiş / azgelişmiş ülkelerde yaşayan bireylerin daha iyi yaşam koşullarına ulaşmak amacıyla ve bu ümitle ülkelerini terk ederek gelişmiş ülkelere gerçekleştirdikleri göçtür. Bu bireylerin kendi istekleri doğrultusunda, uygun ekonomik ve sosyal şartları sağlayabildiklerinde gerçekleştirebildikleri bir göç türüdür. Kimi bireyler daha iyi eğitim almak için, kimi bireyler daha iyi çalışma koşullarına sahip olabilmek için gelişmiş ülkelere göç etmek istemektedirler. Bu kalıcı göç şeklinde ya da geçici göç olarak da olabilmektedir. Daha çok gidilen ülkede uzun süreli yaşama ve orada yeni bir hayat kurma isteği olan bireyler kalıcı olarak göç etmeyi düşünmektedirler. Arzu ettikleri eğitimi ve beceriyi kazanıp ülkelerine geri dönme isteği olan bireyler ya da para kazanma amacıyla gidip yeterli gördüğü miktarda parayı kazandıktan sonra dönme hedefi olan bireyler ise geçici olarak göç etme eğilimindedirler.

Gönüllü göçte göçmenler göç etme sebeplerine bağlı olarak bir sınıflamaya tabi tutulmaktadır. Örneğin çalışma amacıyla göç eden bireylerin gerçekleştirdikleri göç, göç ettikleri ülkede yapacakları iş ve aldıkları eğitim doğrultusunda, ‘nitelikli göç’ ve ‘niteliksiz göç’ olarak iki kategoride sınıflandırılmaktadırlar. Nitelikli göç diğer bir deyişle beyin göçüdür. Bu göç türünde kendi ülkelerinde iyi eğitim alan bireyler aldıkları eğitim ve meslekleri doğrultusunda başka ülkelere gitmekte ve aynı mesleği orada daha iyi şartlarda icra etme ümidi taşımaktadırlar. Bu hedef ülke için istenilen bir durum olmakla beraber kaynak ülke açısından bir kayıp olarak değerlendirilmektedir.

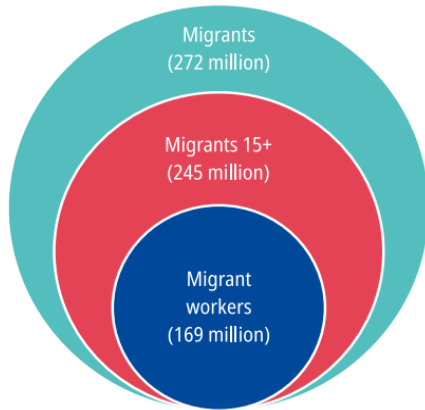
I.1.9. İşgücü Göçü

İşgücü göçü, ekonomik sebeplere dayalı iş imkânının kısıtlı olduğu ve ücretlerin yetersiz olduğu ülkelere, çalışma koşullarının daha iyi olduğu, istihdam oranları nispeten fazla ve ücretlerin dolgun olduğu ülkelere yapılan göçe verilen addır. Aslında ekonomik karakterli bir göçtür fakat altında sosyal, siyasal, kültürel sebepler de yatmaktadır. İşgücü göçü veren ülkelerin diğer işgücü göçü veren ülkelerle, işgücü

göçü alan ülkelerin ise işgücü göçü alan diğer ülkelerle sahip oldukları koşullar hemen hemen ortaktır. Örneğin, işgücü göçü veren ülkelerde genç nüfus oranı fazladır. Ülkede işsizlik oranı yüksektir ve istihdam yaratılma oranı düşüktür. Ülkeler gelişmekte-olan ya da azgelişmiş ülke konumundadır. İşgücü göçü alan ülkeler ise genellikle gelişmiş ülkelerdir. Genç nüfus oranı azdır ve doğum oranları düşüktür. Ülke ekonomisi gelişmiş olduğu ve bunu karşılayacak genç nüfus olmadığı için, başka ülkelerden genç işgücüne ihtiyaç duyulmaktadır. Bu sebeple genellikle azgelişmiş ülkelerden ‘göç yoluyla’ ucuz işgücü temin etme yoluna gidilmektedir.

Uluslararası Çalışma Örgütü’nün (ILO) 2017 yılında yayınladığı rapora göre uluslararası göçmen işçi sayısı 169 milyon civarındadır (https://www.ilo.org/ankara/areas-of-work/migration/WCMS_809374/lang--tr/index.htm). Yine Uluslararası Çalışma Örgütü’nün 2021 yılında yayınladığı ‘ILO Global Estimates on International Migrant Workers Results and Methodology’ isimli rapora göre 2019 yılında dünyada toplam göçmen sayısı 272 milyon iken göçmen işçi sayısı 169 milyondur. Göçmenlerin işgücüne katılım oranı %69 iken göçmen olmayanların işgücüne katılım oranı ise %60,4’tür.

Şekil 3 Dünyadaki göçmen sayısı



Yine bu rapora göre uluslararası göçmen işgücü içerisinde kadın göçmen işgücü oranı %41,5 iken erkek göçmen işgücü oranı %58,52'tir. Burada kadın göçmen işgücünün daha düşük oranda gerçekleşmesinin sebebinin, göç ederken kadınların ekonomik nedenler dışında daha çok ailevi sebeplerle göç etmesinin, bunun yanı sıra göç öncesi veya sırasında karşılaşılan ekonomik ve ekonomik olmayan faktörlerden kadınların daha çok etkilenmesinin olduğu ileri sürülmektedir.

I.1.10. Beyin Göçü

Mesleki bilgi, beceri ve kazanımları olan nitelikli bireylerin ülkelerinden ayrılarak başka ülkelere çalışma amacıyla gitmesi anlamına gelen beyin göçü, İngiltere'de 1960'lı yıllarda bilim adamlarının göç oranlarının dikkate değer sayılara ulaşmasıyla 'The Brain Drain' adı ile kullanılmaya başlanmıştır (Ünal, 2012: 1423). Özellikle gelişmekte olan ülkelerin en önemli sorunlarından birisi beyin göçüdür. Gelişmiş Avrupa ülkelerine gitmek isteyen bu kişiler zamanla kendi özlerine, değerlerine yabancılaşmaktadırlar. Bu durum da İngilizcede 'inferiority complex' deyimini ile ifade edilmektedir (Ünal, 2012: 1423).

Dünya'da en çok beyin göçü alan ülke %54 oranla Amerika Birleşik Devletleri'dir (Ünal, 2012: 1423). Aşağıdaki tablo, 2000 yılında dünyadaki göçmen sayısını ve bu sayının içinde yüzde kaç oranla göçmen nüfus olduğunu göstermektedir. Bu tabloya göre 2000 yılı temel alındığında dünya üzerindeki toplam göçmen sayısının 58.246 olduğu ve bu sayının 20.442'sini nitelikli göçmenlerin oluşturduğu görülmektedir. Bu toplam sayının neredeyse yarısına yakını olmaktadır. Bu arada ülkelerin ekonomik koşullarına göre bir değerlendirme yapıldığında da, gelişmekte olan ülkelere, 37.289 göçmen içerisinde 12.339'unun nitelikli göçmenlerden oluştuğu gözlemlenmektedir.

Tablo 4 Ülkelere göre göçmenlerin niteliksel dağılımı

2000 Yılı	Toplam Göçmen Sayısı (Bin)	Toplam İçindeki Yüzdesi (%)	Vasıflı Göçmenler (Bin)	Toplam İçindeki Yüzdesi (%)
Dünya	58.246	100	20.442	100
Yüksek Gelirli Ülkeler	19.717	34	7.911	39
Gelişmekte Olan Ülkeler	37.289	64	12.339	60
Üst Orta (Upper Middle) Gelirli Ülkeler	15.339	26	3.729	18
Alt Orta (Lower Middle) Gelirli Ülkeler	15.505	27	5.691	28
Düşük Gelirli (Low income) Ülkeler	6.445	11	2.918	14

Kaynak: Docquier ve diğ. (2007:17) (10).

Az gelişmiş ülkeler, gelişmiş olan ülkelere gelişmekte olan ülkelere gelişmekte olan ülkelere, gelişmiş ülkeler ise yine gelişmiş ülkelere beyin göçü verme eğilimindedir. Gelişmiş olan ülkelere doğru yapılan göç beşerî sermayenin uluslararası alanda döngüsünü ifade etmektedir. (Erkal,:75 akt. Brinley, T., The International Circulation of Human Capital, LSE , London 1967.)

I.1.11. Mülteciler

1951 tarihli ‘Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi’nde mülteci kavramı şu şekilde açıklanmıştır: “Mülteci; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden zulme uğrayacağından, haklı sebeplerle korktuğu için, vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahıstır” (Erdoğan,2020: 26). UNHCR’nin (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği) 2017 yılında yayınladığı A Guide To International Refugee Protection and Building State Asylum Systems isimli kitapçıkta da mülteci kavramı 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi’ne atıfta bulunarak, “ciddi bir tehdit neticesinde kendi ülkesinden ayrılmak zorunda kalan ve başka bir ülkeye sığınan, geri

gönderildiği takdirde hayatına yönelik ciddi bir tehlikeye maruz kalacağı bilinen kişilere verilen isim” şeklinde tanımlanmıştır.

Türkiye Cenevre Sözleşmesine 1951 yılında katılmıştır, 2021 yılı itibariyle dünyada 26,4 milyon mülteci bulunmaktadır. (Erdoğan, 2020: 26). Mülteci statüsü, ülkeye sığınmacı olarak giren ve geri gönderilmeleri halinde hayati tehlike ile karşılaşma ihtimalleri yüksek olan kişilere verilmektedir. Mültecilere ülke içinde yaşamaları için bir alan / kamp alanı tahsis edilmektedir. Fakat bireysel mülteci statüsü alanların bu kamplarda yaşama zorunlulukları bulunmamaktadır.

‘Uluslararası Göç Hukuku’, ‘Göç Terimler Sözlüğü’ ne göre ise Mülteci tanımı aşağıdaki gibidir: *“İrkî, dini, tabiiyeti, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti ve siyasi görüşleri yüzünden haklı bir zulüm korkusu nedeniyle vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve söz konusu korku yüzünden, ilgili ülkenin korumasından yararlanmak istemeyen kişi”*.

I.1.12. Sığınmacılar (Asylum Seeker)

Sığınmacı, bir kişinin haklı bir nedenle ülkesini terk etmesi ve uluslararası koruma altına alınıp alınmamasının gerekli olup olmadığının henüz bilinmemesi durumunda, bu taleple gelen kişiye denir. Sığınma talebi ve amacı henüz işleme alınmamıştır. (<https://www.unhcr.org/tr/siginmacilar>) savaş, çatışma, ölüm korkusu sebebiyle sınırı geçen herkes sığınmacı statüsündedir. UNCHR her bireyin bu tip durumlarda sığınma talebinin olduğunu söyler. Bu kişiler geldikleri ülkelerde değerlendirildikten sonra mülteci statüsü verilir. Fakat eğer değerlendirme sonrası mülteci olmadıkları düşünülürse bu statü verilmeyebilir. (Baklacioğlu, 2003: 181)

I.1.13. Ülke İçinde Yerinden Edilmiş Kişiler

Bu tanıma dahil olan kişiler, aslında mültecilerle aynıdır. Mülteciler gibi savaş, çatışma gibi sebeplerle can havliyle başka bir yere giden kişilerdir. Geri gönderilmeleri o kişilerin hayatlarını tehlikeye sokabilir. Fakat bu grubunun

mültecilerden farkı bunların sadece ülke içinde yer değiştirmeleri, başka bir ülkeye gitmemeleridir. Göç Terimleri Sözlüğünde bu gruptaki göçmenler şöyle tanımlanmaktadır: “Özellikle silahlı çatışma, genel şiddet durumları, insan hakları ihlalleri veya doğal veya insan eliyle yaratılmış felaketlerin etkilerinden kurtulmak için mutad olarak ikamet ettikleri yerlerden kaçmaya zorlanmış veya kaçmak zorunda kalmış olan ve Devletlerin uluslararası olarak tanınan sınırlarını aşmamış olan kişi veya gruplar.”

I.1.14. Geri Dönerler

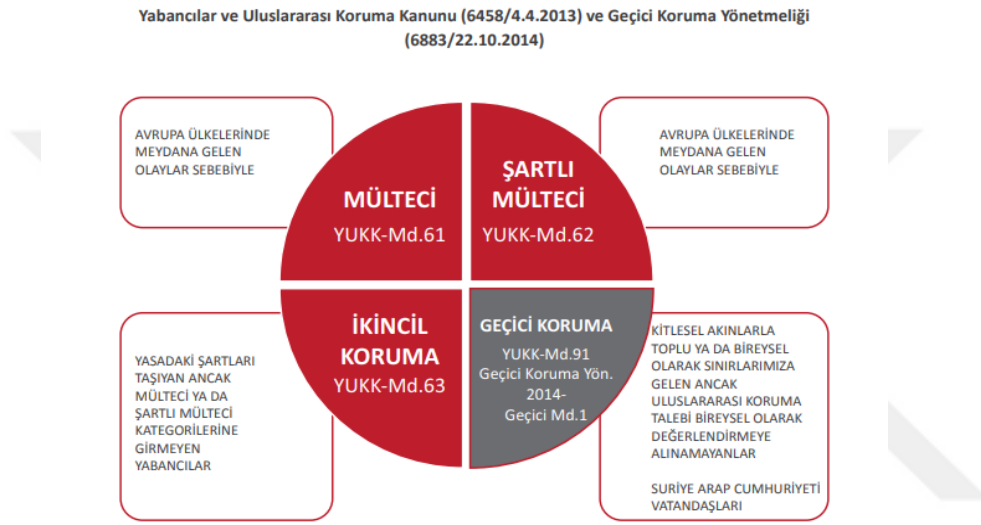
Geri dönerler, ülke içinde yerinden edinenler ya da mülteciler için göç etme sebepleri ortadan kalkınca ülkelerine dönerlere verilen unvandır. (Baklacioğlu, 2003: 182). Dönüş süreci göçmenlerin gelmeleri, ülkeye yerleşmeleri ve adapte olmaları süreci kadar kritik ve bir o kadar önemlidir. Çünkü göçmenler kendi ülkelerine geri döndüklerinde oraya adapte olup olmayacaklarını bilemezler. Kendi ülkelerindeki koşullar, şartlar değişmiş ayrıca yerleştikleri ülkede aile kurmuş, bağ kurmuş olabilirler. Bu yüzden bu süreci yönetirken göçmenler için travmatik olmamasını sağlamak gerekmektedir. UNHCR bu amaçla, geri döner kişilerin bu süreci kolay atlatmaları adına bazı gönüllü geri dönüş programları düzenlemektedir. Geri dönüşlerin kalıcı ve sürdürülebilir olması çok önemlidir.

I.1.15 Geçici Koruma Statüsü

15 Mart 2011 tarihinde Suriye’ye sığınan Arap Baharı sonrası çatışmalar, can kayıpları artınca insanlar göç etmeye mecbur kalmışlardır. Gelen göçmenlerin ülkemizde karışıklığa sebep olmasını engellemek adına 30 Mart 2012’de “Türkiye’ye Toplu Sığınma Amacıyla Gelen Suriye Arap Cumhuriyeti Vatandaşlarının ve Suriye Arap Cumhuriyetinde İkamet Eden Vatansız Kişilerin Kabulüne ve Barındırılmasına İlişkin Yönerge” uygulamaya konulmuştur. Bu yönergeyle gelen göçmenlerin insani şartlarda barınmasını sağlamak, temel ihtiyaçlarının temini gibi bir dizi amaçlar edinilmiş ve bu amaçlara genel olarak Geçici Koruma denilmiştir (

<https://www.goc.gov.tr/turkiye-de-gecici-koruma>). Daha sonra 2014 yılında çıkartılan Geçici Koruma Yönetmeliği ile bu kişilerin eğitim, sağlık hizmetlerinden yararlanma, psikolojik destek ve istihdam edilmelerine yönelik birtakım düzenlemeler de yapılmıştır.

Şekil 4 Göçmenlere verilen statüler



Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu kaynaklı bu tablo UNHCR Türkiye’de yayınlanan Suriyeli mültecilerle ilgili yayınlanmış Suriyeliler Barometresi isimli bir kitapçıktan alınmıştır. Yukarıdaki tabloda çok karıştırılan mülteci, ikincil koruma statüsü ve geçici koruma kavramları kısaca açıklanmaktadır.

1.2. FARKLI YAKLAŞIMLARDA GÖÇ KURAMLARI

Tarih seyri içerisinde geçmişten beri süregelen göç hareketleri 21. yy. da da dinamikliğini korumaktadır. Ülkelerin uluslararası göç politikaları birbirinden farklı gözükse de ortak olan nokta; ulus devletlerin ekonomik, siyasal, toplumsal, kültürel durumlarının devamlılığını koruyabilmektir. Bu anlamda uluslararası göç politikasında ulusların çıkar ilişkisini ön planda tuttuklarını söylemek mümkündür. Ulusların göçmenleri kabul etmesinde engelleyici durumlar olduğu gibi çıkar ilişkisini göz

önüne alarak göçü engellediği durumlar da mevcuttur. Bu nedenle zaman içerisinde değişen farklı göç politikaları işlenmektedir (Şimşek ve İçduygu, 2017: 7).

Uluslararası göç politikalarında üzerinde durulması gereken bir diğer husus ‘insan güvenliği’ kavramıdır. Soğuk Savaş döneminden sonra insan hareketliliğinin artması güvenlik sorununu da beraberinde getirmiştir. Ulusal güvenlik kaygısı taşıyan devletlerin göç hareketlerinin sınırlandırılması gerektiği düşüncesinde olmaları uluslararası göç politikasının şekillenmesinde önemli olmuştur (Brettel ve Hollivied, 2015; akt. Şimşek, 2017: 16). Artan terör eylemleri ve beraberinde getirdiği sıkıntılar insani boyutu perde arkasına atmış ve ‘güvenlik’ perspektifi ile değerlendirmeler yapılmıştır. Nitekim göç politikaları öncelik olarak sınır güvenliğinin korunması olarak şekillendirilmiştir (Şimşek, 2017: 16). Birleşmiş Milletler İnsani Gelişme Raporu’nda (1994) insan güvenliğinin neyi barındırdığı açıklanmıştır. Bu rapor insan, gıda, sağlık, çevre, toplum güvenliği, ekonomik, kişisel, politik güvenlik başlıkları altında incelenmiştir. İnsan güvenliği bahsedilen bu kavramların korunmasını kapsamaktadır. Bu çerçevede göç de insan güvenliğini olumsuz yönden etkileyen bir olgu olarak kabul edilmektedir.

Uluslararası göç politikalarını ekonomik, sosyal, kültürel, bireysel veya psikolojik açıdan incelemek mümkündür. Fakat bireylerin daha çok yaşamlarını sürdürebilmek ve geçinebilmek için yer değiştirdikleri düşünüldüğünde, konunun ekonomik boyutu daha ön plana çıkmaktadır. Bu bağlamda göçün ekonomik politikalar açısından değerlendirilmesinin oldukça önem taşıdığını vurgulamak gerekmektedir (Güllüpcinar, 2012: 56).

Geçmişten günümüze birçok göç kuramı ortaya atılmıştır. Göçmenliğin ve göçün dinamik yapısı ve değişime ve dönüşüme yatkınlığı sebebiyle geride kalan kuramlar güncelliğini yitirmekte ya da ihtiyaca cevap vermemektedir. Uluslararası göçleri anlamlandırabilmek için her ne kadar yetersizlikleri ve güncel kalamamaları gibi önemli sorunlar içerseler de belli başlı kuramları incelemek yararlı olacaktır.

1.2.1. Ravenstein'in Göç Kuramı

Bu kuram 1885 yılında ortaya atılmıştır. Ravenstein çalışmasını yaparken 1871-1881 yılları arasında İngiltere'de yapılan nüfus sayımını temel almıştır (Adıgüzel, 2016: 22). Yine o dönem yayınladığı The Laws of Migration adlı kitapta bazı göç kuramları ileri sürmüştür ve bunu maddeler halinde sıralamıştır. Bu kuramlardan ilki 'Göç ve Mesafe Kuramı' dır. Bu kurama göre Ravenstein bireylerin bulundukları ülkeden yakın mesafedeki yerlere göç etme eğilimi içinde olduklarını vurgular. Bu göç diğer bireyler arasında göç etme isteğini de artırır ve oluşan göç akımı ile yakın yerde bulunan coğrafyalar ekonomik ve ticari olarak büyümeye başlar ve daha fazla göç almaya başlar. Orada önceden beri yaşayan kişilerin istihdam edilme oranlarına bağlı olarak göç etme eylemi ya devam eder ya da farkı coğrafyalara evrilir.

Diğer göç kuramı olan 'Göç ve Basamakları Kuramı' göç edilen mesafe ile iniltilidir. Çünkü bu kuramda Ravenstein şunu ifade eder. Bireyler sanayileşmenin yoğun olduğu kentlerde iş bulabilmek için göç etme isteği içerisinde olurlar. Yakın yerlerde yaşayan kişiler o bölgelere göç ettikçe çevredeki alanlardaki nüfus yoğunluğu azalmaya başlar. Azalan yerler yine yakın yerlerdeki diğer kişiler tarafından doldurulur ve bu döngü basamaklar halinde devam eder. Ravenstein göçü araç olarak ifade eder. (Adıgüzel, 2016: 24) çünkü bireylerin göç etmek için sebepleri vardır. Bu sebeplerin başında da yaşamlarını sürdürebilmek adına savaştan ve çatışmadan kaçınmak gelmektedir. Bununla birlikte diğer ekonomik faktörler de bir o kadar önemlidir. Yani göçmenler bir amaç doğrultusunda yerlerini terk ederler. Ekonomik sebeplerle göç eden bireyler sanayileşmenin yoğun olduğu yerlerde istihdam oluşturlar ve bu bölgelere yayılan göçmenler gelişmiş ve sanayileşmiş bu bölgeler tarafından hızla emilirler. Bu da Ravenstein tarafından 'Yayılma ve Emme Kuramı' olarak ifade edilmektedir. Göç dalgaları arasında etkileşim olduğunu ve birbirlerini etkilediklerini söylemek mümkündür. Ravenstein'nın 'Göç Zincirleri Kuramı'nda göç alan bölgeler göç aldığı gibi göçte vermektedir ve bu süreç diğer bölgelere göç eden kişiler tarafından yayılmakta yeni yerlere göç edilmeye sebep olmaktadır. Göç, zincir halinde gidilen yeri etkilediği gibi, geride kalan yerleri de etkilemektedir. Göç kimi zaman uzak bölgelere de yapılabilir. Burada zincirleme ve basamaklı olan ve birbirini

etkileyen göç silsilesinden çok, gelişmiş ülkelere yapılan ve mesafelerin genellikle uzak olduğu sanayileşmiş bölgelere yapılan göçten bahsetmek mümkündür. Böyle bakıldığında, Ravenstein bu göçü ‘Doğrudan Göç Kuramı’ olarak değerlendirmektedir. Bu kurama göre bireyler doğrudan doğruya gelişmiş, sanayileşmiş bölgelere göç etme eğilimindedirler.

Ravenstein’nın diğer bir göç kuramı ise, göç edilen yerlerde yaşayan insanları etkileyip etkilemediklerini saptamaya yöneliktir. Bu bağlamda kırsal alanlardan şehirlere göç eden göçmenler göç ettikleri şehirlerdeki insanların hayatlarını kırsal alana ettikleri göçlere nispeten çok etkilemediği saptanmıştır. Yani göçmenler kırsal bölgelerde yaşayan bireyleri göç etmeye iterken şehirlerde yaşayan bireylerde böyle bir etki doğurmamaktadır. Buna ise ‘Kır Kent Yerleşimcileri Farkı Kuramı’ denilmektedir.

Son olarak Ravenstein ‘in kadınların ve erkeklerin göçe ne kadar yatkın oldukları ve farklı göç etme eğilimleri üzerine ortaya attığı görüşlerden bahsetmek gerekirse, Ravenstein, kadınların ülke içi göçler ya da yakın mesafeli göçlere erkeklere oranla daha fazla meyilli oldukları saptamakta, erkeklerin uzun mesafeli ve doğrudan göçlere daha eğilimli oldukları üzerinde durmaktadır (Adıgüzel, 2016: 24).

1.2.2. Merkez Çevre Kuramı

Bu kuramın en önemli savunucularından birisi Immanuel Wallerstein’dir (Çağlayan 2006:78). Wallerstein’a göre küreselleşen dünyada ülkeler ekonomik gelişmişliklerine göre ‘Merkez’ ve ‘Çevre’ olarak ikiye ayrılmaktadırlar. Merkez ülkeler, ekonomik olarak gelişmiş, göçmenler için cazip, çekim gücü fazla, her zaman için hedef ülke konumunda bulunan ülkelerdir. Sanayileşmenin en yüksek olduğu bu ülkelerde işçi istihdamı yüksektir ve yaşam koşulları daha iyidir. Çevre ülkeler ise, azgelişmiş veya gelişmekte olan, genellikle göç verme oranları yüksek ülkelere dönüşmekte olup, göçmenler için kaynak ülke konumunda olan ülkelerdir. Çevre ülkelere merkez ülkelere doğru her zaman bir göç akışı vardır. Bu akış sayesinde Merkez ülkelerde istihdam oranları artmakta, üretim kapasiteleri genişlemekte ve

nihayetinde daha hızlı bir ekonomik büyüme ve hızlı bir refah artışı görülmektedir. Diğer yandan Çevre ülkeler ise, Merkez ülkelere doğru yönelen bu akış yüzünden hem beyin gücü hem emek gücü kaybetmekte, Merkezdeki büyüme ve gelişmenin aksine ekonomileri zayıflayarak rekabet gücü azalmaktadır. Kapitalizmin doğasına da uygun olarak zengin ülkeler daha da zenginleşirken fakir ülkeler daha fazla fakirleşmektedir. Bu da aradaki ekonomik uçurumun giderek büyümesine sebep olmaktadır.

I.2.3. Petersen'in Göç Kuramı

Petersen göç kavramını 4 ana başlık altında incelemiştir. Göç etme sebeplerine bağlı olarak ilkel göç, tarihin eski dönemlerinde bireylerin genellikle doğal afetler sebebiyle zoraki olarak göç etmelerini kapsamaktadır. Zoraki göç ise genellikle insanların sebep olduğu faktörler neticesinde göç eden kitleleri kapsar. Bu göç türlerinin dışında bireysel göç (serbest göç) ve kitleler halinde göç de diğer göç türleri olarak karşımıza çıkar. Bireysel göç ederken göç eden kişi göç etme kararını özgürce verir. Kitlesele göçte ise bireysel olarak göç eden kişilerin etkileri altında kalan kişiler geride kalanları da göç etme konusunda yüreklendirerek yeni göç dalgaları oluştururlar.

I.2.4. Everett Lee Göç Kuramı

Everett bu kuramda göç olayının kendisini vurgulamıştır. Göçe sebep olan etmenler hem gidilen ülkedeki çekici faktörlerden hem de terk edilen ülkedeki itici faktörlerden kaynaklanmaktadır. Göç etme sürecinde bireyler çevresel sorunlara göğüs germek zorunda kalırlar. Bu kurama göre bireyler için göç etmeye teşvik edici faktörler farklılık göstermektedir. Kimi bireyler için ekonomik faktörler belirleyici olurken kimi bireyler toplumsal, dinsel, sosyo-ekonomik koşulları ön planda tutmaktadır. Bu da göç edilecek ülkenin seçilmesinde bireyler arasında farklılıklar doğurmaktadır.

1.2.5. Yeni Ekonomi Kuramı

Bu kuramın 1990 yılı sonlarında Oded Stark tarafından ortaya atıldığını söyleyebiliriz (Adıgüzel,2016: 28). Bu kurama göre ilk olarak birey göç etmeye karar verir ve ardından aile üyelerini yanında götürmek ister. Bunun için ekonomik koşulları elverişli olan diğerleri bu sürece katılırlar. Ekonomik koşulları elvermeyen yoksul diğer aile üyeleri ya da akrabalar ise göç eden bireylerin gönderdikleri para ile geçimlerini sağlamaya çalışırlar.

Neo klasiklerin aksine bireylerin göç kararını verirken yalnız olmadıkları bu kararı aile bireyleriyle ortak aldıkları ve hatta diğer bireylerin de geliri arttırmak amacıyla göçe katılması fikri üzerine yoğunlaşır (Güllüpnar, 2012;62). Aslında bu düşünce göçmenlerin kaynak ülke ile arasındaki bağı koparmadıkları, göç ettikleri ülkelerde kazandıkları parayı kaynak ülkedeki ailelerine göndererek onların ekonomik olarak geçimlerini sağlamaya destek olduklarını görüşü ile bağdaşmaktadır. Ayrıca Yeni Ekonomi Kuramı'na göre bireyler yalnızca ücretlerin düşük olması sebebine bağlı olarak değil ailenin refah seviyesini arttırmak amacıyla da göç edebilirler. Ayrıca yoksul aileler, hükümet politikalarının refahlarını arttırmadıklarına inandıklarında da göç etmek isteyebilir bu da göçün birçok sebebe bağlı olarak devam edeceğinin diğer kanıtıdır (Güllüpnar, 2012;62). Fakat bu kuram hane halklarının göç kararını verirken ortak düşünceye sahip oldukları varsayımından yola çıkmaktadır. Fakat her hane halkında göç kararı ortaklaşa verilememektedir. Bu da bu teorinin önemli bir eksikliğinin varlığına işaretir.

1.2.6. Göç Sistemleri Kuramı

Bu sisteme göre göç alan ve göç veren ülkeler arasında ekonomik, politik, coğrafik ya da tarihsel bir bağ bulunmaktadır. Göç alan ve göç veren ülkeler göçmenleri kendi aralarında değiştirebildikleri gibi ihtiyaca dayalı olarak kimi zaman bu ülkelerden gelecek göçe izin verirken kimi zaman kısıtlamalar yapabilmektedirler. Fransa ile bazı Afrika ülkeleri arasındaki göçmen ilişkisi kolonyal döneme dayanırken, Meksika ve Amerika arasındaki ilişki ise coğrafi yakınlığa dayandırılabilir.

(Adıgüzel,2016: 31) göç alan ve veren bir ülkenin birbiri ile arasındaki ilişki bir sebebe dayanıyorken aynı ülke ile başka göç veren bir ülke arasındaki ilişki bambaşka bir temele dayalı olabilmektedir. Bunun sebebi ise ülkeler arasındaki tarihsel, ekonomik veya farklı sebeplerden oluşabilmektedir.

Thomas Faist bu kuramı tanımlarken göçün sürekli devir halinde olan ve kendini yenileyen bir hareket olduğunu ifade etmektedir (Güllüpnar,2013: 112). Ayrıca göçün aslında devletlerarası ilişkilerden kaynaklı, bu bağlantıların üzerine kurulu bir eylem olduğuna, göç sürecinde ülkelerinden bağımsız kurdukları iletişim ve oluşturdukları toplumsal sosyal ağların da bireylerin karar alma süreçlerinde ve karşılaşılan güçlüklerin aşılmasında oldukça etkili olduğuna dikkat çekmektedir.

I.2.7. Neoklasik Teori

Bu teoriye göre bireyler kişisel çıkarlarını birinci plana alırlar ve refah seviyelerini yükseltmek için başka ülkelere göç etmeyi planlarlar. (Borjas, 1989:461) bazı bireyler bu planlamaların neticesinde ülkelerinde kalmanın daha ekonomik olduğunu düşünür, kimileri ise göç ederek daha iyi bir hayat yaşayacakları sonucuna varır ve süreci başlatır. Bireyi ön plana alan neoklasik modele göre devlet bireylerin göç etme kararına karşı saygılı olmalı ve kısıtlayıcı her türlü düzenleme ve yasaklamaları kaldırmalıdır (Castles ve Miller,2008: 49).

I.2.8. İkili Emek Piyasası Teorisi

İkili Emek Piyasası Teorisi temelde göçün sebebi olarak yalnızca ekonomik zenginliğe kavuşmayı değil, gelecek yıllar için tasarruf yapabileceği, riski görece daha az olan işlere sahip olmak ve daha az emek gücüyle daha fazla verimlilik elde etmenin yolunu bulma umuduyla göç eder. Birincil emek piyasası olarak adlandırılan gelişmiş ülkelerdeki bu piyasalar sermaye yoğundur ve göç, emek yoğun olan ikincil emek piyasasından bu alana doğru gerçekleşmektedir (Uyanık, 1999: 4).

Birincil piyasalarda işçilere ödenecek ücretler daha dolgun, çalışma koşulları daha rahattır. İkincil piyasalarda ise böyle bir durum söz konusu değildir.

1.2.9. Ulus-aşırı Göç Teorisi

Bu teori kapsamında, ülkeler arası farklı sebeplere dayalı olarak sınır dışına yönelik gerçekleşen göçler ‘ulus aşırı göçler’ olarak isimlendirilmektedir (Biehl, Danış 2020:24). Günümüzde her geçen gün ilerleyen teknolojinin sunduğu imkanlara dayanarak gerek internet yoluyla iletişimin kolaylaşması, mesafelerin artık anlamının kalmaması, gerekse fiziksel olarak ulaşımın çok daha iyileşmesi, hızlanması sayesinde, dünyanın her yerinden insanların birbiriyle iletişiminin artmasına bağlı olarak gelişen bir teoridir. Göçmenler geçmişten günümüze sadece ekonomik sebeplerle sınırlı olmaksızın değişik zorunluluk ve motivasyonlarla göç etmeye yönelmektedirler. Ulus-aşırı Göç teorisi, göçmenlerin, kendi ülkeleri ile bağlantılarının tam kopmayacağına olan güvenleri, diğer bir deyişle teknoloji sayesinde her an geride bıraktıkları ile iletişimde olacaklarına olan inançları ve geri dönmek istediklerinde de dönüş imkanlarının eskiye göre çok daha kolay hale geldiğini bilmeleri nedeniyle, günümüzde çok daha rahat göç kararı verebildiklerini savunmaktadır. Ayrıca iletişim ağlarının gelişmesi göçmenlerin geride bıraktıkları insanlar dışında, gittikleri ülkelerde, kendi aralarında da iletişimlerini arttırmakta, bu sayede aralarında gelişen bağlarla yabancı bir ülkede vatandaş olmadan, hiçbir sosyal hakkı bulunmadan güç koşullarda ayakta kalmanın zorluklarına daha kolay katlanabilmektedirler. Böylece göçmenler yüz yüze geldikleri sorunlarda güç birliği yapıp dayanışma içine girerek, özellikle insan hakları ihlallerinin yoğun olduğu devletlerin resmi göçmen politikalarına karşı az da olsa bir direnç gösterme imkanına sahip olabilmektedirler.

Ulus-aşırı Göç Teorisi bir anlamda da ‘İtme-Çekme’ Kuramının bir eleştirisi olarak ortaya çıkmıştır ve göçmen ağları teorisinin devamı niteliğindedir. Özellikle göçmenlerin hedef ülkeye vardıktan sonra o ülkeye adapte olup olmadıkları veya nasıl adapte oldukları konularında araştırmalarını yoğunlaştırmaktadır (Biehl,

Danış 2020:24). Daha çok da kaynak ülkede aile parçalanmaları ve genellikle kadın bireylerin arkada kalmaları sebebiyle ortaya çıkan uyum süreci sorunları üzerinde durmaktadır. Ülke olarak ise ağırlıklı olarak Amerika ve Meksika arasındaki göç ilişkileri üzerinde odaklanmaktadır. Küreselleşme ile beraber son 30 yılda ortaya çıkan ve gelişen bir kuramsal yaklaşım olarak, göçmenlerin kimlikleri, kaynak ülke ile aralarında oluşan bağ ve bu bağın nasıl geliştiği, değiştiği gibi konular özellikle Ulus-aşırı Göç Kuramının ilgi alanına girmektedir.

I.2.10. Marksist Politik Ekonomi

Marksist Politik Ekonomi Kuramı, ikili işgücü piyasasının etkisi ile şekillenip süreç içinde değişime uğramıştır (Şan, Aydoğan, 2020:239). Bu teori dünyadaki adaletsiz iş bölümünün ve adaletsiz güç ilişkilerinin göçmenler üzerinde ne kadar sömürücü, tahrip edici ve dengeleri bozucu hale geldiğini açıklamaya çalışmaktadır (Biel, Danış 2020:21). Bütün bu adaletsiz düzenin sorumlusu gücünü göçmenler aleyhine kullanan ve durumdan faydalanan sermaye sahipleridir (Biel, Danış 2020:21 akt,Dedeoğlu ve Gökmen, 2011: 21). İkili işgücü yaklaşımına göre 2 işgücü piyasası bulunmaktadır. Bunlardan Birincil İşgücü Piyasası ücretlerin daha yüksek olduğu, daha iyi çalışma koşullarının olduğu piyasadır. İkincil İşgücü Piyasası ise göçmenlerin çoğunlukta olduğu, yerli işçilerin çalışmak istemediği işlerden oluşan, ücretlerin oldukça düşük çalışma koşullarının çok kötü olduğu piyasalardır. Bu sebeple göçmenlerin sayısı, (özellikle kayıt dışı olanlar) ikincil piyasalarda hayli fazladır. Bu sebeple bu piyasalarda göçmen emeği çok daha kolayca sömürülmektedir.

Neo-Marksist düşünce, göçü, birincil ve ikincil işgücü piyasaları arasındaki farkı ve özellikle de ücret eşitsizliğini koruyan, sürdüren bir olgu olarak ele almaktadır. Böylece ücret eşitsizliği göç olayıyla beraber kendini yenileyerek devam eder (Biehl, Danış 2020:22). Bu görüşü destekler nitelikte olan Dünya Sistemleri Teorisi de aynı şekilde dayanak noktasını ‘eşitsizlik’ ve ‘eşitsiz işgücü piyasaları’ üzerine kurmuştur. Nitelsiz iş gücü Çevre ülkelerden Merkez ülkelere doğru akmaktadır. Bu düşüncelerin temelinde yatan ise Kapitalizmin yarattığı

olumsuzluklardan göçmenlerin en çok etkilenen grup olduğu gerçeğidir. Yedek iş gücü ordusu olarak göçmenler her zaman İkincil Piyasaya katılmakta ya da bu piyasada çalışmak üzere sırasının gelmesini beklemektedir (Biehl, Danış 2020:26).

1.3. TÜRKİYE’DE TARİHSEL SÜREÇ İÇİNDE GÖÇ POLİTİKALARI

1.3.1. Erken Cumhuriyet Dönemi Göç Politikaları

Osmanlı dönemi yıllarında göç politikalarının temel hedefinin yeni kazanılan toprakları Türkleştirme ’ye yönelik politikalar olduğu söylenebilir. (Tepealtı, 2020:185) Daha sonra Osmanlı Devleti toprak kaybetmeye ve küçülmeye başladıkça Anadolu’ya yönelik zıt yönlü yoğun göç akım başlamıştır. Türkiye coğrafi konumu itibariyle ‘transit’ göçlere fazlasıyla maruz kalırken ‘Erken Cumhuriyet Dönemi’nde ‘hedef ülke’ konumuna gelmiş, çevre ülkelerden Müslüman ve Türk azınlıkların Anadolu’ya yönelik göçlerine seyirci olmuştur. Türkiye’den ekonomik nedenlerle Avrupa ülkelerine yönelik işgücü akımlarının oluşması neticesinde ise, Türkiye ‘kaynak ülke’ halini almıştır. Bu arada Osmanlı Dönemi’nde göçmen kabulünde belirleyici koşul Müslüman olmak iken Erken Cumhuriyet Dönemi’nde İttihat ve Terakki tarafından düzenlenen ‘2510 sayılı İskân Kanunu’na Türk olmak ve bu soyla bir bağlılığın bulunması temel belirleyici koşul durumuna gelmiştir (Çavuşoğlu, 2007: 132). Bu doğrultuda ‘cemiyeti sevk ve iskân uygulamaları’ ile ‘göç’ konusunda Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana bazı önemli tarihi adımlar atılmıştır. Müslüman olmayan yaklaşık 6 milyon kişi bu politika kapsamında, mübadele yolu ile yer değiştirmiştir. (İnan,2016: 16)

Türkiye Cumhuriyeti’nin Osmanlı Devleti’nden aldığı toprakların üzerinde yaşayan nüfusun sosyo-ekonomik durumundan kimliklerine kadar olan etmenler 1930’lu yılların sonuna kadar yine bu söz konusu ‘göç ve iskân politikaları’ ile şekillendirilmiştir. Nüfusun yapısı ve göçmen durumu incelendiğinde, göçmenler ile ilgili düzenlemeler kimi siyasal anlaşmalara da konu olmuştur. Lozan Barış Antlaşması gereğince Türkler ve Yunanlılar arasında gerçekleştirilen ‘nüfus mübadelesi’ bunlardan biridir (İnan,2016: 17). 2510 sayılı İskân Kanunu bu dönemde

uygulamaya konmuştur. Bu kanun Türk olma ve göçmen olma kavramlarını öne çıkartmış, toplum içerisinde bu şekilde bireyler arası bir ayrıştırma yaşanmıştır. Bununla birlikte, ileriki yıllarda getirilen düzenlemeler ile tabiiyet kavramı kullanılmış, Türkçeden başka dil bilmeyen, bir şekilde Türkiye'ye gelmeyi başarabilmiş Türk kültürü ile özdeşleşmiş kişilere vatandaşlık verilmiştir.

1.3.2. 1940 ile 1970 Yılları Arası Göç Politikaları

Genellikle sahipsiz ve azınlık konumunda olan Müslümanları kabul etmeye yönelik uygulanan bu göç politikası, 2. Dünya Savaşı'ndan sonra değişmeye başlamıştır. Bu dönemde Nazi yönetiminin baskıcı / zorba tutumlarından kaçan Yahudiler Türkiye'nin kapılarını açması ile buraya göç etmişlerdir. Bunların arasında çok sayıda Alman profesörler ve akademisyenler de bulunmaktadır. 2. Dünya Savaşı sona erip baskılar bittiğinde, bu akademisyenlerin çoğu başta Avrupa ve Amerika olmak üzere Batı'ya gitmişlerdir (Tepealtı,2020: 188). Bu yıllarda göç politikaları sosyo ekonomik durumu korumak üzerine planlanmış, toplumsal huzursuzluklara yer vermeden bu politikaları yürütme amacı ile şekillenmiştir. Genellikle bu dönem gerçekleşen göçlerde yakın coğrafyalardan, Müslüman kesimlerin yoğunlukta olduğu yerlerden olmuştur. Göç eden kesimler hükümet tarafından ülkenin çeşitli yerlerinde barınmak suretiyle iskân ettirilmiştir.

Bu süreçte iç göçler de oldukça baskındır. Özellikle ekonomik açıdan yüzünü Batı'ya dönen Türkiye Cumhuriyeti hükümetinin bu doğrultuda uyguladığı liberal politikalarla Batı ile yakın ilişkiler kurulmuş, tarımda makineleşmeye gitmeye yönelik önemli adımlar atılmıştır. Bunun neticesinde makineleşmenin artmasıyla açıkta kalan işgücünün kentlere göç ettiğini gözlemlemek mümkündür. Ayrıca bu göç sonrası kentlerde ortaya çıkan fazla işgücü de ülke dışına gerçekleşecek olan işçi göçüne kaynaklık etmektedir. Bu Türkiye'den Avrupa'ya yapılan kitlesel göçü de açıklayan önemli olgulardan birisidir.

I.3.3. 1980'den Günümüze Neo-liberal Göç politikaları

1980'den itibaren, özellikle 90'ların başında, Türkiye komşu ülkelerdeki iç savaş ve çatışmalardan kaçan birçok sığınmacıya kapılarını açmış, Avrupa'ya gitmek isteyen kişiler için transit ülke konumuna gelmiştir. Aynı zamanda bu dönemde Türkiye kaynak ülke olarak da değerlendirilebilir. Çünkü aynı süreçte ülke içerisinde Türk vatandaşlarının başta Avrupa, Amerika, olmak üzere çeşitli Batı ülkelerine daha iyi eğitim ve daha iyi yaşam standartlarına kavuşmak amacıyla yoğun bir göçü söz konusudur. Bazı göçmenlerin yaşamlarının geri kalanını Türkiye'de geçirmeyi planlamış olmaları neticesinde Türkiye aynı zamanda da bir hedef ülke konumundadır. Özetle Türkiye hem 'kaynak ülke', hem 'transit ülke' hem de 'hedef ülke' olma konumunun hepsini bir arada yaşamaktadır.

1990'lı yıllarda özellikle Orta Doğu'da çok fazla iç savaş ve çatışmalar meydana gelmiş ve bunların sonucu olarak yoğun bir göç akımı olmuştur. Güvenlik problemi yaratan bu göç silsilesi hükümeti göç politikalarında değişiklik yapmaya yöneltmiş, gerekirse bu ülkelerde çıkan çatışma ve siyasi çözümsüzlüklere bir çare arayışına sokmuştur. Özellikle Irak'ta Körfez Savaşı'ndan sonra Saddam Hüseyin'in saldırılarından kaçmak isteyen birçok Kürt ve Türkmen Türkiye'ye göç etmeye başlamıştır. Bu göç silsilesi içerisinde aslında ülke açısından ciddi güvenlik problemi oluşturan ve endişeye sebep olan birçok PKK'lı ve diğer terör örgütü mensubu kişilerde Türkiye sınırlarından içeri girmeye başlamıştır. 1991 tarihinde Avrupa Hükümetleri ile gerçekleştirilen konseyler neticesinde Türkiye sınırında güvenli bölge oluşturulmuştur (Şahinoğlu, Ateş, 2017: 99). Çekiç Güç olarak adlandırılan bu operasyon ile sınırda askeri koruma ile göçmenlerin belirli alanda kalmaları sağlanmış, bu şekilde gelen göçmenlerin kontrolü de kolaylaşmıştır. ABD ve diğer Avrupa ülkeleri açısından da bu durum dengeleyici politika izlemelerine yardımcı olmuş hem Irak hem Türkiye üzerinde sınırlayıcı ve baskılayıcı bir politika sergilemelerine olanak sağlamıştır. Türkiye'nin de mülteciler üzerinde uyguladığı bu sert tutum uluslararası alanda eleştirilse de ülke güvenliğini korumak açısından ve ülke çıkarlarının gözetilmesi anlamında oldukça etkili olmuştur.

Sovyetler Birliği'nin dağılma sürecinde de Türkiye'ye yönelik göçler yoğunlaşmıştır. Doğu Blokunun dağılmasıyla özellikle Avrupa'nın Doğu'sundan gelen göç akımı neticesinde, Türkiye'nin artık Müslüman olmayan, Türk olmayan bir göçmen nüfusuna da maruz kalması durumu gerçekleşmiştir. 2000li yıllara gelindiğinde, göçmen kitlesinin niteliğindeki artışla birlikte ülkedeki göçmen algısının da değiştii gözlemlenmiştir. Gelen göçmenlerin önemli bir oranının öğrenci ve eğitimci oldukları görülmüştür. Ayrıca Avrupa Birliği ile uyum sürecinin de etkisiyle, Türkiye'de göç politikalarında kurumsallaşmaya gidilmiş, sonuç odaklı politika ve uygulamalara yer verilmeye başlanmıştır.

2010 sonrası döneme gelindiğinde, Türkiye göç alma oranında büyük sıçrama yaşamıştır. Bunda Türkiye'nin 'Açık Sınır Politikası' uyguladığı esnekleşen Neo-liberal Göç yönetiminin de etkisi büyüktür. Ayrıca o dönemde 'Arap Baharı' olarak adlandırılan Orta Doğu'daki birçok ülkede art arda patlak veren ayaklanmalar ve beraberinde gerçekleşen iç savaş da bu sıçramada etkili olmuştur. Günümüz göç meselesinin sorun haline gelmesinin aslında temelini oluşturan Arap Baharı, Tunus'ta başlayan Mısır, Libya ve Suriye ile devam eden iç savaşlar silsilesidir ve insanların zorla yerinden edinmesi ile sonuçlanmıştır. Türkiye bu süreçten en çok etkilenen ülkelerin başında gelmektedir ve göçmen sorunu bugün artık ülkede önemli bir krize dönüşmüştür. 2017 yılına kadar sadece Suriye'den Türkiye'ye gelen göçmen sayısı 3 milyonun üzerine çıkmıştır (Akın ve Bozbaş, 2020: 50). Türkiye'ye giriş yapan bu göçmenlerin yarısından fazlasının amacı Türkiye üzerinden Avrupa'ya, Batı ülkelerine geçmektir. Fakat Avrupa'nın Göçmenlere yönelik sıkı ve kısıtlayıcı politikaları sonucu sınırlardan geçmeyi başaramayan büyük kitleler neticede Türkiye'de yaşamaya devam etmektedirler. Diğer taraftan halen süre giden bir göçmen akımı da bu sayıya eklendiğinde, ülkedeki göçmen nüfusu artık kontrol edilemez hale gelmiştir.

İlk başta Geçici Koruma Statüsü verilen ve bu statü ile ülkede barınan göçmenlerin zaman içinde konumları geçicilikten daimi ikametgâha dönüştükçe, ülke içerisinde uyum ve adaptasyon sorunları başta olmak üzere ciddi sorunlar yaşanmaya başlamıştır. Bazı kesimler için, özellikle de göçmenleri 'ucuz işgücü' olarak gören sermaye için göçmen varlığı bir avantaja dönüşürken, halk için 'göçmenler' hem

güvenlik ve asayiş bakımından hem ekonomik olarak ciddi bir soruna teşkil etmeye başlamıştır. Zaten işsizlik ve önemli bir ekonomik kriz içinde olan ülkede, halkın aşını, ekmeğini, işini bir de göçmenlerle paylaşmak zorunda kalması, ülkede göçmen karşıtı tepkilerin artmasına yol açmıştır. Diğer taraftan daha az ücretlerle ve en kötü koşullarda çalışmaya razı böyle bir iş gücünü kaybetmeyi göze almak istemeyen işverenler ve hükümet bu konuda çelişkili tavırlar sergilemeye başlamıştır. Bir yandan Göçmen nüfusunu kontrol etmeye yönelik söylemlerle halk yatıştırılmaya çalışılmakta, bir yandan da isteyen göçmenin istediği kadar bu ülkede yaşayabileceği mesajları verilerek, işverenlerin gönlünü hoş tutulmaya çalışılmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE GÖÇMEN ALGISINI BELİRLEYEN DİNAMİKLER

II.1. DEVLETİN GÖÇ /GÖÇMEN POLİTİKASI VE GÖÇ YÖNETİMİ

1960'lı yıllarda Türkiye'nin uyguladığı göç politikasıyla ilgili, doğum oranlarının yüksek olması sebebiyle nüfusu kontrol altına almak için dışa göçü destekleyen bir bakış açısının mevcut olduğunu söylemek mümkündür. Türkiye'den işçi gönderilerek başlanan bu göçler 1970'li yıllarda vasıflı bireylerin de çeşitli gelişmiş ülkelere göç etmesi ile devam etmiştir (Kılıç, Biffl, 2021: 2048). Ayrıca bu süreçte özellikle dış göçün desteklenmesinde, ülkeye döviz girişini teşvik etmek suretiyle ekonomik kapasite ve yatırım imkanlarının genişletilmesine yönelik büyüme politikasının da etkisi bulunmaktadır. Bu yıllarda Türkiye'nin ekonomik durumu, göç politikasını doğrudan etkileyen faktör olmuştur. Sanayi ve teknolojinin gelişmesiyle ve makineleşmenin, bilgi birikimi ve eğitilmiş işçi gerektirmesi nedeniyle, 2000'li yıllarda, geri dönme zorunluluğu ve karşılığında beklenen mecburi hizmeti kabul etme koşulu ile yurt dışına staj ve eğitim için de çok sayıda insan gönderilmiştir (Kılıç, Biffl, 2021: 2069). Bu arada 2000 yılında Türkiye ile Avrupa Birliği arasında bir de sözleşme imzalanmıştır (Işıkçı,2017: 34). Bu sözleşmenin temel amacı insan ticareti ve göçmen kaçakçılığıyla mücadele olmuştur. Sınırların daha iyi korunması ve kaçakçılığın önüne geçilmesi için Avrupa Birliği ile iş birliği içinde olma kararı alınmıştır.

Suriye'de iç savaşın patlak vermesi ile Türkiye göç politikasında birtakım yeni düzenlemeler yoluna gitmiştir. 2012 yılına kadar ülkeye giriş yapan Suriyeli göçmenlere uluslararası hukukta bile karşılığı olmayan 'misafir statüsü' verilirken, 2012 yılından sonra 'Geçici Koruma Statüsü' adı altında, göçmenlerin ülkede kalıcı olmalarını da güvence altına alan daha bağlayıcı bir düzenleme yapmıştır (Güneş, 2015:6). Böylece '*Açık Sınır Politikası*' olarak da nitelenen yeni göç düzenlemelerine göre ülkeye giriş yapan göçmenler geri dönmeye zorlanmayacak, sınırdan geçmek

isteyen göçmenlerin ülkeye girişlerinde de zorluk çıkarılmayacaktır. Ayrıca Türkiye özellikle Suriye gibi savaş koşullarındaki ülkelere kabul ettiği göçmenlerin temel ihtiyaçlarının sağlanmasından da sorumlu olacaktır. Bu anlamda 2011 yılından itibaren ülkeye kabul edilen Suriyeli göçmenleri kapsamak üzere, 2012'den sonra Türkiye'de 'korumacı' bir göç / göçmen politikasının uygulanmaya başladığını söyleyebiliriz. Günümüzde halen geçerliliği olan bu politika birçok sorunu da beraberinde getirmiştir. Sorunlar çoğaldıkça, toplumda göçmen karşıtı tepkiler yükselmiş, göçmenleri istemeyen yerli halk ve göçmenler arasındaki kutuplaşma yanı sıra, hükümetin her türlü uygulamalarını desteklemeye hazır taraftar kitlesi ile muhalefetin göçmen karşıtı söylemleriyle iyice gaza gelip ses yükselten, ülkede göçmen varlığını istemeyen kitleler arasındaki kutuplaşma da her geçen gün artmıştır.

Daha önce de belirttiğimiz üzere 'Açık Kapı Politikası' 2011 yılından itibaren uygulamaya konulmuştur. İlk başta savaşında etkisiyle kucaklayıcı bir hükümet politikası olarak görülmüş fakat sonradan giderek sayıları artan, Türkiye'de farklı kentlere yayılan ve olağan hayatın bir parçası haline gelen yoğun göçmen akışı karşısında yerel halkın bakış açısı değişmeye başlamıştır. Göçmenlerin ülkede yarattıkları tüm sorunlara rağmen, bu sorunları çözmek yerine ısrarla denetimsiz 'açık sınır politikasına' ve gereksiz derecede göçmenleri kucaklayıcı yaklaşıma devam edilmesi halkın artık tahammül sınırlarını zorlamış ve daha önce olumlu düşünenlerin bile bakış açılarının olumsuzlaşmasına neden olmuştur. Çünkü bu hükümet politikasının sonucu olarak göçmenler eğitim, sağlık gibi konularda kamu kurumlarını, hastaneleri, okulları kullanma konusunda Türk Vatandaşları ile eşit duruma gelmiştir. Yararlanıcı sayısının artmasından dolayı T.C. vatandaşları hizmetlere erişimde zorluklar yaşamaya, hatta bazı hizmetlere ulaşamamaya başlamıştır. Bunun yanı sıra göçmenlerin ülkede yarattığı asayiş ve güvenlik sorunları, şiddete eğilimli ciddi bir göçmen kesiminin bulunması, yolsuzluk, gasp ve dolandırıcılık olaylarında sık sık göçmenlerin adının duyulması da toplumun göçmenlere gösterdiği hoşgörü ve tahammül sınırlarını zorlamış, bu konuda ciddi bir göçmen karşıtı kitlenin oluşması neticesini doğurmuştur. Son yıllarda Türkiye'ye gelen göçmenler aslında bu gerçekliğin farkında olarak Türkiye'ye gelmeyi sürdürmektedirler. Bu ülkede

sevilmediklerini, istenmediklerini, kendilerine tanınan imkanlar ve sunulan hizmetlerden dolayı toplumsal bir hoşnutsuzluk olduğunu gayet iyi bilmektedirler. Bu yüzden Türkiye’de sistemin kendilerine sunduğu hayatı yaşamaktansa, özellikle ekonomik durumları iyi olanlar maddi güçlerini de kullanarak kendi sistemlerini kurmaya başlamışlardır. Örneğin Suriyeliler artık kendi tatlılarını kendi açtıkları restoranlarda satmaktadırlar. İşletmelerinde kendi halklarından elemanlar çalıştırmakta, kendi müziklerini çalmakta, restoran menülerinde kendi geleneksel mutfaklarından yemekler sunarak hizmet vermektedirler. Bu durum, Türkiye’de göçmenler içerisinde farklı farklı grupların genel toplumsal yaşamdan kendilerini soyutlayarak gittikçe içlerine kapandıklarını, özellikle yerli halkla göçmenler arasındaki mesafenin her geçen gün açıldığını, uçuruma dönüştüğü, ayrılmış, kutuplaşmış bir Türkiye’ye doğru gidildiğini göstermektedir. Bu arada göçmen destekçileri ve göçmen karşıtları arasındaki çatışmadan dolayı bu sefer de Türk halkının birbiriyle ayrıştığı başka bir kutuplaşma nedeni daha ortaya çıkmaktadır.

2013 yılında dönemin Başbakanı Ahmet Davutoğlu’nun önderliğinde Türkiye Avrupa Birliği ile *‘İzinsiz İkamet Eden Kişilerin Geri Kabulüne İlişkin Anlaşma ve Vize Serbestisi Diyalogu Mutabakat Metni’* imzalanmıştır. Bu metne göre Türkiye’de ya da Avrupa Birliği’ne dahil olan herhangi bir ülkede düzensiz/ kaçak göçmen bulunursa bu kişiler ülkelere geri gönderilecektir. Avrupa Birliği’nden Türkiye’nin talebi ise Türk Vatandaşlarına vize muafiyeti uygulamasının başlatılması olmuştur. Bu örnekten yola çıkıldığında, Türkiye’nin göçmen sorununa bulduğu çözümlerin genelde birtakım ulusal çıkarlara hizmet ettiği, bir anlamda Türkiye’nin bazı uluslararası sorunlarını çözmede (örneğin Avrupa’nın Türkiye’ye uyguladığı vize sorununu çözmek gibi) bu sorunu koz olarak kullandığı görülmektedir (Işıkçı, 2017: 35). 2015 yılında Türkiye’den Avrupa’ya yasadışı yollarla geçen düzensiz / kaçak göçmenler hakkında Avrupa Birliği ile yeni bir Ortak Eylem Planı hazırlanmıştır. Buna göre Avrupa Birliği, sınırları içerisinde herhangi bir düzensiz / kaçak göçmeni yakaladığında Türkiye’ye iade edebilecektir; bunun karşılığında da göçmenlerle mücadele konusunda Türkiye’ye 3,4 milyar USD yardım edecektir. Uluslararası Af Örgütü’nün 2016 rapora göre, göçmen sayısının artmasından dolayı bu yardım tutarı

sonradan 6,7 milyar USD'ye çıkarılmıştır. Bu süreçte Avrupa Birliği üyeliği müzakereleri tekrar gündeme getirilmiş, karşılığında ise Türkiye'den Avrupa'ya gitmeye çalışan tüm düzensiz / kaçak göçmenlerin Türkiye'ye geri iadesi kabul edilmiştir. Bu arada göçmenlerin durumuyla ilgilenmek ve bu süreci yönetmek üzere Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ve AFAD görevlendirilmiştir.

Her ne kadar parasal yardımlar yapılsa da sınır kapılarımız açık olduğundan Türkiye'ye gelmeye devam eden göçmenlere yetmemeye ve bu durum sosyal ve ekonomik olarak Türkiye'yi zorlamaya başlamıştır. Türkiye göçmenlerin ihtiyaçlarını tam anlamıyla karşılamaktan uzaklaşmış ve uluslararası alanda eleştiri oklarının hedefi haline gelmiştir. Türkiye bu sorunları aşmak için göçmenlere sağlık hizmetinden ücretsiz olarak yararlanma hakkı tanımıştır. 2016 yılında ise Suriyelilere çalışma izni verilmiştir (Erdoğan ve Ünver, 2015: 78). Diğer taraftan Suriyeli mültecilere verilen 'Geçici koruma' statüsü onlara yönelik bakış açısını önemli ölçüde etkilemiştir. Çünkü geçici kavramı onları misafir olarak algılamayı kolaylaştırmıştır. Diğer taraftan 'geçici koruma' statüsü mültecilerin geçici süreliğine de olsa Türkiye'deki varlıklarının gerçekliğini pekiştiren bir niteliğe de sahiptir. Kalıcı olmak onları kayıt dışı çalışmaya sürüklemiş, sosyal ve ekonomik olarak hak talep etmeye gerek duymadan, korunmasız, sosyal güvencesiz ülkede yaşamaya razı olmalarına neden olmuştur. Bu statü ile Türkiye'de doğan, büyüyen, çalışma izni alan ve hala ülkemize gelen Suriyeliler vardır (<https://www.goc.gov.tr/turkiye-de-gecici-koruma>). Neticede geçici olması beklenen göçmenler ülkede artık kalıcı hale gelmeye, göçmen emeğine dayalı kayıt dışı bir ekonomi ülkede artık sürekli olmaya başlamıştır. Özellikle emek gücünün yoğun olarak kullanıldığı Türkiye'nin güneyi ve doğusunda tarım, inşaat gibi kayıt dışı sektörlerde göçmenlerin varlığı artık kaçınılmaz bir gerçektir. İstanbul, İzmir gibi sanayisi gelişmiş illerde de durum farklı değildir. Buralarda da imalat ve tekstil gibi emek-yoğun sektörlerde maliyeti yüksek yerli işgücünün yerine çok daha ucuz olan göçmen emeği tercih edilmektedir. Bu durum, Türkiye'de zaten önemli bir sorun olan işsizlik sorununun yerli halk tarafından daha yoğun şekilde hissedilmesine, halkın bu konudaki tepkilerinin artmasına sebep olmaktadır. Halk nereye baksa kendi yerini alan, kendi yerine çalışan, her ile her

bölgeye her sektöre yayılan bir göçmen istilasına karşısında artık hoşgörü gösteremeyecek duruma gelmiştir. Halkın bu konudaki öfkesi göçmen karşıtlığına, hatta zaman zaman nefret söylemine dönüşen bir düzeye ulaşmıştır. Halkın işlerini, aşlarını, evlerini, çalışma alanlarını göçmenlerle paylaşmak konusundaki hoşnutsuzlukları gittikçe artmaktadır. Bu durum da Türkiye’de olumsuz göçmen algısını oluşturan önemli sebeplerin başında gelmektedir (ORSAM, 2014).

Türkiye’de Suriyeli göçmenlerin nasıl ve ne şekillerde vatandaşlığa kabul edildikleri konusunda kamuoyunda net bir bilgi bulunmamaktadır. Bununla birlikte satın alınan bir mülk veya ev karşılığı göçmenlere vatandaşlık ve oy kullanma hakkının verildiğine ilişkin kulaktan dolma da olsa bazı bilgiler dolaşmakta, bu da halkın tepkisini çeken diğer bir önemli konuyu oluşturmaktadır. Hatta bu konu son cumhurbaşkanı seçimlerinden dolayı ülke gündemini sıkça meşgul etmiş, Türkiye’nin son günlerde en çok konuşulan ve tepki duyulan konusu haline gelmiştir. Ülkedeki bu göçmen karşıtlığı ve artan hoşnutsuzluk doğal olarak göçmenlerin ailelerinin ve çocuklarının geleceğine dair kaygı duymaları sonucunu doğurmuştur. Onlar da bu kaygılardan uzaklaşmak, daha iyi ekonomik koşullara ve sosyal haklara sahip olmak için kaçak yollarla başka ülkelere gitmeye başka hayatlar aramaya yönelmişlerdir. Nitekim Sahil Güvenlik Komutanlığı resmi web sitesinde paylaşılan bilgiye göre 2019 yılının Eylül ayına kadar 29.887 kişi deniz yoluyla Türkiye’den baka ülkelere kaçmaya çalışırken yakalanmıştır. Bir önceki yıl ise bu sayı 17.791 kişidir. Bu verilere göre deniz yoluyla kaçmaya çalışan kişi sayısında %68 oranında artış gerçekleşmiştir (<https://www.sgk.gov.tr/duzensiz-goc-istatistikleri>). Bu arada Türkiye sınırlarından göçmen girişleri de devam etmiştir. Türkiye’ye sınırlara kadar gelip yanında herhangi bir belge getirmeden ülkeye giriş yapmak isteyen tüm mültecilerin barınma merkezlerine girişlerine izin verilmiştir (Ertan 2017: 17). Bu kişiler barınma merkezlerinden çadır kentlere ya da göçmenler için belirlenmiş olan alanlara yönlendirilmiş fakat göçmen sayısı arttıkça, göçmenler üzerindeki denetim gücü azalmaya başlamış ve bu kişilerin farklı şehirlere girişleri ve bağımsız yaşamaya başlamalarının önüne geçilememiştir. Türkiye’de 3 milyondan fazla Suriyeli olduğunu varsayarsak sadece 200 bin civarındaki Suriyelinin konteynırlarda yaşıyor olması bu

durumun önüne geçilemez derecede büyüdüğüne göstergesidir (Ertan, 2017: 17). Bu sorunların temelinde kontrolsüzce göçmenlerin ülke sınırlarından giriş yapılmasına izin veren ‘acık kapı’ sınır politikasının yanı sıra, ülke alt yapısının, sosyo-ekonomik, sosyolojik yapısının bu kadar göçmeni ağırlayacak durumda olup olmadığına bakılmaksızın ısrarla sürdürülen korumacı politikaların ve hükümetin seçimlerde oyunu arttırmak gibi birtakım kaygılardan dolayı benimsediği göçmen nüfusunu arttırma yaklaşımının bulunduğu görülmektedir. Bu arada ülkeye kontrolsüzce alınan bu göçmenler arasında çok sayıda da çocuk bulunmaktadır. Ayrıca bunlara Türkiye’de doğan göçmen çocuklar da eklenmiştir. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayınlanan bir rapora göre Türkiye’de okul çağına gelmiş 1.124.000 çocuk olduğu saptanış ve yine aynı raporda okula gidemeyen çocuk sayısı 393.547 rakamına ulaşmıştır (<https://t24.com.tr/haber/meb-raporu-suriyeli-cocuklarin-yuzde-35-i-okula-gidemiyor,1024611>).

Türkiye’nin Göç/göçmen politikası Uluslararası Af Örgütü tarafından 2016 yılında yayınlanan raporda şöyle değerlendirmiştir: “...Sığınma sistemi hâlâ kurulma aşamasında olan Türkiye yüz binlerce sığınmacının yaptığı bireysel başvuruları da değerlendirme kapasitesinden yoksundur. Devlet kurumları, barınma başta olmak üzere, kişilerin temel ihtiyaçlarını karşılamamakta, kişilerin kendilerine yetebilmelerinin önünde de ciddi engeller bulunmaktadır. Bu haliyle Türkiye, sığınmacı ve mültecilerin onurlu bir yaşam sürdürebilecekleri bir ortamı tesis edememiş durumdadır. Bu nedenle Türkiye’nin sığınmacı ve mülteciler geri kabul anlaşmalarının öngördüğü güvenli bir ülke olduğu varsayımı bir kurgudan ibarettir. Dolayısıyla AB, mevcut durum itibarıyla sığınmacı ve mültecilerin haklarına tam olarak saygı gösterme kapasitesine sahip olmayan bir ülkeye geri gönderilmelerine umursamaz bir şekilde onay vermiştir. AB-Türkiye Anlaşması mülteciler bakımından kötü bir anlaşmadır; sığınmacı ve mültecilerin bu anlaşma çerçevesinde geri gönderilmeleri askıya alınmalıdır” (Uluslararası Af Örgütü, 2016 Raporu).

Türkiye’de halkın göçmenlere tepki duymalarının önemli sebeplerinden biri de failleri göçmen kaynaklı olan şiddet ve terör eylemleridir. Suriye’de iç savaş nedeniyle iyice bozulmuş olan siyasal sistem, beraberinde istikrarsızlık ve çeşitli terör örgütü gruplarının oluşmasına sebep olmuştur. Türkiye’nin açık sınır politikası nedeniyle, bu tip örgütlere üye kişilerin de Türkiye’ye girişi kolaylaşmış ve bu kişiler zararlı faaliyetlerine Türkiye’de devam etmişlerdir. Nitekim failleri Suriyeli olan, Türkiye’ye gelerek 2013 yılında Hatay Reyhanlı’da bombalı araçla saldırı düzenleyen ve 53 kişinin hayatını kaybetmesine neden olan terör eylemi, bu konuda Türkiye’de

failleri göçmen kaynaklı yaşanan en kanlı olay olarak tarihe geçmiştir. Bunun gibi terör ve şiddet olaylarından dolayı Türk Vatandaşları tarafından göçmenlere yönelik duyulan öfke ve tepkinin boyutları da artmıştır. Bu tepkilerin göçmenlere karşı aynı şekilde şiddet ve saldırı olarak dönmesi, olayların karşılıklı çatışmaya ve saldırıya evrilmesinden kaynaklı olarak, göçmenlerin de silahlanarak kendilerini kendi yöntemleriyle savunmaya kalkmaları sonucunda süreç daha da tehlikeli hale gelmiştir. Türkiye’de göçmenler korunulması ve korkulması gereken kişiler topluluğu haline gelmiştir neticede. Bütün bu gerçekliğe rağmen hükümetin hala ısrarla aynı politikaları sürdürmesi, bu kişilere vatandaşlık vermesi, devlet projesi ile çekiliş yoluyla ev sahibi olma hakkı vermesi, çalışma hayatına katılmalarına izin vermesi, bu korumacı, kucaklayıcı yaklaşım, halkın öfkesini ve tepkisini daha da arttırmıştır. Diğer bir tepki toplayan hükümet politikası ise Türk askerlerinin 2016 yılında Fırat Kalkanı Harekatı olarak adlandırılan operasyon neticesinde Suriye’ye gönderilerek buradaki savaşa katılması olmuştur (<https://www.kkk.tsk.tr/firat-kalkani.aspx>). Bu harekât neticesinde 72 Türk askeri şehit olmuş, birçok asker yaralanmıştır (<https://www.odatv4.com/guncel/tam-6-yil-once-bugun-tsk-harekete-gecti-72-sehit-verildi-248393>). Ülkemizde genç, sağlıklı erkek Suriyeli bireylerin dururken Türk askerlerinin Suriye’ye giderek orada şehit olması Türk toplumu tarafından hükümet politikası olarak oldukça eleştirilmiş ve Suriyelilere karşı duyulan nefretin perçinlenmesine neden olmuştur.

II.2. DEVLETİN PROPAGANDA ARAÇLARI

II.2.1. Ulusal Medya ve Kitle İletişim Araçları

Medya; bilgiyi, düşüncüyü veya bir görüşü/fikri bireylere toplu olarak aktarılabilmeği sağlayan, çeşitli iletişim araçlarının kullanılmasından doğan bir mekanizmadır (Zafer, 2019: 356). Teknolojinin gelişmesine bağlı olarak medya kavramının içine aldığı araçlar genişlemektedir. Buna bağlı olarak da medyanın gücü artmaktadır. Medya gücü, etrafımızda olup bitenler hakkındaki bilgimizi ve buna bağlı olarak müdahale etme kapasitemizi yapılandırmak için gerekli kaynakları düzenleyen

aktörler, kurumsal yapılar ve bunların birbirleriyle ilişkisine dayanır (Freedman, 2014: 4). Günümüzde medya gerek dünyada gerekse ülkemizde insanlar üzerinde oldukça etkili bir iletişim mekanizması haline gelmiştir (Soydan, Alpaslan, 2014: 57). Bugün bireylerin medyaya erişimi teknolojinin yarattığı imkanlara da dayanarak eski çağlardan bu yana insanlığın en ileri, en gelişmiş düzeyine ulaşmıştır. Artık elinde akıllı telefon olan herkes dünyanın herhangi bir yerindeki medya araçlarına, televizyon kanallarına, haber portallarına ya da herhangi bir konudaki web sitesine erişebilmekte, yayınlananları okuyup izleyebilmekte, dünyada ne olup bittiğinden eşzamanlı haberdar olabilmektedir. Bu süreçte doğal olarak medyanın insanlar üzerindeki etkileme gücü kadar medya etkisine maruz kalan insan sayısı da artmıştır. Artık medyanın toplumu yönlendirme ve kamuoyu oluşturmada ne kadar etkin bir güç olduğu daha iyi anlaşılmıştır. Topluma hitap eden, toplumu değiştirip dönüştürmek isteyen, kendi görüşleri doğrultusunda hareket eden kitleler oluşturmak isteyen, seçmenlerin kendi partisine oy vermesini isteyen ya da kendine taraftar bulmak isteyen herkes, her lider, her politikacı, hükümetler, sanatçılar, iş dünyasını yönetenler, sektörler, özellikle turizm ve reklam sektörü medya gücünden faydalanma yoluna gitmişlerdir. Çünkü artık herkes herhangi bir medya aracına sahip olma ya da etkin olmanın toplumu yönlendirip kamuoyu oluşturmada ne kadar önemli bir güç olduğunun iyice farkındadır. Bugün artık elinde bir medya aracı bulunduranlar kolayca bu medya gücü ile geniş kitleleri yönlendirebileceklerinin, kitlelerin olaylara veya durumlara bakış açılarını değiştirebileceklerinin bilincinde olarak medyayı daha verimli ve etkin şekilde kullanmaktadırlar.

Peki Türkiye’de medya ‘göçmen algısını’ nasıl etkilemektedir? Bunu tespit edebilmek için, özellikle Arap Baharı ile ülkemizin yoğun göç alması sonrası gelişen süreçte medyada yayınlanan haber içeriklerine bir göz atmak bile yeterlidir. Türkiye’de tirajı en fazla olan ulusal gazetelerden Sözcü Gazetesi’nde 13.11.2022 tarihinde yayınlanan haberde: “TBMM Plan ve Bütçe Komisyonunda konuşan İyi Parti Isparta Milletvekili Aylin Cesur’un *"Ülkeye giriş yapan her 10 Suriyeliye karşı 6 Türk işçisinin işsiz kaldığının farkında mısınız?"* şeklindeki sözleriyle manşet atılmış ve devamında Suriyelilerin % 97'sinin kayıt dışı' / kaçak çalıştığına yer verilmiştir

(<https://www.sozcu.com.tr/2022/gundem/farkinda-misiniz-deyip-sordu-her-10-suriyeliye-karsi-6-turk-isci-7477473/>). Yine Hürriyet Gazetesi'nin 10.06.2017 tarihinde yayınladığı habere göre Suriyeli bir kadının evlenme vaadiyle Türk Vatandaşlarını kandırmış ve paralarını çalmıştır (<https://www.hurriyet.com.tr/gundem/evlenmek-isteyen-gencleri-dolandiran-suriyeli-cetenin-son-kurbani-40485563>). Yine aynı gazetede 25.12.2020 tarihli bir başka haberde Suriyeli bir kişinin Hatay'da kimlik soran polise bıçakla saldırdığı ve öldürmeye teşebbüs ettiği yazılmıştır (<https://www.hurriyet.com.tr/gundem/kimlik-soran-polise-bicak-ceken-suriyeli-gozaltina-alindi-41698428>). Diğer taraftan Türkiye'de yabancı uyruklu kişilerin satın aldıkları gayrimenkul sayısı ile ilgili haber yapan Euronews'in 02.08.2022 tarihli haberine göre 2022'nin ilk yarısında satılan her 1000 konuttan 49'unu yabancılar satın almıştır ve yine haberin devamına göre bunların 9,5 yılda Türkiye'de satın aldıkları toplam konut sayısı 314 bin 310'dur(<https://tr.euronews.com/2022/08/01/son-10-yilda-yabancilar-341-bin-konut-aldi-bin-konutun-25i-yabancilara-gitti>). Sputnik News isimli bir haber kanalının 23.09.2017 tarihinde yayınlamış olduğu bir habere göre ise Antalya'da bir Suriyeli ile Türk vatandaşı arasında yaşanan tartışma kavgaya dönüşmüş ve 7 kişi bu kavgada yaralanmıştır. Bu tartışma sonrası 600 kişiden oluşan bir Türk grup bir araya gelip Suriyelileri istemiyoruz şeklinde sloganlar atmıştır (<https://sputniknews.com.tr/20170923/antalya-esnaf-suriyeliler-1030275911.html>). 26.01.2022 tarihinde Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığının ile Uluslararası Medya Enformasyon Derneği ortaklaşa olarak "*Göçmenler ve Medya Çalıştayı*" düzenlemiştir ve bu Çalıştay Uluslararası Medya Enformasyon Derneği resmî web sitesinde yayınlanmıştır. Çalıştaya katılan Medipol Üniversitesi İletişim Fakültesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. Yusuf Özkır aşağıdaki ifadelerle bu durumu şöyle aktarmıştır (<https://www.umed.com.tr/gocmenler-ve-medya-calistayi-tamamlandi/>).

"Münferit olarak işlenen bir suçla, adli süreçle alakalı sanki bütün Suriyeliler, bütün Araplar veya bütün Orta Asyalılar kötüymüş gibi bir yaklaşım karşımıza çıkıyor. Medyanın böyle bir yaklaşım biçimini kullanmasının negatif rol oynadığını söyleyebiliriz. Yine işlenen suçlar ya da gerçekleştirilen eylemlerin bire üç veya beş katılarak aktarıldığını da söylememiz lazım. Tabii bu içeriklerin televizyon,

gazete ve radyoyla aktarılması bir tarafa bugün içerisinde bulunduğumuz yeni medya, sosyal medya bağlamında aktarılması da ayrı bir mesele."

Göç İzleme Derneği Basın Sorumlusu Yılmaz Selamet ise medyanın toplumsal algının oluşmasında oldukça önemli bir faktör olduğunu belirterek medyanın göçmenler ile ilgili haberleri yaparken uluslararası hukuku gözetmeleri gerektiğini vurgulamış ve medyanın göçmenlere yönelik bakış açısının belirlenmesindeki önemini şu sözlerle belirtmiştir (<https://www.mlsaturkey.com/tr/medyada-multeciler-dikenli-dili-asmak-dikenli-teli-asmaktan-daha-zor/>).

“Türkiye’de ana akım basın ve medyanın mültecileri ele alışının çoğunlukla gerçeklikten ve bağlamadan kopuk, gündelik siyasete argüman sağlama biçiminde. Basın ve medyanın mülteciye bakışı maalesef ülkemizde politik durumla paralel yürütülmektedir. İktidara yakın medya, mültecileri tamamen iktidarın politikalarına göre ele almaktadır. Mesela iktidarın dönem dönem ‘Kapıları açarız, mültecileri yollarız’ gibi söylemleri oluyor. İktidar, mültecileri Avrupa’ya yönelik şantaj aracı olarak kullanıyor ve iktidar yanlısı medya bu dille haber yapıyor. Örneğin 24 Nisan 2017’de Güneş Gazetesi ‘Ve kapıları açma vakti’ manşeti ile çıkmıştı. Diğer yandan iktidar, hoşgörü dili kullandığı zaman da medya o dili kullanıyor. Muhacir, ensar gibi kavramlar kullanılarak yayın yapılıyor. Öte yandan muhalefete ait medya da iktidara eleştirilerini dönem dönem mülteci karşıtlığı üzerinden dile getiriyor.”

II.2.2. Devlete Bağlı Sivil Toplum Kuruluşları

Özellikle, Suriye’de başlayan iç savaş ve çatışmalar sonrasında ülkemize gelen Suriyeliler ile kapasite ve kaynak sorunu yaşanmaya başlanılmış ve hükümetin birçok alanda yetersiz kalması hem uluslararası hem de yerel sivil toplum kuruluşlarına olan ihtiyacı ortaya çıkarmıştır. Savaş ve iç çatışmanın uzun sürmesi, gelen mültecilerin uzun süre daha geri dönmeyeceklerinin sinyalini vermiş hükümetin almış olduğu kararlara bağlı olarak sınırlarımızdan geçen Suriyelilerin sayısı her geçen

gün artmıştır. Bu sebeple yerel birçok sivil toplum örgütleri kurulmuş, uluslararası sivil toplum örgütlerinin ise göç ve göçmen politikası ile ilgili kolları revize edilmiş ya da oluşturulmuştur (GAR: 2022, 15). Göçmenlerin ekonomik ihtiyaçları konusunda desteklenmesi kadar önemli ve gerekli olan diğer hususlar onların dini, sosyal ve kültürel ihtiyaçları konusunda desteklenmesinin sağlanmasıdır. Bu ‘Çalıştay’ da Türk medyasında göçmenlerin kirli, suçlu, uyum problemi olan ve huzur bozan insanlar olarak bir kalıba sokularak haberlerde yer aldığı, diğer bir deyişle bu konuda medyanın göçmenler hakkında kamuoyunda bir önyargı, kötü bir algı oluşturacak şekilde kasıtlı kullanıldığı konusuna dikkat çekilmiştir. Bu noktada da hem devletin yetişemediği alanlarda göçmenlere ekonomik destek sağlayabilmek hem de diğer ihtiyaçlarını giderebilmek adına STK’lara çok iş düştüğü konusuna vurgu yapılmıştır (Barın, 2019: 191).

Devletin uyguladığı göç ve göçmen politikalarına bağlı olarak, sivil toplum kuruluşlarının ‘göçmen algısını’ belirlemedeki rolü değişmektedir. Çünkü devletin uyguladığı göçmen politikası eğer göçmenleri kucaklayıcı bir politika ise buna bağlı olarak devlete bağlı sivil toplum kuruluşları da göçmenlerin Türkiye’deki yaşama, topluma adaptasyonunu kolaylaştıracak adımlar atacaktır. Türkiye’de 2011 yılından itibaren ‘Açık Kapı Politikası’ uygulandığından devlete bağlı sivil toplum kuruluşları da bu politikayı destekler nitelikte eylemlerde bulunmaktadır. Özellikle Mülteci Destek Derneği, Mülteciler ve Sığınmacılar Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği, İç işleri Bakanlığı ve AFAD ile koordineli çalışan Türk Kızılayı Göç ve Mülteci Hizmetleri Müdürlüğü, Caritas Türkiye gibi sivil toplum kuruluşları bu anlamda hükümetin uyguladığı göçmen politikaları ile faaliyetlerinde paralellik gösteren kuruluşlardır. Diğer bir ifade ile bu kuruluşların ortak ve dikkate değer özelliği hükümet tarafından desteklenen veya uygulanan göçmen politikalarına paralel olarak hareket etmeleri ve kendilerine bu doğrultuda hedefler belirlemeleridir. Bu sebeple hükümet politikalarının bakış açısı göçmenler konusunda olumlu ise bu sivil toplum kuruluşlarına da bakış açısı aynı yönde olumlu olacak, olumsuz olursa da yine aynı yönde olumsuz bir bakış açısıyla konuya yaklaşılacaktır. Bununla birlikte bazı sivil toplum kuruluşları da tamamen insani olarak göçmen konusuna yaklaşmakta ve

insani düşünce merkezinde faaliyetlerini belirlemektedir. Göçmenlerin ihtiyaçları doğrultusunda kendi sivil toplum örgütlerinin hedeflerine öncelik tanımaktadır. Bu sebeple sivil toplum kuruluşları göçmenlerin göç ettikleri ülkelerde ne gibi zorluklarla karşılaştıkları, hak ve özgürlüklerinin ihlallerinin boyutlarının ne derece olduğu gibi temel meseleleri medyaya taşımakta ve bu gibi durumlarla ilgili kamuoyuna yönelik raporlar yayınlamaktadırlar. Türkiye’de de göçmenlerin yaşadığı zorluklar sadece ülkemizdeki sivil toplum kuruluşları tarafından değil, konu ile ilgilenen diğer ülkelerdeki kuruluşlarca da irdelenmektedir. Örneğin bu konuda İngiltere’de bulunan “*Refugee Action*” isimli sivil toplum kuruluşu ülkemizde bulunan ve sığınma merkezlerinde kalan göçmenlerin ülkelere geri gönderilmekle tehdit edildiğine ilişkin kapsamlı bir rapor yayınlamıştır (<https://perspektif.eu/2023/03/27/gocmen-merkezlerinde-kalanlar-sinir-disi-edilmekle-tehdit-ediliyor/>). Sonuç olarak şunu söylemek mümkündür, göçmenlere yönelik yayınlanan her türlü bilgi, duyuru rapor ve benzeri yayınlar bireylerin göçmenlere yönelik bakış açısında etkili olmakta ve bu bakış açısına yön verebilmektedir. Diğer taraftan uluslararası bir başka sivil toplum kuruluşu ise Türkiye, Belarus, Fas gibi ülkelerin göçmenleri siyasi veya kişisel çıkarları için araç olarak kullandığı ile ilgili bir haber yayınlamıştır. 21 Ağustos 2014 tarihinde içlerinde yukarıda saymış olduğumuz başlıca devlete bağlı sivil toplum kuruluşlarından birkaçının da olduğu, toplam 14 sivil toplum kuruluşunun ortak basın açıklamasına göre, Türkiye’de Suriyeli göçmenlere yönelik saldırıların yaşandığını ve onların haklarını koruyan ve durumlarının akıbetini bildiren kanunun olmamasından kaynaklı güvenliklerinin tehdit altında olduğu ile ilgili bildirge yayınlanmıştır (<https://www.amnesty.org.tr/icerik/sivil-toplum-kuruluslari-ortak-aciklamasi>).

II.3. MUHALİF MEDYA / SOSYAL MEDYA

Medya günümüzde çevremizde olup bitenler hakkında görüş oluşturma ve kararlarımızı vermede oldukça önemli bir rol oynamaktadır. İnsanlar, televizyon programları, gazeteler, internet siteleri ve sosyal medya gibi birçok kaynak aracılığıyla günlük yaşamlarındaki olaylardan haberdar olmaktadır. Medyanın bu kadar yaygın bir

şekilde kullanılması, insanların gerek çevrelerindeki olay ve kişiler hakkında algı oluşturmada gerekse herhangi bir konuda yargı veya önyargıda bulunmalarında ciddi bir etkiye sahiptir. Yapılan birçok araştırma sonucu da medyanın insanların tutum ve davranışlarını belirlemedeki bu önemli gücünü kanıtlar niteliktedir. Özellikle, televizyon programları, filmler/diziler ve reklamlar, izleyicilerin belirli bir ürün hakkında olumlu veya olumsuz bir tutum geliştirmesinde en etkili yönlendirme araçlarından birini oluşturmaktadır. Benzer şekilde, haberlerde yer alan olay örgüleri ve insan hikayeleri de kamuoyunu belli bir tutuma yönlendirebilmekte, gösterilmesi istenen tepki veya davranışı yaratabilmektedir. Ancak, bilinçli ve iyi yönde kullanıldığında toplumun gelişimine önemli katkıları olabilecek medyanın, kötü niyetle kullanıldığında ise birey ve toplum üzerinde yaratabileceği tahribatı, dejenerasyonun düzeyini kestirmek hiç de kolay değildir. Medya, yalan / kurgu / asparagas haberler yayarak insanları yanlış fikirlere, toplumu ayırıştırarak, kutuplaştıracak önyargılı, tepkisel tutumlara kolayca yönlendirebilir. Özellikle, sosyal medya platformlarında bu yanlış bilgi akışıyla, insanların yanlış fikirlerle donatılıp, sonra bu yanlış bilgiyi birbirleriyle paylaşarak tüm toplumu gerdikleri, tüm ülkede tansiyonu yükselttikleri örnekler hiç de az değildir. Bu nedenle, medyanın bilinçli kullanılması kadar medyadaki bilgi akışının ciddiyetle denetlenmesi, gerekirse kötü niyetli kullanımların yaptırımlara bağlanması günümüzün önemli gerekliliklerinden biridir. Yukarıda da vurguladığımız üzere kötü amaçlı medya içerikleri, özellikle televizyon programları, filmler / diziler ve tik tok benzeri denetimsiz yayınlar, insanların değer yargılarını, düşüncelerini olumsuz yönde etkileyebilir duygu ve inançlarını rencide edici etki yaratabilir. Bu nedenle, medya içeriklerinin ve sunumunun denetimsiz bırakılmaması gerekmektedir. Örneğin, şiddet içeren medya içeriği çocukların saldırgan davranışlar sergilemesine veya şiddete karşı gittikçe duyarsızlaşmasına neden olabilmektedir (Tiryaki, A. & Canbulat, T., 2018). Sonuç olarak, doğru bilgilendirme ve bilinçli medya kullanımı, toplumun gerçeklerle bağını güçlendirerek doğru tepkiler vermesine, bireylerin toplumsal olaylar hakkında sağlıklı düşünceler geliştirmesine yardımcı olacaktır.

Türkiye, yakın coğrafyasında yaşanan savaşlar ve çatışmalar nedeniyle son yıllarda büyük bir göç dalgası ile karşı karşıyadır. Suriye, Irak, Afganistan gibi ülkelerde yaşanan iç savaşlar ve terör olayları nedeniyle milyonlarca insan yurtlarını terk etmek zorunda kalmış ve Türkiye'ye sığınmıştır. Bu da Türkiye'yi günümüzde dünyanın en fazla mülteci barındıran ülkelerinden biri haline getirmiştir. Türkiye'deki göçmen krizi, son yıllarda kamuoyunun büyük ilgisini çekmektedir. Bu arada bu konuda ciddi bir bilgi kirliliği / dezenformasyon ve algı yönetimi söz konusudur. Sosyal medya ve muhalif medya araçları bu olumsuz algıların oluşmasında önemli bir rol oynamaktadır. Bu noktada, Türkiye'deki göçmen krizine ilişkin gerçekliği tam kavrayabilmek için sosyal medya ve muhalif medyanın göçmenlere yönelik olumsuz algıyı nasıl körüklediğine dair sağlıklı bir gözlem ve analiz yapmak gerekmektedir. Bu çalışmanın esas amaçlarından birini de bu oluşturmaktadır. Bu anlamda tezde sadece basılı yayın ve literatür taraması ile yetinilmeyip saha çalışmasına da yer verilmiştir. Sosyal medya ve muhalif medya organları tarafından yayınlanan haberler, göçmenlerin Türk toplumuna entegrasyonunu zorlaştırmaktadır. Bu haberler, göçmenlerin insan haklarına saygı gösterilmesi gerektiği gerçeğini göz ardı ederken, aynı zamanda toplumsal hoşgörüyü azaltmaktadır. Maalesef Türkiye'deki göçmenlerin yaşadığı sorunlar ve bu sorunların ne kadar ciddi olduğu hakkında toplum yeterli ve sağlıklı bilgiye sahip değildir. Türkiye'de muhalif medya ve sosyal medya tarafından yayılan olumsuz haberler ciddi şekilde göçmenlere yönelik toplumsal önyargıyı artırmaktadır. Örneğin, *"Göçmenler işsizlik oranını arttırıyor"*, *"Göçmenler ülkedeki suç oranını yükseltiyor"* gibi söylemler sık sık dile getirilmektedir. Ancak, bu tür söylemlerin gerçekliği ne kadar yansıttığı, sebebin sadece göçmenler mi olduğu yoksa arka planda başka nedenlerin de olup olmadığı konusunda ortada sağlıklı bir bilgi gerçekten bulunmamaktadır. Diğer bir deyişle sosyal medyadaki denetimsizlik, bilgi kaynağının doğruluğu sorgulanmaksızın söz konusu içeriğin çok hızlı şekilde kontrolsüzce yalan yanlış yayılması sonucunu yaratmaktadır. Bilimsel araştırmalar göçmenlerin yarattığı sorunlar kadar Türkiye ekonomisine ve topluma ciddi katkılarının da olduğunu göstermektedir. Ama bu olumlu katkılardan çok az bahsedilirken, özellikle muhalif medya tarafından sürekli göçmenlerin olumsuz yönlerinin öne çıkarılması ve bu konuda olumsuz bir algı oluşturulmaya çalışılması, Türkiye'de göçmen varlığının

gerçek boyutlarının ve yarattığı sorunların tam anlaşılmasını zorlaştırmaktadır. Algı yönetimine dayalı bu tür olumsuz haberlerle ilgili bazı örnekler vermek gerekirse, Posta Gazetesi tarafından 20.11.2019 yılında, "Ekonomiyi Batıran Göçmenler" başlıklı bir manşet yayınlanmıştır. Bu haberde, göçmenlerin Türkiye' ekonomisine çok ciddi hasar verdiği, hatta ülke ekonomisini batırdığı yönünde bir yargı ortaya konmaktadır. Ancak bu iddiayı kanıtlayacak, gerçekliğini doğrulayacak herhangi bir belge veya kanıt sunulmamaktadır. Yine 10.09.2018 tarihinde A Haberde "*Suriyeliler Boğazımızda Kaldı*" şeklinde bir başlığa yer verilmiştir. Haberde, Suriyelilerin Türk vatandaşlarına zarar verdiği ve ülkedeki her şeyi ele geçirdiği iddia edilmiştir. Bu haber de yine iddialara dayanmakta ve ciddi bir belge veya kanıt içermemektedir.

Sosyal medya, insanların olaylara bakış açısını doğrudan etkileyebilen, değiştirebilen bir güçtür. Teknolojinin gelişmesi ve internetin cep telefonlarıyla neredeyse bireylerin ceplerine kadar girmesi, bilgiye erişimi kolaylaştırmakta, zaman ve mekan fark etmeksizin her durumda kişilerin olaylardan anlık haberdar olmasına olanak tanımaktadır. Artık toplumsal olayları kişilerin eş zamanlı izleyerek yorum yapması, paylaşması ve anında büyük kitlelere yayılmasını sağlaması çok kolay hale gelmiştir. Bu arada toplumsal algı ve tepkinin oluşması da aynı hızla eşzamanlı gerçekleşebilmektedir. Sosyal medyanın bu gücünü, yani yayınlanan içeriğin, haberin, görselin veya videonun çeşitli platformlarda şimşek hızıyla anında yayılarak çoğalmasını artık günümüzün gerçekliği olarak kabul etmek gerekmektedir. Bu anlamda, birçok toplumsal meselede olduğu gibi, Türkiye'de göçmen algısının belirlenmesinde de en önemli dinamiklerden birisini sosyal medya oluşturmaktadır. Buradaki tehlike az önce de değindiğimiz gibi, ulusal medya ve kitle iletişim araçları belli bir denetimden geçerek yayın yaparken sosyal medyada böyle bir denetimin henüz mümkün olmaması ve içeriklerin teyit edilmeksizin kontrolsüzce anında büyük kitlelere ulaşabiliyor olmasıdır.

Sosyal medyada, doğru olmayan haberler yanı sıra kasıtlı olarak yayılmak istenen manipülatif haberlere de sıkça rastlanmaktadır. Bu tür haberler, toplumda hoşgörüsüzlüğü arttırmakta ve özellikle göçmenler söz konusu olduğunda da ayrımcılığa, kutuplaşmaya yol açmaktadır. 22.08.2016 yılında ATV'de yayınlanan bir

haberde, Suriyeli mültecilerin Türklere şiddet uyguladığı iddia edilmiştir. Ancak sonradan bu haberin yanlış olduğu ortaya çıkmıştır. İhsan Çetin'in 2020 yılında “Suriyeli Mültecilerin İşgücüne Katılımları ve Entegrasyon: Adana-Mersin Örneği” adlı yaptığı bir çalışma, Türk basınının Suriyeli mülteciler hakkında haber yaparken kullandığı çerçeveleri incelemiştir. Çalışmada, Türk medyasının genellikle mültecileri 'tehlike', 'sorun' ve 'yabancılar' olarak çerçevelediği ve olumlu özellikleri vurgulamaktan kaçındığı ortaya çıkmıştır. Bu çerçevelerin, Türkiye'deki mülteci karşıtı görüşlerin yaygınlaşmasına katkıda bulunduğu düşünülmektedir. Göksel Göker ile Savaş Keskin tarafından 2015 yılında yayınlanan “*Haber Medyası ve Mülteciler: Suriyeli Mültecilerin Türk Yazılı Basınındaki Temsili*” isimli çalışmada ise Türkiye'deki muhalif medyanın Suriyeli mülteciler hakkındaki haberlerinde düşmanlaştırıcı bir dil kullandığı ifade edilmektedir. Bu haberlerde mülteciler genellikle 'istila', 'tehdit' ve 'felaket' gibi olumsuz ifadelerle tanımlanırken, bu tür manipülatif söylemlerden dolayı Türk halkının da mültecilere karşı negatif bir algı oluşturduğu ve olumsuz tavırlarda bulunduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte, Türkiye'deki göçmen sorununa dair negatif haberlerle kıyaslandığında görece az da olsa objektif haberler de yapılmaktadır. Ancak, bu haberler genellikle kısıtlı bir izleyici kitlesi tarafından takip edildiği ve çok yaygınlaşmadığı için toplumsal etkisi pek güçlü olmamakta, oluşan olumsuz algıları değiştirmede ise bu etki oldukça yetersiz kalmaktadır. Türkiye'de sosyal medyada, özellikle de muhalif medyada gerçekliği bilinmeyen, teyit edilmemiş göçmen karşıtı bir sürü içerik dolaşıp durmaktadır. Sonuç olarak, bu göçmen karşıtı olumsuz söylem, olumsuz göçmen algısı ve önyargıları da yeniden ve yeniden üretmektedir. Bunun önlenmesi veya Türkiye’de bu konuda ortaya çıkacak kutuplaşmanın önüne geçilmesi için yapılacak en mantıklı şey, (denetlenemeyen sosyal medya veri iken) eldeki kontrol edilebilir ulusal medyada veya kitle iletişim araçlarında göçmenlerle ilgili objektif, bilimsel araştırmalara dayanan haberlere daha sıkça yer vermek ve mevcut negatif algıyı tam olarak yok etmek mümkün olmasa da daha kötüleşmesine engel olmaktadır.

II.4. MESLEK ODALARI, SENDİKALAR VE HÜKÜMET KARŞITI SİVİL TOPLUM HAREKETLERİ

Türkiye'de meslek odaları ve sendikalar, çalışanların haklarını korumak ve mesleki gelişimlerini desteklemek amacıyla kurulan sivil toplum örgütleridir. Bu iki örgütün işlevleri benzer olsa da aralarında bazı farklılıklar vardır. Meslek odaları, belirli bir meslekte çalışan kişilerin bir araya gelerek oluşturduğu ve bu meslek grubunun çıkarlarını savunmakla görevli kurumlardır. Meslek odaları üyelerinin etik değerlerine uygun hareket edip, mesleki yeterliliklerini geliştirmeleri için eğitim ve danışmanlık hizmetleri sunarlar. Aynı zamanda meslek standartlarının belirlenmesi ve mesleki faaliyetlerin düzenlenmesinde de rol oynarlar. Örneğin, Türkiye Barolar Birliği avukatların ilgili mesleki yeterlilikleri kazandıklarına dair sertifikaları verir ve avukatların disiplin soruşturmalarıyla ilgilenir. Sendikalar ise, benzer işlerde çalışan işçilerin bir araya gelerek oluşturduğu, işverenlerle müzakere yaparak çalışma koşullarını iyileştirmeyi ve işçi haklarını savunmayı amaçlayan örgütlerdir. Sendikalar, genellikle işçi hakları konusunda eylem ve protestoda bulunarak mücadele ederler. Örneğin, Türk Metal Sendikası, metal işçilerinin haklarını savunmak için mücadele eder. Meslek odaları ve sendikalar arasındaki farklılık, meslek odalarının kapsamına sadece belirli bir meslek grubu girerken sendikaların daha geniş kapsamlı olmasıdır. Ayrıca, meslek odaları sadece üyelerine hizmet sunarken, sendikaların tüm çalışanların haklarını korumakla yükümlü olmasıdır. Sonuç olarak hem meslek odaları hem de sendikalar, çalışanların çıkarlarını korumak ve mesleki gelişimlerini desteklemek amacıyla kurulan önemli örgütlerdir. Bu örgütler, işçilerin haklarının korunması ve mesleklerinde başarılı olabilmeleri için gereksinim duydukları desteği sağlarlar.

Sendikalar, özellikle işverene karşı yasal haklarını kullanabilmek, ücretler konusunda yerli işçilerle aynı seviyelere ulaşabilmek ve yoksun oldukları birçok sosyal hak ve güvenceye kavuşabilmek açısından göçmen işçiler için de oldukça önemli kurumlardır. Göçmen haklarının bu yolla daha iyi savunulabilmesi ve yedek göçmen işgücü olgusunun ortadan kalkması için, diğer yandan düzensiz göçmenleri sömürerek daha çok kazanç sağlamak isteyen fırsatçı işverenlerin tuzağına düşmekten göçmenleri korumak için, ve yine önemli bir sorun olarak göçmenlerin yasal izinli ve

sosyal güvence ile donatılmış iş imkanlarına sahip olabilmeleri açısından göçmen işçilerin mutlaka sendikalaşmalarının önünün açılması, sendikaların da göçmen işçilere ve sorunlarına ivedilikle sahip çıkması gerekmektedir (Tokol, Emirgil: 2022,2516). Roosblad ve Penninx 2001 tarihinde yaptıkları bir çalışmada sendikaların hükümet ile iş birliği yaparak göçmenlerin istihdamı konusunda fikir birliği sağlanıp sağlanmaması, göçmenler ile yerli işçiler arasında bir ayrım yapılıp yapılmaması, göçmenleri diğer işçilerden ayrı tutarak politika ortaya atıp atmaması gerektiği konularında bir fikir birliği olmadığının altını çizmiş ve bu konular üzerinde daha çok durmak gerektiğini belirtmiştir.

Sivil Toplum Kuruluşları veya Hareketleri, genelde toplumun demokratik hak ve özgürlüklerini genişletmeye, geliştirmeye çalışan, bu konudaki yasak ve kısıtlamalar, adaletsiz ve hukuksuz uygulamalar konusunda yine toplumun ve bireylerin çıkarlarını korumaya çalışan toplumun içinden çıkan sivil bireylerden oluşan yasal örgütlenmelerdir. Bu hareketler genellikle barışçıl protestolarda bulunarak hükümet politikalarına karşı seslerini yükseltirler. Birçok akademik makalede, Türkiye'nin son yıllarda sivil toplum hareketlerine yönelik baskıcı politikalar uyguladığı ve bu nedenle bu hareketlerin faaliyetlerinin sınırlandırıldığına altı çizilmektedir. Bununla birlikte, hükümet karşıtı sivil toplum hareketleri hala aktif bir şekilde varlıklarını sürdürmektedir. Bu hareketler genellikle insan hakları ihlalleri, hukukun üstünlüğüne saygısızlık, ifade özgürlüğünün kısıtlanması ve demokratik değerlerin korunmasına dair endişeleri dile getirmektedirler. Ayrıca, hükümetin sermaye yanlısı ekonomik politikalarına, özellikle gelir dağılımındaki eşitsiz, adaletsiz dağılım ve toplumun büyük çoğunluğunun yoksullaşmasına karşı eleştirel yaklaşımlarda bulunmaktadır.

Sivil Toplum Örgütlerinin birbirinden farklı üye profili, işleyişi ve mücadele yöntemleri olsa da art niyetle oluşturulmuş, belli çıkar gruplarını temsil eden veya dış odaklar tarafından desteklenenleri bir yana bırakılırsa, çoğunluğunun ortak amacı Türkiye'nin barışçıl, demokratik ve özgür bir ülke olarak varlığını sürdürmesine katkıda bulunmaktır. Bunun için de farklı kampanyalar, protestolar, yürüyüş ve mitingler içeren etkinlikler düzenleyerek kamuoyu oluşturmaya, iktidarın dikkatini

çekmeye çalışırlar. Örneğin, Gezi Parkı protestoları 2013 yılında bir sivil toplum hareketi olarak İstanbul'da başlayan ama daha sonra tüm Türkiye'ye yayılan büyük bir toplumsal harekete dönüşmüş ve dünya çapında ses getiren bir tarihi olay olarak literatüre geçmiştir. Yine '*Kadınların Sessiz Çığlığı*' adlı sivil toplum hareketi de kadına karşı şiddeti ve cinsiyet eşitsizliğini protesto eden bir yaklaşım sergileyerek diğer kadın örgütlenmeleri ile birlikte kadın haklarına yönelik önemli kazanımlar elde edilmesine katkıda bulunmuştur. Anayasa değişikliği referandumunda 'hayır' diyenleri bir araya toplayan Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu (KESK) ve Türk Tabipleri Birliği (TTB) gibi sivil toplum kuruluşları da yine kendi alanlarında önemli protesto ve direnişlere imza atmışlardır. 2016 yılında İstanbul'da gerçekleştirilen "*Adalet Yürüyüşü*" de bir sivil toplum hareketidir ve önemli bir örnektir. Bu yürüyüş, ana muhalefeti temsil eden Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) lideri Kemal Kılıçdaroğlu tarafından başlatılmış ve "Hak, Hukuk, Adalet" söylemleri ile hükümetin keyfi tutuklama ve insan hakları ihlallerine karşı bir protesto olarak gerçekleştirilmiştir. İstanbul'dan Ankara'ya kadar devam eden yürüyüşte yaklaşık 400 km'lik bir yol katedilmiştir.

Türkiye'de Sivil Toplum Kuruluşları (STK)'nın göçmen sorununa yaklaşımı farklı farklıdır. Hükümetin desteklediği STK'lar genellikle göçmenlere daha ılımlı ve hoşgörü ile yaklaşırken ve sorunlarına daha duyarlılık gösterirken, muhalif STK'lar iktidarın göç yönetimi ve göçmen politikalarını sorunlu buldukları için, göçmen meselesine karşı daha mesafeli tutum takınmaktadırlar. Son yıllarda aşırı artan göçmen sayısı nedeniyle, ülkedeki meslek odaları ve sendikalar da göçmen sorununa karşı olumsuz tavır sergilemeye başlamışlardır. Bu olumsuz yaklaşım bazı çevrelerde göçmenleri hedef alan ayrımcı söylemlere ve ayrıştırıcı muamelelere kadar varmaktadır. Göçmenler, sadece söylemde kalsa bile, sürekli göçmen karşıtı negatif propagandalara maruz kalmakta, zaten zor olan yaşam koşullarının düzeltilmesi için bir şeyler yapılmadığı gibi, eskiye göre daha da kötüleşen koşullarda yaşamaya zorlanmaktadırlar. Türkiye'de en çok tartışılan konulardan biri olmasına ve ülkede yaşayan milyonlarca yabancı uyruklu insanın varlığına işaret etmesine rağmen gerek meslek odaları ve sendikalar, gerekse iktidar tarafından bu konuya gereken ağırlık

verilmemekte, sorunların çözümüne yönelik ciddi adımlar atmamakta, ülkede göçmenlere karşı önyargı ve tepkiler çoğalarak devam etmektedir. Bu durum, hem göçmenlerin sosyal hayatta karşılaştığı zorlukları arttırmakta hem de göçmenlerin iş dünyasında rekabet etmelerini zorlaştırmaktadır. Özellikle inşaat sektörü, temizlik sektörü ve tarım gibi sektörlerde çalışan göçmenler, meslek odaları ve sendikalar tarafından sık sık hedef alınmakta, onların var oluşlarını eleştiren açıklamalar yapılmaktadır. Örneğin, inşaat sektöründe faaliyet gösteren Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu (TİSK), yabancı çalışanların Türk işçilerin yerini alarak, diğer bir deyişle daha ucuz ücretlerle onların yapmaları gereken işlere rıza göstererek Türk işçilere zarar verdiğini ima eden açıklamalar yapmıştır. Yine Türkiye Mimar ve Mühendis Odaları Birliği (TMMOB), yabancı uyruklu mimar ve mühendislerin daha ucuz ücretlerle istihdam edilebildikleri için Türk meslektaşlarının işsizliğine neden olduklarını ima eden benzer söylemlerde bulunmuştur.

Bu olumsuz tutumların altında yatan nedenlerin başında ülkede yaşanan işsizlik sorunu ve ekonomik kriz gelmektedir. Meslek odaları ve sendikalar, ülkede işsizliğin artması ve ekonomik sıkıntıların çoğalması dolayısıyla göçmenleri kendilerine rakip olarak görmekte ve zaten azalan iş imkanlarını ve kıt olan ülke kaynaklarını onlarla paylaşmak istememektedirler. Bu konuda yapılan bazı akademik çalışma ve araştırmalar da meslek odaları ve sendikaların bu söz konusu olumsuz tutumlarını doğrular niteliktedir. Bununla birlikte bu tür açıklamalar genellikle tek yanlı olup göçmenlerin iş piyasasına olan katkılarını göz ardı etse de göçmen işçilerin yerli işgücüne karşı yarattığı rekabet ve ülke kaynaklarına ortak olma konusundaki eleştiriler aslında çok da yersiz değildir. Bununla birlikte bu konuda mevcut siyasi iktidarın ve uygulanan göçmen politikaların sorumluluğunun tamamen konu dışı bırakılarak, bütün suçun sadece göçmen nüfusun üzerine yüklenmesi hiç de adil değildir. Fulya Apaydın Varol'un "*Göçmen İşçilerin Sendikal Hakları*" başlıklı makalesinde, Türkiye'deki göçmen işçilerin sendikal hakları ile ilgili önemli sorunları ele alınmaktadır. Makalede, göçmen işçilerin sendikal haklarını kullanamamalarının sebepleri ortaya konulurken, aynı zamanda Türkiye'deki bazı sendikaların göçmen işçilere karşı olumsuz tavırları ve sendikal örgütlenmelerini engelleyici negatif

tutumları da irdelenmektedir. Bu çalışmaya göre göçmenlerin iş dünyasındaki varlığı, ülkedeki ekonomik gelişimi etkilemektedir. Göçmenlerin çalıştığı sektörlerdeki faaliyetler, ülke ekonomisine katkı sağlamakta ve istihdam yaratmaktadır. Bu nedenle, meslek odaları ve sendikaların göçmenlere karşı ayrımcı bir tutum sergilemesi, ülke ekonomisine zarar vermektedir.

Sonuç olarak, Türkiye'de genel olarak meslek odaları ve sendikalar göçmenlere karşı önyargılı davranıp onların sorunlarına karşı oldukça duyarsız bir tavır sergilemektedirler. Bu olumsuz tavrın altında yatan gerekçe olarak ise ülkedeki işsizlik, enflasyon ve diğer ekonomik sorunlar gösterilmektedir. Bu arada bu tür ayrımcı söylemler göçmenlerin ülkedeki yaşam koşullarını gittikçe zorlaştırmakta, göçmen haklarının korunmasına ilişkin gelişmelerin önüne de ciddi bir ket vurmaktadır. Artık Türkiye'de göçmen işçilerin yaşadığı ve yarattığı her türlü mesele, hatta 'göçmen' ya da 'yabancılar' adı altında gündeme gelen her konu bir şekilde Türkiye'deki olumsuz göçmen algısını tetikleyen bir unsur haline gelmiştir. Göçmenlerin ülkeye adaptasyon sorununu bu yüzden her geçen gün daha da güçleşmektedir. Sonuçta ortaya çıkacak toplumsal ayrışma ve kutuplaşma Türkiye'nin yararına olmayacaktır. Bu yüzden, ülkede yaşayan göçmenlerin haklarının korunması ve uygun şartlarda çalıştırılması için başta devlet olmak üzere sivil toplum kuruluşları, meslek odaları ve sendikaların bir an önce bu konuda sorumluluk almaları ve ihtiyaç duyulan adımları atmaları gerekmektedir.

Özellikle son yıllarda Türkiye'deki siyasi atmosferin gerilmesi, bazı grupların göçmen karşıtı söylemlerini artırmasına neden olmaktadır. Bunun yanı sıra medya da bu olumsuz söylemleri tetiklemektedir. Buna karşı daha aklıselim bir tutum izlenmeli, sivil toplum kuruluşlarının göçmen hakları konusunda çalışmalar yaparak, bu olumsuz algının kırılması yönünde katkıda bulunacak ve 'göçmenlerin Türkiye'ye adaptasyonunu kolaylaştıracak projelere yönlendirilmesi gerekmektedir. Gerekirse sırf bu amaçla yeni STK'ların oluşturulması teşvik edilmelidir. Bu konuda aslında Göçmen Hakları Derneği, Göçmen Dayanışma Ağı gibi birtakım sivil toplum kuruluşları halihazırda da vardır ama bunlar birçok sorunun büyüklüğü karşısında çok yetersiz kalmaktadır. Türkiye'deki göçmen algısının nasıl şekillendiği ve hangi

faktörlerin etkili olduğu konusu, bizim kadar kapsamlı olmasa da daha önce birtakım akademik makalede incelenmiştir. Yukarıda sözü edilen, “*Haber Medyası ve Mülteciler: Suriyeli Mültecilerin Türk Yazılı Basınındaki Temsili*” başlıklı çalışmada, Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin imajı incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda, medyanın olumsuz haberlerinin ve siyasi söylemlerin toplumda göçmenlere karşı bir ön yargı oluşmasına neden olduğu vurgulanmaktadır. Buna karşı az önce yukarıda sözünü ettiğimiz "Göçmen Hakları Derneği" ve Göçmen Dayanışma Ağı gibi birtakım STK'ların bazı girişimlerde bulunmaktadır. Bunlar göçmenlerin haklarının korunması, Türkiye'ye adaptasyon ve toplumsal kabul sorunlarının çözülmesi ve yaşam koşullarının düzeltilmesi için mevcut imkanlarıyla çözüm üretmeye çalışmaktadırlar. Göçmenlerin sağlık hizmetlerine erişimini kolaylaştırmak, eğitim fırsatlarına erişimlerini sağlamak, iş bulmalarına yardımcı olmak gibi konularda faaliyet göstermektedirler. Benzer şekilde, "İnsan Hakları Derneği" (İHD) de göçmen hakları konusunda çalışmalar yapmaktadır. İHD, göçmenlerin güvenli bir şekilde seyahat etmeleri, barınma koşullarının iyileştirilmesi ve iş bulmaları konusunda destek vermektedir.

Bu tür sivil toplum teşebbüsleri göçmenlerin haklarının korunması açısından gerçekten önemlidir. Ancak, Türkiye'deki göçmen algısını değiştirmek için daha kapsamlı çalışmaların yapılması gerekmektedir. “*Göçmenlerin Türkiye'ye Entegrasyonu ve Gündelik Hayatta Kültürel Etkileşimleri: Çinliler Örneği*” başlıklı çalışmada, Türkiye'de göçmenlerin entegrasyonu konusu ele alınmaktadır. Çalışmanın sonucunda, Türkiye'nin göçmenleri entegre etme konusunda daha çok çaba sarfetmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Benzer şekilde, “*Türkiye'de Suriyeli Mültecilerin Entegrasyonu: Sorunlar ve Çözüm Önerileri*” başlıklı bir diğer çalışmada da Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin entegrasyonu konusu ele alınmaktadır. Çalışmada, Türkiye'nin Suriyeli mültecilerin entegrasyonu için daha iyi politikalar geliştirmesi gerektiği irdelenmektedir. Türkiye'de göçmenlere yönelik olumsuz algının değiştirilmesi için medyanın ve sivil toplum hareketlerinin önemli bir etkisi olmakla birlikte sorunun asıl çözümü yine siyasi iktidarın ‘ülkeye kontrolsüz göçmen girişi’ ni teşvik eden ‘açık sınır kapısı’ politikasında yapacağı değişiklikler ve sorunların

çözümüne yönelik alacağı ciddi önlemlerde kilitlenmektedir. Bu konuda gereken politika değişikliğiyle beraber buna eşlik eden birtakım yasal düzenlemeler ve uygulamada ciddi denetim kurumlarına ihtiyaç bulunmaktadır. Mevcut göçmen nüfusu kontrol altına alınmalı, bu konuda sıkı bir denetim mekanizması oluşturulmalı, göçmenlerin yaşam koşullarının iyileştirilmesi ancak bu gerçekleşikten sonra sağlanmaya çalışılmalıdır. Çünkü bu şekilde kontrolsüz artan bir göçmen nüfusu ve ülkenin her yerinde denetimsizce hareket eden bir göçmen topluluğu ile bu sorunları çözmek mümkün değildir.

II.5. ULUSLARARASI MEDYA VE KÜRESEL GÖÇ POLİTİKALARI

Suriye'deki iç savaş ve karışıklıklar nedeniyle Türkiye'ye akın eden göçmenlerin bir kısmı Türkiye'yi hedef ülke olarak seçerken bir kısmı da Türkiye'den Avrupa'ya / Batıya göç etmek üzere Türkiye'yi aracı / geçiş ülkesi olarak seçmektedirler. Bu konuda Türkiye üzerinden Avrupa'ya / Batıya geçiş yapmak istemelerinin sebebi ise, bu ülkelerin bu tür savaş vs. nedenlerle ülkelerine sığınmak isteyen göçmenlere sıcak bakmamaları ve ülkelerine onları almamak için çok ciddi / katı 'göç kısıtlayıcı' yasal düzenlemelerle tedbirler almış olmalarıdır. En çok göçmen girişi Türkiye'den olduğu için, özellikle Türkiye sınırlarında büyük güvenlik tedbirleri almışlardır. Uygulanan bu tedbirlere rağmen göçmenlerin kaçak yollarla Avrupa'ya/ Batıya geçme girişimi / serüveni hiçbir zaman son bulmamıştır. Bu uğurda denizde batan botlarda hayatlarını kaybeden, göçmen kaçakçılarına varını yoğunu kaptıran birçok göçmen bulunmaktadır. Hayatta kalabilenlerin birçoğu da ya sınırı geçerken fark edilerek durdurulmuş ya da sınırı geçmeyi başarsalar bile gittikleri ülkede yakalanarak Türkiye'ye geri iade edilmişlerdir. Türkiye Avrupa Birliği ile yakalanan kaçak göçmenlerin Türkiye'ye geri verilmesi ve özellikle savaştan kaçan Suriyeli göçmenlerin Türkiye'de tutulması konusunda bir anlaşma imzalamıştır. Bunun karşılığında AB ve Batı göçmen sorununun çözümüne yardımcı olsun diye Türkiye'ye bir miktar maddi destekte bulunmayı taahhüt etmektedir. Uluslararası Göç Örgütü'nün 2014 yılından sonra yayınladığı verilere göre sadece Akdeniz'de her yıl sınırı geçmeye

çalışırken ölen göçmen sayı 1.500'ün üzerindedir. UNHCR'nin resmi web sitesinde yayınladığı veriye göre ise sadece 2018 yılında Akdeniz'de her gün ortalama 6 mülteci ölmüştür (<https://www.unhcr.org/tr/21386-unhcr-raporuna-gore-2018-yilinda-her-gun-ortalama-alti-kisi-akdenizi-gecmeye-calisirken-hayatini-kaybetti.html>). 2.09.2015 tarihinde denizi aşp Yunanistan'a gitmek isteyen 14 kişinin bulunduğu bir tekne Bodrum'da batmış Suriyeli Aylan bebek ve 5 kişi hayatını kaybetmiştir. O döneme damgasını vuran 3 yaşındaki Aylan bebek göçmenlerin yaşadığı dramı gözler önüne sermiş ve hafızalara kazınmıştır.

Avrupa ülkelerinin göçmen karşıtı politikaları ve göçmenlere yönelik tavırları uluslararası medyaya da yansımıştır. 2015 yılında Sırbistan'dan Macaristan'a kaçmaya çalışırken bir kameraman Suriyeli bir kişiye çelme takmış ve yere düşürmüştür (<https://www.bbc.com/news/world-europe-46039715>). Yine Yunanistan sınırında, her türlü uyarıya rağmen ve canlarını kaybetmek pahasına sınırı geçmek isteyen göçmenlere Yunan güvenlik güçleri tarafından ateş açılmış, dövülmüş, soyulmuş ve bu halde iade edilmişlerdir. Bu tür olaylar uluslararası medyada da ciddi tepkilere yol açmıştır. Bu ve benzeri olaylar göçmenlere yönelik acıma ve üzülmeye duygusunu da beraberinde getirmekle birlikte, ardı arkası kesilmeyen göçler nedeniyle göçmen sorunu hızla küresel ölçekte yayılmakta, olumsuz göçmen algısını değiştirecek koşullar gelişeceğine, durumun daha da kötüleştiği gözlemlenmektedir. Hem dünyada savaşıyor / çatışan tarafların çoğalması nedeniyle göç eden insan sayısı artmakta, hem de tüm dünyayı saran ekonomik kriz sebebiyle, ülkelerin kendi halklarının refahını sağlamakta bile zorlandıkları görülmektedir. Ek bir göçmen nüfusunun yükünü kaldırmaya hiçbir ülkenin ne gönlü ne de imkanı vardır. Zaten kendi halkı işsizlik ve kriz içinde olan Türkiye'de artık daha fazla göçmene kucak açmak istenmemektedir. En azından ülkenin büyük bir kesimi böyle düşünmektedir. Mevcut olanların da kontrol altına alınıp yaşam koşullarının düzeltilmesi beklenmektedir.

Küresel 'göç yönetimi ve politikaları' na baktığımızda, bu politikaları şekillendiren ve büyük ölçüde yönlendirenin daha çok hedef ülke konumundaki Batı ve özellikle Avrupa Birliği'nin olduğu gözlemlenmektedir. Çünkü özellikle Orta Doğu

ve Orta Asya ülkelerinden Avrupa ve Amerika'ya son yıllarda ciddi bir göç akımı mevcuttur. Daha önce kendileri işgücü kıtlığı içindeyken, teşvik edici politikalarla göçmenleri ülkelerine çekmeye çalışan Batı ve başta Almanya, Hollanda olmak üzere Avrupa ülkeleri, günümüzde savaşlar nedeniyle ülkelerini terk etmek durumunda kalan sığınmacılara karşı ise aynı gönüllülüğü ve hoşgörüyü kesinlikle göstermemektedirler. Aksine onların ülkelerine girişlerini engellemek için her türlü tedbiri almakta, gerekli yasal düzenlemeleri yaparak katı bir şekilde uygulamaya geçirmektedirler. Özellikle niteliksiz / vasıfsız göçmenlere karşı bu tedbirleri daha sert şekilde uygulamaktadırlar (Geddes: 2008; 205-224). Batının göçmenlere karşı bu katı tutumu doğal olarak Türkiye'yi de etkilemektedir. Çünkü asıl hedef ülke olan Batıya /Avrupa'ya geçiş yapamayan göçmenler Türkiye sınırları içinde yaşamak zorunda kalmaktadırlar. Bu da Türkiye'nin göçmen yükünü çok daha fazla arttırmaktadır ve Türk halkının göçmenlere karşı hissettiği olumsuz duyguları beslemektedir.

Sonuç olarak özetlersek, dünya savaşlarının ardından Avrupa'da çöken bir yapıyı toparlayabilmek üretimi tekrar canlandırabilmek adına göçmenlere kapılarını açan Avrupa devletleri, daha sonra petrol krizi ile ekonomik krize girmiş ve göç politikalarında değişikliğe gitmiş, daha sıkı bir göçmen politikası uygulamaya başlamıştır. 1995 tarihinde imzalanan Schengen Sözleşmesi kapsamında Avrupa devletleri içerisinde sınırlarda pasaport zorunluluğu kaldırılmış, kayıt dışı göçle mücadelede bir yol haritası çizilmiştir. Böylece iş sınırlarda tamamen serbestlik getirilirken, dış sınırlarda ise üst düzey koruma amacı güdülmüştür. 1997 yılında ise Amsterdam Anlaşması imzalanarak Avrupa Birliği'nin birlik olarak güvenlik konusunda ortak kararlar alınacağını altı çizilmiş ve göç konusu sözleşmede geniş yer bulmuştur (Geddes: 2008; 205-224). Özellikle 2005 tarihinde oluşturulan FRONTEX (Avrupa Birliği Sınır Güvenliği Birimi) ile Avrupa Birliği üyesi olmayan ülkeler ile sınırları koruma konusunda önemli adım atılmıştır. Düzensiz göçmenler için ise geri gönderme politikası sıkı şekilde uygulanmıştır. Fakat bu politikalara bakıldığında, küresel göç problemini çözmekten uzak olduğu ve sorunun temeline inmekten, bölgesel çözümler uygulandığı görülmektedir. Avrupa Birliği tarafından uygulanan her türlü göç ve göçmen politikası Türkiye'yi yakından

ilgilendirmektedir. Çünkü Türkiye coğrafi konumu itibariyle Avrupa Birliği'ne geçmek isteyen göçmenler için köprü vazifesi görmektedir. Avrupa Birliği sınır güvenliğini artırma konusunda bir karar aldığıında bu Türkiye'de yasadışı yollarla sınırı geçmeye çalışan ve ölen, botları batan, öldürülen, soyularak geri gönderilen kişilerin sayısının da artması demektir. Türkiye'de göçmen krizinin bu sebeplerle artması, insan haklarının ihlal edilmesi, göçmenlere yönelik bakış açısını olumsuz yönde etkilemektedir.



ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

OLUMSUZ GÖÇMEN ALGISININ YÜKSELİŞİ VE OLUMSUZ GÖÇMEN ALGISINDA YEDEK GÖÇMEN İŞGÜCÜNÜN ROLÜ

III.1. YÖNTEME DAİR AÇIKLAMA

Tezin bu bölümüne kadar işlenen konular, özellikle birinci bölüm, genel olarak göç ve göçmen olgusunun kavramsal açılımı ve tarihsel sürece ait genel bilgilerdi ve tezin esas konusu olan Türkiye’de Olumsuz Göçmen Algısında Yedek Göçmen İşgücü’nün rolü argümanımızın arka planındaki kuramsal ve tarihsel bilgileri içermektedir. İkinci bölüm ise Yedek Göçmen İşgücü Ordusu dışında Türkiye’de olumsuz göçmen algısını belirleyen diğer dinamiklerin açıklanması ile ilgiliydi. Çalışmamızın kilit bölümü ve savunduğumuz tezin esas çözümlemesi ise üçüncü ve son bölümde yer almaktadır. Bu bölümde hem saha çalışması hem de kuramsal olarak Marx’ın Yedek İşgücü Kuramı’ çerçevesinde kategorik olarak ele aldığımız Yedek Göçmen İşgücü Ordusu’nun Türkiye’deki olumsuz göçmen algısındaki rolü sorgulanmakta ve bir sonuca varılmaktadır. Bunun için saha çalışmasında Yedek Göçmen İşgücü kategorisine de sokabileceğimiz işçilerle göçmen algısı üzerine bir anket gerçekleştirilmiş ve bunun analizi yapılmış, daha sonra olgusal olarak yapılan tespitlerin teorik karşılığı olarak, Marx’ın Yedek İşgücü Kuramı gösterilerek, bu çerçevede saha çalışmasında elde edilen olumsuz algılar ile teorik olarak Yedek Göçmen Ordusu’nun olumsuz algı oluşturmadaki rolü bağdaştırılmıştır. Böylece, göçmen algısını belirleyen birçok dinamik içinde özellikle kategorik olarak seçtiğimiz Yedek Göçmen İşgücü Ordusu’nun Türkiye’deki olumsuz göçmen algısına etkisi saha çalışması ile de desteklenmiş olmaktadır.

Bu arada neden önce saha çalışmasını verip sonra teorik olarak tezdeki temel sorun ve bunun dayandığı teorik çerçeveye yönelip çözümleme yaptığımız konusunda birtakım eleştirilerin olabileceğinin farkındayız. Bu konuda öncelikle şunu belirtmemiz gerekir, tezin genel kavramı olan Göç ve Göçmenlikle ilgili teorik çerçeve

zaten tezin başında, birinci bölümde verilmiştir. ‘Marx’ın *Yedek İşgücü Kuramı* tezimiz açısından, tezde kategorik olarak seçtiğimiz *Yedek Göçmen İşgücü Ordusu’nun* dayandığı temel teorik referans olduğu için çok önemlidir ve tam da tezde savunulan esas görüşlerin yer aldığı ve *Yedek Göçmen İşgücü Ordusu’nun* rolünün tartışıldığı son bölümde buna atıf yapmamız tesadüfi değildir. Tezimizde yer verdiğimiz anket çalışması çok sayıda soru, cevap ve tüm bunların analizini içeren uzun bir çözümlemeler içermektedir. Tezin temel çerçevesini çizdiğimiz kuramsal yaklaşım ve tezde sorduğumuz temel soruyu içeren son başlığımızı eğer saha çalışmasından önce verseydik, tezin dayandırıldığı teorik çerçeve ve buna göre oluşturduğumuz *Yedek Göçmen İşgücü Ordusu* argümanımızdan bir süre uzaklaşmış olacak, sonra son tespitlerimizi yapmak için aynı çerçeveye tekrar geri dönmek durumunda kalacaktık. Bunun yerine çalışmamızın gerçek tezini ortaya koyduğumuz *Türkiye’deki Olumsuz Göçmen Algısında Yedek Göçmen İşgücünün Rolü* ana başlığında, *ama Marx’ın ‘Yedek İşgücü Ordusu Kuramı’ ve ‘Yedek İşgücü Ordusu Kuramı’nın Göçmen Emeğine Uyarlanması* alt başlığı altında gerekli teorik açılımı yapmanın ve ardından da saha çalışmasında elde ettiğimiz bulguları irdeleyerek saha çalışması ve kuram bağlantısını o şekilde kurmanın daha doğru olacağını düşündük.

III.2. TÜRKİYE’DE OLUMSUZ GÖÇMEN ALGISININ YÜKSELİŞİ

Algı, insanların görüp işittiği, duyup söylediği ve bu araçlarla içselleştirdiği tüm dataların yorumlanmasıdır (Pustu, 2014: 310). Diğer bir ifade ile algı, kişilerin etrafındaki her türlü gerçekliğin farkında olması ve bunu kendi içerisinde yorumlayıp bir yere oturtmasıdır (<http://www.tdk.gov.tr/>). Bir insanın etrafında olup bitenleri algılamak ve yorumlamak için her şeyden önce duyu organlarına ihtiyacı vardır. Duyu organları aracılığı ile algıladığı şeyler üzerine fikir edinip, düşünüp tartan insan, sonuçta bazı çıkarsamalarda ve yorumlamalarda bulunmaktadır. İnsanlar normalde etraflarındaki şeyleri göz ucuyla da olsa bir şekilde görürler ama ancak dikkatlerini çeken şeyleri algırlar. Bu arada algımlarken de nötr, tarafsız değil, daha önce sahip oldukları bir arka planı, birikmiş bilgi ve düşünce süzgecini kullanarak bunu yaparlar. Bu anlamda, insan algısından bahsederken mutlaka ki algılamayı

etkileyen birtakım faktörlerden / dinamiklerden de söz etmek gerekmektedir. Yaşadığı çağ, dönem, ülke, şehir başta olmak üzere, bireyin aldığı eğitim, kültür, gelenek, aile koşulları, sosyo-kültürel ve ekonomik açıdan temas ettiği çevre, ilişkiler ve dünya görüşü gibi birçok etmen kişinin algısını etkilemektedir. Bazen aynı toplum içinde farklı algılamaları bulunan bireyler olabildiği gibi, toplumdan topluma değişen algı biçimleri de olabilmektedir. Aynı olay veya olguyu, farklı inanç veya kültürdeki insanlar farklı farklı algılamakta olup, yine aynı olay, konu veya kavram, farklı toplumlarda farklı farklı anlamlandırılıp farklı farklı yorumlanabilmektedir. Bununla birlikte bazı durumlarda da aynı meslek, cemiyet, cemaat mensubu olan bireylerin şaşılacak şekilde algılarının her konuda birbirine benzediği gözlemlenebildiği gibi, yaşam koşulları, gelişmişlik düzeyleri aynı olan ülke haklarının da benzer şekilde, birçok konuda düşüncelerinin birbiriyle örtüştüğü, algılama biçimlerinin birbirine çok yakın olduğu görülmektedir. Bu bağlamda gerek bireysel gerek toplumsal algının etkilendiği bir sürü etmen vardır. Günümüzde başta medya ve özellikle de sosyal medya yoluyla sınırsız bilgi paylaşımı sağlanabilen yazılı, görsel, dijital platformlar ve yeni teknolojileri temsil eden kitle iletişim araçlarının, sinema, tiyatro vb. gibi kültür araçlarının bireysel ve toplumsal algı oluşumunda ya da genel olarak algı yönetimi ve yönlendirilmesinde büyük etkisi olduğu bilinmektedir. Bunun yanı sıra devletlerin ve özel sektörün sahip olduğu ve otobüs duraklarındaki billboardların, kamu taşıma araçlarının üzerindeki tanıtımlar ve kamu spotlarının, mitinglerde, toplu gösterilerde kullanılan afiş ve pankartların ve daha birçok görsel ve yazılı iletişim aracının da algı yönetimindeki etkisi önemlidir.

Aslında algı yönetimi, bireylerin etrafındaki olay, olgu ve durumları algılaması ve içselleştirmesi ile başlayan, çeşitli araçlar yoluyla şekillenerek devam eden ve yönelen bir silsiledir (İnceoğlu, 2011: 72-73). Algı yönetimi günümüzde en çok internet ve sosyal medya kanalıyla yönlendirilebilen bir olgu haline gelmiştir. Örneğin sosyal medyada bireylere aşılacak istenen bilgiler sürekli yayınlanarak sayı anlamında çoğaltılır ve birey baktığı her alanda bu bilgileri görmeye maruz kalır. Bu şekilde bireylerin içselleştirdiği düşünce ne olursa olsun aslında yayınlanan ve sık karşılaşılan bu bilgiye karşı güçsüz kalır. Böylece bireyin algısı etkilenir, değişir ve

dönüşür. Çünkü sosyal varlık olan bireylerin bir diğer endişesi ise yalnız kalma ve dışlanma korkusudur. Algı yönetimi, bireysel ilişkilerde ya da gruplar arasında, tarafların birbirlerini etkilemesi şeklinde olabileceği gibi, devletler, topluluklar, uluslararası örgüt ve çeşitli amaçlara hizmet eden kuruluşlar ve aktörler tarafından da başvurulmuş bir olgudur. Algı yönetimine en çok başvuranlar ise devletlerdir. Elleri bulundurdıkları güç ve olanaklarının sınırsız olması; her istedikleri kitleye ve gruba ulaşma imkanlarının olması; her tür iletişim ve propaganda aracının denetim ve kontrollerinde olması, bu konuda devletlerin işini çok kolaylaştırmaktadır. Devletlerin elinde her zaman yaratmak istediği algıya ait birtakım veriler vardır ya da bu verileri üretmeleri hiç zor değildir. Böylece kitleleri kolayca etki altına alabilmeleri mümkündür (Saydam, 2012: 241).

Türkiye, tarihten günümüze her dönem göç alan ve göçmenlerle iç içe yaşamaya alışkın olan bir ülkedir. Türkiye’de yaşayan insanlar yüzyıllardan bu yana farklı etnik kökenlerden, farklı kültürlerden olmuştur. Çatısı altında çok farklı milletlerden insanların yaşadığı Türkiye, özellikle coğrafi konumundan kaynaklı olarak yıllar boyu göçmenlere kucak açmış, kimini geçici süreliğine misafir etmiş kimilerini de bünyesine katmıştır. Bu arada Türkiye coğrafi konumu gereği savaş ve çatışmaların çok sık yaşandığı Orta Doğu ülkelerine komşu olması nedeniyle, bu ülkelere kaçmak zorunda kalmış mülteciler için her zaman güvenli bir bölge olma özelliğini korumuştur. Türkiye’ye Ortadoğu’dan ilk yoğun göç akımı Arap Baharı sonrasında olmuştur. Bu süreçte en yoğun çatışmalar Suriye’de yaşanmış, bir süre sonra olaylar iç savaşa dönüşmüştür (Özdemir, 2017: 122 akt. Koldaş ve Köprülü, 2011: 34). Ülkede şiddet ve can kayıpları arttıkça, siviller için de artık can güvenliği kalmamış, halk mecburen Türkiye’ye ve diğer komşu ülkelere sığınmıştır. Suriye’den Türkiye’ye bu büyük göç akımı sonucunda, Türkiye milyonlarca Suriyeli göçmenin sığınma talebi ile karşı karşıya kalmıştır. Bu arada ülkeye kaçak yoldan girenlerin sayısı da azımsanmayacak düzeydedir. Göç İdaresi Başkanlığı’nın sitesinde yer alan tabloya göre 2014 yılına kadar Türkiye’ye giriş yapan göçmen sayısı hep artarken 2016’da göçmen girişinde keskin bir düşüş olmuş ve bu düşüş 2019 yılına kadar da artarak devam etmiştir.

Suriyeli mülteciler ilk olarak Hatay’a giriş yapmış ve burada kurulan kamplara yerleştirilmiştir. İlk kurulduklarından bugüne mevcut kamplara yenileri eklense bile, mülteciler için bugüne kadar henüz yeterli sayıda kamp bulunduğunu söylemek mümkün değildir. Bir de Suriye’de terör örgütlerinin sivillere yönelik düzenlediği saldırıların atmasına bağlı olarak, Türkiye’ye gelen Suriyeli göçmen sayısında zaman içinde de artış olmuş, sayı çoğaldıkça göçmen nüfusunun kontrolünün gittikçe zorlaştığı görülmüştür. Sonuç olarak kamp alanını terk eden sığınmacılar Türkiye’nin çeşitli kentlerine dağılarak kendilerine yeni bir yaşam kurmaya çalışmışlardır. 2017 yılından sonra kampta yaşayan Suriyelilerin sayısının 264.089 kişiye ulaştığı saptanmış, aynı dönemde kamp dışında Türkiye’nin çeşitli yerlerinde yaşayan göçmen sayısının ise 3 milyonun üzerine çıktığı gözlemlenmiştir (<http://data.unhcr.org/syrianrefugees/regional.php>; <https://www.afad.gov.tr/tr/2374/Barinma-Merkezlerinde-Son-Durum>).

Şekil 5 Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin illere Göre Dağılımı



Göç İdaresi Başkanlığı, 14 .09.2023 yılına ait İstatistik

Yukarıda Göç İdaresi Başkanlığı tarafından 14.09.2023 tarihinde yayınlanan geçici koruma istatistiki yer almaktadır. Bu istatistiğe göre, geçici koruma kapsamında 532.235 bireyin İstanbul’da yaşadığı görülmektedir. Bu sırayı 431.390 birey ile Gaziantep ve 311.584 birey ile Şanlıurfa takip etmektedir.

Türkiye’deki göçmen sayısı artıkça ülke halkının göçmenlerle karşılaşma, aynı ortamlarda bulunma, çalışma, temas etme olasılığı gittikçe artmış, bu da halkın göçmenlerle ilgili bir fikir edinmesine, bir algı oluşturmaya yol açmıştır. Başlangıçta bu algı, “savaş mağduru, canını kurtarmak için ülkemize sığınan, zor durumdaki insanlara yardım” düşüncesi çerçevesinde, oldukça pozitif, ‘olumlu’ yönde oluşmuş, süreç içinde sayı artarak, göçmen nüfus kontrol edilemez hale geldikçe ise bu pozitif algı gittikçe negatif hale dönüşmüştür. Ülkenin aşını, işini halkıyla paylaşp üstüne de güvenlik ve asayiş konusunda sorunlara neden olmaya başladıkça, Türkiye’nin kendi vatandaşlarına yönelen göçmen saldırıları, hırsızlık, kap kaç olayları arttıkça, göçmenler gittikçe istenmemeye, haklarındaki iyi düşünceler ve olumlu görüşler değişerek yerini negatif algıya bırakmaya başlamıştır. Özellikle televizyon haberlerinde, sosyal medyada sık sık göçmenlerin konu aldığı haberlere yer verilmesi ve bu haberlerde de daha çok suça ve yasa dışı olaylara karışırken göçmenlerden bahsedilmesi, Türkiye’deki ‘olumsuz’ göçmen algısını daha da tetiklemiş, bu da halk arasında ciddi bir göçmen karşıtı tepkinin oluşmasına yol açmıştır. Muhalefet partilerinin de yangına körükle gidercesine sürekli göçmen karşıtı söylemlerde bulunmaları, zaten yaşamları çok zor olan göçmenlerin karşılaştıkları güçlüklerle bir de halkın olumsuz göçmen algısı ile baş etme, buna katlanma sorununun eklenmesi sonucunu doğurmuştur. Bu arada son yıllarda Türkiye’de işsizliğin çok yükselmesi, özellikle genç işsiz sayısının çok artması, yoksulluk ve pahalılığın sürdürülemez düzeylere ulaşması, durum böyleyken bir de her işe ‘ucuz emek’ olarak görülen göçmen işçilerin kabul edilip, ülkede ağırlıklı olarak bütün kritik sektörlerde göçmen istihdamının tercih edilmesi ülke vatandaşlarının göçmenlere olan tepkisini daha da arttırmış, hatta olumsuz göçmen algısını oluşturan en önemli unsur bu olmuştur.

İlk zamanlarda Suriye’den Türkiye’ye gelen göç akınının geçici olduğu düşüncesi ve bu insanların savaş mağduru çaresiz durumları, sayıları ne kadar fazla olursa olsun, onların sorun olarak görülmesinin önüne geçmiştir. Fakat günümüzde artık kamplara sığmayan ve ülkenin her tarafına dağılan bu insanların Türkiye’de her bölgede görülmeye başlanması ve buna bir de ülkeye kaçak giren Suriyelilerin

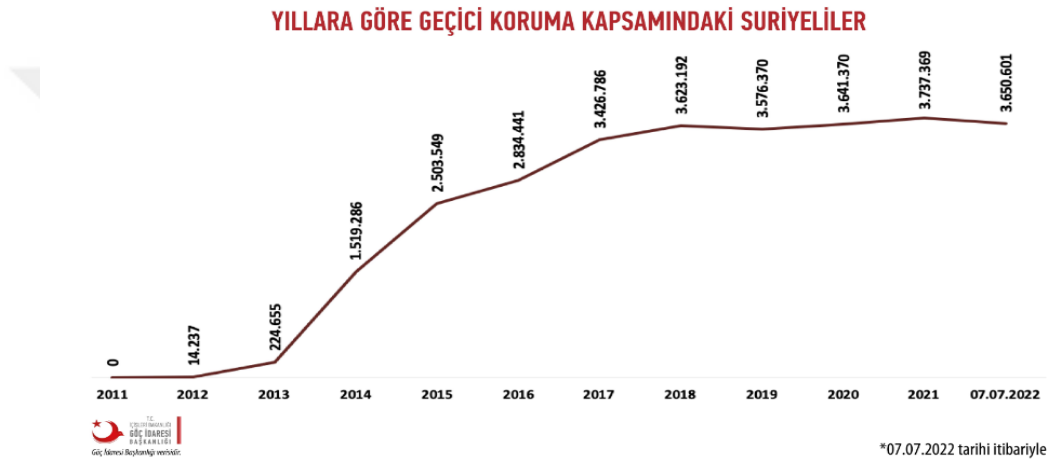
sayısının eklenmesi, Türk toplumunda ciddi bir korku ve endişe yaratmaktadır. Bununla birlikte, hükümetin mevcut göçmen politikasında söylemden öteye geçen ciddi bir tavır değişikliğine gittiği de gözlemlenmemektedir (Özdemir, 2017 akt. Erdoğan, 2015: 7).

Yukarıda da ifade edildiği üzere, kamplardan taşan, gözle görülür şekilde sayıları artmaya başlayan, başta Suriyeli sığınmacılar olmak üzere artık tüm göçmenler Türkiye’de tepki ile karşılanmaktadır. Göçmenlerin bu şekilde, kontrolsüzce, özellikle İstanbul gibi hali hazırda zaten yoğun göçe maruz kalmış büyük kentlere akın etmesi, bu kentlerin halkında büyük tepki yaratmakta, yabancılara karşı bir kin ve nefret söyleminin oluşmasına neden olmaktadır. Yine yukarıda, bu bölüme giriş yaparken değinildiği üzere, işveren açısından göçmen işçi istihdamı ‘ucuz emek gücü’ ve üretim maliyetlerini düşürücü etkisi nedeniyle özellikle tercih edilmesi; hükümetin de sermaye baskısına karşı koyamayıp, göç akınını önlemek yerine mevcut göçmen yanlısı politikaları sürdürmeye devam etmesi, hükümetin de desteği işverenlerin ülkede bol miktarda bulunan ucuz göçmen emeğini ‘her zaman yedek işgücü ordusu’ olarak ‘yerli’ işgücünün karşısına çıkarması, bunun karşısında yerli işçilerin gerek kaybettikleri hakları geri kazanmak gerekse gittikçe düşen ücret düzeylerini korumak açısından yapacak bir şeylerinin olmaması gerçeği, bugün birçok alanda Türk işçilerinin durumunu daha da kötü hale getirmiştir. Ayrıca kayıtsız, sigortasız, herhangi sosyal hakkı olmadan düşük ücretlere çalışmayı kabul eden göçmenler sebebiyle, çalışma hayatında asayiş, huzur, insani koşullar git gide bozulmaya başlamış, hukuksuzluk, usulsüzlük, haksızlık hat safhaya ulaşmıştır. Bu arada büyük kentlerde, yoğun bir şekilde görülen kira artışları da ülke halkının geçim sıkıntısına eklenmiş, özellikle Suriye’den gelen göçmenlere duyulan öfke, yerli halkın ekonomik sıkıntıları çoğaldıkça daha da artmıştır.

İstatistikler de yukarıdaki tabloyu doğrular niteliktedir. Aşağıda, Suriyeli göçmenlerin yıllara göre artış seyrini gösteren tablo yer almaktadır. Şekil 6’ya bakıldığında, Yıllar içinde, Geçici Koruma Statüsü kapsamındaki Suriyelilerin Türkiye’deki sayılarının gittikçe arttığı ve bu sayının 2017 yılından bugüne kadar 3 milyonun üzerine çıktığı görülmektedir. 07.07.2022 tarihinde bu sayı 3.650.601 olarak

kaydedilmiştir. Buna düzensiz / kaçak göçmenler de eklendiğinde ülkedeki mevcut Suriyeli sayısı biraz daha artmaktadır. Bir de diğer uyruklu göçmenler mevcut sayıya eklendiğinde, Türkiye’deki toplam göçmen sayısının gerçekten endişe verici boyutlara ulaştığı anlaşılmaktadır. Bu durumda beklenen siyasi ve hukuki reformların gerçekleşmemesi toplumda huzursuzluk ve öfke yaratmaktadır.

Şekil 6 Yıllara göre geçici koruma kapsamındaki Suriyeliler



Göç İdaresi Başkanlığı, 07.07.2022 tarihli istatistik

Yine aşağıda bulunan diğer tabloyu incelediğimizde yabancılara verilen çalışma izni oranını görmekteyiz. TÜİK ve İşkur’un ortak olarak düzenledikleri aşağıdaki tabloya göre 2011 yılından 2020 yılına dek verilen süreli çalışma izni başta olmak üzere süresiz ve bağımsız çalışma izinlerinde genel anlamda artış görülmektedir. 2018, 2019 ve 2020 yıllarında süreli olarak verilen çalışma izinlerinde büyük bir sıçrama gözlemlenmektedir. 2018 yılında 115.826 kişiye süreli çalışma izni verilmiş, 2019 yılında en üst seviyeye çıkmış ve 145.232 kişiye ulaşmış 2020 yılında ise bu sayı 123.574 olmuştur. Düzensiz göçmeninde en çok yakalandığı yıl 2019’dur. Yine 2019 en fazla göçmen ağırladığımız yıldır. Yıllara göre Türkiye’ye giren yabancıların sayısını gördüğümüz tablo 9’da 2019 yılı zirvededir ve yine aşağıdaki tabloda 2019 yılının en fazla çalışma izni verilen yıl olduğunu görmekteyiz. Bu tarihte Amerika

Birleşik Devletleri Başkanı Donald Trump'ın Suriye ile ilgili yaptığı açıklamalar iç savaşın şiddetini arttırmış bu da ülkeden göç etmek isteyen göçmenlerin sayısında sıçrama olmasına sebep olmuştur.

III.3. OLUMSUZ GÖÇ ALGISINA YÖNELİK ALAN ÇALIŞMASI VE BUNA GÖRE OLUMSUZ GÖÇ ALGISININ SEBEPLERİ

Bu çalışmada Türkiye'de bulunan göçmenlere yönelik algıyı ve olumsuz algının yükselişini anlamak açısından hem Türkiye'de yaşayan yabancı uyruklu kişilere hem de Türk vatandaşlarına yöneltilen sorulardan oluşan anket kullanılmıştır. Bu ankette yer alan sorular Türkiye'de farklı mesleklerde çalışan ve farklı yaş gruplardan oluşan, farklı ülkelere gelen göçmenler ile Türkiye'de yine farklı işlerde çalışan ve farklı yaş gruplarından kişilere yöneltilmiştir. Bu çalışma neticesinde Türkiye'de göçmenlere yönelik baskın bir görüş olduğu ve bu görüşün belirli dinamiklerden etkilenerek oluştuğu tespit edilmiştir.

Çalışmada, Türkiye'de göçmen algısı, Türk Vatandaşı olan kişiler ve göçmenler ile yapılan anket çalışmana dayandırarak, '*Kaynak ülkeye*', '*Ekonomik etkilere*', '*Sosyo-kültürel etkilere*' ve '*Güvenlik temelli sebeplere*' bağlı olarak 4 başlık altında incelenmektedir. Son yıllarda Türkiye'deki göçmen sayısının aşırı artmasıyla beraber eşlik eden sorunların da daha çoğalması, son yıllarda gelen göçmenlerin daha çok savaş koşullarından ya da güvenlik sorunu olan ülkelere gelmeleri, yasal olmayan yollarla ülkeye giriş yapmaları ve ekonomik açıdan da ciddi anlamda Türk işçilerin istihdam edilmesinin önünde engel teşkil etmeleri gibi negatif etkilerinden dolayı, günümüzde oldukça kolay manipüle edilebilen, gün geçtikçe de olumsuz yönde tepkilerle belirginleşen bir göçmen algısının bulunduğu gözlemlenmektedir. Bunun sebebi en başta hükümetin uyguladığı göç politikalarına duyulan kızgınlıktır. '*Sınırlarda Açık Kapı Politikası*' ile tüm göçmenlere ev sahipliği yapmak isteyen İktidarın bu yaklaşımına duyulan kızgınlığı sorduğumuz sorulara verilen yanıtlardan da çıkarmak mümkündür. Göçmenlere sorulan "*Türkiye'de uygulanan göçmen politikaları hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?*" Sorusuna verilen cevapta

göçmenlerin %70,96'sı göç politikaların iyi olmadığı cevabını vermiştir. Bu kişilerin de %71,42'si göçmen politikalarının onların ülkeye girişlerini zorlaştırması yüzünden bu politikalardan memnun olmadıklarını ileri sürmüşlerdir. Diğer taraftan aynı soru Türk Vatandaşlarına yöneltildiğinde %90'ı göç politikalarının yanlış olduğunu belirtmiştir. Ülkemizde kontrolsüz bir şekilde göçmen kabul edildiğini, 'Açık Kapı Politikasının aslında Türkiye'nin yetersiz kaynaklarının Türk vatandaşları için daha da yetersiz hale gelmesi sonucuna yol açtığını, başta ekonomik krizler olmak üzere, sosyal ve güvenlik problemlerinin en önemli sebebinin de uygulanan bu göç politikaları olduğunu ifade etmişlerdir.

Çelişkili bir biçimde ne Türk vatandaşları ne de göçmenlerin çoğunluğu uygulanan göç politikalarından memnun değildir. Aslında bunun bir sebebi de göçmenlerin özellikle Suriye'den gelen göçmenlerin ilk başta ülkeye kabul edilirken 'misafir' olarak algılanmasının temellerini oluşturup bu sürecin sona ermemesinden ve farklı bir duruma evrilmesinden kaynaklanmaktadır. Suriye'den gelen göçmenlere geçici koruma statüsü verilmiş ve bu kişiler kamplara yerleştirilmiştir. Çünkü bu statü verilirken onların misafir oldukları ve savaş bittikten sonra ülkelerine dönecekleri düşünülmekteydi. Fakat durum böyle gerçekleşmemiştir. Göç İdaresi resmi web sitesinde yayınlanan istatistiklere göre kısa sürede kamplarda yaşayan mülteci sayısı, kamp dışında yaşayan mültecilerin altında kalmaya başlamıştır. Aşağıdaki tabloda da 2019 yılında kamplarda bulunan Suriyeli göçmenler 63.452 kişi iken kamp dışında yaşayan Suriyeli göçmenlerin sayısının ise 3.507.723 kişiye ulaştığı görülmektedir.

Şekil 7 Kamplarda ve kamp dışında yaşayan göçmenler (TUIK)



Aşağıdaki tabloda anket yapılan Türk Vatandaşları ve göçmenlere ait bilgilere yer verilmiştir.

Tablo 5 Türk Vatandaşları

Cinsiyet	Yaş	Meslek	Yaşanılan Yer
K1	27	Şehir Bölge Planlama	Samsun
K2	27	Muhasebe	İstanbul
K3	21	Bilgisayar Programcısı	İstanbul
E1	26	Mühendis	İstanbul
E2	54	Emekli	İstanbul
K4	40	Üretim Şefi	İstanbul
E3	57	Mali Müşavir	İstanbul
K5	25	Sınıf Öğretmeni	İstanbul
E4	58	Finansçı	Ankara
E5	46	Üretim elemanı	İstanbul
K6	37	İşletme	İstanbul
K7	26	Bilgisayar Programcısı	Samsun
K8	48	Moda Tasarımcı	İstanbul
K9	24	Muhasebe	İstanbul
K10	25	Sınıf Öğretmeni	İstanbul
E6	64	Sınıf Öğretmeni	İstanbul
E7	64	Sınıf Öğretmeni	İstanbul
E8	27	Avukat	İstanbul
E9	36	Mühendis	Ankara
E10	31	Hemşire	Zonguldak

Tablo 6 Göçmenler

Cinsiyet	Gelinen Ülke	Gelme Sebebi	Yaş	Yapılan Meslek
E1	Suriye Humus	Savaş	32	Kesim elemanı
K1	Suriye Hama	Savaş	27	Öğrenci
K2	Suriye Halep	Savaş	17	Dikiş elemanı
K3	Suriye Halep	Savaş	25	Öğrenci
K4	Suriye Şam	Savaş	22	Dikiş elemanı
K5	Suriye İdlib	Savaş	20	Dikiş elemanı
K6	Suriye İdlib	Eğitim	24	Öğrenci
K7	Suriye Halep	Savaş	21	Paketleme işçisi
K8	Suriye Halep	Savaş	18	Dikiş elemanı
K9	Suriye humus	Savaş	29	Tekstil hazır giyim işçisi
E2	Suriye Dera	Savaş	18	Kaynakçı
E3	Suriye Humus	Savaş	15	Tekstil hazır giyim işçisi
E4	Suriye Humus	Savaş	24	Mutfak Görevlisi
E5	Suriye Humus	Savaş-Eğitim	20	Üretim elemanı
E6	Suriye Humus	Savaş	28	Depo görevlisi
E7	Suriye Humus	Savaş	22	Temizlik görevlisi
K10	Azerbaycan	Eğitim	22	Freelance
K11	Türkmenistan Lebap	Eğitim	26	Satış danışmanı
K12	Türkmenistan	Eğitim	26	Muhasebe

E8	Afganistan	Ekonomik koşullar	25	Pazarcı
K13	Mısır	Eğitim	27	Aile hekimi
K14	Bulgaristan	Eğitim	28	Müşteri danışmanı
E9	Afganistan	Ekonomik koşullar	22	Karton toplayıcılığı
E10	Afganistan	Ekonomik koşullar	20	Karton toplayıcılığı
K15	Haiti	Eğitim	23	Tercüman
516	Cezayir	Eğitim	30	Sosyal medya içerik üreticisi
K17	Sırbistan	Eğitim	29	Diş hekimi
K18	Bosna Hersek	Eğitim	29	Diş hekimi
K19	Çeçenistan	Eğitim	27	Muhasebeci
K20	Özbekistan	Eğitim	33	İngilizce öğretmeni-çevirmen
K21	Özbekistan	Eğitim	27	Pazarlamacı

Türk vatandaşları yönünden toplumda meydana gelen huzursuzluk ve endişenin hangi boyutlara ulaştığını anlamak açısından da çalışmada özellikle Türk vatandaşlarına yönelik birtakım sorular bulunmaktadır. Bu sorulara verilen yanıtlar Türkiye’de göçmenlere yönelik algının son yıllarda nasıl olumsuz yönde geliştiği konusunda okuyucuya oldukça önemli bulgular sunmaktadır. 20 Türk vatandaşına yöneltilen “*Türkiye’de bulunan göçmenler/ yabancılar hakkında görüşünüz nedir? Neden böyle düşünüyorsunuz?*” Sorusuna 17 kişi göçmenlerin kendilerini rahatsız ettiği cevabını vermiştir. Bu soruya cevap veren kişilerin her biri farklı mesleklere mensup Türkiye’nin farklı yerlerinde doğmuş büyümüş farklı yaş gruplarına mensup erkek ve kadınlardan oluşmaktadır. Göçmenlerin Türkiye’de yaşaması, bulunması, çalışması, 20 kişiden 17 kişiyi rahatsız etmektedir. Peki, bu rahatsızlığın sebebi nedir?

Bu algıyı belirleyen temel sebep nedir? Bu konu yukarıda sunuşta da belirtildiği üzere, 4 ayrı başlık altında irdelenmektedir.

1- Kaynak Ülkeye Bağlı Sebepler 2- Ekonomik etkilere bağlı sebepler 3- Sosyo-kültürel etkilere bağlı Sebepler 4- Güvenlik Temelli Sebepler

III.3.1. Kaynak Ülkeye Bağlı Sebepler

Yapılan çalışmada Türkiye’de yaşayan farklı yaş gruplarından ve farklı mesleklere mensup 20 Türk vatandaşına sorulan; ***“Göçmenlerin/ yabancılardan geldikleri ülke veya etnik kökenleri sizi etkiliyor mu? En olumsuzdan en olumluya doğru bir sıralama yapmanız istense nasıl bir sıralama yaparsınız?”*** Sorusuna 10 kişi yabancılardan geldiği ülkelerin ve onların etnik kökenlerinin göçmenlere yönelik bakış açısını etkilediğini söylemiştir. Bu cevaplardan 8 tanesi en çok Afganistan’dan gelen göçmen grubundan hoşlanmadıklarını ifade etmiştir. Neden özellikle Afganistan’dan gelen göçmenlere yönelik bu şekilde olumsuz bir göçmen algısı olduğu konusu irdelendiğinde de verilen cevaplardan çıkarılan sonuç, bu gruba karşı güven temelli bir olumsuz yargının bulunduğu, Afgan kökenli göçmenlerin Türkiye’de güven yaratmadığı, özellikle büyük kentlerde toplu olarak gezen 20-30 yaş aralığında olan ve erkeklerden oluşan Afgan grupların Türk halkını ciddi şekilde tedirgin ettiği şeklinde olmuştur. Afganistan’dan yapılan göçler ağırlıklı olarak siyasi ve güvenlik amaçlı olmakla birlikte kısmen de ekonomik nedendir. Ülkedeki yoğun siyasi çatışmalar, farklı siyasi grupların ülkede uyguladıkları baskı ve yıldırma politikaları, Afganistan’da halkın özgürlüğünün ve bireylerin temel haklarının kısıtlanmasına bağlı olarak kişilerin kendilerini huzursuz hissetmeleri, iklim şartlarının uygunsuzluğu, yetersiz su ve verimsiz topraklar da Afganistan’dan çevre ülkelere yapılan göçün temel sebeplerindendir. Esas olarak ekonomik düzeyi daha gelişmiş Avrupa ülkeleri, hedef ülke olsa da bunu gerçekleştirmek kolay olmamaktadır. Avrupa’da Sınırlar sıkı şekilde korunmakta ve geçişlere çok kısıtlı sayıda izin verilmektedir. Bu sebeple Türkiye, Avrupa ülkelerine gitmeyi başaramayan Afganlar için başlangıçta hedef ülkeye ulaşmada ‘uğrak’ ülke konumundayken, sonradan hedef ülke konumuna dönüşen bir

ülke olma özelliğindedir (Karakaya,103: 2021). Çünkü sağlık, eğitim, sosyal koşullar Avrupa kadar olmasa bile, kendi ülkelerine göre çok daha iyi konumda olduğundan, hedef ülke olan Avrupa ülkelerine gidemeseler de geri dönmektense Türkiye’de kalmayı tercih etmektedirler. Çalışmamızda da kendilerine soru yönelttiğimiz 3 Afganistan uyruklu göçmenin 3’ünde Türkiye’de kalmak istediklerini ülkelerine geri dönmek istemediklerini söylemişlerdir. Diğer taraftan, duruma Türkiye’de bulunan Afganların gözünden de bakmak gerekmektedir. Bu bireylerin, barınma, ısınma gibi temel ihtiyaçlarını giderirken bile ne gibi zorluklarla karşılaştıkları irdelenmeli, hayatlarını idame ettirebilmek için emeğinin sömürülmesine sessiz kalmaya mecbur bırakan işverenlere karşı, sermayedara karşı bir tepki gösterilmelidir. Ayrıca her göçmeni tehdit unsuru olarak gören, bu bireylere karşı oldukça önyargılı ve basmakalıp düşüncelerle yaklaşan yerel halkın bu bakış açısına karşı da mesafeli durulmalıdır. Bu konuda, Göç Araştırması Derneği’nin Mart-Aralık 2020 dönemini baz alarak hazırladığı Didem Danış ve Deniz Sert koordinatörlüğünde Sibel Karadağ tarafından "İstanbul’un Hayaletleri: Güvencesizliğin kıyısında Afganlar" isimli raporu Ocak 2021 yılında yayınlanmıştır. Bu raporda Türkiye’de bulunan Afganlara birtakım sorular yöneltilmiş, bu sorulara verilen cevaplar doğrultusunda Afgan göç hareketleri anlaşılmaya çalışılmış, onların güvencesizlik üzerine kurulu hayatları uluslararası, kurumsal, ekonomik alanlar temelinde incelenmiştir. Burada bir Afgan katılımcı ile yapılan görüşmede, katılımcının verdiği cevaplar, işverenlerin kayıt dışı olarak çalıştırdığı Afgan uyruklu bireylerin emeklerini sömürmeye dayalı bir anlayış içerisinde olduğunu göstermektedir. 2019 yılında Türkiye’ye gelen Afganistan uyruklu kişi aşağıdaki ifadelerle yer vermiştir.

“İş bitene kadar paydos diyemeyiz. Mesela iş 10 saat sürüyorsa, 8 saat oldu, ben çıkıyorum diyemezsin. O zaman işveren parayı vermez. Dersin ki iki saat daha çalışayım da en azından paramı alayım. O ekstra iki saatin parasını verip vermemek ona kalmış. Vermezse kimse onu zorlayamaz. Hiç para almamaktan iyidir. Her halükârda çalışmaya devam ediyorsun. Bize en zor işleri verdikleri belli. Bu iş böyle. Türk değilsen en zor işler sana verilir. Daha kolay olanlar azdır. İnşaatın en zor kısımları bize verilir. Türk işçiler günde 180-200 lira alıp en kolay işleri yapar. Biz en

fazla 150 lira alırsız ama en çok biz çalışırız. İşte parmağımdan sakatlandığımda doktora gittim, bana bakmadı. Eve gelip plastiğe sardım. Öyle iyileştim. Kemiği görüyordum, her taraf kan olmuştu. Patron korkup kaçtı. Kürt bir işçi beni hastaneye götürdü.”

Afganistan’dan gelen göçmenler ülkemize genellikle yasal olmayan yollardan gelmektedir. Afganistan’dan gelen düzensiz göçmenlerin sayısı 2019 yılında 200.000 kişiye ulaşmıştır ve bu rakama en yakın düzensiz göçmen grubu olan gruplar arada yaklaşık 110.000 kişi vardır. Bu göçmen gruplarının içerisindeki Afgan mültecilerin bir kısmı başka bir ülkeye gitmek üzere Türkiye’yi transit ülke olarak kullanmak niyetinde olanlardan oluşmaktadır. Bunlardan ülkeye gelirken yasal yollara başvurmuş fakat başvurusu reddedilmiş olan kişilerin birçoğu da geri dönmeleri beklenirken geri dönmemiş, kaçak ve yasa dışı yollarla Türkiye’de kalmanın bir şekilde yolunu bulmuş kişilerdir (İçduygu, 2012).

Diğer taraftan Türk Vatandaşlarına sorulan **“Türkiye’de yaşayan Suriyelilerin ülkede kalmaları ya da gönderilmeleri konusundaki düşünceleriniz nelerdir?”** sorusuna verilen cevaplar oldukça ilginçtir. 20 kişiden 17 kişi geri gönderilmeleri gerektiği görüşündedir. Bu 17 kişiden 13 kişi, geri gönderilmeleri herhangi bir şarta bağlı olmadan, kesin ve net bir şekilde bütün yaş gruplarına yönelik olarak tüm Suriyelilerin ülkelerine geri gönderilmesi gerektiği şeklindedir. Geriye kalan %17,64’lük orana denk gelen 4 kişilik kesime göre ise, Suriyelilerin büyük çoğunluğunun geri gönderilmesi gerekmektedir, burada öğrenci olan, meslek sahibi olmuş kişilerin kalmaya devam etmesinde bir sakınca bulunmamaktadır. Bununla birlikte herhangi bir suça karışmış, güvenlik açısından tehlike oluşturan her kim olursa mutlaka, kararlılıkla sınır dışı edilerek ülkesine geri iade edilmelidir.

Türk vatandaşları Suriyelilerin geri gönderilmesini neden istiyor? Başlığı ile DW internet haber sitesinde yer verilmiş bir habere göre, 2017 yılında yapılan bir araştırmanın sonucu olarak, Suriyeli göçmenlerin %60’ının savaş biter bitmez, ülkelerine dönmek istedikleri belirtilmektedir. (<https://www.dw.com/tr/suriyeli-s%C4%B1%C4%9F%C4%B1nmac%C4%B1lar-t%C3%BCrkiyede-art%C4%B1k->

[kal%C4%B1c%C4%B1-geri-g%C3%B6ndermek-m%C3%BCmk%C3%BCn-de%C4%9Fil/a-61515328](https://www.goc.gov.tr/geri-g%C3%B6ndermek-m%C3%BCmk%C3%BCn-de%C4%9Fil/a-61515328)) Fakat bizim yaptığımız araştırmanın sonucuna baktığımızda bu durumun oldukça değiştiği görülmektedir. Araştırmamızda 16 adet Suriyeli göçmene ‘**ülkelerine geri dönmek isteyip istemedikleri**’ sorulmuş, %50’si savaş bittiğinde ülkesine dönmek istediğini geri kalan %62,5’i Türkiye’de kalmak istediğini ifade etmiştir. Bunun yanı sıra, ülkesine dönmek istemeyen Suriyelilerin de yarısından fazlasının başlangıçta başka bir ülkeye gitmek isteyip, bunu başaramayınca Türkiye’de kalmaya devam ettikleri anlaşılmıştır.

Suriyeli sığınmacıların geri dönmesi gerektiğini düşünen Türk Vatandaşlarının en büyük endişesi, ülkenin demografik yapısının bozulup gelecekte Suriyeli mülteci sayısının bazı şehirlerde Türk nüfusunu geçmeye başlayacağı noktasında yoğunlaşmaktadır. Süleyman Soylu 19 Eylül 2019 tarihinde yaptığı açıklamada Türkiye’de doğan Suriyeli bebek sayısının 450.000 olduğu açıklamasını yapmıştır. Türkiye’nin Mart 2022 yılındaki verilerine bakıldığında ortalama nüfus artış hızı %1.1 iken Türkiye’de bulunan Suriyelilerin ortalama nüfus artış hızı %5’tir (<https://www.goc.gov.tr/gecici-korumamiz-altindaki-suriyeliler>). Bu durum da endişelerde haklılık payının olduğunu göstermektedir.

III.3.2. Ekonomik Temelli Sebepler

Yaşları 21 ile 58 arasında olan ve farklı meslek gruplarından 20 Türk vatandaşına sorulan; “***İş arama sürecinde yabancılar / göçmenler nedeniyle işe alınmadığınız ya da göçmenlerin size tercih edildiği bir deneyim yaşadınız mı? Bu deneyiminizi anlatır mısınız?***” Sorusuna istinaden 20 kişinin tamamı bu kişilerin yaptıkları iş dolayısıyla böyle bir zorluk yaşamadıklarını ifade etmişlerdir. Fakat %20’lik kısmı kendi iş arama süreçlerini zorlaştırmasa da başka sektörlerdeki kişilerin iş arayışını zorlaştırdıklarını ve bu sebeple bu sektörlerde çalışan göçmenlere ve özellikle de o sektörde göçmenleri tercih eden işverenlere kızdıklarını belirtmiştir. Bu durum bir anlamda, Türkiye’de halkın göçmenlerle ilgili direkt kendisinin muhatap olmadığı sorunlarda bile dolaylı olarak onların varlığından rahatsızlık duyabileceğinin

bir göstergesi olmaktadır. **“Peki, sizce neden işverenler özellikle yabancı / göçmen işçileri tercih ediyorlar?”** Bu soru hem Türk vatandaşlarına hem de Türkiye’de yaşayan yabancılara sorulduğunda verilen cevaplar birbirleriyle örtüşmekte ve ‘göçmenlerin daha ucuz işgücü’ oldukları noktasında birleşmektedir. Araştırmamızda **“İşverenlerin yabancı /göçmen işçi çalıştırma sebepleri, en önemliden önemsiz doğru sayarsak, sizce nelerdir?” İşverenlerin bu tavrı karşısındaki tepkileriniz nelerdir?”** Sorusu yine 20 Türk vatandaşına yöneltilmiş ve 17 kişi bu sorunun cevabına **“daha az ücret karşılığında çalışmayı kabul ettikleri için işverenler tarafından tercih edildikleri”** şeklinde cevaplanmıştır. Buna ek olarak, yabancı çalışanlara sağlık sigortası, sosyal haklar, çalışma saatleri konusunda haksızlık yapıldığı ve her türlü uygunsuz, kötü şartın göçmen işçilere daha kolay kabul ettirilebildiği, bu bağlamda göçmen işçi çalıştırmanın işverenlerin daha çok işine geldiği belirtilmiştir.

Türkiye’de çalışan ve farklı ülkelerden gelen farklı yaş gruplarından kadın ve erkeklerden oluşan 31 adet yabancıya yöneltilen **“Çalıştığınız iş yerinizde sigortasız / kayıt-dışı çalışan var mı?”** Toplam çalışan sayısı nedir ve bu sayı içinde kayıt-dışı çalışan sayısı veya oranı nedir? Sorusuna verilen cevapta 10 kişi çalışan herkesin sigortalı olduğunu belirtmiş, 3 kişi çalışanların dörtte üçünün sigortalı çalıştığını belirtmiş, 8 kişi çalışanların dörtte birinin sigortalı olduğunu söylemiş, 4 kişi yarısının sigortalı olduğunu söylemiş, 3 kişi ise hiç kimsede sigorta bulunmadığını söylemiştir. Yani %90,33 oranında işveren en az bir işçiyi sigortasız çalıştırmaktadır. Aynı soru Türk Vatandaşlarına da yöneltilmiş, %75’i çalıştığı iş yerinde herkesin sigortalı olduğunu belirtmiş, %20’si ise çalıştığı işyerinde toplam çalışan sayısının dörtte birinin sigortasının olmadığını belirtmiştir. Yine Türk Vatandaşlarına **“Çalıştığınız iş yerinde çalışan yabancı/göçmen işçi sayısı veya oranı nedir? Bunlar genellikle ne tür işler yapıyorlar?”** Sorusu sorulmuş %45’i çalıştıkları iş yerinde yabancı çalışan olmadığını söylemiş, geriye kalan kısmın %45’ ise dörtte birinin yabancı olduğu cevabını vermiştir. **“İş yerinizdeki yabancı/göçmen işçilerin kaçta kaç sigortalı çalışıyor ya da sigortalı çalışan var mı?”** Sorusuna soruyu cevaplayanların yarısı bütün çalışanların sigortalı olduğunu, %25’i yabancı çalışan

olmadığını söylemiştir. Bu durumda Türk işçilerin çalıştığı işyerlerinde %25 oranla en az bir yabancı sigortasız olarak çalıştırılmaktadır.

“İşveren tarafından göçmen/ yabancı işçilerle size çalışma şartları, sosyal haklar, İzinler, mesailer, çalışma saatleri, ücretler konusunda aynı şartlar sağlanıyor mu? Ne gibi farklılıklar var? Bunun nedeni veya nedenleri sizce nedir? Bu uygulamaları doğru buluyor musunuz?” Sorusuna verilen cevaplar da dikkate değerdir. Türk vatandaşlarının %35’i haksızlık yapıldığını göçmenler ile Türk vatandaşlarına aynı şartların uygulanmadığını, farklı çalışma koşullarında çalıştıklarını ve bu haksızlığa üzüldüklerini belirtmiştir. Yine haksızlık yapıldığını ve ücretler, mesailer ve diğer sosyal haklar da aynı şartların sağlanmadığını kabul edip, yapılan haksızlıklara üzülmeyen grubun oranı ise %10’dur. Bu grup ise göçmenlere uygulanan kötü muameleleri onların hak ettiklerini, ülkemizde zaten olmamaları gerektiğini düşünmektedir.

Yabancılarla sorulan ***“Çalıştığınız iş yerinde çalışan yabancı/göçmen işçi sayısı veya oranı nedir? Bunlar genellikle ne tür işler yapıyorlar?”*** Sorusuna %32,25’lik kısmı yarısının yabancı işçiden oluştuğunu söylemiştir. %41,93’lük kısmı ise işyerlerinde çalışan kişilerin dörtte birinin yabancılardan oluştuğunu belirtmiştir. Türkiye’de yabancı çalışanların bulunduğu işyerlerinde genellikle beden gücü ile çalışmayı gerektiren vasıfsız işler yapıldığı ve bu grupta bulunan göçmen işçilerin en çok haksızlığa uğradığı, bunların sigortasız, uzun mesailerle, kötü koşullarda çalıştırıldığı, nitelikli işlerde çalışan yabancıların ise genelde sigortalarının yapıldığı, çalışma koşullarının da iyi olduğu belirtilmiştir. Bu arada yerli işgücünden sonra göçmenlere ***“İş yerinizdeki yabancı/göçmen işçilerin kaçta kaç sigortalı çalışıyor ya da sigortalı çalışan var mı?”*** sorusu sorulduğunda alınan yanıtlara göre ortaya çıkan değerlendirme sonucu ise şöyle olmaktadır: %19,35’i dörtte birinin sigortalı olduğunu, %12,90’ı hiç kimsenin sigortasının olmadığını, %6,45’i yarısının sigortasının olduğunu, %19,35’i dörtte üçünün sigortasının olduğunu belirtmektedir. Yani toplamda %38,7’lik kesimde en az bir sigortasız çalışan yabancı olduğu ortaya çıkmaktadır.

Çalışmada yanıtlar karşılaştırıldığında, Türk vatandaşları ve göçmenler arasında farklılık gözeten en önemli hususlardan birinin sigortasız/ kayıt dışı çalışma konusunda ortaya çıktığı gözlemlenmektedir. Türk vatandaşların verdiği cevaplar ile göçmenlerin verdiği cevaplar arasında ‘sigortasız yabancı işçi çalıştırma oranları’ konusunda gerçekten farklılık oluşmaktadır. Bunun sebebi, soruların yöneltildiği Türk vatandaşlarının genelde eğitilmiş, beceri gerektiren nitelikli iş alanlarında çalışanlar olması ve bunların çalıştığı alanlarda da genelde yabancı çalışana pek rastlanmamasıdır. Göçmenlerin çoğunlukla çalıştığı sektörler ise, inşaat, turizm, tekstil, tarım, bakıcılık gibi emek-yoğun sektörler olup, kayıt dışı istihdamın en yüksek oranlarda olduğu sektörler olmaktadır. Ayrıca bu sektörlerde yabancıların çoğunlukla fazla vasıf gerektirmeyen, eğitim düzeyi düşük, beden ve kol gücüne dayalı, niteliksiz basit işler yaptıkları görülmektedir.

Ücret konusunda yerli ve göçmen işçilerin arasında bir fark olup olmadığı sorulduğunda ise Türk vatandaşları %45’i aynı ücreti aldıklarını söylemiştir. Yine göçmenlere sorulan **“İşveren tarafından yerli işçilerle size, çalışma şartları, sosyal haklar, İzinler, mesailer, çalışma saatleri, ücretler konusunda aynı şartlar sağlanıyor mu? Ne gibi farklılıklar var? Bunun nedeni veya nedenleri sizce nedir? Bu tür farklı uygulamaları nasıl değerlendiriyorsunuz?”** Sorusuna verilen cevapların %19,35’si ücretler konusunda farklılık olduğunu, diğer haklar konusunda aynı şartların sağlanmadığını söylemiştir. Suriye göçmeni olan bir kişi sigortasız çalıştırıldığını ve ücretinin yerli işçilerden daha az olduğunu söylemiştir. Bu soruya verilen cevaplarda dikkat çekici bir unsur vardır. Ücretler konusunda farklılık olduğunu düşünen, aynı şartların sağlanmadığı fikrine sahip olan kişilerin %83,33’lük kısmının beden gücü gerektiren, yük taşımacılığı, tekstil, yükleme, depo gibi ağır işlerde ve nitelik gerektirmeyen işlerde çalıştıkları tespit edilmiştir. Bu noktada yabancılara uygulanan eşitsiz şartların göçmenlerin niteliklerine, yaptıkları işe göre değiştiği gibi bir sonuç çıkarmak mümkündür. İşveren göçmen işçi işten ayrıldığında yerine hemen bir başkasını bulabiliyorsa ve eğer işten ayrıldığında yapılan işte büyük bir aksama meydana gelmiyorsa, o kişiden vazgeçmesi zor olmayacağından, bu tür işlerde çalışan yabancıların sigortasız, düşük ücretlere ve kötü çalışma koşullarına

maruz bırakılmaları da daha kolay olmaktadır. Fakat kalifiye olan, meslek edinmiş, işten ayrıldığında ikamesi zor olan, zaman alan işçiler söz konusu olduğunda, işveren, göçmen işçilerle yerli işçiler arasında pek ayırım gözetmemekte, ücretler, sosyal haklar konusunda benzer imkânları sunmaktan çekinmemektedir. Aynı şekilde böyle durumlarda göçmenlerin sigortalı çalıştırılmasına da karşı çıkmamaktadır.

“Özellikle ücretler olarak düşünürsek, yerli işçilerle göçmen işçiler arasındaki ücret farkı oran olarak ne kadardır?” Sorusuna ise göçmen işçilerden nitelik gerektiren işlerde çalışanların %90’ı aynı ücreti aldıklarını bir fark olmadığını belirtmiştir. Bu cevapta bir önceki soruya verilen cevapları destekler niteliktedir.

Aslında sorulan sorulara verilen cevaplara bağlı olarak yapılan değerlendirmede üç temel sonuç ortaya çıkmaktadır. İlk sonuç, yabancı ve yerli işçilere, işveren tarafından uygulanan ekonomik koşullar arasında fark vardır. İkinci sonuç, bu farkın göçmen işçinin niteliğine ve yaptığı işe, sektöre göre değişkenlik göstermesidir. Üçüncüsü sonuç ise göçmen işçilerin sigortasız çalıştırılanların çoğunluğunun ağır işlerde, beden gücü gerektiren işlerde çalıştırılıyor olmasıdır. Buradan başka bir soruda sorduğumuz **“İşverenlerin yabancı, /göçmen işçi çalıştırmayı tercih etmelerinin sebepleri, en önemliden önemsiz doğru sayarsak, sizce nelerdir?”** Sorusuna, göçmenlerin %58,06’sının, en önemli sebebin işverenlerin, göçmenleri sigortasız ve daha az ücret karşılığında çalışmaya ikna etmelerinin daha kolay olduğu yanıtını vermeleridir. Diğer önemli sebep olarak ise yabancıların ağır çalışma koşullarına itiraz etmemeleri hem işe ihtiyaç duymaları hem de ülkede kaçak bulunmaları nedeniyle, Türkiye’de kalmalarının işverenlerin iki dudağı arasında olması, yani hiçbir konuda tam güvencelerinin bulunmaması ile ilgilidir. Bu sebeple işverenin dayattığı her türlü ağır iş ve kötü koşullara razı gelebilmektedirler...

İşveren göçmenlere bu şekilde negatif ayrımcılık yaparak aslında hem göçmen işgücünü sömürmekte hem de onların bu düşük ücretleri kabul etmelerinin bir sonucu olarak Türk vatandaşlarına da haksızlık yapmaktadır. Çünkü ucuz göçmen işgücü yüzünden yerli işçilerin ücret artış talepleri de bir türlü gerçekleşmemekte, hep ertelenmekte, pazarlık güçleri ellerinden alınarak, daha düşük yaşam şartlarına razı

olmaya mecbur bırakılmaktadırlar. Ayrıca yerli işgücü talep ettiği ücretleri alamadığı sürece istihdama katılmamakta, ülkede T.C. vatandaşlarının istihdam oranları her geçen gün azalmakta, işsizlik oranları yerli işgücü aleyhine her geçen gün artmaktadır. İşveren, uygunsuz, ağır koşullarda çalıştırabileceği göçmenlerin varlığını bildiği için genel olarak çalışanların sosyal ve ekonomik haklarını asgari düzeye düşürerek bütün işçileri bu şartları kabul etmeye zorlamaktadır.

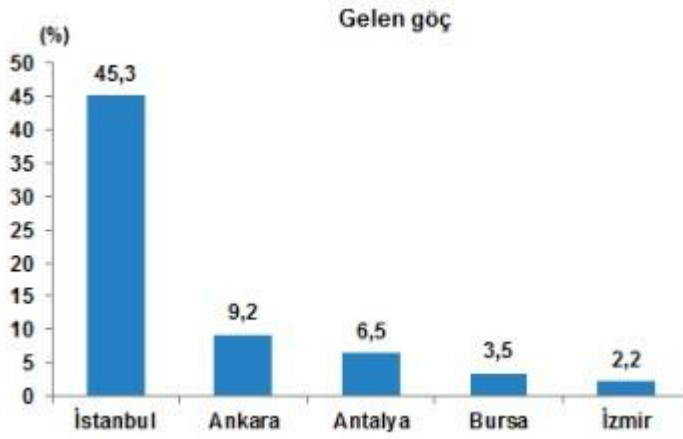
III.3.3. Sosyo-kültürel Temelli Sebepler

Türkiye’de göçmenlere yönelik bakış açısını belirleyen en önemli sebeplerden biri de sosyo-kültürel kaynaklı olanlardır. ***“Türkiye’ye geldiğiniz yıldan bugüne kadar değerlendirdiğinizde halkın size karşı davranışlarında sonradan herhangi bir tutum değişikliği oldu mu? Olduysa sizce neden?”*** Sorusuna verilen cevaplarda göçmenlerin yaşadığı dil problemi yani Türkçe bilmemelerinin önemli bir sorun olduğu, bu sebeple Türklerle sağlıklı iletişim kuramadıkları ve kendilerini doğru şekilde ifade edemedikleri anlatılmaya çalışılmıştır. En çok bu nedenden sorun yaşadıkları ve herhangi bir sorunu çözmek konusunda da anlaşılmadıkları belirtilmiştir. Sonuç olarak dil, kültürel farklılıklar ve iletişim probleminin yol açtığı anlaşmazlıklar ve yanlış anlamalar yüzünden çıkan sorunların da diğer faktörler yanı sıra, Türkiye’de göçmenlerin istenmemesinde önemli rol oynadığı vurgulanmak istenmiştir. Bir diğer dikkat çekici vurgulama ise, göçmenlerin farklı kültürden gelmeleri neticesinde Türkiye’de günlük hayata uyum sağlamada çektikleri zorluklar konusunda olmuştur. Kendi ülkelerinde normal/doğal olan sosyal hayattaki ya da sokaktaki davranış ve hareketlerinin birçok yönden Türkleri rahatsız ettiğini, Türklerin kendilerini görgüsüz, kültürsüz, kaba bulduklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca göçmenlerin Türkiye’ye çok rahat girebilip sayılarının kontrolsüzce artıyor olmasının, bu konuda etkili bir denetimin olmamasının, kimliksiz, izinsiz her yere rahatça hareket edebilmelerinin de Türk vatandaşları tarafından tepki duyulan konuların başında geldiğini, kendilerine kötü kötü bakılmasından da bunu anladıklarını söylemişlerdir. Daha önceki hayatlarında ne yaptıkları, kim olduklarının bilinmemesinin doğal olarak kendilerine karşı güvensizliği arttırdığını, sık sık Türk

vatandaşları tarafından potansiyel suçlu ya da her türlü yasa dışı işe kolayca bulaşabilecek kişi muamelesine maruz kaldıklarını bu bağlamda üzümlere dile getirmişlerdir.

Göçmenlere karşı sosyo-kültürel temelli duyulan tepkiler, ülkedeki göçmen sayısı arttıkça ekonomik temelli tepkiler kadar önemli olmaya ve ciddi boyutlara ulaşmaya başlamıştır. Özellikle İstanbul, Ankara gibi büyük şehirlerin daha fazla göçmen alması, buralarda birtakım kültürel uyum sorunlarının daha sık görülmesine, ülke vatandaşları ve göçmenler arasındaki sosyo-kültürel çatışmalarla daha yaygın karşılaşılmaya yol açmıştır.

Şekil 8 Şehirlere göre gelen göç



TÜİK 2019 verileri

Türkiye İstatistik Kurumu'nun yayınladığı verilere göre, 2019 yılında yukarıdaki tabloda da görüldüğü üzere Türkiye'ye giren göçmen sayısı gösterilmiştir. Türkiye'de en çok %45,3 oranıyla İstanbul ili göç almıştır. İkinci sırada %9,2 ile Ankara, %6,5 Antalya, %3,5 Bursa ve %2,2 İzmir illeri şeklinde sıralama devam etmektedir.(<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Uluslararası-Goc-Istatistikleri-2019-33709>). Yukarıdaki şehirler arasında büyük ara farkla daha fazla göçmen nüfus barındıran İstanbul'un doğal olarak tüm şehirlerimiz içinde göçmenlerle en yaygın sosyo-kültürel temelli çatışmalar ve sorunların yaşandığı şehir olma özelliği de ön plana çıkmaktadır. Örneğin toplu taşıma araçlarında, ortak kullanılan kamusal

alanlarda bu gibi sorunların sıkça yaşandığı gözlemlenmektedir. İnternet ve sosyal medya sayesinde söz konusu sorun ülke çapında kısa sürede hızla yayılabildiği için, bu da ülke vatandaşlarının göçmenlerle ilgili algılarını olumsuz yönde etkileyen önemli bir faktör haline gelmiştir. Hatta bu yüzden göçmenlere kin ve nefretle yaklaşan insanlarımızın sayısı her geçen gün artmaya başlamıştır. Bunu bir de somut sosyal medya haberi ile örneklemek gerekirse, 17 Temmuz 2022 tarihinde Suriye uyruklu olduğu iddia edilen bir grup insanın İstanbul Esenyurt'a bağlı Bahçeşehir semtinde gölde yüzen kazları çaldığına dair haberin, bir kişi tarafından video kaydı yapılarak görüntülerinin internet ortamında yayılmasıyla, ülkede göçmen karşıtı çok ciddi tepkiler oluşmuş, bir kısım nefret söylemiyle bu duygularını ifade etmekten çekinmemiş, sonuç olarak sosyal medyada bu tür çok çabuk yayılan olumsuz haberler de Türkiye'de göçmen karşıtı duruşu ve olumsuz göçmen algısını besleyen bir faktör haline gelmiştir. Bu arada yukarıdaki haberle ilgili üzücü olan durum ise, bu haberin asılsız olduğunun sonradan kanıtlanmasıdır. Video görüntülerin hızla yayılması sonrasında emniyet tarafından yapılan araştırmalar neticesinde aslında bu kişilerin Suriyeli olmadıkları ve orada yüzen kazları çaldıkları iddia edilen kişilerin de kendi kazları olduğu, yetkili mercilerden izin alarak orada yüzdürdükleri ortaya çıkmıştır. (<https://www.yenicaggazetesi.com.tr/basaksehirde-suriyeliler-goletteki-kazlar-caldi-561808h.htm> , <https://www.cnnturk.com/turkiye/kazlari-caldiklari-iddia-edilmisti-emniyetten-aciklama-geldi?page=1>)

Aslında durum çok açıktır. Türkiye'de özellikle 2019 yılından sonra sayıları hızla artan göçmenlere karşı yükselen bir hoşnutsuzluk, büyüyen bir nefret ve kızgınlık duygusu Türkiye'nin doğal tepkisi haline gelmeye başlamıştır. Bu sebeple göçmenlerle ilgili her durum yanlış anlaşılmaya, manipüle edilmeye, her an bir tartışma, çatışma unsuruna dönüşmeye açıktır. Nitekim sosyal medya aracılığıyla bu tür tepkiler halk tarafından sık sık dile getirilir hale gelmiştir. Zaten mevcutta olan nefret söylemi ve olumsuz göçmen algısı bu tür göçmen karşıtı paylaşımlarla daha da kışkırtılmakta, bu arada bu tepkileri kullanmak ya da yönlendirmek isteyen bazı ideolojik gruplar ya da siyasi partiler de aynı şekilde sosyal medyayı kullanarak artan göçmen karşıtı tepki ve nefret söylemi üzerine adeta '*ateşe körükle gidercesine*'

gitmekte ve göçmenlerle T.C. halkını tehlikeli bir şekilde karşı karşıya getirmektedirler. Tüm bu örnekler aslında diğer birçok algı operasyonu ve toplum mühendisliği yapılan konularında olduğu gibi, göçmen algısının da günümüzde ne kadar kolay biçimlendirilebilir, değiştirilebilir ve yönlendirilebilir olduğunu göstermektedir.

III.3.4. Güven Temelli Sebepler

Güven temelli sebeplerle ilgili ilk adım olarak göçmenlere ***“Göçmen/yabancı olduğunuz için ya da özellikle geldiğiniz ülke veya etnik kökeninizden dolayı Türkiye’de herhangi bir taciz, saldırı veya kötü muamele ile karşılaştınız mı?”*** Sorusunu sorduğumuzda bunlardan Afganistan’dan gelen bir kişiden aldığımız yanıt oldukça dikkat çekici olmuştur. Kendisi Afganistanlı olduğunu açıkladığı andan itibaren karşısındaki insanların, özellikle de Türklerin tavırlarının derhal değiştiğini, hemen o anda kendisiyle iletişimi kesmek istediklerini dile getirmiştir. Aslında Afganistanlı olmasından kaynaklı iletişim kurmak istememelerinin temel sebebi Afganistan’dan gelen kişilere karşı duyulan genel güvensizliktir. Bu yüzden göçmenlerin geldiği ülkeye göre onlara duyulan güven ya da güvensizlik duygusu değişmekte, kaynak ülkeler bu anlamda belirleyici olmaktadır. Çalışmamızda bu durum, kaynak ülke temelli sebepler başlığı altında sormuş olduğumuz ***“Göçmenlerin/ yabancıların geldikleri ülke veya etnik kökenleri sizi etkiliyor mu? En olumsuzdan en olumluya doğru bir sıralama yapmanız istense nasıl bir sıralama yaparsınız?”*** Sorusuna verilen yanıtlarda benzer bir sonuç tespit edilmiştir. Yani, en az sevilen göçmen grubu olarak yine en güvenilmeyen göçmen grubu olarak belirtilen Afganistan kökenli göçmenlere işaret edilmiştir. Buradan yola çıkarak kaynak ülkenin aynı zamanda güvenlik temelinde göçmenlere yönelik bakış açısının oluşmasında da belirleyici olduğu saptamasının bir kez daha yapmakta fayda vardır.

III.3.5. Göçmenlerin Bulundukları Ülkedeki Olumlu ya da Olumsuz Davranışları

Göçmenlerin bulundukları ülkelerdeki davranışları genellikle o ülkede yaşayan insanlar tarafından gözlemlenmektedir. Eğer bireyin göçmenlere yönelik bakış açısı olumsuz ise, onların bu olumsuz davranışlarının yayılması konusunda kendisinin de bizzat teşebbüse geçtiği ve baskın bakış açısının kendi görüşü yönünde olumsuz oluşması için ayrıca bir çabaya giriştiği de görülmektedir. Az önce yukarıda başlıkta verdiğimiz 17.07.2022 tarihli İstanbul Bahçeşehir’de yayınlanan video görüntüsü örneği de bunu desteklemektedir. Suriyeli birkaç kişinin, gölette yüzen kazı alırken görüntülediği bir video kaydı o tarihte Türkiye’de ciddi tepki toplamış, söz konusu bu olaya dayanılarak ciddi suçlamalarda bulunulmuştur. Fakat sonrasında o kişilerin gölette kendi kazılarını yüzdürmek için getirdikleri verdikleri ifadelerde ortaya çıkmıştır (<https://www.cnnturk.com/video/turkiye/goletten-kaz-calindi-iddiasi>). Bu örnek aslında olanı değil onlardan beklenen olumsuz davranışların gerçekleşeceğine dair inanca yönelik bir düşünciyi desteklemektedir. Bununla birlikte yabancı uyruklu özellikle Afganistan’dan geldikleri belirlenen kişilerin toplu taşımalarında kadınları, onların resimlerini telefonlarına kaydederek taciz ettikleri yönünde oldukça yaygın bir sürü gerçek haber de bulunmaktadır: (<https://www.cumhuriyet.com.tr/turkiye/kacak-gocmenler-tartismasi-siddetleniyor-taciz-goruntuleri-tepki-cekiyor-1925959>). Bu görüntüler yaygın olarak sosyal medya mecrasında paylaşılmış, bu yüzden Afgan kökenli göçmenlerin kadınları taciz ettiğine yönelik Türk halkının zihninde genel bir kanı oluşmuştur. Bu kanı bir kere oluştuktan sonra bunun yok edilmesi artık çok zordur ve normal her Türk vatandaşının kafasında Afgan kökenli göçmenlere karşı bu konuda olumsuz bir algı kaçınılmaz olarak yerleşmiştir.

Türkiye’de yaşayan göçmenler, ilk geldikleri zaman bilmedikleri, yabancı oldukları bir kültürle/yaşam tarzı ile karşı karşıya kalmışlardır. Dillerini, kültürünü bilmedikleri ülkenin insanlarıyla bir anda kaynaşmaları mümkün olmamıştır. Bunun için öncelikle Türkçeyi, ülkenin kültürünü, toplumsal yaşayış biçimini ve alışkanlıklarını öğrenmeleri, buna uyum sağlamaya çalışmaları gerekmektedir. Farklı dile sahip farklı kültürdeki insanların birbirine alışmaları ve anlamaya başlamaları

çok zor ve zaman alıcı bir süreçtir. Bazı durumlarda, örneğin söz konusu göçmenlerin ülkelerine geri dönme amacıyla belirli bir süre için Türkiye’de bulunmaları durumu söz konusu olduğunda, bu durumdaki göçmenler bazen Türk halkına uyum sağlama konusunda hiç çaba harcamaya bile gerek duymayabilmektedirler. Bunlar kaldıkları kısıtlı sürede kendi dil ve kültürlerinden insanlarla iletişim kurmakla yetinebilmektedirler. Ama tersi durumda, yani geri dönme amacı yoksa ve artık Türkiye’de yaşamayı düşünüyorlarsa, o zaman başta Türkçeyi öğrenmek olmak üzere, ülkeyi tanımaya, halkın alışkanlıklarını, yaşam biçimini, kültürünü öğrenmeye ve ayak uydurmaya çabaladıkları daha yaygın şekilde gözlemlenebilmektedir (Uyar ve Ercan 2021: 2074).

Türkiye’de özellikle İstanbul’da gözle görülür şekilde sayıları artan göçmenler, toplumsal problemler ortaya çıktığında genellikle bunların suça eğilimli oldukları önyargısı nedeniyle sorunu çıkaran taraf olarak değerlendirilirler. (Uyar ve Ercan 2021: 2079). Oysa gerçekte göçmenler sanıldığı gibi aksine suçtan, suçlu görülmekten korkmaktadırlar. Yani durum sanılanın tersidir. Terk ettiği ülkede can güvenliği olmadığı için tüm varını yoğunlu satarak ya da savaş vs. nedenlerle öylece bırakarak başka bir ülkeye sığınmak durumunda kalan göçmenler aslında gittikleri ülkede çok daha itinalı yaşamak, o toplumun kanun ve kurallarına ayak uydurmak zorunda hissetmektedir kendisini. Aksi taktirde yakalanıp sınır dışı olmaları söz konusudur. Bu yüzden suç işleme eğiliminin göçmenlerde normal vatandaşlara göre daha düşük olması mantıklı olmalıdır. Aynı mantıkla göçmenlerin suçtan kaçınmaları ve suç işlenen ortamlardan uzak durmaları gerekmektedir. Fakat önyargılar, sosyal medya yönlendirmesi ve algı yönetimiyle göçmenlerin kendi ‘*asıl gerçekleri*’ ile kamuoyuna yansıyan veya yansıtılan durum bazen çok farklı olabilmektedir. Göçmenler üzerinde gereğinden fazla baskı kurulmakta, suçsuz oldukları durumlarda bile aşırı şekilde üzerlerine yüklenilmektedir.

Aşağıdaki tablo Anadolu Ajansı tarafından 22.10.2018 tarihinde resmi web sitesinde yayınlanmıştır. Yayınlanan bu veriye göre Suriyelilerin karıştığı suç oranı %1,46’ya düşmüştür. Bu da aslında onların olumsuz davranış sergilemeye yatkın olmadıklarının ve bunu istemediklerinin göstergesidir.

Şekil 9 Suriyelilerin suç oranları



22.10.2018 Anadolu Ajansı resmi web sitesi

Suriye'nin Halep şehrinden gelen 22, 24 ve 25 yaşlarında, bu çalışma sırasında katkılarından yararlandığımız erkek katılımcılarla yaptığımız görüşmeler de bunu desteklemektedir. Bu gençlere “**Türkiye’de herhangi bir kavga ya da çatışmaya karışıp karışmadıkları**” sorulduğunda, hiç böyle bir şeyin içine girmediklerini, aksine bu tür ortamlardan özellikle kaçındıklarını, bulundukları yerde herhangi bir karışıklık veya çatışma çıktığında da derhal oradan uzaklaştıklarını söylemişlerdir. İçlerinden 22 yaşında olan katılımcı şu ifadelerle bu konudaki duygularını aktarmıştır:

“Bir kere yaşadığımız mahallede hepsi Suriyeli olan arkadaşlarımın arasında bir kavga çıktı. Bu kavgada ev sahibimiz beni görür ya da birisi ev sahibimize söyler diye korktuğumdan arkadaşlarımı sakinleştirmeye çalışmadım, oradan uzaklaştım. Biz hep böyle olmaya çalışıyoruz, bir şey olur diye korkuyoruz, çalışmak zorundayız, ailemize para göndermek zorundayız. Bu yüzden herhangi bir problem çıksın istemiyoruz.”

Genel olarak böyle bir korku hakim olsa ve bu kişiler suç işlemekten ya da olumsuz herhangi bir davranışta bulunmaktan itinayla kaçınırsalar da, ülkemizde sıkça aksi örneklerle de rastlanmaktadır. Farklı ülkelerden gelen göçmenler tarafından

toplum tarafından hoş karşılanmayan şiddet eğilimli davranışların sergilenmesi, silah kullanma eğilimi, bunların bazılarının ciddi suçlara karışması, toplumsal asayiş ve huzuru bozucu teşebbüslerde bulunması, bu örneklerle de sıkça rastlanmaktadır. Daha önce yukarıda Afgan kökenli göçmenlere ilişkin oluşmuş kadına taciz, takip, görüntülerin gizlice kameraya alınması gibi suçlar, gerçekten de yaygın olarak gözlemlenmiş ve bu konuda Afganlarla ilgili olumsuz algı, artık değişmeyecek şekilde toplumun zihninde yer etmiştir. Bu yüzden Türkiye’de kadınlar yalnız ve karanlık bir ortamda bir göçmen gördüklerinde, özellikle de Afgan olduğunu anladıklarında büyük bir korku ve tedirginliğe kapılmaktadırlar. Medyanın da bu algı ve bakış açısında büyük etkisi bulunmaktadır.

III.3.6. Göçün Türü ve Gerçekleşme Nedenine Göre Göçmen Algısı

Göçmen algısını belirleyen bir önemli faktör de göçün türü ve göç etme sebepleridir. Örneğin ekonomik açıdan refah düzeyini arttırmak için Türkiye’ye çalışmaya gelen bir göçmenle savaş nedeniyle ülkesini terk etmiş ve can güvenliği olmadığı için başka bir ülkeye kaçmaya mecbur kalmış bir göçmene bakış algısı aynı değildir. Örneğin, ekonomik açıdan yaşam standardını arttırmak amacıyla Türkiye’ye gelen göçmenler, Türkiye’de benzer alanlarda işlerini onlarla paylaşmak durumunda olan yerli çalışanlar tarafından, rakip olarak gördüklerinden ve emek piyasasını ucuzlattıklarından hoş karşılanmamaktadırlar. İnşaat sektörü, turizm, tekstil, tarım, temizlik ve bakım hizmetleri bu alanlara girmektedir. Yine savaş nedeniyle ülkesinden kaçmış ve Türkiye’ye sığınmış göçmenlere karşı yerli halkın toleranslı, vicdani yaklaşımı olmakla birlikte, ekonomik açıdan bunlarda halk tarafından hoş karşılanmamaktadır. Varını yoğunu, tüm yakınlarını bırakıp yabancı bir ülkede, hiçbir güvenceye, kimliğe, vatandaşlık hakkına bile sahip olmadan sıfırdan yeni bir hayata başlamak ve tutunmak fikri insanlara ürkütücü geldiği için, bu durumdaki göçmenlere genelde acıyarak bakılmaktadır. Bununla birlikte göç sebebinin savaş olması Türkiye’nin hedef ülke olarak seçilmiş olması, bu insanların sürekli Türkiye’de kalacak olma ihtimali ve geleceğin öngörülemezliği, bilinmezliği, Türk halkının bu konuda kendi geleceğiyle ilgili endişeye kapılmasına, bu doğrultuda bilinçli /bilinçsiz

göçmenlere karşı bir tepki geliştirmesine neden olmaktadır. Neticede ilk tanışmada bir kişinin göçmen olduğunu öğrenildiğinde, ilk başta ona nerden ve niçin geldiği sorulmakta, alınan yanıtı göre de olumlu olumsuz önceden edinilmiş genel bir tavır sergilenmektedir. Başka bir ifade ile göçmenlerle önceden yaşanan deneyimler, ilişkiler, paylaşımlar bir şekilde yeni tanıştığımız göçmenlere göstereceğimiz ilk genel tepkileri de belirlemektedir.

Göçmenler Türkiye'ye hangi sebeple gelmiştir, gelişleriyle ülke ekonomisine katkıda bulunup toplumun yaşam standardını olumlu yönde mi etkilemektedirler yoksa mevcut işsizliği daha da arttırarak ülke ekonomisine ek bir yük mü yaratmaktadır; onlar yüzünden sahip olunan refah düzey daha yükselmekte midir yoksa azalmakta mıdır; ülkeye uyum sorunu yaşayıp toplumsal huzuru, asayiş bozan güvenlik sorunu yaratan, hırsızlık, dolandırıcılık, cinsel taciz, şiddet eğilimi vs. sebepler halkın huzurunu kaçıran eğilimler genel olarak bütün göçmen gruplarında aynı mıdır, yoksa geldikleri ülkeye göre bu konuda bir sınıflama yapmak mümkün müdür, tüm bu konularda önceden edinilen yaşam tecrübesi Türk halkın genel olarak göçmenlere karşı tavrını ve ilk tepkisini, olumlu olumsuz göçmen algısını belirleyici etkiye sahiptir. Yine göçmenlerin geldiği ülkenin yaşam standardı ve gelişmişlik düzeyi, ekonomik-siyasi istikrarı, sosyo-kültürel ve demokratik yaşam koşulları da oradan gelecek göçmenlere karşı oluşacak önyargıyı ve algıyı etkilemektedir. Buna ek olarak kişilerin eğitim düzeyi, meslek sahibi olup olmadıkları, vasıfsız emek statüsünde mi yoksa belli bir kariyer veya statü sahibi mi oldukları, tüm bu özellikler de aynı şekilde göçmenlere yönelik önyargı ve olumlu olumsuz bir algının oluşmasında etkili olmaktadır. Örneğin bu konuda Türkiye'de, daha önce de belirttiğimiz gibi, Afgan kökenli göçmenlere karşı önceden oluşmuş bir 'olumsuz' algı bulunmaktadır. Afganistan'dan gelen göçmenler, T.C. vatandaşlarının nezdinde, geldikleri ülke neticesiyle, daha en baştan olumsuz izlenime neden olmakta, onların hırsız, dolandırıcı, kadın tacizinde sabıkalı ve şiddete eğilim konusunda kötü bir ünlerinin olduğu düşünülmektedir.

Türkiye'de olumsuz göçmen algısını etkilen en önemli faktörlerden biri de 'ülkenin Araplaştırılması' korkusuna dayalı, Arap kökenli zengin göçmenlerin

Türkiye’den mülk alarak ‘Vatandaşlık’ edinmeleri, oy kullanarak ülkenin geleceğinde söz sahibi olma hakkını elde etmeleridir. Bu bağlamda hangi ülkeden geldiği, yani göç edilen ülke kökeni, daha en baştan göçün türü ve ne amaçla geldiği hakkında bilgi verici bir özelliğe sahiptir. Bu konuda örnekleri çoğaltırsak, Suriye’den gelen göçmenlere genelde savaştan kaçan, can güvenliği nedeniyle Türkiye’ye sığınanlar gözüyle bakılırken, Katarlı göçmenlere direkt Türkiye’de mal mülk satın alan ve ülkede söz sahibi olmaya çalışan, bu anlamda Türkiye için bir tehlike, Türkiye’nin nüfus yapısını, demografik özelliğini olumsuz yönde etkileyecek bir tehdit olarak görülmektedir. SSCB’nin dağılımından sonra bağımsızlığını kazanan ülkelere, özellikle Türki cumhuriyetlerden gelen göçmenlerin ise kadınlarının genelde bakıcılık ve ev işlerinde, erkeklerin ise inşaat, tarım ve turizmde çalıştıkları önceden edinilmiş bir izlenimdir. Bunlardan Türki cumhuriyetlerden gelenlerle halkımız arasında neredeyse bir akraba yakınlığı ile bağ kurulmasına yaygın şekilde rastlanmaktadır. Yine bu göçmen grubuyla evlilik ve imam nikahı ile gerçekleşen değişik türde akrabalık bağları kurulduğu da bilinmektedir. Bunda dil birliği kadar aynı din mensubu olmak, yani Müslüman olmak da etkilidir. Ukrayna ve Beyaz Rusya’dan gelen kadın göçmenlerle ilgili ise Türkiye’de yaygınlaşmış, önceden oluşmuş olumsuz bir yargı söz konusudur. Bunlara ‘Nataşa’ genellemesi içinde hepsine birden ‘seks işçisi’ gözüyle bakılmaktadır.

Olumsuz göçmen algısını etkileyen faktörler arasında, daha önce göçmenlerin geldiği kaynak ülkenin gelişmişlik durumu ve yoksulluğun da önemli olduğunu söylemiştik. Bu gruptaki göçmenlerle ilgili yaptığımız mülakatların sonucuna bağlı olarak şu saptamayı yapmak da mümkündür; geldikleri ülkelerdeki ‘yoksulluk’ Türkiye’de göçmenlere yönelik bakış açısını olumsuz yönde etkileyen etkenlerin başında gelmektedir. Çünkü Türk vatandaşları, göçmenlerin ve sığınmacıların Türkiye ekonomisi üzerinde ‘büyük bir yük’ oluşturdukları kanısındadır. Göçmenler Türkiye’de sunulan ekonomik koşullardan yararlanırken, devlet bütçesinden yardım olarak sunulan imkanlardan, sağlık hizmetlerinden Türk vatandaşlarının aksine bir bedel ödmeden faydalanırken, kendi vergileri ile gerçekleşen tüm bu hizmet ve olanaklara aynı kolaylıkla erişememek, işlerini, aşlarını,

yurtlarını sürekli bir ortakçı ile paylaşmak zorunda kalmak, doğal olarak Türk halkının hoşuna gitmemektedir. Özellikle belli sektörlerde yoğunlaşan göçmenler sebebiyle Türk vatandaşlarının artık istihdam edilmemesi, göçmenler yüzünden emek piyasası üzerinde sürekli bir baskı olması, ücret artışlarının gerektiği gibi gerçekleşmemesi ve halkın yaşam düzeyinin buna bağlı olarak sürekli olarak düşmesi, göçmen işçilerinin kendilerine karşı sürekli olarak rakip ya da alternatif işgücü olarak kullanılmaya çalışılması ve onlarla karşı karşıya gelmek, yerli işçilerde önemli tepkilere, kızgınlığa ve öfkeye sebep olmaktadır. Sonuç olarak bu göçmenlere yönelik olumsuz bakış açısını önemli ölçüde şekillendiren ve onlara duyulan öfkenin de temel sebebi olan kaçınılmaz bir olgudur.

Bu sonucu, ***“Göçmenlerin/ yabancılardan geldikleri ülke veya etnik kökenleri sizi etkiliyor mu? En olumsuzdan en olumluya doğru bir sıralama yapmanız istense nasıl bir sıralama yaparsınız?”*** sorusuna mülakatlarda verilen yanıtlardan da çıkartmak mümkündür. Buna göre göre Afganistan’dan gelen göçmenler daha önce de ifade edildiği üzere en az hoşlanılan grup olmaktadır. Göçün gerçekleşme nedenini niteliksiz işgücü göçü olduğundan ve ekonomik olarak ülke ekonomisine bir katkı sağlamayacağından, güvensizlik temelli sorunlar barındırdığından ve geri dönme ihtimallerinin oldukça düşük olmasından kaynaklı olarak bu göçmenler en az sevilen grubu oluşturmaktadır. Bununla birlikte Arap göçmenlere de genel olarak sıcak bakılmamaktadır. En başta Katarlılar gibi daha zengin olan gruplar, ülkeden mal mülk satın almaları ve karşılığında vatandaşlık edinip oy kullanabilmeleri nedeniyle, ülkenin siyasi geleceği ve güvenliği açısından tehlikeli bulunmaktadır. Suriyeli göçmenler de özellikle sayıları çok çoğaldığı ve doğum oranları da çok yüksek olduğu için ve de Türkiye’de kalıcı olarak yaşamayı düşündükleri için olumsuz yaklaşılan, sevilmeyen grup içinde yer almaktadırlar. Türki Cumhuriyetlerden, Bulgaristan gibi Balkan ülkelerinden gelen göçmenlere ise dil ve din birliğinden kaynaklanan bir sempati, yakınlık duyulmaktadır ve bunlara karşı diğer göçmenlerden farklı olarak ‘olumlu’ bir algı oluşmuş durumdadır.

III.3.7. Siyasi ve İdeolojik Sebepler (Göçmen algısının siyasallaştırılması)

Savaş nedeniyle ülkesini terk etmek ve başka bir ülkeye sığınmak durumunda kalan göçmenlerin başka bir ülkeye kabulü her şeyden önce siyasi bir karar gerektirmektedir. Bu açıdan savaş kaynaklı göçmenlerle ilgili olumlu ya da olumsuz bakış açısının, önyargıların hedefi de kaçınılmaz olarak siyasetçiler olmaktadır. Göçmen karşıtı muhalif partiler ile göçmenler için sınırları esnekleştiren, onların ülkede bulunmasını doğrudan ya da dolaylı yoldan destekleyen siyasi iktidar arasında bu anlamda sürekli bir gerginlik, çatışma zemini söz konusudur. Siyasilerin kendi aralarındaki bu çatışma zeminini kamuoyu önüne de taşımaları ve kendi argümanlarını besleyecek yönde agresif, saldırı düzeyinde, nefret söylemine varacak ifadeler kullanmaları sonuç olarak toplumu geren, ayrıştıran bir tutum olmaktadır. Özellikle Türkiye’de göçmen karşıtlığına yönelik iyice keskinleşen söylemler, toplum açısından diğerlerine ek olarak bir de göçmen destekçisi ya da karşıtı olmaktan kaynaklanan yeni bir ayrışma noktası daha doğurmaktadır. Siyasi iktidarlar göçmen politikalarını kendi egemenliklerinin bir unsuru olarak görerek, egemenliklerini pekiştirecek yönde politikalar geliştirirler (Mavi, 2022: 45). Çünkü, göçmen yanlısı siyasi partiler ya da iktidarların bu yolla kendilerine ve destekçilerine bir şekilde menfaat sağladıkları, güvencesiz, ucuz göçmen emeğinden ya da göçmenlerin ülkedeki savunmasız/korunmasız varlığından çıkar elde ettikleri bilinen bir gerçektir.

Özellikle Türkiye açısından durumu değerlendirmek gerekirse genel olarak bütün sermaye sınıfının ve özellikle de iktidar üzerinde nüfusu olan iş çevrelerinin bu konuda göçmen yanlısı politikaların desteklenmesi konusunda iktidara baskıda bulundukları ve yeri geldiğinde alınan kararlara müdahale ettikleri de bilinmektedir. Bunun yanı sıra göçmenlere konut satışı ve karşılığında vatandaşlık verilmesi konusu da seçim gündeminden dolayı Türkiye’de ciddi tartışma konusu olmuştur. Dünya tarihinde de göçmenler sayesinde oy alıp yükselişe geçen birçok parti görmek mümkündür (Betts, 2017:105). Türkiye’de olduğu gibi dünyanın başka ülkelerinde de siyasetçiler seçim dönemlerinde oy kazanmak uğruna göçmen meselesini sıkça gündeme getirip siyasallaştırmaya ve göçmenlerden oy devşirmeye çalışmaktadırlar. Halk nezdinde genelde göçmen destekçiliği değil göçmen karşıtlığı oy getirdiği için,

örneğin Amerika Birleşik Devletleri eski Başbakanı Trump seçmene hitaben “*artık ülkeye yeni göçmen kabul etmeyeceğini*” vadederek seçimde oylarını arttırmış ve seçim kazanmıştır (Mavi, 2022: 46). Türkiye’de Recep Tayyip Erdoğan iktidarı da aslında kendi göç politikaları göçmenlerin ülkedeki varlığını destekleyen düzenlemeler içerse de, ülkedeki göçmen karşıtı eğilimin farkında olarak, seçim propagandasında göçmenlerle ilgili net söylemlerde pek bulunmamış, yuvarlak ifadelerle, göçmenleri ülkemizde güven içinde yaşamaları için gerekeni yaptıklarını, gerektiğinde de yine güven içinde ülkelerine dönmeleri için her şeyi yapacakları gibi iki taraftan da tepki almayacak bir söylemde bulunmuşlardır.

Göçmenlerin ülkeye kabul edilip edilmeyecekleri konusu yanı sıra onlara vatandaşlık statüsünün verilip verilmeyeceği meselesi de Türkiye’de oldukça tartışmalı bir sorundur. Amerika Birleşik Devletleri’nde kaçak yollarla ülkeye giren göçmenler 5 yıl boyunca suç işlemedikleri takdirde vatandaşlık için başvuruda bulunma hakkına sahip olabilmektedir. Türkiye’de ise 5627 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik Mevzuatı, madde 15’te sayılan tüm koşulları sağladıktan sonra Türk Vatandaşlığı için başvuruda bulunmak ve kabul edilmek mümkün olabilmektedir. Bu mevzuatta yer alan koşullar aşağıda belirtilmiştir.

Türk vatandaşlığının genel olarak kazanılması

MADDE 15 – (1) Türk vatandaşlığını kazanmak isteyen yabancı, aşağıdaki şartları taşıması halinde Bakanlık kararı ile Türk vatandaşlığını kazanabilir: a) Kendi millî kanununa, vatansız ise 4721 sayılı Türk Medenî Kanununa göre ergin ve ayırt etme gücüne sahip olmak. b) Başvuru tarihinden geriye doğru Türkiye’de kesintisiz beş yıl ikamet etmiş olmak. 5631 c) Türkiye’de yerleşmeye karar verdiğini; Türkiye’de taşınmaz mal edinmek, iş kurmak, yatırım yapmak, ticaret ve iş merkezini Türkiye’ye nakletmek, çalışma iznine tabi olarak bir iş yerinde çalışmak ve benzeri davranışlarla teyit etmiş olmak veya Türk vatandaşı ile evlenmek, ailece müracaat etmek, daha önce Türk vatandaşlığını kazanmış olan ana, baba, kardeş ya da çocuk sahibi olmak veya eğitimi Türkiye’de tamamlamak. ç) Genel sağlık bakımından tehlike teşkil eden bir hastalığı bulunmamak. d) Toplum içinde birlikte yaşamının gerektirdiği sorumluluk duygusu ile davranarak iyi ahlak sahibi olduğunu göstermek, davranışları ile çevresine güven vermek, toplumca hoş karşılanmayan ve toplum değerlerine aykırı kötü alışkanlığı bulunmamak. e) Toplumsal yaşama uyum sağlayabilecek düzeyde Türkçe konuşabilmek. f) Türkiye’de kendisinin ve bakmakla yükümlü olduğu kimselerin geçimini sağlayacak gelire veya mesleğe sahip olmak. g) Millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hali bulunmamak. (2) Türk

vatandaşlığını kazanmak isteyen yabancılardan, birinci fıkrada sayılan şartlarla birlikte, taşıdıkları devlet vatandaşlığından veya vatandaşlıklarından çıkma şartı da aranabilir. Bu takdirin kullanılmasına ilişkin esasların tespiti Bakanlar Kurulunun yetkisindedir (<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/21.5.2010139.pdf>).

Yine aynı mevzuatın 16. maddesinin c bendinde belirtildiğine göre; “*Yasal ikamet izni olmaksızın veya yasal olmakla birlikte Türkiye’de yerleşme niyetini göstermeyen; sığınma veya iltica başvuru sahibi, sığınmacı, öğrenim, turistik, öğrenim gören çocuğuna refakat, tedavi gibi amaçlarla ikamete bağlandığı anlaşılan kişilerin vatandaşlık başvurusunda bulunmaları ve kabul edilmeleri ise olanaklı değildir*”. 2000 yılına kadar Türkiye daha çok göç veren ülke konumundayken bu tarihten itibaren Türkiye’ye gelen göçmen sayısında artış gözlemlenmiştir. Son yıllarda Suriyeli göçmenlerin ülkeye girişine izin verilmesi ve sonrasında bu göçmenlerin kalıcı bir şekilde yerleşmelerine imkan tanıyan, 2013 tarihli ‘*Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu*’nun yürürlüğe girmesiyle birlikte, ülkede göçmen varlığının daha da kalıcı hale gelmesinden büyük endişe duyan kitlelerin tepkileri artmış, göçmen karşıtı nefret söylemi daha da yaygınlaşmıştır. Göçmenlere hem Türk Vatandaşlığı sunulması hem de kalıcılığının sağlanması, toplumsal krizlere yol açmaktadır. Bu arada, Suriyelilere verilen Geçici Koruma Statüsü, aynı güvenceyi içermemektedir; yani Türkiye’de Geçici Koruma Statüsü ile bulunan Suriyeli göçmenler, diğer göçmenlere tanınan 5 yıllık süreyi doldursalar da Türk vatandaşı olma hakkını elde edememektedirler. Bununla birlikte 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesine bağlı olarak Geçici Koruma Statüsü verilen Suriyelilere, eğitim, öğretim, çalışma hakkı, sağlık hizmetlerinden yararlanma hakları tanınmış ve bu kişilerin zorla kendi ülkelerine geri gönderilememesi konusunda da koruyucu bir hüküm konulmuştur (Oruç,2021:130). Bu anlamda vatandaşlık kazanan her göçmen gibi Geçici Koruma statüsündeki göçmenler de ‘geri gönderilme düşüncesini’ bir yana bırakıp kalıcı statüye kavuşma çabası içine girebilmektedirler. İçişleri Bakanlığı resmi web sitesinde yayınlanan *Son Durum Raporu*’na göre 2011-2021 yılları arasında 174.726 göçmen / yabancı, TC vatandaşı olmuştur (<https://www.icisleri.gov.tr/arama/ara/suriyeli%20say%C4%B1s%C4%B1>).

Tez kapsamında yaptığımız ankette sorulan “*Türkiye’ye geldiğiniz yıldan bugüne kadar değerlendirdiğinizde halkın size karşı davranışlarında sonradan herhangi bir tutum değişikliği oldu mu? Olduysa sizce neden?*” Sorusuna 25 yaşındaki Suriyeli bir göçmenin cevabı şu şekilde olmuştur: “*Biz İstanbul’a geldiğimizde zaten burası kalabalık bir şehirdi, benim İstanbul’da gitmediğim bir sürü yer var. Sadece işe ve evimin yakınındaki sahile gidiyorum çok nadiren başka yerlere gidiyorum. Burada bizi istememeleri çok normal. Biz çok kalabalığız. Ailem ve neredeyse tüm akrabalarım burada. Ben geri dönmek istemiyorum. Çünkü dönebileceğim bir evim kalmadı, ülke harap oldu. Ailem Hatay’da yaşıyor, ben arkadaşlarımla ve kuzenlerimle İstanbul’a çalışmaya geldim. Anneme para göndermek zorundayım. Hatay’da kardeşlerim var onlara bakmak zorundayım. Babam Türkiye’de değil onlarla ben ilgilenmek zorundayım. Benim çalıştığım işyerinde bize yabancıyız diye kötülük yapmıyorlar ama benim birçok arkadaşım sigortasız çalışıyor ve çalışma izni de yok. Mesaiye kalıyorlar ama ücretlerini vermiyor işverenleri ama yine de çalışmaya devam ediyorlar. Biz korkuyoruz hükümet değişirse bizi geri gönderirler diye, biz burada kalmak istiyoruz.”*

Bu anket sorusuna verilen yanıtta da anlaşılacağı üzere hükümetin uyguladığı göç politikaları ve bu konuda aldığı siyasi kararlar birçok insanın geleceğini ve hayallerini etkilemektedir. Bu yüzden göçmenlere sayı olarak değil de her birisine bir birey/ bir insan olarak bakılması gerekmektedir. Siyasi çıkarlar güdülürken insanların hayatlarının bundan ne kadar etkilendiğinin ve etkileneceğinin de hesaplanması, buna göre kararlar alınması ve uygun politikalar üretilmesi doğru olmalıdır; insani olmalıdır. Bu bağlamda göç yönetimi veya göçmen algısının, toplum üzerinde menfaatleri korumak adına kullanılan bir mekanizmaya dönüştürülmesine izin verilmemeli, gerekli / ilgili yasal düzenlemeler, hakkaniyete ve insan haklarına uygun bir şekilde gerçekleştirilmelidir.

III.4. OLUMSUZ GÖÇMEN ALGISINDA YEDEK GÖÇMEN İŞGÜCÜNÜN ROLÜ

III.4.1. Marx'ın 'Yedek İşgücü Ordusu Kuramı' ve 'Yedek İşgücü Ordusu Kuramı'nın Göçmen Emeğine Uyarlanması

Karl Marx'ın '*Yedek İşgücü Ordusu Kuramı*' kapitalist toplumun işleyişine dair bazı temel sorulara açıklık kazandıran önemli bir teorik çerçeve sunar. Bu kurama göre, aslında işletmelerin üretim faaliyetleri için gereksinim duydukları işgücü miktarı belli olduğu halde, işletme sahipleri fazladan yedek bir işgücü havuzunun oluşmasını isterler. İşletmelerin ihtiyaçları azaldığında, yedek işgücü havuzundaki kişi sayısı artar ve bu durum işsizlik oranlarının da doğru orantılı olarak artmasına sebep olur (Eren, 2011:27). Böylece İşsiz sayısı arttıkça işletme sahiplerinin işçilere karşı pazarlık güçleri artar, ücretleri düşük tutarak daha fazla kar etme imkanları doğar. Yani işletme sahipleri Yedek İşgücü Ordusunu, emek piyasasında ücretleri baskılayarak maliyetleri düşürmek ve son kertede de daha çok kar elde etmek için kontrolleri altında bulundurmak istemektedirler. Bu arada Yedek İşgücü Ordusu Kuramı işsizlerin toplumsal ve ekonomik varlığının gerekçesini de açıklar ve bu yolla kapitalizmin önemli bir yapısal sorununu da irdelemiş olur. Diğer bir ifadeyle 'Yedek İşgücü Ordusu' işsizlerin varlığına dayanır ve bu yönüyle kapitalist sistemin doğasındaki istikrarsızlığı ve krizlere eğilimli yapıyı açığa çıkarır. Böylece kapitalist sistemin işleyişindeki temel sorunları, kapitalist sistemde krizlerin yapısal bir sorun olduğunu, işsizliğin de sermayenin işine geldiği zaman çıkar uğruna nasıl araçsallaştırılabildiğini deşifre eder. (Akpınar,2009: 104). Bununla birlikte kapitalist sistemin en temel çelişkisinin Emek- Sermaye çatışması olduğunu, kapitalizmin emek sömürüsüne dayalı bir sistem olduğunu da unutmamak gerekmektedir.

Marx Yedek İşgücü Ordusu deyimini kullanırken işgücünü ülkeler bazında değil küresel ölçekte değerlendirmiştir. Kapitalizmin de etkisiyle liberal piyasalarda yaşanan dengesizlikleri emek arzı ve talebi arasındaki uyumsuzlukları küresel ölçekte birçok ülkede gözlemlemek mümkündür. Bu noktada Marx bu dengesizliklere karşı kapitalist sistemin kendi kendini yenileyebilmesi ve devamlılığını sağlayabilmesi

amacıyla karın temel kaynağı olan emek gücünü kontrol etmeye yönelik birtakım tedbirler aldığını, stratejiler uyguladığını ileri sürmüştür. Bu yaklaşımı ise ‘Yedek İş Gücü Ordusu Kuramı’ ile açıklamıştır. Bu aslında bireylerin çıkarlarını gözetmeyen, iş barışının ve huzurlu bir çalışma anlayışının çok ötesinde, işlerini kaybetme ihtimallerinin yüksek olduğu, korku içinde bir çalışma hayatı sunan bir yaklaşımdır. Amaç yukarıda da ifade edildiği üzere, ihtiyaçtan fazla bir işgücünü elde tutarak, yani ‘bir işsizler ordusu’ yaratıp bunları yedekte tutarak, çalışan işgücü üzerinde bir baskı yaratmak, böylece hem emek piyasalarını rahatça kontrol etmek hem de ücretleri istenilen düzeyde düşük tutmaktır. Böylece işverenler maliyetleri azalttığı gibi kar oranlarını da yükseltebilecek, istikrarlı bir şekilde üretime devam ederek kapitalist düzenin devamlılığını güvence altına alabileceklerdir. İşçiler ise işlerini boştaki işsizler ordusuna kaptırmaktan korktukları için en kötü koşullarda çok düşük ücretlerle bile çalışmaya razı olacaklardır.

Marx, Yedek İşgücü Ordusu’nu 3 ana başlık altında inceler. İlki ‘Gizli Yedek İşgücü Ordusu’dur. Gizli Yedek İşgücü Ordusu ihtiyaç hali doğduğunda kullanılan, gerek kalmadığında ise kullanılmaktan vaz geçilen işgücüdür. Bu gruba kimi zaman işten çıkarılabildikleri gibi ihtiyaç olduğunda işe alınanlar dahil edilmektedir. Tarımsal üretimde, makineleşmeye bağlı olarak işgücüne duyulan ihtiyacın azalması ile buralarda eskiden istihdam edilen işçiler kentlere göç ederek, çalışma koşullarına ücretlere çok fazla bakmadan, her türlü koşula razı gelip çalışır duruma gelirler, bunlar da genellikle Gizli Yedek İşgücü Ordusu kapsamında ele alınmaktadırlar. İkinci başlık Gezgin Yedek İşgücü Ordusu’dur. Bu grup, belli bir yerde sabit kalmayan genellikle mevsimlik işçi olarak çalışan işgücü grubundan oluşmaktadır. Son başlık ise ‘Durgun Yedek İşgücü Ordusu’dur. Bu tanım da her zaman var olan sürekli işsizliği ifade etmek için kullanılmaktadır. Bu arada Durgun Yedek İşgücü Ordusu, artı nüfus oranı oldukça yüksek olmakla beraber kapitalist sermaye için en önemli, hazırda bekleyen işgücü kaynaklarından birini oluşturmaktadır. Bu üç kategori arasında da ilişki bulunmaktadır. Örneğin Gezgin Yedek İşgücü Ordusu’nda bulunanlar herhangi bir sebebe bağlı olarak işlerini devam

ettiremediğinde Durgun Yedek İşgücü Ordusu'na dahil olabilmektedirler (Oğuz,2016: 51).

Akyüz'e göre de Yedek İşgücü Ordusu Kuramı, kapitalist sistemin devamlılığını sağlayan etkili bir yaklaşımdır (Akyüz, 1980: 85). Bu sayede işverenler hem kontrollü bir şekilde sermaye birikimi yapabilmekte hem de karlılıklarını arttırabilmektedir. Yedek İşgücü Ordusu sayesinde artı-değerin kaynağı olan emek sermaye tarafından daha rahat kontrol altında tutulabilmekte, ücret artışlarının önüne geçilerek maliyetler düşürülebilmekte, karlar daha kolay arttırılabilmektedir. Kapitalizm döngüsü, doğası gereği büyümeye ve daha fazla üretmeye mahkûm bir yapıdır. Daha fazla üreten ekonomi daha çok istihdam sağlasa da bir süre sonra bu etki giderek azalmaktadır. Yani aslında beklenen istihdam arttırıcı etki devam etmemektedir (Omay, 2011: 141). Aksine işsizlik oranlarında artış gözlemlenmektedir.

Kapitalist üretim sürecinde göz ardı edilmemesi gereken bir diğer konu da sermayenin piyasalarda fazlalaşması ile daha fazla sermayenin kullanıldığı üretim süreçlerinde emek gücüne olan ihtiyacın azalmasıdır. Çünkü karı maksimuma çıkarma ve birim zamanda daha fazla üretim yapma isteği, teknolojinin gelişmesini ve verimliliği yüksek, daha fonksiyonel üretim araçlarının piyasalara girmesine sebep olmaktadır. Emek gücünün kullanıldığı ihtiyaç duyulan zaman kısaltmaya başladıkça, artı emek zamanı artmaya başlamıştır. Emekten yararlanma süresini uzun tutarken, aynı zamanda sermaye kullanımı arttırılarak üretimin arttırılması hedefi, üretimde kullanılacak olan girdileri niteliksel ya da niceliksel olarak arttırılmasını da gerekli kılmaktadır (Oğuz,2016: 47). Emekte üretim için bir girdidir. Emegın verimliliğinin arttırılması üretimin arttırılmasıyla doğru orantılı etki yapacaktır. Sermayenin aynı kaldığı ama verimliliğın artabildiğı durumlar ise üretimde kullanılan araçların işgücü ile nasıl birleştiginde yatmaktadır. Zamanla bu birleşim emek gücünü daha az kullanıldığı bir şekilde evirilecektir (Oğuz,2016: 47). Sonuç olarak teknoloji ile birlikte işsizliğin artması 'Yedek İşgücü Ordusu'nu genişleten bir unsurdur. Yedek işgücü Ordusu genişledikçe, emegın sömürüye daha açık, daha kolay kontrol edilebilir bir hale geldiğı de bir gerçektir (Oğuz,2016: 49).

Marx'ın *Yedek İşgücü Ordusu Kuramı*, Michael Heinrich'in "*An Introduction to the Three Volumes of Karl Marx's Capital*" adlı kitabında, şu şekilde tanımlanmaktadır: *"Yedek işgücü, işgücü piyasasındaki işsizlerden, emek gücünü yerine getirebilecek olanların sayısını ifade eder. Yani, yedek işgücü, mevcut işgücü arzından farklı olarak, işletmelerin ihtiyaçlarına anında yanıt verebilen, hazır bir işgücü havuzu olarak görülür"*. Benzer şekilde, Paul Lafargue'un "*The Right to be Lazy*" adlı kitabında, yedek işgücü ordusu kuramı şu şekilde ele alınmaktadır: *"Yedek işgücü ordusu, kapitalist sistemin doğasındaki sorunlardan biridir. İşsizlerin varlığı, işgücünün arz-talep dengesi üzerinde bir baskı unsuru oluşturur ve bu da fiyatları aşağı çeker. Bu durum, üretimin azalması ve işletmelerin zorlanması ile sonuçlanabilir"*. Sonuç olarak, Marx'ın '*Yedek İşgücü Ordusu Kuramı*', kapitalist sistemin temel sorunlarını açıklamak için önemli bir araçtır. Bu teoriler, günümüzde de tartışmalı bir konu olarak ele alınmakta ve ekonomik krizler, işsizlik, gelir adaletsizliği gibi sorunların çözümüne yönelik öneriler sunulmasında önemli bir rol oynamaktadır (Cebeci, 2017: 65). Özellikle, son zamanlarda yaşanan ekonomik krizler, bu teorinin yeniden gündeme gelmesine neden olmuştur. Çalışma koşullarının kötü olması, gelir adaletsizliği ve temel işçi haklarından yoksunluk gibi sorunlar, günümüzde de devam etmektedir ve bu durum her geçen gün işsiz ordusunun daha çok büyümesine neden olmaktadır (Eren, 2011:32). Özellikle günümüzde artan göç olgusu ve her geçen gün sayıları artan göçmen işgücü, Marx'ın '*Yedek İşgücü Ordusu*' ile kastettiği o yedek işsizler ordusunu yaratmak için kapitalistlerin eline geçmiş önemli bir fırsat gibi görünmektedir.

III.4.2. Türkiye’de Yedek Göçmen İşgücü ve Olumsuz Göçmen Algısında Yedek Göçmen İşgücünün Rolü

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği 2021 yılı verilerine göre, 6,8 milyon Suriyeli farklı ülkelere göç etmiştir. Bunların yaklaşık 4 milyon kadarı ise Türkiye’dedir. Peki, bu göç dalgası Türkiye’deki işgücü piyasalarını nasıl etkilemiştir? Marx'ın Yedek İşgücü Ordusu kuramı ile bunu değerlendirmek mümkündür. Marx'ın Yedek İşgücü Ordusu kuramı çerçevesinde bir değerlendirme

yapan Mayer'e göre göçler işsizler ordusunu çoğaltan, yani 'yedek işgücü Ordusu'nu genişleten bir etki yaratmaktadır (Eren,2011: 27). Çünkü göç nüfus arttırıcı bir etkiye sahiptir. Nüfus artışı ise işsizliğe ve ücretlerde düşüşe neden olmaktadır (Eren,2011: 28). Marx'ın bu kuramda esas açıklamaya çalıştığı ve kabul ettiği şey, işgücü piyasalarının kontrolünün aslında kapitalist üretimin en temel sorunlarından birini oluşturduğu ve emek hareketleri ve hatta göçlerin kapitalizmden bağımsız düşünülmemesi gerektiğidir. Kapitalist sistemde 'Emek' alınıp satılabilen bir metaya dönüşmüştür. Çünkü nüfusun büyük çoğunluğunu oluşturan İşçiler üretim araçlarına yani makinelere sahip değildir. Bu durumda üretim araçlarına sahip olmayan işgücü, hayatlarını idame ettirip yaşamak için emek piyasalarında emeğini sermayeye satmak zorundadır (Marx, 1997: 678-680). Sermayesi olmayan işgücü, üretmediklerine erişebilmek için, emeğini satmak yoluyla işgücü piyasalarını oluşturmaktadır. Sermaye açısından durum incelendiğinde, eksik olan emek gücünün sermaye ile birleşmesinden ortaya çıkacak olan kara / artı- değere sahip olmak istemektedir. Yani amaç işgücü sahiplerinin temel ihtiyaçlarını karşılamak ve kişisel çıkarlarını korumak değildir, kendi kazancını/karını arttırmaktır. Eğer karlılığı arttırmıyorsa sermaye emek göçünü kullanmaz. Bazen işgücünün (canlı emeğin) yerine makineleri (donmuş emeği) ikame eder. İşgücünün bu şekilde metalaşması, diğer bir deyişle kolay bulunabilen, , yeri doldurulabilen basit bir meta düzeyine düşmesi, sermayenin işine gelen bir durumu oluşturmaktadır. Elde Yedek İşgücü Ordusu bulundurmak da tam da bu amaca hizmet etmektedir. Yani emeği değersizleştirmekte, maliyetini düşürmektedir. Kapitalist üretim biçiminin de temelinde metalaşan emek gücü vardır. Emek piyasası ile sermaye piyasası birbirine bağımlı ve birbirini etkileyen iki piyasadır. Emek piyasasında üretimi sağlayan işçi, aynı zamanda tüketme mecburiyetindedir. Bu şekilde de arz ve talep dengesi oluşmaktadır.

Türkiye'de göçmenler, özellikle tekstil, tarım, inşaat, turizm ve diğer hizmet sektörlerinde sıklıkla çalıştırılmaktadırlar. Bu sektörlerdeki işverenler, vatandaşlık haklarından yoksun olmaları nedeniyle gerek sigortasız, sosyal güvencesiz çalıştırılabildikleri için gerekse düşük ücretle istihdam edilebilmeleri nedeniyle sıklıkla göçmenleri tercih etmektedirler. Bununla birlikte göçmen işgücünün kullanımı

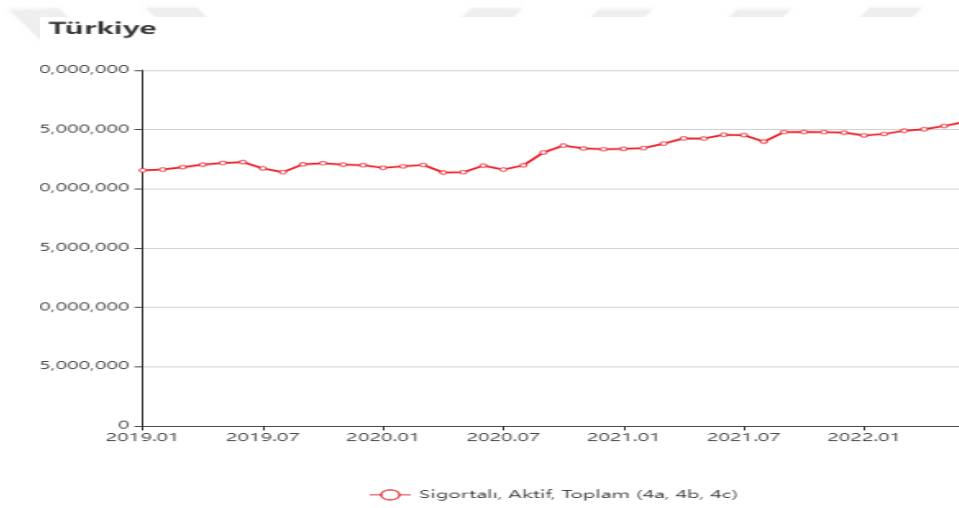
yerli işgücünün işsiz kalmasına, genel olarak da ücret pazarlığında işçilerin rekabet gücünün kırılmasına neden olduğu için belli çevrelerce de eleştiriye uğramaktadır. Özellikle, göçmen işçilerin düşük ücretlerle çalıştırılması, yerel işgücünün ücretlerinin de baskı altına alınmasına sebep olduğu için yerel halk tarafından pek hoş karşılanmamaktadır. Bu konuda yapılan birçok araştırma da göçmen işgücünün kapitalist sistemin çıkarları doğrultusunda çok sık kullanıldığını ve istismara oldukça açık olduğunu ortaya koymaktadır. Örneğin bu konuda, Sabine Lehmann'ın "*Göçmen İşçiler ve Yeni Kölelik*" adlı makalesinde şu ifadeler yer verilmiştir: "*Göçmen işçiler; düşük ücretli işlerde çalıştırılmak üzere yurt dışına göç etmektedirler. Bu işlerde çalışanlar, genellikle güvencesiz bir şekilde çalıştırılmakta ve düşük ücretlerle çalıştırılmaktadırlar. Bu durum, kapitalist sistemin işleyişine uygun olarak göçmen işgücünün istismarına neden olmaktadır*". Benzer şekilde, Juanita Diaz-Cotto'nun "*Göçmen Kadın İşçiler: Kapitalizmin Kölesi mi?*" adlı makalesinde de şu ifadeler yer verilmiştir: "*Göçmen kadın işçiler, genellikle düşük ücretli işlerde çalıştırılmakta ve güvencesiz bir şekilde çalıştırılmaktadırlar. Bu işlerde çalışanlar, kapitalist sistemin yedek işgücü havuzunda yer almaktadırlar ve istismara açık bir durumdadırlar*". Bu arada Silvia Federici tarafından 2006 yılında yayınlanan "*The reserve army of labour in the era of globalization: precariousness of employment, international migration and struggles of migrant workers*" isimli makalede de 'Yedek İşgücü Ordusu Kuramı' ve bu kuramın günümüzdeki küreselleşme ve göçmenlik süreçleri ile nasıl ilişkili olduğu tartışılmaktadır. Makalede, göçmen işçilerin düşük ücretler ve iş güvencesi sorunları ile karşı karşıya kaldığı ve bu nedenle de işçi sınıfının birliğine yönelik tehdit oluşturduğu vurgulanmaktadır. Bu tehdide karşı özellikle, hükümetlerin göçmen işçilerin haklarını koruma amacıyla yasal düzenlemeler yapması gerektiği vurgulanmaktadır. Bununla birlikte, bu tür düzenlemelerin uygulanmasında yaşanan sorunlar nedeniyle, sivil toplum örgütlerinin aktif rolünün önemine de değinilmektedir. Bu örgütler, göçmen işçilerin çalışma koşullarını iyileştirmek için mücadele etmelidirler. Yedek göçmen işgücüne yönelik bir çözüm getirebilmek ve bu çözümü sürdürülebilir kılmak için kapitalizmin temel sorunlarının masaya yatırılması ve bu sorunların çözümleri ile ilgili atılması gereken adımların gündeme getirilmesi gerekmektedir. Örneğin, gelir eşitsizliğinin azaltılması, işsizliğin önlenmesi ve emek

gücü piyasalarının daha adil bir yapıya sahip olması, göçmenler ile ilgili yasal düzenlemelerin genişletilmesi ve haklarını ve özgürlüklerini koruma altına alacak hükümlerin yürürlüğe girmesi, hükümetin göçmen politikasında bu soruna çözüm getirecek hükümleri ele alması ve buna yönelik değişiklikler yapılması gibi konular ele alınmalıdır. Bu sayede, göçmen işgücüne duyulan ihtiyaç da azalacaktır. Burada sözü edilen göçmen işgücü aslında çoğunlukla ülkeye yasal olmayan yollarla giren ya da ülkesine geri dönmek istemeyip kaçak durumuna düşmüş olan kişileri kapsamaktadır. Bu kişiler herhangi bir hak iddia edemediklerinden dolayı her türlü şartta çalışmayı kabul ederek, hem işverenler için hali hazırda çalışmakta olan işçilerinden vazgeçme olasılığını artırarak yerli işçilerin tepkisini çekmektedirler. Diğer taraftan bu durum göçmen işçilerin, kendi hak ve özgürlüklerinin sömürülmesine izin vermelerinden dolayı insan hakları savunucularının tepkisini çekmekte, işverene karşı duyulan güvensizliğin tetiklenmesine neden olmaktadır (Cebeci, 2017: 68). Sonuç olarak, göçmen işgücü, kapitalist sistemin yedek işgücü havuzuna dahil edilebilir ve istismara açık bir durumdadır. Göçmen işgücünün, özellikle düzensiz göçmen işgücünün tespitinin kolaylaştırılması için işverenler ile ortak bir çözümün bulunulması ve onlarla entegre hareket edilmesi, göçmen işçilerin haklarının korunması için önemlidir. Hükümet yaptığı yasal düzenlemelere işverenin de uyacağından emin olmalıdır. Bu politikaların geliştirilmesi ise kapitalizmin temel sorunlarına yönelik çözümler bulunmasını gerektirmektedir.

Yukarıda Marx'ın yedek işgücü kuramını açıkladığımız bölümde de değindiğimiz gibi işletmelerin planlanan üretim faaliyetleri gerçekleştirebilmek adına gereksinim duydukları işgücü miktarını üretimde kullanırken, bir grup insanı da kendi oluşturduğu işgücü havuzunda biriktirmesi söz konusu olmaktadır. İşsizlik oranları arttığında ise bu havuzda yer alan işsizler, işletmelerin ihtiyaçları doğrultusunda hareket ederek işgücü piyasasına giriş yaparlar. Türkiye özelinde bu kuramı değerlendirirsek, 'göçmen işgücü' 'Yedek işgücü Ordusu'nun içerisinde büyük çoğunluğu oluşturan gruptur (Cebeci, 2017: 68). Bu tespit Türkiye'nin yoğun göç alan ülke olduğu gerçeği göz önünde bulundurulduğunda daha da önem taşımaktadır (Eren, 2011:33). Çünkü, Türkiye'ye gerçekleşen yoğun göç akımından dolayı ülkede

sömürülmeye hazır bulunan fazlasıyla göçmen emeği bulunmakta ve bunlar işverenlerce bir kenarda yedekte tutulmaktadır. Mevcut işi yapabilecek sayıda işçinin varlığı konusunda bir sorun çıktığında da hemen sorun yine bu göçmen ordusuyla çözülmektedir. Bu arada göçmen işgücünün çok az bir kısmı sigortalı ya da kayıtlı işgücüne dahil olmakta olup büyük bir çoğunluğu kayıtsız, sigortasız, sosyal güvencesiz çalıştırılmaktadır.

Şekil 10 2019 sonrası sigortalı çalışan göçmen sayısı



Sosyal Güvenlik Kurumu'nun resmi web sitesinde 2019 yılında yayınlanan istatistiğe göre Türkiye'de 2019'dan bu yana sigortalı çalışan göçmen sayısı

Diğer taraftan İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin yürüttüğü İstanbul İstatistik Ofisi resmi web sitesinde 2019 yılı Mart ayında yayınlanan İstanbul Ekonomi Bülteni'nde yer alan bilgiye göre, Sosyal Güvenlik Kurumu'na kayıtlı olmayıp çalışan kişilerin oranı %22,2'dir ve bu 2019 yılında kayıt dışı çalışan kişilerin sayısı 47.000 artmıştır. Toplamda Türkiye'de istihdam edilen 5.778.000 kişiden 1.282.000 adeti kayıt dışı çalıştırılmaktadır. (<https://istatistik.istanbul/bulten.html?id=7>) Yani, 2019 yılında kayıt dışı istihdam edilen kişi sayısı 1 milyonun üzerindedir. Bu kayıt dışı istihdamın içinde hem yerli hem de yabancı işçiler bulunmaktadır. Kayıt dışı istihdam

edilen göçmen işçilerin içerisinde Türkiye’de kayıt dışı olarak bulunan göçmenler de olduğundan kayıt dışı çalışan göçmenlerin tespiti de oldukça zor olmaktadır.

Türkiye’de çalışan kayıt dışı göçmenler zaten yasa dışı yollarla ülkeye girdiklerinden kayıtlı çalışmaları mümkün değildir. Bu sebeple işverenden böyle bir talepleri yoktur. Sigortasız ve sosyal hakların asgari düzeyde tutulduğu çalışma koşullarında, düşük ücretler karşılığında çalışmayı kabul etmektedirler. Bu sebeple ülkemize özellikle 2019 yılından sonra gelen göçmen akını ile işveren, çalıştırabileceği bir göçmen ordusu olduğunun bilincindedir. Yani bu kişiler her zaman işveren için kurtarıcıdır, sömürülmeye açık işgücü topluluğudur. Nitekim Türkiye’de de durum böyledir. Yedek Göçmen İşgücü ordusunun varlığı sebebiyle yerli işçilerin bekledikleri ücretleri vermemekte, çalışma koşullarında beklenen iyileştirmeler yapılmamaktadır. Bu sebeple Türkiye’de oluşan göçmen algısı, başta göçmenlerin yerli işçilerin iş bulmalarını güçleştirdiği gerekçesiyle negatiftir.

Hali hazırda Türkiye’de Türklerin oluşturduğu artı nüfus vardır. İşgücünün dışında kalan bu kişiler işsiz grubu oluşturur. İşsizlerden oluşan kitlenin içinde, kendi niteliklerine uygun işleri bulamayan, iş bulma ümidi olmadığı için iş aramayan, tarım sektöründe çalışan fakat işsiz kategorisine giren gruplar vardır. Yedek İşgücü Ordusu kapsamına giren grubun içinde göçmenler dışında yerli işsizler, eksik istihdamdaki işçiler, uygunsuz çalışma koşullarına bağlı olarak çalışmak zorunda olan ama iş değiştirmek isteyen ya da ek iş yapmak isteyenler dahil edilmektedir. Türkiye’de kayıt dışı göçmen istihdam edilerek ülke içerisinde siyasi, ekonomik, sosyal birçok sorunun doğmasına neden olmaktadır. AFAD 2014 yılında 3.689 kişiyle bir anket çalışması yapmış ve bu çalışmanın neticesinde kayıt dışı istihdamda Suriyeli göçmenlerin oranını ortaya koymak amaçlanmıştır. Türkiye’deki Suriyelilerin %79,7’sinin eğitim düzeyi ilkokul ve altıdır ve %8,7’si üniversite eğitimi almıştır (AFAD, 2014: 63). Türkiye’deki Suriyelilerin çoğunluğu niteliksiz işgücünü oluşturmaktadır. Bu sebeple Suriyeli göçmenlerin çalıştırıldığı sektörler emek yoğun sektörler olmakta, göçmenler bu alana yönelmeye mecbur kalmaktadır. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından açıklanan resmi rakamlara göre 2020 yılında çalışma iznine başvuran kişi sayısı 123.574’tür. Yabancılar istihdam edilme oranlarının azalması ve işsizlik

oranlarının artması sebebiyle çalışma izni almakta zorlanmaktadır. AFAD'ın resmi web sitesinden edindiğimiz verilere göre Türkiye'de bulunan Suriyelilerin 15-65 yaş aralığında olan kısmı 1 milyonun üzerindedir. Bu veri aslında çalışma izni almanın zorlaşması sebebiyle de onları özellikle kamp dışında yaşayan Suriyelileri sigortasız olarak çalışmaya mecbur etmektedir.

Nitekim göçmenler ile yapılan anket çalışmasında onlara yöneltilen *Türkiye'ye gelmeden önce ne iş yapıyordunuz, eğitim durumunuz? Türkiye'ye gelmeden önce ülkenizdeki ekonomik ve sosyal koşullar hakkında bilgi verir misiniz?* Sorusuna verilen cevapların %77.41'i gelmeden önce eğitim aldıklarını belirtmiştir. Bu kişilerin %83,33'ü eğitimlerini ya kendi ülkelerinde yarım bırakmış ve Türkiye'ye gelmiş ya da eğitimlerine savaş ve diğer sebepler neticesinde Türkiye'ye gelmeleri sebebiyle devam etmemişlerdir. Bu yanıtlar da yukarıda bahsedilen göçmen grupların neden enformel sektörlerde yoğunlaştığını destekler niteliktedir. Diğer taraftan *Ülkenizde eğitiminizi yarım bıraktıysanız, Türkiye'de devam etmek istediniz mi? Bu konuda eğitiminize kaldığınız yerden devam etme fırsatı bulabildiniz mi? Bulamadıysanız neden? Ne gibi zorluklarla karşılaştınız?* Sorusuna verilen cevaplarda eğitimlerine devam etmek isteyip de edemeyenlerin oranı %73,33'tür ve devam edememe sebepleri ekonomik yetersizlik, Türkiye'de karşılaştıkları kötü muameleler olmuştur. Türkiye'de göçmenlere yönelik olumsuz bir bakış açısı hakimdir. Bunun en önemli sebeplerinden biri de ülkede her geçen gün sayıları artan göçmenlerden oluşan 'Yedek Göçmen İşgücü Ordusu'dur. Hükümetin uyguladığı açık kapı politikası ve sınırı olmayan, sayısı belirlenmeyen ve kaynak ülke fark etmeksizin her ülkeden göçmen kabul eden göçmen politikasına duyulan öfke, hükümetin aldığı kararlara duyulan güvensizlik ise en önemli diğer sebeptir. Milliyetçi ve ırkçı tutumlar, sosyal hayatta uyumsuzluk problemlerinin yarattığı gerilimler, ötekileştirme duygusu ve göçmenleri suçlu olarak algılama dürtüsü onlara karşı olumsuz bakış açısının pekişmesine sebep olmaktadır.

GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Günümüzde ‘göçmen meselesi’ Türkiye’nin gündemini meşgul eden en önemli sorunların başında gelmektedir. Marx’tan yola çıkılarak tezde teorik olarak ‘Yedek Göçmen İşgücü Ordusu’ işlevini üstlenen göçmen işgücü, diğer bir deyişle Türkiye’deki göçmen işçiler, hem ‘ucuz emek olmaları hem de güvencesiz, ağır şartlarda çalışmayı kabul etmeleri nedeniyle sermayenin / işverenlerin gittikçe artan talebiyle karşı karşıyadır. Ülkede büyük bir işsizlik varken, işverenlerin bu şekilde sürekli ucuz göçmen emeğine yönelmeleri toplumda büyük bir rahatsızlık yaratmaktadır. Marxist literatürden faydalanarak açıklarsak, ‘Yedek Göçmen İşgücü Ordusu’nun varlığı Türkiye’de ücret artışı ve çalışma koşullarının iyileştirmesine yönelik sendikal mücadeleyi zayıflatmakta, işçilerin en önemli pazarlık kozları olan ‘iş bırakma’ veya ‘iş kabul etmeme’ gibi ‘direniş’ silahlarını etkisiz hale getirmektedir. Yerli işçilerin işi bırakması ya da bir işi kabul etmemesi durumunda hemen çok düşük ücretlerle yerlerini alacak, her koşulda itirazsız çalışacak, kocaman bir rakip ‘Yedek Göçmen İşgücü Ordusu’ eşikte beklemektedir.

“Yedek Göçmen İşgücü Ordusu” nun varlığı, Sermayenin eline kârını güvence altına alması ve daha fazla kâr elde etmesi açısından ciddi bir koz vermektedir. Bu durum işçi sınıfı için ise büyük bir dezavantaj yaratmaktadır. En ağır şartlarda bile çalışmaya razı ucuz göçmen emeği karşısında hiç rekabet şansı kalmayan yerli işçilerin ‘işsizlik oranı’ gittikçe yükselmekte, yine göçmenlerin neden olduğu düşük ücret ve kötü çalışma koşulları yüzünden yaşam kaliteleri de her geçen gün kötüleşmektedir. Ayrıca Türkiye’de göçmen sayısındaki aşırı artış ülke ekonomisine büyük bir mali yük getirmekte, kontrolsüz bir şekilde ülkenin dört bir yanına dağılan göçmenler, ülkenin kamusal düzeni, toplumsal huzuru ve güvenliği için ciddi bir tehdit teşkil etmektedirler. Bu arada belirtmekte fayda vardır, bu tezde, tüm bu süreçte göçmenler ‘suçlu’ olarak değil küresel kapitalizmin kurbanlarından biri olarak görülmekte ve göçmen sayısındaki artışın Türkiye açısından önemli bir sorun oluşturduğu kabul edilmekle birlikte, adeta nefret söylemine dönüşen göçmen karşıtı propaganda ve olumsuz göçmen algısı yaratma çabasına karşı mesafeli durulmaktadır.

Son yıllarda Suriye’den Türkiye’ye gerçekleşen yoğun göç sebebiyle, ülkenin belli başlı kentlerinin demografik özelliklerini değiştirecek ölçüde sayıları artan göçmenlerin, ülkede ciddi toplumsal sorunlara yol açtıkları, sosyo-ekonomik, kültürel, güvenlik ve asayiş problemleriyle sık sık basında, sosyal medyada gündem yarattıkları görülmektedir. Bu da ülkedeki göçmen karşıtlığını, göçmen karşıtı nefret söylemlerini arttırmış, olumsuz göçmen algısının oluşumunda önemli bir rol oynamıştır. Bununla birlikte bütün bu süreci başlatan, ülkelerini terk etmelerine yol açan koşulların yaratıcısı, göç olgusunun tetikleyicisi göçmenler değildir; kapitalist çıkarlar ve dünya kaynaklarının paylaşımı sorunudur, bu tezin sahibi bu gerçekliğin farkındadır.

Bu çalışmada esas olarak Türkiye’de olumsuz göçmen algısına sebep olan başlıca dinamiklere ve özellikle bu olumsuz algının oluşumunda ‘Yedek Göçmen İşgücü’nün oynadığı role dikkat çekilmek istenmektedir. Bu amaçla tezde, yerli ve göçmen işçilerden oluşan gruplarla yapılan bir anket çalışmasına da yer verilmektedir. Böylece teorik olarak var olduğu ileri sürülen olumsuz göçmen algısının pratikte, gerçek hayatta da varlığı ispatlanmaya çalışılmakta, bir anlamda tezde savunulan argümanların sahadaki sağlaması yapılmaktadır. Anket sonuçları yerel halkın çeşitli sebeplerden dolayı göçmenleri ülkede istemediklerini, göçmenlerin işlerine, aşlarına ortak olmalarından memnun olmadıklarını göstermektedir. Göçmenlerin kendi hakları olan işleri daha düşük ücretlere her an her koşulda yapacak şekilde işverenin emri altında olmasından, bu yüzden Marx’ın deyiimiyle yerli işgücünün pazarlık gücüne karşı, ücret kırıcı, sendikal mücadeleyi zayıflatıcı rakip bir ‘Yedek Göçmen İşgücü Ordusu’ pozisyonuyla karşılarında durmalarından rahatsızlık duymaktadırlar.

Türkiye’de göç olgusu farklı dönemlerde farklı zaman aralıklarıyla hep yaşanmasına rağmen, son on-on beş yılda gerçekleşen düzeyde bir yoğun göç akımı ile daha önce hiç karşılaşılmamıştır. Suriye’deki iç savaş ve çatışmaların artması ile can güvenlikleri olmadığı gerekçesiyle milyonlarca Suriyeli Türkiye’ye sığınma talebinde bulunarak ülkeye giriş yapmıştır. Başlangıçta savaş mağduru olan bu insanlara karşı halkın yaklaşımı oldukça hoşgörüle gerçekleşmiş, bunda siyasi iktidarın onları ‘misafir’ statüsüyle ülkeye kabul etmesi de etkili olmuştur. Daha sonra ‘geçici koruma

statüsü' verilen Suriyeli göçmenlerin Türkiye'ye girişleri kontrolsüzce sürmeye devam etmiş, sayıları resmi rakamlara göre üç-dört milyona, farklı kaynaklara göre ise 5 milyonun dahi üzerine çıkmıştır. Bu da çeşitli asayiş ve güvenlik problemleri yanı sıra beraberinde birçok sosyo-ekonomik ve kültürel sorun getirmiştir.

Ülkede uygulanan 'Esnek Göç Yönetimi' ve göçmenlerin kontrolsüzce sınırdan geçip ülkenin farklı bölgelerine, şehirlerine yayılmaları, zamanla ülke genelinde göçmenlerin sebep olduğu asayiş ve güvenlik problemlerini arttırmış, kadına şiddet, taciz, mahallelerde huzursuzluk, hırsızlık, gasp gibi silah ve şiddet içeren çeşitli olaylarda sıkça göçmenlerin adlarının duyulması ülkedeki göçmen karşıtı tepkileri arttırmıştır. Bütün bu gelişmelerin bir neticesi olarak ülkede göçmenler konusundaki kutuplaşmalar / ayrışmalar iyice keskinleşmiş, ciddi bir göçmen karşıtlığı, nefret söylemi, olumsuz yönde gerçekleşen bir göçmen algısı oluşmuştur. Ayrıca milyonlarca göçmenin ekonomik yükü, zaten ciddi bir kriz ve işsizlikle boğuşan Türkiye'deki yoksulluğun / geçim sıkıntısının boyutunu büyütmüş, bu da halkın tepkisinin çalışma hayatındaki göçmenlere yönelmesi sonucunu doğurmuştur. Ekonomik hayatta, yerli işçilerden çok daha ucuz ve güvencesiz çalıştırılabildikleri için işverenler tarafından özellikle göçmen işçilerin tercih edilmesi, olumsuz göçmen algısı ve göçmen düşmanlığına yeni bir boyut kazandırmıştır.

Sonuç olarak bu çalışmada 'göçmenler iyi ki vardır, Türkiye'ye faydalıdır', ya da 'Göçmenler ülkeye zarar vermektedir, olmasalar daha iyidir' gibi herhangi bir yargı veya tutum öne çıkarılmadan, tarafsız bir yaklaşımla göçmen sorununun algılanmasında etkili olan başlıca dinamikler ve ortaya çıkan önemli sonuçlar değerlendirilmektedir. Göçmen sayısındaki artışın Türkiye açısından önemli bir sorun oluşturduğu, siyasi iktidarın göçmenlerle ilgili sorunları çözmek konusunda gerekli tedbirleri almak ve sorumluluklarını yerine getirmek konusunda yeterince kararlı davranmadığı kabul edilmekle birlikte, adeta nefret söylemine dönüşen göçmen karşıtı propagandalara ve bu yönde oluşturulmaya çalışılan negatif yargılara, olumsuz göçmen algısına ve en önemlisi göçmen karşıtı planlı, programlı, kötü niyetle gerçekleştirilen medya / sosyal medya haberlerine / yayınlarına karşı mesafeli bir tutum benimsenmektedir.

KAYNAKÇA

- ABADAN UNAT, N., 2017 “Bitmeyen Göç: Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa”, **İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları**, İstanbul.
- ADIGÜZEL, Y., 2016 “Göç Sosyolojisi”, **Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. LTD ŞTİ.**, Ankara.
- AKAN, Y., & ARSLAN, İ., 2008 “Göç Ekonomisi: Türkiye Üzerine Bir Uygulama”, **Ekin Basım Yayın.**, Bursa.
- AKIN, M. H., & BOZBAŞ, G., 2020 “Suriye’den Türkiye’ye Göçün Sosyolojik Sonuçları: Suriyeli Göçmenler Üzerine Uygulamalı Bir Saha Araştırması”, **Liberal Düşünce Dergisi**, 47-65.
- AKINCI, B., NERGİZ, A. & GEDİK, E., 2015 “Uyum Süreci Üzerine Bir Değerlendirme: Göç ve Toplumsal Kabul”, **Göç Araştırmaları Dergisi**, 58-83.
- AKPINAR, T., 2009 “Türkiye’ye Yönelik Düzensiz Göçler ve Göçmenlerin İnşaat Sektöründe Enformel İstihdamı”, **Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Doktora Tezi. Ankara.
- AKTAŞ, M., 2018 “Türkiye’deki Suriyeliler: Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, **Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 129-153.
- AKYÜZ, Y., 1980 “Emek Değer Teorisi ve Nitelikli İşgücü Sorunu”, **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları**, Ankara.
- APAYDIN VAROL, F., 2018 "Göçmen İşçilerin Sendikal Hakları", **Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, 19(1), 1-15.

- AYKAÇ, M., & AYKAÇ, N., 2019 “Yaratıcı Drama Temelli Etkinliklerin Kùltùrlerarası Duyarlılık ve Göçmen Algısı Üzerine Etkisi”, **Yaratıcı Drama Dergisi**, 73-98.
- BARIN H., 2019 “Tùrkiye’deki Suriyelilerin Entegrasyonunda Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü Ankara Örneği”, **Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Doktora Tezi. Ankara.
- BARTRAM, D., POROS, M., & MONFORTE, P., 2017 “Göç Meselesinde Temel Kavramlar”, **Hece Yayınları**, Ankara.
- BAŞKANLIğI, T. İ., 2014 “Suriye Raporları”, **T.C. İç İşleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı**.
- BATIR, K., 2018 “Avrupa Birliği’nin Geri Kabul Anlaşmaları: Tùrkiye ile AB Arasında İmzalanan Geri Kabul Anlaşması Çerçevesinde Hukuki Bir Değerlendirme”, **Yönetim Bilimleri Dergisi**, 585-504.
- BETTS, A., & COLLIER, P., 2017 “Refuge: Rethinking Refugee Policy in a Changing World”, **Oxford University Press**, (s. 1-164). İngiltere.
- BİEHL, K., & DANIŞ, D., 2020 “Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Tùrkiye’de Göç Araştırmaları”, **Göç Araştırmaları Derneği**, İstanbul: Sabancı Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Mükemmeliyet Merkezi,.
- BORJAS, G., 1989 “Economic Theory and International Migration”, **International Migration Review**.

- BRETTEL, C., & HOLLIFIELD, J., 2015 “Migration Theory: Talking Across Disciplines”, **Routledge**, New York.
- BRINLEY, T., 1967 “The International Circulation of Human Capital”, LSE, Londra.
- CASTELS, S., & MILLER, M., 2008 “Göçler Çağı: Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri”, **İstanbul Bilgi Üniversitesi**, İstanbul.
- ÇAĞLAR, T., 2018 “Göç Çalışmaları İçin Kavramsal Bir Çerçeve”, **Sosyal Bilimler Dergisi**, 30.
- ÇAĞLAYAN, S., 2006 “Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi”, **Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 1-91.
- ÇAVUŞOĞLU, H., 2007 “Yugoslavya-Makedonya Topraklarından Türkiye’ye Göçler ve Nedenleri” **Bilgi Dergisi**, 123-154.
- ÇETİN, İ., 2020 “Suriyeli Mültecilerin İşgücüne Katılımları ve Entegrasyon: Adana-Mersin Örneği”
- DEMİRHAN, Y. & ASLAN, S., 2015 “Türkiye’nin Sınır Ötesi Göç Politikaları ve Yönetimi” **Birey ve Toplum Dergisi**, 23-62.
- DİRİMEŞE, E., EMRA, E., 2022 “Göçmenlerin Türkiye’ye Entegrasyonu ve Gündelik Hayatta Kültürel Etkileşimleri: Çinliler Örneği” **Journal of Social Sciences and Humanities Dergisi**, 297-325.
- EMEK İNAN, C., 2016 “Türkiye’de Göç Politikaları: İskân Kanunları Üzerinden Bir İnceleme” **Göç Araştırmaları Dergisi**, 10-33.

- EREN, A. A., 2017 “Malthus ve Marx’da Nüfus, İstihdam ve Suç: 2011 Sonrası Türkiye’ye Gelen Göçmenlerin Ekonomik Etkileri” **Başkent Üniversitesi Ticari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 23-36.
- ERTAN “Türkiye’nin Göç Politikası”, **Contemporary Research in Economics and Social Sciences**, 7-39.
- AKKOYUNLU, K. & ERTAN, B., 2017
- ERDOĞAN, M., “Liberal Toplum Liberal Siyaset”, **Siyasal Kitabevi**, Ankara. 1993
- ERDOĞAN, M., “Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi, Suriyeliler Barometresi” UNHCR. 2020
- ERDOĞAN, M., “Türkiye’de Yaşayan Suriyeli Mültecilere Yönelik Medya Algısı”, Liberal Perspektif: **Analiz Dergisi**. 2017
- GÖÇ “Suriye’den Göçün 10. Yılında Sivil Toplum: Aktörler, ARAŞTIRMALARI Süreçler ve Öngörüler” MERKEZİ, 2022
- GÖÇ “İstanbul’un Hayaletleri: Güvencesizliğin kıyısında Afganlar”. ARAŞTIRMALARI Sibel Karadağ, Koordinatör, Didem Danış ve Deniz Sert, 2021
- DERNEĞİ, 2021 **Yılı Ocak Raporu**.
- GEDDES, A., 2008 “Borders, Territory and Migration in the European Union: From the Politics of Migration in Europe to the Politics of Migration” in *Of States, Rights and Social Closure: Governing Migration and Citizenship*, eds. Oliver Schmidtke and Saime Özçürümez (New York: Palgrave Macmillan.), Sandra Lavenex, “Shifting Up and Out: The Foreign Policy of European Immigration Control”, in *Immigration Policy in Europe*.

- GÖKER, G. & KESKİN, S., 2015 “Haber Medyası ve Mülteciler: Suriyeli Mültecilerin Türk Yazılı Basınındaki Temsili”, **İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi**, 229-256.
- GÜLLÜPINAR, F., 2012 “Göç Olgusunun Ekonomi Politikası ve Uluslararası Göç Kuramları Üzerine Bir Değerlendirme”, **Yalova Sosyal Bilimler Dergisi**, 53-85.
- GÜNEŞ, M., 2015 “Kamu yönetiminde geçici koruma rejimi ve yakın gelecekte Türk kamu güvenliğinde potansiyel bir sorun olarak: Suriyeli mülteciler”, **XIII. KamuYönetimi Forumu**, 762-786.
- HOFFMANN, S. & SAMUK, S., 2016 “Turkish Immigration Politics and the Syrian Refugee Crisis”, Working Paper Research Division Global Issues.
- İÇ İŞLERİ BAKANLIĞI, 2022 “T.C. İç İşleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı”, <https://www.goc.gov.tr/> adresinden alındı.
- İÇDUYGU, A., & ŞİMŞEK, D., 2017 “Uluslararası Göç, Politika ve Güvenlik”, **Toplum ve Bilim Dergisi**, 3-42.
- İHLAMUR ÖNER, G., & ÖNER, A. Ş., 2018 “Küreselleşme Çağında Göç: Kavramlar, Tartışmalar”, **İletişim Yayınevi**, İstanbul.
- İŞIKÇI, Y., 2017 “Türkiye’de Kamu Politikası Olarak 2000 Yılı Sonrası Uluslararası Göç Yönetiminin Analizi”, **Yalova Sosyal Bilimler Dergisi**, 25-47.
- İNCE, C., 2019 “Göç Kuramları ve Suriye Göçü Üzerine Bir Değerlendirme”, **Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi**, 2581-2615.

- İNCEOĞLU, M., Tutum Algı İletişim, **Siyasal Kitabevi**, Ankara.
2011
- İSTANBUL İstanbul İstatistik Bülten,
İSTATİSTİK OFİSİ, <https://istatistik.istanbul/bulten.html?id=7> adresinden alındı
2020
- KARAKAŞ, M., & “Göç ve Etkileri. M. Oruç içinde, Türkiye’de Bulunan
ÇAK, D., 2021 Suriyelilerin Hukuki Statüleri ve Sahip Oldukları Haklar”
Pegem Akademi, s. 123-130. Ankara.
- KARAKAYA, C., “Türkiye’nin Göz Ardı Edilen Göçmenleri: Afganlar”,
2021 **Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi**, 100-
111.
- KILIÇ, H., & Journal of International Migration and Integration
BİFFL, G., 2021
- KOÇAK, Y., & “Türkiye’de Göç Olgusu, Göç Edenlerin Kentlere Olan Etkileri
TERZİ, E., 2012 ve Çözüm Önerileri”, **Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari
Bilimler Fakültesi Dergisi**, 163-184.
- KOÇAK, Ö., 2017 "The Impact of Immigration on Labour Market Outcomes in
Turkey". **Journal of Balkan and Near Eastern Studies**,
19(3), 279-292.
- KOLDAŞ, U., & “Arap intifadası mı? Arap Dünyasındaki Toplumsal
KÖPRÜLÜ, N., Hareketlerin İçsel, Bölgesel ve Uluslararası Dinamikleri”,
2011 **Akademik Ortadoğu Dergisi**, İstanbul.
- KRİTZ, M., & “Introduction” Global Trends in Migration, **The Center for
KEELY, C., 1981 Migration Studies of New York**, Amerika Birleşik Devletleri.
- MARX, K. VE “Komünist Manifesto”, **Sol Yayınları**, Erdost, M. İ. (Çev.),
ENGELS, F., 2012 Ankara.

- MARX, K., 2013 “Kapital I. Cilt”, **Yordam Kitap**, Selik, M. vd. (Çev.), İstanbul.
- MAVİ, İ., 2022 “Vatandaşlık Bağlamında Göçün Siyasallaşması”, **Toplum ve Kültür Araştırmaları Dergisi**, 38-60.
- NİCHOLSON, F., & KUMİN, J., 2017 “A Guide to International Refugee Protection and Building State Asylum Systems” UNHCR.
- OĞUZ, S., 2016 “İşgücü İstatistiklerinden Yedek İşgücü Ordusuna Nüfusu Yeniden Sınıflandırmak” **Başkent Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 31-68.
- OMAY, U., 2011 “Yedek İşgücü Ordusu Olarak Kadınlar”, **Çalışma ve Toplum Dergisi**, 137-166.
- ORSAM, 2014 “Suriye’ye Komşu Ülkelerde Suriyeli Mültecilerin Durumu: Bulgular, Sonuçlar ve Öneriler”, **Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi**, Ankara.
- ÖZDEMİR, E., 2017 “Suriyeli Mülteciler Krizinin Türkiye’ye Etkileri”, **Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi**, 114-140.
- ÖZGÜR BAKLACIOĞLU, N., 2003 “Devletlerin Dış Politikaları Açısından Göç Olgusu: Balkanlar’dan Türkiye’ye Arnavut Göçleri”, **İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Doktora Tezi, İstanbul,
- ÖZGÜR BAKLACIOĞLU, N., 2017 “Uluslararası Sınırların Gölgesinde Mülteci Kadınlar”, **Der Yayınları**, İstanbul.

- ÖZKALP, E., 1995 “Sosyolojiye Giriş”, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- PETERSEN, W., 1958 “A General Typology of Migration”, **Amerikan Sociological Review.**
- PROGRAMI, B. M., 1994 “1994 İnsani Gelişme Raporu”, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, Ankara.
- PUSTU, Y., 2014 “Algı Yönetimi: Kavramsal ve Teorik Bir Bakış Açısı”
- ROSS, S., 2018 “Examining Page One of the Form 990”, <https://www.kahnlitwin.com/blogs/mission-matters-blog/examining-page-one-of-theform-990>
- SAĞLAM, E., 2017 “Avusturya’daki Türk Göçmenlerin Entegrasyon Algıları”, **Göç Araştırmaları Dergisi**, 140-166.
- SAYDAM, A., 2012 “Algı Yönetimi”, **Remzi Kitapevi**, Ankara.
- SİRKECİ, İ., & GÖKTUNA YAYLACI, F., 2019 “Küresel Hareketlilik Çağında Göç Kuramları ve Temel Kavramlar”, **Der Yayınları**, İstanbul.
- SON DAKİKA., 2022 Son Dakika Web Sitesi: <https://www.sondakika.com/> adresinden alındı.
- SOYDAN, E. & ALPASLAN, N., 2014 “Medyanın Doğal Afetlerdeki İşlevi” **İstanbul Sosyal Bilimler Dergisi**, 53-64.
- ŞAHİN, Ç., 2002 “Azgelişmişlik Teorisine Üç Farklı Yaklaşım: Kalkınma İktisadı WEFA ve Düzenleme Kuramı”, **Mürekkap Dergisi**, 125-142.

- ŞAHİN, Ç., 2006 “Küresel Kapitalizm ve Kriz”, **Toprak İşveren Dergisi**, 14-20.
- ŞAHİN, Ç., 2018 “Türkiye’de Kadın Göçmen İşçilerin Durumunun ‘Emek-Sermaye Çatışmasında’ Yeniden Değerlendirilmesi”, **Çalışma ve Toplum Dergisi**, 2155-2192.
- ŞAHİNOĞLU, M. C., & ATEŞ, A., 2017 “Orta Doğu’da Darbelerin Arka Planı: Mısır Örneği”, **Tesam Akademi Dergisi**, 97-131.
- ŞAN, M. K., & AYDOĞAN, O., 2021 “Uluslararası Göç: Teori ve Politikaların Paradigmatik Temelleri. 21. Yüzyılda Kalkınmaya Yeniden Bakış”, **Nobel Akademik Yayıncılık**, (s. 225-252). İçinde İstanbul.
- ŞENSES, F., 2016 “Neoliberal Küreselleşme ve Kalkınma”, **İletişim Yayınevi**, İstanbul.
- ŞENSES, F., 2018 “İktisada Giriş”, **İletişim Yayınevi**, İstanbul.
- ŞİŞMAN, Y., & BALUN, B., 2020 “Transit Göç ve Türkiye”, **Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**.
- TALAS, M., 2018 “Uluslararası Göç Politikaları: Temel Konular ve Sorunlar”, **Toplumsal ve Siyasal Bilim Araştırmaları**, C. İnce içinde, (s. 4-51). İstanbul.
- TAŞ, H. Y., & ÖZCAN, S., 2017 “Suriyeli Göçmen Sorunlarının, Sosyal Politikalar Bağlamında Analizi” **Emek ve Toplum Dergisi**, 39.

- TEPEALTI, F., 2020 “Avrupa Birliği'nin Göç Politikaları ve Türkiye”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı.
Doktora Tezi. İstanbul, Türkiye:
- TİLBE, A. “Göç Konferansı Seçilmiş Bildiriler Raporu”
- BOSNALI, S. & TOPALOĞLU, Y., 2017
- TOĞROL, B., 1991 “Direniş (Bulgaristan Türklerinin 114 Yıllık Onur Mücadelesinin Karşılaştırmalı Psikolojik İncelemesi)”, **Boğaziçi Üniversitesi**, İstanbul.
- TOKOL A., & EMİRGİL B. F., 2022 “Göçmen İşçiler ve Sendikalar: Sosyal Haklar ve İkilemler Bağlamında Sendikal Stratejiler”
- TÜRKİYE İSTATİSTİK KURUMU, 2019 Türkiye İstatistik Kurumu, <https://www.tuik.gov.tr/> adresinden alındı.
- UÇAK, O., 2017 “Göç Hareketleri ve Medyada Göçmen Haberleri”, **Yeni Medya Elektronik Dergi**, 242-254.
- ULUSLARARASI ÇALIŞMA ÖRGÜTÜ, 2019 Uluslararası Çalışma Örgütü, https://www.ilo.org/ankara/areas-of-work/migration/WCMS_809374/lang--tr/index.htm adresinden alındı.
- ULUSLARARASI GÖÇ HUKUKU, 2009 Göç Terimleri Sözlüğü. Uluslararası Göç Örgütü.

- ULUSLARARASI GÖÇ Terimleri Sözlüğü, Uluslararası Göç Örgütü Resmî Web
GÖÇ ÖRGÜTÜ, Sitesi: <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı.
2009
- ULUSLARARASI Dünya Göç Raporu.
GÖÇ ÖRGÜTÜ,
2020
- UNHCR, 2021 UNHCR TÜRKİYE SİĞİNMACILAR Türkiye:
<https://www.unhcr.org/tr/siginmacilar> adresinden alındı.
- UYANIK, Y., 1999 “Dualist (İkili) İşgücü Piyasası Teorisi”, **Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, 3-99.
- UYAR, G., & “Göç ve Göçmen Davranışlarında Gözlemlenen Sosyal
ERCAN, R., 2021 Psikolojik Boyutlar”, **Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences**, 2071-2085
- YILDIRIM M., “Türkiye’deki Uluslararası Göç ve Göçmen Algısında
2018 Medyanın Rolü ve Toplumsal Uyuma Etkileri”, **Route Educational and Social Science Journal Volume**, 846-856.
- YILMAZ G., 2006 “Marx’ın Yedek İşgücü Ordusu Kavramına, Günümüz
Kapitalizmi Tarafından Getirilen Bilimsel Gerekçe: Nairu”,
Toplum ve Hekim Dergisi, 86-92.
- ZAFER, C. & “Medya ve Toplum”, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler**
VARDARLIER, P., **Meslek Yüksekokulu Dergisi**, 355-361.
2019

EKLER (SAHA ÇALIŞMASI / ANKET)

TÜRKİYEDE BULUNAN YERLİ İŞÇİLERE SORULAN SORULAR VE CEVAPLARI

1. Kaç yaşındasınız?

1. 27
2. 27
3. 21
4. 26
5. 54
6. 40
7. 57
8. 25
9. 58
10. 46
11. 37
12. 26
13. 48
14. 24
15. 25
16. 64
17. 64
18. 27
19. 36
20. 31

2. Nerelisiniz?

1. Samsun
2. Samsun
3. Yozgat

4. Kilis
5. Kilis
6. Trabzon
7. Rize
8. Hatay
9. Kilis
10. Mardin
11. Samsun
12. Trabzon
13. İstanbul
14. Erzincan
15. Ordu
16. Rize
17. Samsun
18. Sivas
19. Samsun
20. Sivas

3. Nerede yaşıyorsunuz?

1. Samsun
2. İstanbul
3. İstanbul
4. İstanbul
5. İstanbul
6. İstanbul
7. İstanbul
8. Ankara
9. İstanbul
10. İstanbul
11. Samsun
12. İstanbul

13. İstanbul
14. İstanbul
15. İstanbul
16. İstanbul
17. İstanbul
18. İstanbul
19. Ankara
20. Zonguldak

4. Eğitiminiz ve mesleğiniz, ne iş yapıyorsunuz, iş yeriniz nerede?

1. Şehir bölge planlama bölümünden mezun oldum. Sürücü kursunda müdür olarak çalışıyorum. İşyerim Samsun'da.
2. Uluslararası ilişkiler bölümü mezunuyum. Muhasebe departmanında çalışıyorum. İstanbul'da.
3. Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi – Bilgisayar Programcılığı Bölümü.
ERP Teknik Destek Uzman Yardımcısı- Esenyurt
4. Endüstri Mühendisi, bir firmada kendi işimi yapıyorum. İstanbul'da
5. Emekliyim, ön muhasebe yapıyorum. İstanbul'da
6. Üretim şefiyim. İstanbul
7. Mali müşavirim. İstanbul
8. Lisans- Sınıf Öğretmenliği Kalite Yöneticisi – Ankara
9. Finansçı
10. İlkokul tekstilde çalışıyorum
11. Lise mezunuyum, kendi işimi yapıyorum işletmeciyim.
12. Üniversite mezunuyum. İşletme bölümü bitirdim. IT departmanında çalışıyorum.
13. Yüksek Lisans/ Moda Tasarımcısı/İç Giyim Designer/İstanbul
14. Lisans, muhasebe yardımcısı, İstanbul
15. Lisans, Sınıf öğretmeni, İstanbul
16. Rize eğitimi enstitüsü, sınıf öğretmeni, İstanbul
17. sınıf öğretmeni, İstanbul

- 18. Avukat, İstanbul
- 19. Mühendis, Ankara
- 20. Hemşire, Zonguldak

5. Çalıştığınız iş yerindeki görev tanımınız nedir? İş yerinizin çalışma koşulları hakkında ne düşünüyorsunuz? Aşağıdakilerden bir şıkkı işaretleyip neden böyle düşündüğünüzü açıklayınız?

- a) Çok iyi b) İyi c) Orta d) Kötü e) Çok kötü

- 1. Orta. Kendi görevim dışında birçok işi yapmak zorunda kalıyorum.
- 2. Kötü. Çalışma saatleri çok uzun. Sosyal haklar kısıtlı.
- 3. Çok iyi. Erp Teknik Destek Uzman Yardımcısı Çalışma koşullarım çok uygun
- 4. İyi. Fiziki koşullar daha iyi olabilir. Ofiste çok kalabalığız.
- 5. İyi. Bana ve yaptığım işe saygı gösteriliyor.
- 6. İyi.
- 7. Orta. Çalışma koşulları düzeltilebilir.
- 8. Çok iyi
- 9. Finans, iyi, aile şirketi ve rahat
- 10. İyi
- 11. iyi kendi işimi yapıyorum
- 12. Orta, ekonomik şartlar ve alım gücü dolayısıyla.
- 13. İyi, Tasarımcı
- 14. Orta. Ofis ortamı ahab ilişkisine dayalı. Ücretler düşük.
- 15. Sınıf öğretmeni, iyi
- 16. Sınıf öğretmeni, iyi
- 17. Sınıf öğretmeni, iyi

18. Avukat, orta

19. Mühendis, iyi

20. Hemşire, iyi

6. Çalıştığınız iş yerinizde sigortasız (kayıt-dışı) çalışan var mı? Toplam çalışan sayısı nedir ve bu sayı içinde kayıt-dışı çalışan sayısı veya oranı nedir?

a) Dörtte biri b) Yarısı c) Dörtte üçü d) Hepsi e) Hiç birisi

1. Hiç birisi.

2. Dörtte biri.

3. Hiç birisi.

4. Dörtte biri.

5. Dörtte biri.

6. Hiç birisi.

7. Hiç birisi.

8. Hiç birisi.

9. Dörtte biri.

10. Hiç birisi.

11. Hiç birisi.

12. Hiç birisi.

13. Hiç birisi.

14. Yarısı.

15. Hiç birisi.

16. Hiç birisi.

17. Hiç birisi.

18. Hiç birisi.

19. Hiç birisi.

20. Hiç birisi.

NOT: %75'lik kısım herkes sigortalı cevabını vermiştir, %20'si çalıştığı işyerinde toplam çalışan sayısının dörtte birinin sigortasının olmadığını belirtmiştir.

7. Çalıştığınız iş yerinde çalışan yabancı/göçmen işçi sayısı veya oranı nedir? Bunlar genellikle ne tür işler yapıyorlar?

a) Dörtte biri b) Yarıısı c) Dörtte üçü d) Hepsi e) Hiç birisi

1. Yabancı çalışan yok.

2. Dörtte biri yabancı. Genellikle beden gücü gerektiren işlerde çalışıyorlar.

3. Yabancı çalışan yok.

4. Yarıısı yabancı. Birkaç tanesi iyi pozisyonda dolgun ücrete çalışıyor genellikle diğer yabancılar niteliksiz işlerde çalışıyorlar.

5. Yabancı çalışan yok.

6. Dörtte biri yabancı. Üretim de çalışıyorlar.

7. Dörtte biri yabancı. Müşteri temsilcisi

8. Yabancı çalışan yok.

9. Yarıısı, beden gücü ile çalışma gerektiren işler.

10. Dörtte üçü

11. Yabancı çalışan yok.

12. Dörtte biri. Kesim işi yapıyorlar.

12. Dörtte biri

13. Yarıısı, vasıfsız işçi

14. Dörtte biri

15. Dörtte biri, öğretmen

16. Yabancı çalışan yok.

17. Yabancı çalışan yok

18. Yabancı çalışan yok

19. Dörtte biri

20. Dörtte biri

NOT: %45'i çalıştıkları iş yerinde yabancı çalışan yok, Geriye kalan kısmın %45' ise dörtte birinin yabancıdır.

8. İş yerinizdeki yabancı/göçmen işçilerin kaçta kaç sigortalı çalışıyor ya da sigortalı çalışan var mı?

- a) Hiçbiri sigortalı değil
- b) Dörtte biri sigortalı
- c) Dörtte ikisi sigortalı
- d) Dörtte üçü sigortalı
- e) Herkes sigortalı

1. Yabancı çalışan yok.

2. Dörtte üçü sigortalı.

3. Yabancı çalışan yok.

4. Dörtte üçü sigortalı

5. Yabancı çalışan yok.

6. Dörtte biri sigortalı

7. Hepsi sigortalı

8. Yabancı çalışan yok.

9. Dörtte üçü sigortalı

10. Herkes sigortalı
11. Yabancı çalışan yok.
12. Dörtte üçü sigortalı.
13. Herkes sigortalı
14. Dörtte biri sigortalı
15. Herkes sigortalı
16. Herkes sigortalı
17. Herkes sigortalı
18. Herkes sigortalı
19. Herkes sigortalı
20. Herkes sigortalı

NOT: %50'si herkes sigortalı, %25'i yabancı çalışan bulunmamaktadır, %25'i en az 1 yabancı sigortasız olarak çalışmaktadır.

9. İşveren tarafından göçmen/ yabancı işçilerle size çalışma şartları, sosyal haklar, İzinler, mesailer, çalışma saatleri, ücretler konusunda aynı şartlar sağlanıyor mu? Ne gibi farklılıklar var? Bunun nedeni veya nedenleri sizce nedir? Bu uygulamaları doğru buluyor musunuz?"

- a) Yapılan haksızlıklara üzülüyorum.
- b) Bizim işlerimizi almak için zaten ucuz çalışıyorlar, bu yüzden üzülmiyorum.
- c) Bir fikrim yok, pek düşünmedim.
- d) Yapılan her türlü kötü muameleyi hak ediyorlar, ÇÜNKÜ (Nedenlerinizi yazınız)

1. Yabancı çalışan yok.
 2. Yapılan haksızlıklara üzüldüğüm. Aynı şartlar sağlanmıyor. Çoğu yabancı asgari ücrete çalışıyor. İzinler, mesailer konusunda bir fark yok. Daha az maaşa çalıştırmalarının en önemli sebebi bence başka seçeneklerinin olmadığı ve her türlü şartı kabul etmek zorunda olduklarının işverence bilinmesi.
 3. Bizim işlerimizi almak için zaten ucuz çalışıyorlar, bu yüzden üzülmüyorum.
 4. Yapılan haksızlıklara üzüldüğüm.
 5. Yapılan haksızlıklara üzüldüğüm.
 6. Bizim işlerimizi almak için zaten ucuz çalışıyorlar, bu yüzden üzülmüyorum.
 7. Yapılan haksızlıklara üzüldüğüm.
 8. Yapılan haksızlıklara üzüldüğüm.
 9. Beden işlerinde çalıştırılıyorlar. Onun dışında bir fark yok.
 10. Hiçbiri
 11. Yapılan haksızlıklara üzüldüğüm. Ben göçmen işçi çalıştırmıyorum ama gördüğüm kadarıyla yabancılar ucuz işgücü olarak kullanılıyorlar. Daha fazla kar elde etme amacıyla ülkemizde mülteciler ucuz iş gücü kaynağı olarak görülüyorlar. Şartlar da daha ağır oluyor ve devlete de vergi kaçırarak zarara uğrattıyorlar. Ayrıca yerli insan işsizliğine katkı sunuyorlar.
 12. bilgim yok
 13. Yapılan hiçbir kötü muameleyi hak etmiyorlar hiçbir insan hak etmez. Burası My Country – My Home. Bunun farkında olmayan yabancılar beni rahatsız ediyor
 14. İnsan insandır. Irkı ve dili önemsizdir. İş koşulları aynı değil ve sebebi göçmen sömürüsü ırkçılık maliyet azaltma fikri
 15. Bütün şartlar aynı.
 16. Bütün şartlar aynı.
 17. Bütün şartlar aynı.
 18. Bütün şartlar aynı.
 19. Bütün şartlar aynı.
 20. Bütün şartlar aynı.
- NOT:** %35: göçmenler ile Türklere aynı şartlar uygulanmamaktadır.

10.Özellikle ücretler olarak düşünürsek, siz yerli işçilerle göçmen işçiler arasındaki ücret farkı oran olarak ne kadardır?

- a) Bizim aldığımızın dörtte birini alıyorlar
- b) Bizim aldığımızın yarısını alıyorlar
- c) Bizim aldığımızın dörtte üçünü alıyorlar
- d) Aynı ücreti alıyoruz

- 1. Yabancı çalışan yok.
- 2. Aldığımızın dörtte üçünü alıyorlar.
- 3. Yabancı çalışan yok.
- 4. Aynı ücreti alıyoruz.
- 5. Aynı ücreti alıyoruz.
- 6. Bizim aldığımızın dörtte üçünü alıyorlar.
- 7. Aynı ücreti alıyoruz.
- 8. Yabancı çalışan yok.
- 9. Aynı ücreti alıyoruz.
- 10. Bizim aldığımızın dörtte üçünü alıyorlar.
- 11. Yabancı çalışan yok.
- 12. Bilgim yok.
- 13. Bilmiyorum
- 14. Bizim aldığımızın dörtte üçünü alıyorlar
- 15. Aynı ücreti alıyoruz.
- 16. Yabancı çalışan yok.
- 17. Aynı ücreti alıyoruz.
- 18. Aynı ücreti alıyoruz.
- 19. Aynı ücreti alıyoruz.
- 20. Aynı ücreti alıyoruz.

NOT: %50'si aynı ücret, %40'ı Türk işçilerin aldıkları ücretin dörtte üçü

11.İş arama sürecinde yabancılar / göçmenler nedeniyle işe alınmadığınız ya da göçmenlerin size tercih edildiği bir deneyim yaşadınız mı? Bu deneyiminizi anlatır mısınız?

1. Hayır zorluk çekmedim.
2. Hayır zorluk çekmedim. Benim alanımda iş arama sürecinde bir zorlukla karşılaşmadım ama bazı sektörlerde iş bulmayı zorlaştırdıklarını biliyorum.
3. Benim mesleğimde yabancı çalışma arkadaşı olma olasılığı çok düşük ama diğer mesleklerde olmaları diğer Türk vatandaşlarımızı zor duruma sokuyorlar.
4. Çekmedim. Benim için yabancı işgücü bir tehdit unsuru değil.
5. Çekmedim
6. Çekmedim.
7. Çekmedim.
8. Hayır zorluk yaşamadım.
9. Kesinlikle hayır. Ama genel olarak düşündüğümde yabancılar daha düşük maaşlara çalışmayı kabul ettiğinden Türklerin işi almasına engel olabiliyor.
10. Yok
11. Hayır.
- 12.Hayır çekmedim.
13. Ben zorluk yaşamadım. Ülke genelinde yaşandığını duyuyor biliyorum evet kızıyorum
14. Hayır

15. Ben zorluk çekmedim. Evet zorlaştırdığımı düşünüyorum. Özellikle fiziksel güç gerektiren işlerde. Fakat bu konuda kızdığım kişiler göçmenler değil işverenler.

16. Hayır çekmedim.

17. Hayır çekmedim.

18. Hayır çekmedim.

19. Hayır çekmedim.

20. Hayır çekmedim.

NOT: Hiçbiri zorluk çekmemiştir. Fakat %20'lik kısım kendi iş arama süreçlerinde zorluk yaşamasalar dahi başka sektörlerde yabancıların Türk işçilerin zorluk çektiğini belirtmiştir.

12.Peki, sizce neden işverenler özellikle yabancı / göçmen işçileri tercih ediyorlar?

1. En önemli ve bence tek sebebi ucuza çalıştırabiliyor olmaları.
2. Sigortasız daha az para maaş ödeyerek çalıştırabiliyorlar.
3. Çok çalıştırılıp az ücret ödüyorlar, sigorta yapmıyorlar, işverene kızıyorum emek sömürülüyor.
4. Her türlü kötü çalışma şartlarını kabul etmeye müsaitler. Bu işten en fazla kazanç sağlayan işveren. Kızıyorum.
5. Sigortasız sosyal haklarından mahrum çalışıyorlar. İşverene kızıyorum.
6. Daha çok çalıştırılıyorlar. İşverene kızmıyorum.
7. Niteliksiz iseler daha az ücrete çalıştırılıyorlar.
8. Ucuz işçi anlayışından dolayı göçmen çalıştırabileceklerini düşünüyorum
9. Düşük ücret, haksızlık dahi olsa kabul ediyorlar.
10. Yok

11. Düşük ücret, sigortasız çalıştırma, ağır işlerde yerli işçilerin çalışmak istememesi sebebiyle göçmenlerin bu iş alanlarında çalıştırılması daha kolay. Evet, göçmen ya da yerli işçilere hak ettikleri ücretleri vermeyen işverenlere kızıyorum.

12. Çalışmaya ihtiyaçları var bu sebeple seçenekleri kısıtlı her türlü şartı kabul edebiliyorlar. Bazen kızıyorum.

13. Daha ucuza ve sigortasız çalıştırmak gibi çıkarlar kızdırıcı.

14. Maliyet azaltma fikri, Irkçılık, göçmen sömürüsü, evet

15. Ucuz iş gücü olması, beklentilerin düşük olması, farklı bir ülkede oldukları için daha kolay manipüle olmaları

16. Az ücreti kabul ettikleri için tercih ediliyorlar.

17. Onlar daha az paraya çalışmayı kabul ediyorlar. Ben Türk vatandaşı olarak benim önceliğimin olmasını isterim.

18. Yabancı çalışanlar her türlü çalışma koşulunu kabul ediyorlar. Bu sebeple onları suistimal etmek işverence çok daha kolay.

19. Benim sektörüm açısından yabancı işçi almak gibi bir önceliği yok işverenin. Yani işveren için işi yapma kabiliyetinin olup olmaması önemli.

20. Sağlık sektöründe işverenlerin yabancı işçi çalıştırmak gibi bir öncelikleri olduğunu düşünmüyorum.

NOT: %85'i daha az ücret karşılığında çalışmayı kabul ettikleri için işverenler tarafından tercih edildiği yorumunu yapmıştır.

13.“Türkiye’de bulunan göçmenler/ yabancılar hakkında görüşünüz nedir? Neden böyle düşünüyorsunuz?”

1. Beni çok rahatsız ediyor. Bizim ülkemizde bizden özgür yaşamaları savaş mağduru şeklinde değil ama ülkelerinden kaçıp orada yapamadıkları her şeyi bizim ülkemizde özgürce yapıyor olmaları çok rahatsız edici.

2. Güvenlik açısından rahatsız olduğum ve korktuğum zamanlar oluyor. Özellikle İstanbul’da sokaklarda gruplar halinde bulunan yabancılar beni rahatsız ediyor.

3. Çok fazla olmaları diğer Türk vatandaşlarımın işlerini ellerinden alma olasılığı oluyor. Bu durum çok rahatsız ediyor.

4. Evet rahatsız ediyor. Bence göçmenlerin sayısal anlamda da bir sınırı olmalı ama ülkemize göçmen akını sürekli devam ediyor.
5. Başta beni rahatsız etmiyordu ama artık sayıları çok arttı. Rahatsız oluyorum.
6. Evet rahatsız ediyor. Kontrolsüz bir göç akını var ülkemize.
7. Evet rahatsız ediyor.
8. Evet rahatsız ediyor. Burası Türkiye Cumhuriyeti Devleti burada sadece T.C kimliği olan Türk vatandaşlarının yaşama hakkı var. Göçmenler politik, ekonomik ve kültürel bir krize neden olmuştur. Kayıt dışı yaşayan göçmenler ülkemizde güvenlik zafiyetine neden olmaktadır. Göçmenler yüzünden özellikle yevmiyeli çalışılan iş kollarında Türk vatandaşların iş bulamadığını düşünüyorum
9. Rahatsız oluyorum. Ülke nüfusunun fazlalığı nedeniyle ekonomik olarak ülkemizin yıprandığını düşünüyorum.
10. Yok.
11. Türkiye’de misafir durumlarının uzadığı görüşündeyim. Bazı göçmenler artık ev sahibi gibi davranıyorlar. Yardım alıyorlar. Kültürel olarak bizlere çok uzaklar. Sayıları çok fazla.
12. Bazı durumlarda rahatsız ediyor.
13. Evet ediyor... İhtiyacı olanla olmayan ... beni rahatsız eden bu
14. Ülkemin göçmen politikalarını yanlış buluyorum. Ancak sığınmacı göçmenlerin burada olmalarından rahatsız olmuyorum. Barınmak ve beslenmek en temel insani haktır.
15. Her ülkede göçmen var, bizim ülkemize has bir durum değil. Göçmenlerin ülkemizde bulunmasından rahatsızlık duymuyorum, hükümetin yürüttüğü göç politikalarından rahatsız oluyorum. Göçmen alınırken bir ölçüt olması gerektiğini düşünüyorum. Usulüne uygun olan göç politikaları bence sorun değil.
16. Herkes kendi memleketinde olsun isterim. Beni rahatsız etmiyorlar ama burada mutsuz çalıştıklarını düşünüyorum. Kendi ülkelerinde daha mutlu çalışırlar.
17. Evet rahatsız ediyor. Türk vatandaşları öncelikli olmalı. Ben onlar yüzünden kendimi ülkemde yabancı hissediyorum.
18. Burada çalışmaları yaşamaları beni rahatsız ediyor. Çünkü ben kendimi yabancı bir ülkede gibi hissediyorum.

19. Evet ediyor. Ülkemde yabancı görmek istemiyorum. En azından vasıfsız işi gücü olmayan yabancı görmek istemiyorum.

20. Evet ediyor. Kendimi güvende hissetmiyorum.

NOT: 17 kişi göçmenlerden varlığından rahatsızlık duymaktadır.

14. Bir gün sizin de göçmen olabileceğinizi düşündüğünüzde neler hissediyorsunuz?

1. Kötü bir his. Gittiğin yerin düzenini bozmadan uyum sağlayarak yaşamak gerekir diye düşünüyorum.

2. Çok üzücü korkunç bir şey. Kesinlikle çok zor bir durum.

3. Dehşete kapılıyorum

4. Kesinlikle berbat bir durum.

5. Zor bir durum. Kendimi onların yerine koyduğumda çok üzülüyorum.

6. Ben göçmen olmaktansa ülkemde kalıp vatanımı korumak için şehit olmayı tercih ederdim.

7. Çok zor bir durum özellikle kadınlar için. Bende bir kadın olarak karşılaşabileceğim zorlukların neler olduğunu tahmin ediyorum.

8. Ülkemde savaş çıktığında başka ülkeye kaçabilecek kadar alçak olmadığım için göçmen konumuna düşeceğime inanmıyorum.

9. Göçmen olacağımı düşünmüyorum. Ülkemi bırakıp gitmem.

10. Hiç iyi hissetmiyorum.

11. Göçmen durumuna düşmek istemem. Göçmen olursam, onların dillerini öğrenmeye çalışır ve gittiğim ülkenin kurallarına uygun bir şekilde yaşamak için çaba gösteririm.

12. Bu konuda nötrüm.

13. Umarım olmaz...

14. Kırgın, kızgın siyasal sisteme

15. Çok üzülürüm. Vatansızlık eminim çok kötü bir şeydir.

16. Çok üzülürüm. Mecbur kalırsam tabi ki giderim ama çok üzülürüm.

17. bende bir göçmen aileden geliyorum. Onlarla şimdiki göçmenler arasında çok fark olduğunu düşünüyorum. Şimdiki göçmenler ahlaki açıdan çok bozuklar.

18. Göçmen olmak insanın tercih edebileceği ya da vazgeçebileceği bir şey değil. Ama göçmen bile olsam bu süreyi olabildiğince kısa tutmaya çalışır ülkeme en kısa sürede dönmek için çaba harcardım.

19. Göçmen olsam bile gittiğim ülke için bir şeyler yapardım kimseye zarar vermezdim.

20. Sonuçta eğitimliyiz ve gittiğimiz ülkeye faydamız olacağı için kendimi kötü hissetmiyorum ama göçmen olmak istemem.

NOT: %65'i göçmen olmak istemediklerini ve böyle bir durumda çok kötü hissedeceklerini belirtmiştir.

15.Göçmenlerle yaşadığınız olumlu ya da olumsuz bir anı var mı? Bu anı onlar hakkında önceki düşüncenizi olumlu ya da olumsuz yönde pekiştirdi mi değiştirdi mi?

1. Sigara içilmeyecek alan da her şey onlara serbest gibi sigara içilmesi ve onları uyaran görevliye karşı tavırları beni çok rahatsız etmişti. Ve bunun gibi birçok olay.

2. Evet toplu taşıma aracında yolculuk ederken bir göçmen yanımda oturan Türk uyruklu kadının resmini çekmişti. Bu onlara karşı duyduğum güvensizlik duygusunu pekiştirdi.

3. Eski çalıştığım iş yerinde aralarında tartışmalar gerçekleşiyor bu durum rahatsız ediyordu.

4. Bireysel olarak kötü bir anım yok ama haberlerde gördüğüm o kadar çok kötü şeyler var ki bunlar ister istemez düşüncelerimi olumsuz etkiliyor.

5. Yaşadığım olumsuz bir anı yok.

6. Bir göçmenle trafikte zorla camımı silmek istediği için tartışmıştık. Kesinlikle etkiledi. Çok saygısızlar.

7. Yaşadığım olumsuz bir anı yok.

8. Haberler ve çevremde karşılaştığım olaylar neticesinde göçmenler hakkında olumsuz düşünüyorum. Bana göre onlar ülkemde yaşamayı hak etmiyorlar. Türkiye ye olumsuzluktan başka bir şey getirmediler. Benim askerim onların ülkesinde can verirken benim ülkemde insanları taciz etmelerine yeri geldiğinde eylem yapmalarına katlanamıyorum

9. Olumsuz bir anı yok.

10. Yok

11. Bir grup Afgan'ı yürürken görmüştüm. Bu beni çok rahatsız etmişti. Tedirgin olmuştum. Ben bir şey yaşamadım ama gördüklerim ve okuduklarım düşüncelerimi olumsuz yönde etkiledi.

12. Olumsuz bir anım yok.

13. Olumlu bir şey yok

14. Yok. Değiştirmedim

15. Olumlu anım var Yemen, İran, Rus göçmeni velilerim bana karşı her zaman çok nazik, kibar ve anlayışlılar.

16. Hayır yok.

17. Hayır yok.

18. Olumsuz bir anım yok.

19. yok

20. yok

NOT: %60'ı olumsuz bir anısının olmadığını belirtmiştir. %40'ının olumsuz anısı vardır.

16.Göçmenlerin/ yabancıların geldikleri ülke veya etnik kökenleri sizi etkiliyor mu? En olumsuzdan en olumluya doğru bir sıralama yapmanız istense nasıl bir sıralama yaparsınız?

1. Afgan, Suriyeli ve Arap göçmenlerin ülkemizi terk etmeleri sağlanmalı.
2. Etkiliyor. Özellikle Afganlı mültecilerin ülkemize yalnız ve erkek olarak geliyor olmaları beni çok rahatsız ediyor. Afgan göçmenlerden sonra diğer Arap yarımadasından gelen göçmenleri söyleyebilirim.
3. Uyuşu fark etmeksizin hiçbir göçmenden hoşlanmıyorum.
4. Evet etkiliyor. Niteliksiz olan göçmenlere karşı bakış açım nitelikli göçmenlere oranla daha olumsuz. Bu yüzden orta doğudan gelen göçmenleri daha az seviyorum. Avrupalı göçmenleri ise daha çok seviyorum.
5. Bence göçmenlerin nereden geldikleri önemli değil. Ülkemize ne kattıkları ya da nasıl zarar verdikleri önemli.

6. Evet etkiliyor. Afgan ve Suriyeli göçmenlerden hoşlanmıyorum.
7. Bence bir fark yok. Hepsi göçmen neticede geldikleri ülke benim için çok önemli değil.
8. Asla etkilemiyor. Bilim sanat yönünden ülkeme faydası olmayan her göçmen gözümde aynı pozisyonda. Ülkeme faydası olmayanın ülkemde işi yok.
9. Hepsi benim için aynı duygu ve düşüncelerimi etkilemiyor. En sevmediğim Afgan ve Pakistanlı mülteciler.
10. Yok.
11. Kesinlikle etkiliyor. İlk grup Afganistan ve Pakistan kadına değer vermeyen, cahil eğitimsiz insan toplulukları. Bu durumdan aşırı rahatsızım. 2. Grup Suriyeliler toplama kamplarından çadır kentlerden artık ülkenin dört bir tarafına dağıldılar ve görünür olmaya başladılar.
12. Şu millettten olanları daha az severim diyemem.
13. Etnik köken ülke ile ilgilenmiyorum. Hoşlanmak hoşlanmamak çok ırkçı bir söylem...
14. Bir sıralamam yok insan ayırmam. Düşüncelerim etkilenmez
15. Asla etkilemiyor. Çünkü etnik kökenin ve ırkın insanları derecelendirmekte hiçbir önemi olmadığını düşünüyorum. Aslolan iyi insan olmaktır.
16. Etkiler. Sıralama yapamam.
17. Afganistan'dan gelen yalnız erkekler beni daha çok korkutuyor.
18. Evet özellikle Afganlardan hoşlanmıyorum.
19. Hiçbirini sevmiyorum
20. Suriyelileri sevmiyorum

NOT: Bu soruya cevap veren kişilerin %50'si göçmenlerin geldikleri ülke veya etnik kökenin onlar hakkındaki duygu ve düşüncelerini etkilediğini belirtmiştir. Bu grubun %80'i ise en az Afgan göçmenlerden hoşlandıklarını belirtmiştir.

17.Türkiye’de yaşayan Suriyelilerin ülkede kalmaları ya da gönderilmeleri konusundaki düşünceleriniz nelerdir?

1. Çok hızlı bir şekilde geri gönderilmeliler.
2. Suriyeliler artık bizim bir parçamız oldu bu ülkede doğan, büyüyen bir sürü Suriyeli var ve şu an savaş devam ediyor. Ülkelerine döndükleri karşılaşacakları manzara yıkık harabe bir ülke. Belki dönüp ülkelerini yeniden ayağa kaldırmak için bir şeyler yapmaları gerekiyor olabilir ama bunu can ve mal güvenliği sağlandıktan sonra söyleyebiliriz.
3. Tabii ki geri gitmeliler. Vatandaşlarımızı işlerinden ediyorlar.
4. Suriyeli göçmenlerin durumu biraz daha farklı ama neticede çok kalabalıklar ve ülkemizde bu kadar insanı kabul edecek kaynak yok.
5. Geri gönderilmeliler.
6. Derhal geri gönderilmeliler.
7. Bence geri gönderilmeliler. Eğer bu mümkün olamıyorsa bile artık ülkeye girişleri yasaklanmalı.
8. Kesinlikle geri gönderilmeliler. Hatay Osmaniye Kilis Adana ve Gaziantep’in nüfusunun büyük bir kısmını artık Suriyeliler oluşturuyor. Hatta ülkenin her yerindeler. Benim dedelerim oraları düşman işgalinden kurtarmak için can verdiler şimdi savaş olmadan sessizce göçmenler tarafından istila ediliyor
9. Geri gönderilmeliler. Ülke bu kadar insanı kaldırmıyor.

10. Allah kimseyi vatansız bırakmasın. Gitmek isteyen gitsin.

11. Kesinlikle geri gönderilmeliler. Demografik yapıyı bozduklarını düşünüyorum. Doğum oranları çok yüksek. TC'yi gelecek yıllarda ciddi şekilde tehdit edeceğini düşünüyorum.

12. Geri gönderilmeseler dahi vatandaşlık almamalılar.

13. Kadınlar Çocuklar Yaşlılar gitmesin. Eğer varsa 50 yaş ve altı gönderilsin

14. siyasal ve fiziki alan müdahaleleri bırakılmalı. Savaşın devam etmesi halinde savaş karşıtı olan göçmenler ülkede kalmalı.

15. burada bir düzen oturtmuş meslek sahibi olmuş, ya da öğrenci olan Suriyelilerin geri gönderilmesi gerektiğini düşünmüyorum fakat hala düzensiz bir şekilde ülkemizde yaşamaya devam eden Suriyeliler geri gönderilmeliler. Özellikle kayıt dışı ve adli sicil kaydında suçlar bulunduran Suriyeli göçmenlerin tespit edilip ülkelerine geri gönderilmesi taraftarıyım.

16. Geri gönderilmeliler.

17. Geri gönderilmeliler.

18. Geri gönderilmeliler. Ama belli gruplar yaşlılar burada iyi koşullarda yaşayanlar kalabilirler.

19. Kesinlikle geri gönderilmeliler.

20. Evet derhal geri gönderilmeliler.

NOT: %85 oranında geri gönderilmeliler.

18.Türkiye’de uygulanan göçmen politikaları hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?

1. Çok saçma ve siyasi göz boyama.
2. Göçmen politikaları hiçbir şekilde ihtiyaca uygun değil, çözüm odaklı değil, Toplumda huzursuzluk yarattığını düşünüyorum.
3. Çok fazla tolerans gösterilmekte.
4. Göç konusuna çözüm üretmekten çok uzak bir politika sürdürülmekte.
5. Siyasi olayların ve durumların etkisi altında objektif ve günümüz göçmen sorununa çözüm niteliğinde değil.
6. Bence göç politikası biraz gerçeklikten uzak.
7. Göç politikasını yeterli bulmuyorum. Eksik ve kafa karıştıran çok fazla nokta var.
8. Hiç mantıklı değil. Akla uygun tek yani yok. Kendi ülkesine faydası olmayan kimseden benim ülkeme fayda gelmez.
9. Memnun değilim. İhtiyaca uygun değil. Ülkemiz yol geçen hanına döndü.
10. Herkes insan, iyi olduğunu düşünüyorum.
11. Baştan sona yanlış olduğunu düşünüyorum. Açık kapı politikası çok yanlış bir politika. Artık Suriye’de savaş bitti. Afganistan’da zaten savaş yoktu. Neden şuan ülkemize akın akın gelmelerine izin veriliyor anlamış değilim.
12. Yanlış buluyorum.
13. Berbat
14. Bilinçsiz, politika eksikliği ve hatası
15. Yanlış bir politika uygulandığını düşünüyorum. Kontrolsüz bir şekilde göçmen kabul ediyoruz. Ülkeler göçmen kabul edebilir fakat bu işi bir sisteme oturtarak yapmalıdır. Ülkeye girecek olan göçmenlerin, her bakımdan incelenip mağduriyeti olan (Kadın ve çocuklar) ve ülkemize fayda sağlayabilecek olanların kabul edilmesi

gerektiğini düşünüyorum. Ayrıca ülkemiz istihdam edebileceği kadar göçmene ev sahipliği yapmalı.

16. Siyasi sebeplerle geldiklerini düşünüyorum.

17. Kesinlikle iyi düşünmüyorum. Çok fazla problem var giderilmeyi bekleyen.

18. Ülkemizin güvenli bir ülke olmaktan çıktı. Göç politikaları yüzünden sınır güvenliği kalmadı.

19. Çok yanlış, berbat

20. Övebileceğim şurası iyi diyebileceğim hiçbir tarafı yok.

NOT: %95'i Türkiye'de uygulanan göçmen politikalarından memnun olmadığını dile getirmiştir.

19.Siz başka bir ülkede yaşamak istiyor musunuz? Hangi ülkede, neden?

1. Bazı konularda yaşamak isterdim. Çünkü manevi ve maddi anlamda Türkiye'de yaşamak çok güç hale geldi. Almanya olabilir, huzurlu geliyor.

2. Evet, ülkenin ekonomik ve sosyal koşulları, çalışma koşullarını düşününce başka bir ülkede yaşamak çok cazip geliyor. Fransa'da yaşamak istiyorum. Eğitim alabileceğim güvenli ve ekonomik koşulları iyi bir ülke.

3. Başka ülkede yaşamak istemiyorum.

4. Evet mesleğim nedeniyle Rusya'da yaşamak istiyorum.

5. Hayır.

6. Böyle bir düşüncem yok.

7. Hayır.

8. Türkiye’de yaşamak istiyorum. Umarım bir gün yaşarım.

9. Hayır.

10. Yok

11. Böyle bir düşüncem hiç olmadı. Bence herkes kendi ülkesinde ekonomik ve sosyal koşulları iyileştirmeye çalışmalı.

12. Hayır, Türkiye benim vatanım kendi ülkemde yaşamak istiyorum.

13. Fransa

14. Evet Finlandiya ekonomik ve eğitim koşulları

15. Turist olarak ziyaret etmek dışında kalıcı olarak başka bir ülkede yaşamak gibi bir düşüncem yok. Vatanımı çok seviyorum.

16. Başka ülkede yaşamak istemem.

17. Hayır.

18. Evet eğitim için Avrupa’ya gitmek isterim ama yaşamak için bir yere gitmek istemiyorum.

19. Evet ama nihayetinde ülkeme geri dönmek isterim

20. istemiyorum.

NOT: %75’i başka ülkede yaşamak istemediğini belirtmiştir.

20.Bir gün siz de göçmen durumuna düşseniz ve size Türkiye’deki göçmenlere yapılan muamelenin aynısı yapılırsa ne hissedersiniz?

1.Kimseyi o denli rahatsız etmeyecek şekilde yaşadığımızda bulunduğumuz ülkenin düzenini bozmadığımızda kimsenin o şekilde davranacağını sanmıyorum.

2. Çok kötü bir durum. O durumda olmak istemem. Göçmen olmak başlı başına, her açıdan zor.

3. Harika hissederim. Çünkü gerekli yerlerden para kaynakları sağlanıyor.
4. Göçmen olmak istemem. Bunu düşünmek bile beni rahatsız ediyor.
5. Göçmen olmak kesinlikle istemem. Böyle tavırlarla karşılaşmak çok üzücü ve yıpratıcı
6. Ben ülkeme dönmek için elimden geleni yapardım.
7. Göçmen olmak insanı manevi olarak da maddi olarak da çöküntüye sürükleyecek bir durum. Böyle bir durumda bir de istenmediğim bir ülkede yaşamak zorunda kalsam herhalde çok mutsuz olurum.
8. Türkiye göçmenlere çok çok iyi davrandı hem devlet hem millet olarak. Gereğinden iyiydi ve çok yanılttı. Ben göçmen durumuna düşecek kadar korkak vatansız biri değilim.
9. Ben ülkemi terk etmem.
10. Kötü hissederim. Allah kimseyi vatansız etmesin.
11. Kaçak ve göçmenlerin çok iyi ağırlandığını ve onlara ırkçı bir tutumla yaklaşmadığını biliyorum. Türkiye’de kötü muameleye uğradıklarını düşünmüyorum. Özellikle sağlık konusunda Türk vatandaşlarından daha fazla hakka sahipler. Eğer bir gün mülteci olursam inşallah Türkiye gibi bir ülke de mülteci olurum.
12. Kötü hissetmezdim, çünkü göçmenlerle ilgili kötü bir düşüncem yok.
13. Cevap vermek istemiyorum.
14. Öfkeli
15. Göçmenlere karşı olumsuz bir yargı olduğu kanısındayım ve özellikle belli milletlere mensup göçmenlerin üzerine çok gidildiğini düşünüyorum. Bu konuda insanların ırkçı davrandıklarını düşünüyorum. Göçmen konumunda olursam ben çok üzülürüm.
16. Çok üzülürüm. Bende yurdumda yaşayan kişilere kötü muamele yapmam onların da bunlara maruz kalmasını istemem.

17. Göçmen olduğumu düşündüğümde kendimi kötü hissediyorum ama Türkiye’de göçmenlerin kötü bir muameleyle karşılaştığına inanmıyorum.

18. Göçmen olmak zor.

19. Sonuçta benim o davranışları hak edecek bir şey yapmış olmam lazım ki bana öyle davranılsın. Eğer hak etmediğimi düşünüyorsam umurumda olmaz.

20.Üzülürüm.

GÖÇMEN İŞÇİLERE SORULAN SORULAR VE CEVAPLARI

1. Kaç yaşındasınız? Cinsiyetiniz nedir?

- 1) 32 erkek
- 2) 27 kadın
- 3) 17 kadın
- 4) 25 kadın
- 5) 22 kadın
- 6) 20 kadın
- 7) 24 kadın
- 8) 21 kadın
- 9) 18 kadın
- 10) 29 erkek
- 11) 18 erkek
- 12) 15 erkek
- 13) 24 erkek
- 14) 20 erkek
- 15) 28 erkek
- 16) 22 erkek
- 17) 22 kadın
- 18) 26 kadın
- 19) 26 kadın
- 20) 25 erkek
- 21) 27 kadın
- 22) 28 kadın

- 23) 22 erkek
- 24) 20 erkek
- 25) 23 kadın
- 26) 30 kadın
- 27) 29 kadın
- 28) 29 kadın
- 29) 27 kadın
- 30) 33 kadın
- 31) 27 kadın

2. Hangi ülkeden ve şehirden geldiniz?

- 1) Suriye Humus
- 2) Suriye Hama
- 3) Suriye Halep
- 4) Suriye Halep
- 5) Suriye Şam
- 6) Suriye İdlib
- 7) Suriye İdlib
- 8) Suriye Halep
- 9) Suriye Halep
- 10) Suriye humus
- 11) Suriye Dera
- 12) Suriye Humus
- 13) Suriye Humus
- 14) Suriye Humus
- 15) Suriye Humus
- 16) Suriye Humus
- 17) Azerbaycan
- 18) Türkmenistan Lebap
- 19) Türkmenistan
- 20) Afganistan

- 21) Mısır
- 22) Bulgaristan
- 23) Afganistan
- 24) Afganistan
- 25) Haiti
- 26) Cezayir
- 27) Sırbistan
- 28) Bosna Hersek
- 29) Çeçenistan
- 30) Özbekistan
- 31) Özbekistan

3. Gelme sebebiniz? Diğer ise açıklayınız.

- a) İç savaş /Savaş b) Ekonomik Koşullar c) Eğitim d) Siyasi Mülteci e) Diğer

- 1) Savaş
- 2) Savaş
- 3) Savaş
- 4) Savaş
- 5) Savaş
- 6) Savaş
- 7) Eğitim
- 8) Savaş
- 9) Savaş
- 10) Savaş
- 11) Savaş
- 12) Savaş
- 13) Savaş
- 14) Savaş
- 15) Savaş

- 16) Savaş
- 17) Eğitim
- 18) Eğitim
- 19) Eğitim
- 20) Ekonomik koşullar
- 21) Eğitim
- 22) Eğitim
- 23) Ekonomik koşullar
- 24) Ekonomik koşullar
- 25) Eğitim
- 26) Eğitim
- 27) Eğitim
- 28) Eğitim
- 29) Eğitim
- 30) Eğitim
- 31) Eğitim

4. Türkiye’de nerede, kim veya kimlerle yaşıyorsunuz?

- 1) Aile ile İstanbul’da
- 2) Aile ile İstanbul’da
- 3) Aile ile İstanbul’da
- 4) Aile ile İstanbul’da
- 5) Aile ile İstanbul’da
- 6) Aile ile İstanbul’da
- 7) Tek Ankara’da
- 8) Aile ile İstanbul’da
- 9) Aile ile İstanbul’da
- 10) Aile ile İstanbul’da
- 11) Tek İstanbul’da
- 12) Abim ile İstanbul’da

- 13) Tek İstanbul'da
- 14) Aile ile İstanbul'da
- 15) Aile ile İstanbul'da
- 16) Tek İstanbul'da
- 17) Tek İstanbul'da
- 18) Aile ile İstanbul'da
- 19) Tek İstanbul'da
- 20) Tek İstanbul'da
- 21) Tek İstanbul'da
- 22) Tek İstanbul'da
- 23) Tek İstanbul'da
- 24) Tek İstanbul'da
- 25) Tek İstanbul'da
- 26) Ailem ile İstanbul'da
- 27) Arkadaşımla İstanbul'da
- 28) Arkadaşımla İstanbul'da
- 29) Ailemle İstanbul'da
- 30) Tek İstanbul'da
- 31) Tek İstanbul'da

5. Türkiye'ye gelmeden önce ne iş yapıyordunuz, eğitim durumunuz?
Türkiye'ye gelmeden önce ülkenizdeki ekonomik ve sosyal koşullar hakkında bilgi verir misiniz?

- 1) Şoför, durum iyi değil
- 2) Okuyordum, ekonomik koşullar orta idi.
- 3) Okuyordum. Ortaokula gidiyordum. Şimdiye göre daha iyiydi
- 4) Okuyordum, lise, savaştan dolayı çok kötü
- 5) Okuyordum, ortaokul, iyiydi
- 6) Okuyordum, savaştan önce iyiydi, ortaokul

- 7) Okuyordum, yabancı diller fakültesinde, ekonomik ve sosyal koşullar çok kötüydü.
- 8) Okuyordum dokuzuncu sınıfa gidiyordum, savaştan önce iyiydi savaştan sonra çok kötü olduğunu düşünüyorum
- 9) Okuyordum, ortaokula gidiyordum
- 10) Okuyordum, çok kötüydü
- 11) Okuyordum 10. Sınıfa gidiyordum. Çok kötü
- 12) Okuyordum. Ortaokul
- 13) Okuyordum 12. Sınıfa gidiyordum, durumlar ortaydı
- 14) Okuyordum, 6. Sınıftaydım. Ekonomik koşullar hakkında fikrim yok
- 15) Okuyordum kaynakçıydım 9. Sınıfa kadar, eskiden durumlar iyiydi,
- 16) Okuyordum lise, durumlar çok kötüydü
- 17) Liseye gidiyordum, ekonomik ve sosyal koşullar iyiydi
- 18) Okuyordum liseyi bitirir bitirmez geldim amacım burada üniversite okumak idi gelmeden önce ülkemizin ekonomik durumu kötüydü işsizlik oranı yüksek ve maaşlar çok az, zaten ailemde buraya bu sebeple geldi.
- 19) Liseye gidiyordum, bitirdim ve geldim. Ekonomik ve sosyal koşullar Türkiye kadar iyi değildi.
- 20) Afganistan'da ilkokula bitirdim ve sonra bıraktım. Orada günlük işler yapıyordum belirli bir mesleğim yoktu. Daha sonradan iş bulamamaya başladım. Ekonomik sebeplerden dolayı Türkiye'ye göç ettim.
- 21) Okuyordum üniversite eğitimi için Türkiye'ye geldim.
- 22) Okuyordum. Üniversite için geldim. Ekonomik koşullar iyiydi.
- 23) Çıraklık yapıyordum. Ortaokul mezunuyum. Çalışmaya geldim. Ekonomik koşullar kötüydü.
- 24) Çalışmıyordum ve okumuyordum. İlkokul. Ekonomik şartlar kötü
- 25) Okuyordum. Üniversite eğitimi aldım ekonomik koşullar iyi
- 26) Okuyordum. Ekonomik koşullar iyiydi.
- 27) Okuyordum. Ekonomik koşullar Türkiye gibiydi.
- 28) Okuyordum. Ekonomik koşullar iyiydi.
- 29) Okuyordum. Ekonomik koşullar Türkiye'den kötüydü

- 30) Okuyordum. Ekonomik koşullar Türkiye ile aynıydı
31) Okuyordum. Ekonomik koşullar Türkiye’den iyiydi.

6. Türkiye’ye gelmeden önce Türkiye hakkında düşünceniz neydi? Şu an düşünceleriniz değişti mi?

- 1) Bir sorun yoktu, gelmeden önce bir korkum yoktu ama fikrim değişti
2) Hayır yok.
3) Hayır, yoktu hala fikrim aynı.
4) Evet, vardı olumsuz düşünce fakat şu an yok fikrim değişti Türkiye korkmam gereken bir yer değil artık benim için
5) Evet, olumsuz düşüncem vardı ama fikrim değişti
6) Hayır, bir korkum yoktu düşüncem aynı
7) Hayır, yoktu düşüncem değişmedi.
8) Hayır, yoktu düşüncem hala aynı değişmedi.
9) Olumsuz bir düşüncem yoktu
10) Hayır, yoktu hala yok
11) Hayır, yoktu hala yok.
12) Olumsuz bir düşüncem yoktu hala yok
13) Olumsuz bir düşüncem yoktu, şu anda da yok bize iş verdikleri için mutluyum
14) Olumsuz bir düşüncem yoktu hala yok
15) Olumsuz düşüncem yoktu güvenli bir yer olduğunu düşündüğümüz için geldim
16) Olumsuz bir düşüncem yoktu hala yok.
17) Türkiye’ye gelmeden önce Türkiye hakkında fikrim vardı, bilgim olduğu için korkum yoktu şu anda da düşüncelerim aynı.
18) Türkiye’ye gelmeden önce herhangi bir olumsuz düşüncem veya sorunum yoktu çünkü ailem benden önce geldi ve zaten burada yaşıyorlardı o yüzden Türkiye ile ilgili bütün bilgilere sahiptim. Şu anda da düşüncem aynı yönde.
19) Kötü bir düşüncem yoktu fikrim hala aynı

20) Kötü bir düşüncem yoktu aksine etrafımda Türkiye'ye giden bir sürü insan var bende onların verdiği cesaret ile geldim. Hala kötü bir düşüncem yok.

21) Hayır, yoktu. Türkiye'ye eğitim için giden arkadaşlarım vardı benden önce. Bu yüzden hiç kötü bir düşünce ile gelmedim hala kötü bir düşüncem yok.

22) Yoktu. Ama fikrim değişti.

23) Yoktu. Fikrim değişmedi.

24) Hayır yoktu

25) Hayır yoktu

26) Hayır, yoktu. Fikrim değişmedi.

27) Hayır, yoktu ama artık korkuyorum

28) Hayır yoktu

29) Hayır

30) Hayır

31) Hayır

7. Burada ne iş yapıyorsunuz? Çalıştığınız iş yerindeki görev tanımınız nedir? İş yerinizdeki çalışma koşullarını aşağıdaki şıklara göre tanımlar mısınız?

a) Çok iyi b) İyi c) Orta d) Kötü e) Çok kötü

1) Tekstilde kesimci, iyi

2) Çalışmıyorum

3) Tekstil firmasında dikiş yapıyorum. Orta

4) Okuyorum çalışmıyorum üniversiteye gidiyorum, orta

5) Tekstil firmasında dikiş, orta

6) Tekstil firmasında dikiş, iyi

7) Okuyorum.

8) Tekstil firmasında paketleme işçisi, iyi

9) Tekstil firmasında dikiş yapıyorum, iyi

10) Tekstil firmasında kesimhanede çalışıyorum, iyi

11) Bir sanayicide kaynakçılık yapıyorum, orta

- 12) Bir tekstil firmasında kesimhanede çalışıyorum, iyi
 - 13) Bir firmada mutfak görevlisiyim, orta
 - 14) Bir üretim firmasında hammadde alımı yardımcı elemanıyım çok iyi
 - 15) Depo görevlisiyim, çok iyi
 - 16) Temizlik görevlisiyim, iyi
 - 17) Freelance çalışıyorum çalışma koşullarım iyi
 - 18) Bir firmada satış danışmanı olarak çalışıyorum çalışma koşulları orta
 - 19) Bir firmada muhasebe departmanında çalışıyorum. İş yeri koşulları orta.
 - 20) Pazarcıyım. İş koşulları iyi değil ama kendi ülkemdeki koşullardan daha iyi.
 - 21) Aile hekimi doktoruyum. İş yeri koşulları iyi.
 - 22) Bir firmada müşteri danışmanlığı yapıyorum. İş koşulları çok kötü
 - 23) Karton topluyorum. İyi.
 - 24) Karton topluyorum. Orta
 - 25) Tercümanım. İyi
 - 26) Sosyal medya içerik üreticisiyim. İyi
 - 27) Diş hekimiyim. İyi
 - 28) Diş hekimiyim. İyi
 - 29) Muhasebeciyim. Orta
 - 30) İngilizce öğretmenliği ve çevirmenlik yapıyorum. Kötü
 - 31) Bir firmanın pazarlama uzmanıyım. İyi
- NOT:** %58,06 iyi ya da çok iyi, %6,45 kötü

8. Ülkенizde eğitiminizi yarım bıraktıysanız, Türkiye’de devam etmek istediniz mi? Bu konuda eğitiminize kaldığınız yerden devam etme fırsatı bulabildiniz mi? Bulamadıysanız neden? Ne gibi zorluklarla karşılaştınız?

- 1) Hayır
- 2) Evet, istedim, fırsat buldum ama devam edemedim.
- 3) Devam etmek istedim fırsatım vardı ama ırkçılık yüzünden devam edemedim
- 4) Evet, buldum üniversiteye gidiyorum
- 5) Evet, istedim ama fırsat bulamadım
- 6) Evet, istedim, fırsat vardı ama parasızlıktan okuyamadım.

- 7) Evet, istedim daha iyi bir hayat için okumak istedim fırsatı da buldum burada okuyorum.
- 8) Evet, istedim ama parasızlıktan okuyamadım.
- 9) Evet, istedim, fırsat bulamadım
- 10) Evet, istedim, fırsat bulamadım, işi bırakamıyorum para kazanmak zorundayım.
- 11) Cevap yok
- 12) Evet, istedim, fırsat vardı ama ırkçılık yüzünden okuyamadım
- 13) Evet, istedim ama parasızlıktan okuyamadım.
- 14) Evet, istedim, fırsat vardı ama parasızlıktan okuyamadım.
- 15) Hayır.
- 16) Evet, istedim, fırsat bulamadım
- 17) Hayır, yarıda bırakmadım
- 18) Ülkemdeki eğitimimi tamamlayıp Türkiye ye geldim, sonrasında zaten burada üniversite okudum bitirdim, eğitim hayatında da herhangi bir zorlukla karşılaşmadım.
- 19) Eğitimimi yarıda bırakmadım. Bitirip geldim.
- 20) Eğitimime Türkiye’de devam etmeyi düşünmedim. Amacım buraya gelip işe girmekti.
- 21) Eğitimimi yarım bırakmadım, bitirip geldim.
- 22) Eğitimime Türkiye’de devam ettim.
- 23) Hayır, böyle bir düşüncem yok.
- 24) Hayır devam etmek istemedim.
- 25) Eğitimimi yarım bırakmadım.
- 26) Eğitimimi yarım bırakmadım.
- 27) Eğitimimi yarım bırakmadım.
- 28) Eğitimimi yarım bırakmadım.
- 29) Eğitimimi yarım bırakmadım.
- 30) Eğitimimi yarım bırakmadım.
- 31) Eğitimimi yarım bırakmadım.

9. Çalıştığınız iş yerinizde sigortasız / kayıt-dışı çalışan var mı? Toplam çalışan sayısı nedir ve bu sayı içinde kayıt-dışı çalışan sayısı veya oranı nedir?

a) Dörtte biri b) Yarısı c) Dörtte üçü d) Hepsi e) Hiç birisi

- 1) Yarısı
- 2) Çalışmıyorum
- 3) Dörtte biri
- 4) Çalışmıyorum
- 5) Dörtte üçü
- 6) Yarısı
- 7) Çalışmıyorum
- 8) Dörtte biri
- 9) Dörtte biri
- 10) Dörtte biri
- 11) Hiç birisi
- 12) Dörtte biri
- 13) Hiç yok
- 14) Dörtte üçü
- 15) Hiç yok
- 16) Dörtte üçü
- 17) Sigortam yok. Yarısı
- 18) Yarısı
- 19) Hiç birisi
- 20) Hepsi
- 21) Hiç birisi
- 22) Dörtte biri
- 23) Hepsi
- 24) Hepsi
- 25) Hiçbiri
- 26) Hiçbiri

- 27) Hiçbiri
- 28) Hiçbiri
- 29) Hiçbiri
- 30) Sigortam yok. Dörtte biri
- 31) Sigortam yok. Dörtte biri

NOT: %32,25: herkes sigortalı

10. Çalıştığınız iş yerinde çalışan yabancı/göçmen işçi sayısı veya oranı nedir? Bunlar genellikle ne tür işler yapıyorlar?

- a) Dörtte biri b) Yarıısı c) Dörtte üçü d) Hepsi e) Hiç birisi
- 1) Dörtte bir, Kesimde çalışıyorlar.
- 2) Çalışmıyorum.
- 3) Yarıısı, yük taşıma.
- 4) Çalışmıyorum.
- 5) Dörtte biri, Dikimci
- 6) Dörtte üçü, hammadde yük taşıma.
- 7) Çalışmıyorum.
- 8) Yarıısı, 20 kişi paketlemeci.
- 9) Yarıısı, üretimde çalışıyor.
- 10) Yarıısı, çöp toplama.
- 11) Dörtte bir, dikim.
- 12) Yarıısı, üretim elemanı.
- 13) Dörtte bir, tekstil.
- 14) Dörtte bir, yük taşıma.
- 15) Dörtte bir, yük taşıma.
- 16) Yarıısı, dikim.
- 17) Yabancı olduğum için birçok yerden ret aldım. Bu konuda çok iç açıcı fikirlere sahip değilim.

18) Çalıştığım yerde tek yabancı çalışan benim ve satış danışmanı işini yapıyorum.

- 19) Dörtte biri, temizlik
- 20) Yarı, yük taşıma.
- 21) Dörtte biri, yük taşıma
- 22) Yarı, yük taşıma.
- 23) Heps, karton toplama
- 24) Heps, karton toplama
- 25) Dörtte biri, mutfakta çalışıyorlar
- 26) Yarı, genellikle beden gücü gerektiren işler.
- 27) Dörtte biri, diş hekimi
- 28) Dörtte biri, diş hekimi
- 29) Yarı, temizlik personeli.
- 30) Dörtte biri, çevirmen
- 31) Dörtte biri, danışmanlık

NOT: %41,93:Dörtte biri göçmen, %32,25 Yarı göçmen

11. İş yerinizdeki yabancı/göçmen işçilerin kaçta kaç sigortalı çalışıyor ya da sigortalı çalışan var mı?

- a) Hiçbiri sigortalı değil
- b) Dörtte biri sigortalı
- c) Dörtte ikisi sigortalı
- d)Dörtte üçü sigortalı
- e) Herkes sigortalı

- 1) Yarı sigortalı.
- 2) Çalışmıyorum
- 3) Dörtte üçü sigortalı.
- 4) Okuyorum

- 5) Dörtte biri sigortalı.
- 6) Dörtte üçü sigortalı.
- 7) Çalışmıyorum.
- 8) Dörtte biri sigortalı.
- 9) Dörtte üçü sigortalı.
- 10) Dörtte üçü sigortalı.
- 11) Dörtte biri sigortalı.
- 12) Dörtte biri sigortalı.
- 13) Dörtte biri sigortalı.
- 14) Dörtte biri sigortalı.
- 15) Herkes sigortalı.
- 16) Dörtte üçü sigortalı.
- 17) Herkes sigortalı.
- 18) Hiçbiri sigortalı değil
- 19) Herkes sigortalı.
- 20) Hiç biri sigortalı değil.
- 21) Herkes sigortalı.
- 22) Yarıısı sigortalı.
- 23) Hiçbiri sigortalı değil.
- 24) Hiçbiri sigortalı değil.
- 25) Herkes sigortalı.
- 26) Herkes sigortalı.
- 27) Herkes sigortalı.
- 28) Herkes sigortalı.
- 29) Herkes sigortalı.
- 30) Benim sigortam yok. Dörtte üçü sigortalı
- 31) Benim sigortam yok. Dörtte üçü sigortalı

NOT: %19,35 Dörtte biri sigortalı, %22,58 Dörtte üçü sigortalı, %29,03 Herkes sigortalı

12.İşveren tarafından yerli işçilerle size, çalışma şartları, sosyal haklar, İzinler, mesailer, çalışma saatleri, ücretler konusunda aynı şartlar sağlanıyor mu? Ne gibi farklılıklar var? Bunun nedeni veya nedenleri sizce nedir?

- 1) Hayır, sağlanmıyor, maaşlarda farklılık var ve sigortamız ödenmiyor
- 2) Çalışmıyorum.
- 3) Aynı şartlar sağlanıyor.
- 4) Okuyorum.
- 5) Aynı şartlar sağlanıyor.
- 6) Aynı şartlar sağlanıyor.
- 7) Fikrim yok
- 8) Hayır, sağlanmıyor fark var, bize daha az veriyorlar hak ettiğimiz ücreti almıyoruz.
- 9) Aynı şartlar sağlanıyor.
- 10) Aynı şartlar sağlanıyor.
- 11) Aynı şartlar sağlanıyor.
- 12) Hayır, sağlanmıyor fark var, bize daha az ücret veriyorlar.
- 13) Aynı şartlar sağlanıyor.
- 14) Hayır, sağlanmıyor, sigortasız çalışıyoruz
- 15) Aynı şartlar sağlanıyor.
- 16) Aynı şartlar sağlanıyor.
- 17) Hayır, sağlanmıyor, maalesef fark var. Bizim hakkımızın yendiğini düşünüyorum
- 18) Tek çalışan ben olduğum için yerli çalışan ile yabancı çalışan arasındaki farkı bilmiyorum.
- 19) Aynı şartlar sağlanıyor.
- 20) Aynı şartlar sağlanıyor.
- 21) Aynı şartlar sağlanıyor.
- 22) Aynı şartlar sağlanıyor.
- 23) Aynı şartlar sağlanıyor.
- 24) Bilmiyorum
- 25) Hayır, sağlanmıyor, ücretler daha düşük, hak ettiğim kadar kazanamıyorum

- 26) Aynı şartlar sağlanıyor.
- 27) Aynı şartlar sağlanıyor.
- 28) Aynı şartlar sağlanıyor.
- 29) Aynı şartlar sağlanıyor.
- 30) Aynı şartlar sağlanıyor.
- 31) Aynı şartlar sağlanıyor.

NOT: %64,51 Aynı şartlar sağlanıyor.

13. Yerli ve göçmen işçiler arasında fark varsa, bu fark ne kadardır, oran olarak belirtebilir misiniz?

- a) Onların aldığı dördte biri
- b) Onların aldığı yarısı
- c) Onların aldığı dördte üçü
- d) Aynı alıyoruz

- 1) Dördte üçü
- 2) Çalışmıyorum
- 3) Aynı alıyoruz
- 4) Okuyorum
- 5) Aynı alıyoruz
- 6) Dördte üçü
- 7) Fikrim yok
- 8) Dördte üçü
- 9) Aynısını alıyoruz
- 10) Fikrim yok.
- 11) Aynısını alıyoruz
- 12) Yüzde 20
- 13) Aynısını alıyoruz
- 14) Dördte biri

- 15) Aynı alıyoruz
- 16) Dörtte üçü
- 17) Dörtte üçü ya da yarısı
- 18) Dörtte üçü
- 19) Aynı alıyoruz.
- 20) Aynı ücreti alıyoruz
- 21) Aynı ücreti alıyoruz
- 22) Aynı ücreti alıyoruz
- 23) Aynı ücreti alıyoruz.
- 24) Onlarla aynı
- 25) Onların aldığından dörtte üçü
- 26) Aynısını alıyoruz
- 27) Aynısını alıyoruz
- 28) Aynısını alıyoruz
- 29) Aynısını alıyoruz
- 30) Aynısını alıyoruz
- 31) Aynısını alıyoruz

NOT: %90,90 aynı ücreti aldıklarını belirtmiştir.

14. İş arama sürecinde yabancı olduğunuz için herhangi bir zorlukla karşılaştınız mı? Yabancı/göçmen olduğunuz için farklı bir muamele gördünüz mü ?

- 1) Hayır çekmedim.
- 2) Hayır çekmedim.
- 3) Çektim.
- 4) Evet çektim. Irkçılık yaptılar duygu ve düşüncelerim iyi değil
- 5) Hayır
- 6) Hayır çekmedim.
- 7) Hayır.

- 8) Hayır.
- 9) Evet, çektim bizi az maaşlarla çalışmaya zorladılar deneyimlerim çok kötü.
- 10) Hayır
- 11) Türkçe öğrenmeden önce çok zorluk çektim ama şimdi bir zorluk yok.
- 12) Hayır karşılaşmadım
- 13) Hayır çekmedim.
- 14) Hayır
- 15) Hayır
- 16) Zorluk çekmedim Türklere alıştım
- 17) Fazlasıyla zorluk çektim. Çalışma izni almak için işveren daha fazla sorumluluk altına girmek zorunda kalıyor bu yüzden yabancı personel almak istemiyorlar bu da bizim durumumuzu güçleştiriyor.
- 18) İş arama sürecinde çok fazla zorluk çektim çünkü üniversite bitirdikten sonra hiçbir yerden olumlu sonuç gelmedi ki zaten Yabancı olduğum için sadece özel şirketlere başvurabiliyordum. Kendi alanım ile ilgili iş bulamadığım için bende tekstil firmalarında iş aramaya başladım. Yani Türkiye de mezun olup da iş bulmak çok zor.
- 19) Evet zorluk çektim çalışma izni almak işveren tarafından zor olduğu için.
- 20) Evet iş bulmam çok zor oldu, bana güvenmek istemediler.
- 21) İş bulmak hem zor oldu hem de kolay, burada çalışma izni almak zor olduğu için ama sağlık sektöründe doktor ihtiyacı olduğu için de birkaç deneme sonunda bulabildim.
- 22) Evet, çok zorluk çektim. Dil bilmeseydim iş bulamazdım.
- 23) Hayır.
- 24) Hayır
- 25) Evet çektim.
- 26) Hayır
- 27) Hayır
- 28) Hayır
- 29) Evet çektim. Türkçe bilmediğim için zorlandım. Ama öğrenince iş bulmam kolaylaştı
- 30) Evet, kendime uygun iş bulmakta çok zorlandım.

31) Hayır, birden fazla dil bildiğim için hiç zorlanmadım.

NOT: %41,93'ü zorluk çekmemiştir.

15. İşverenlerin yabancı, /göçmen işçi çalıştırmayı tercih etmelerinin sebepleri, en önemliden önemsiz doğru sayarsak, sizce nelerdir?

- 1) Bilmiyorum
- 2) İyi çalışıyor göçmenler ve az maaş veriyorlar
- 3) Bilmiyorum
- 4) Az maaşları kabul ediyorlar
- 5) Yabancılar maaşları daha az veriyorlar ve biz kabul ediyoruz en önemlisi bu
- 6) Bilmiyorum
- 7) Bilmiyorum
- 8) Yabancılar daha iyi çalışıyorlar ve düşük maaşları kabul ediyorlar.
- 9) İyi çalışıyoruz ve düşük maaşa çalışıyoruz
- 10) İş iyi yapıyoruz ve bizi sigortasız düşük maaşlara çalıştırabiliyorlar.
- 11) Biz iyi çalışıyoruz
- 12) Çünkü iyi çalışıyoruz
- 13) Bilmiyorum
- 14) Bilmiyorum
- 15) Düşük maaşla çalışıyoruz
- 16) Suriye'de iyi çalıştığımız için burada da bizi tercih ediyorlar.
- 17) Çalışmaya gelen insanlar için ayrıca sigorta ücreti ve çalışma izni almaları gerekiyor bu yüzden daha rahat bir şekilde bize sigortasız çalışmayı teklif edebiliyorlar. İşe ihtiyacı olanlar mecburen kabul ediyor bu da işverenin işine geliyor.
- 18) İşverenlerin göçmen çalıştırmayı tercih etmelerinin en önemli sebebi yabancı bir dil bilmiyor olmamız, ikinci bir nedeni ise sigortasız çalıştırmak.
- 19) Uzun çalışma saatlerini kabul etmemiz daha kötü koşullarda çalışmaya ikna olmamız ve en önemlisi daha az ücretleri kabul etmemiz Türk işçilere göre daha kolay.

20) Ben ihtiyacım olduğu için sigortasız çalışmayı kabul ettim. Beni istediği an işten çıkartabilir bunu bildikleri için maaşımı geç ödüyorlar. Bazen eksik ödüyorlar. Bizi bu şekilde rahatça kullanıyorlar.

21) Benim mesleğimde göçmen ya da yerli işçi ayrımı pek yapılmıyor. Önemli olan bu işi yapabilecek niteliğe sahip olmak.

22) Daha az paraya sigortasız çalıştırabiliyorlar.

23) Bir fikrim yok.

24) Daha ucuza çalıştırıyorlar.

25) Daha ucuza çalıştırıyorlar.

26) Benim sektörümde böyle bir ayrım yok.

27) Göçmenler daha az paraya çalışmayı kabul ediyorlar

28) Göçmenler daha az paraya çalışmayı kabul ediyorlar

29) Beklentimiz daha az.

30) Sigortasız çalışmayı kabul ettiğim için beni tercih etmeleri daha kolay.

31) Sigortamız olsun diye diretmediğimiz için.

NOT: %48,38'i daha az ücretlere çalışmayı kabul ettiklerinden göçmen işçi tercih edildiğini düşünmektedir.

16. Türkiye’de yaşadığınız ve anlatmak istediğiniz kötü bir anı, uğradığınız ciddi bir haksızlık veya kötü muamele oldu mu? Anlatır mısınız? Bu anı Türkiye ve Türkler hakkında önceki düşüncenizi değiştirdi mi?

1) Yok.

2) Yok.

3) Yok.

4) Evet

5) Hayır

6) Hayır

7) Hayır

8) Evet, 2020’den sonra çok ırkçılık oldu bizden nefret ediyorlar.

- 9) Evet, okuldayken yaşadım. Irkçılık yaptılar.
- 10) Hayır
- 11) Hayır
- 12) Hayır
- 13) Hayır
- 14) Hayır
- 15) Hayır
- 16) Hayır
- 17) Yabancı bir kadın olduğum için Türkiye’de ilk iş deneyimim sayılan staj yaptığım ilk yerde taciz denilebilecek bir durumla karşılaştım.
- 18) Türkiye şimdiye kadar herhangi bir haksızlığa uğramadım.
- 19) Hayır.
- 20) Evet, Afganistan’dan geldiğimi söylediğimde benimle konuşmak istemeyen, arkadaşlık kurmak istemeyen çok kişi oldu. Fakat bu Türkiye ile ilgili düşüncelerimi değiştirmede.
- 21) Hayır olmadı.
- 22) Evet, kadın olduğum için ve yabancı olduğum için sözlü tacize çok uğradım. Türkiye hakkındaki düşüncelerimi değiştirdi.
- 23) Hayır olmadı.
- 24) Hayır
- 25) Hayır
- 26) Hayır
- 27) Hayır
- 28) Hayır
- 29) Hayır
- 30) Evet, turistik bir bölgede yalnız otururken yabancı olduğumu anlayan birisi beni taciz etmeye kalkmıştı.
- 31) Hayır yaşamadım.

NOT: %77,41’i kötü bir anı yaşamamıştır.

17. Göçmen/yabancı olduğunuz için ya da özellikle geldiğiniz ülke veya etnik kökeninizden dolayı Türkiye’de herhangi bir taciz, saldırı veya kötü muamele ile karşılaştınız mı?

- 1) Evet karşılaştım.
- 2) Hayır.
- 3) Evet, okulda karşılaştım ve bu yüzden eğitimime devam edemedim işe girdim.
- 4) Hayır
- 5) Irkçılık
- 6) Hayır
- 7) Hayır
- 8) Evet, Suriyeli olduğum için kötü muameleyle karşılaştık.
- 9) Evet, ırkçılık
- 10) Çok az karşılaştım
- 11) Hayır
- 12) Evet ırkçılık
- 13) Irkçılık yaptılar
- 14) Hiç.
- 15) Yok
- 16) Hayır
- 17) Azerbaycanlı olduğum için kötü bir muamele ayrımcılık yaşamadım
- 18) Sırf göçmen olduğum için değil, bir kadın olduğum için sürekli tacize uğruyorum. Ama özellikle çalıştığım konumla da alakalı olabilir.
- 19) Hayır.
- 20) Hayır.
- 21) Hayır.
- 22) Hayır
- 23) Evet. Afganistanlı olduğumu öğrendiklerinde benimle iletişim kurmak istemeyen çok kişi oldu.
- 24) Hayır
- 25) Hayır

- 26) Hayır
- 27) Hayır
- 28) Hayır
- 29) Hayır
- 30) Hayır
- 31) Hayır

NOT: %25,80 göçmen oldukları için kötü muameleyle karşılaşmıştır, %70,96 kötü muameleyle karşılaşmamıştır.

18.Türkiye'ye geldiğiniz yıldan bugüne kadar değerlendirdiğinizde halkın size karşı davranışlarında sonradan herhangi bir tutum değişikliği oldu mu? Olduysa sizce neden?

- 1) Hayır, davranışlarında bir değişiklik görmedim.
- 2) Hayır
- 3) % 60 değişiklik olduğunu düşünüyorum. Kötü anlamda
- 4) Hayır görmedim. Genel olarak düşündüğümde.
- 5) %70 değişiklik olduğunu düşünüyorum. Kötü anlamda
- 6) Evet, var, Türk askerler orda şehit oldu diye bize kızıyorlar bize kötü davranıyorlar.
- 7) Hayır değişiklik olduğunu düşünmüyorum
- 8) Evet, gelmeden önceki düşüncelerimle şuan ki düşüncelerim aynı değil kötü anlamda çok fazla değişiklik oldu, şuan ki düşüncelerim iyi değil.
- 9) Bilmiyorum
- 10) Her ülkede iyi insanlar ve kötü insanlar var. Kötü davrananlarla karşılaştım.
- 11) Evet, var ben ırkçılıkla çok karşılaştım
- 12) Evet düşünüyorum
- 13) Evet, 2022 de çok değişti

- 14) Evet, çok değişiklik oldu kötü anlamda.
- 15) Evet, kötü anlamda çok değişiklik oldu
- 16) Düşüncelerimde değişiklik yok
- 17) Ben bir fark olduğunu düşünmüyorum
- 18) Türk insanları çok sıcakkanlı insanlar, burada çok güzel arkadaşlıklar, dostluklar edindim ve hala da edinmeye devam Türkiye'deki insanların davranışları ilk gündeki gibi güzel devam ediyor.
- 19) Hayır düşünmüyorum.
- 20) Evet, son 2 yıldır davranışlarda değişiklikler var. Özellikle Afganlılara karşı
- 21) Hayır, bana karşı sergilenen değişik bir tutum ve ya davranış olmadı.
- 22) Hayır, bana karşı bir değişiklik olmadı
- 23) Evet, son birkaç yıldır kötü anlamda değişiklik olduğunu düşünüyorum.
- 24) Evet, bizi sevmediklerini belli ediyorlar.
- 25) Evet, kötü anlamda değişiklik var.
- 26) Evet, kötü anlamda değişiklik var.
- 27) Bir değişiklik yok
- 28) Değişiklik var.
- 29) Bir değişiklik yok
- 30) Bir değişiklik yok
- 31) Bir değişiklik yok

NOT: %41,93'ü bir değişiklik olmadığını söylemiştir.

19. Türkiye’de halkın genel olarak göçmenlere ve size karşı bir tepkileri varsa sizce bunun sebepleri nelerdir? Özellikle hangi konularda tepkileri dikkatinizi çekmektedir?

- 1) Bilmiyorum.
- 2) Türkçe bilmediğimiz için ve Türkleri rahatsız ettiğimiz için bizi istemediklerini düşünüyorum.
- 3) Her şey bize karşı tepki duymalarına sebep oluyor

- 4) Türkçe bilmediğimiz için tepki duyuyorlar ve onları rahatsız ettiğimizi düşünüyorlar
Saygısızlık yaptığımızı düşünüyorlar.
- 5) Gelenek ve göreneklerine saygısızlık yaptığımızı düşünüyorlar.
- 6) Türkçe bilmediğimiz için bize tepki duyuyorlar ve bizim Türklere kötü davrandığımızı düşünüyorlar.
- 7) Bizim sıkıntı yarattığımızı düşünüyorlar ve Türkçe bilmediğimiz için bize kötü davranıyorlar.
- 8) Saygısızlık yaptığımız için bizi sevmiyorlar istemiyorlar.
- 9) Adetlerine saygısızlık veriyoruz ve dillerini bilmiyoruz
- 10) Cevap yok.
- 11) Farklı kültürlerden farklı coğrafyadan geliyoruz, eğitim hukuk sistemlerimiz farklı, uyum problemi yaşıyoruz
- 12) Diyanet işlerinin uygulamaları yüzünden
- 13) Her yerde iyilerde var kötüler de var
- 14) Bizim sıkıntı çıkarttığımızı düşündükleri için bizi sevmiyorlar. Nefreti yaymak için propaganda yapıyorlar
- 15) Biz onların haklarını çiğnediğimizde ve sınırı geçtiğimizde Türklerin haklarını gasp ettiğimizde bize karşı öfkeleniyorlar.
- 16) Böyle bir durumla karşılaşmadım
- 17) Günümüzde Türkiye’de çok fazla göçmen olduğu için bir sebep olmaksızın bize karşı nefret ve öfke dolular.
- 18) Türkiye de göçmen olarak şimdiye kadar herhangi bir zorlukla karşı karşıya kalmadım.
- 19) Kontrolsüz göçler.
- 20) Ülkeye izinsiz giren çok fazla kişi var, bende onlardan biriyim. Bu yüzden güvenmiyorlar bize. Kültürlerimiz de farklı. Bizi sevmiyorlar.
- 21) Göçmenlerin sayısı son yıllarda çok arttı. Bu yüzden endişeleniyorlar. Bence bu normal. Vasıfsız göçmen sayısı çok fazla. Bu hem işsiz göçmen ordusu yaratıyor zaten işsizlik oranı da çok yüksek, hal böyle olunca göçmenler bir nevi fazlalık oluyor.

22) Türklerin istihdam oranları azalıyor bu yüzden göçmen istemiyorlar. Bir de zaten Türk işsiz de çok fazla.

23) Afganistan'dan gelen kişilere güvenmiyorlar. Bu yüzden bizi sevmiyorlar.

24) Göç oranları arttığı için bize kızgınlar

25) Son zamanlarda göçmenler çok sorun çıkartıyor bu yüzden göçmenleri istemiyorlar.

26) Gelen göçmenler huzursuzluk çıkartıyor

27) Toplumsal çatışmalara neden oluyorlar bu yüzden istenmiyor.

28) Göçmenler yerel halka saygı göstermeden yaşamaya çalışıyorlar.

29) Türkiye'ye son zamanlarda gelen göçmen sayısı bir hayli arttı. Bu yüzden tepkililer

30) Bence tepki duydukları hangi ülkeden geldiğimize göre değişiyor. Mesela benim ülkemden gelenlere karşı bir tepki duyulduğunu düşünmüyorum.

31) Türkiye'ye gelmek çok kolay. Herkes gelebiliyor. Sınırlar açık. Kendi politikaları yanlış bizim ne suçumuz var?

NOT: %16 Türkçe bilmediklerinden dolayı zorluk yaşıyorlar.

20.Türkiye'ye geldikten sonra kadın göçmenler ile erkek göçmenlerin maruz kaldığı sorunlar arasında fark olduğunu düşündürecek deneyimler yaşadınız mı? Bu deneyimler ya da farklılıklar nelerdir?

1) Hayır

2) Hayır

3) Hayır

4) Hayır

5) Bilmiyorum.

6) Hayır

7) Fikrim yok

8) Hayır

9) Hayır

10) Hayır

- 11) Cevap yok
- 12) Bilmiyorum
- 13) Cevap yok
- 14) Hayır
- 15) Cevap yok
- 16) Hayır
- 17) Evet var. Kadınlar daha fazla zorlukla karşılaşılıyor. Yabancı kadınlara cinsel bir obje olarak bakıyorlar. Bende bunu yaşadım.
- 18) Kadınlar daha fazla zorlukla karşı karşıya kalıyorlar.
- 19) Kadın göçmenler özellikle yalnız ise daha savunmasızlar bu yüzden arada fark olduğunu düşünüyorum.
- 20) Buraya yalnız geldim. Bir fikrim yok.
- 21) Evet, kadın göçmenlerin her zaman daha kötü muamelelere ve çalışma koşullarına maruz bırakıldığına şahit oluyorum.
- 22) Evet, kadın göçmenlerin durumu çok daha kötü
- 23) Hayır.
- 24) Bir fikrim yok
- 25) Hayır yaşamadım
- 26) Evet, kadınların durumunun daha kötü olduğunu düşünüyorum.
- 27) Hayır, bence bir fark yok
- 28) Kadınlar için göçmen olmak hem daha tehlikeli hem de daha meşakkatli.
- 29) Kadılar için göç etmek daha zor daha tehlikeli
- 30) Kesinlikle fark var. Ben bir kadın olarak bunu söyleyebilirim.
- 31) Evet, çok fazla fark var

NOT: %41,93'ü fark olmadığı cevabını vermiş

%29,03'ü kadınlar için göçmen olmanın daha zor olduğunu belirtmiştir.

21.Türkiye’de uygulanan göçmen politikaları hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?

- 1) İyi olduğunu düşünüyorum.
- 2) İyi
- 3) İyi değil.
- 4) Bizim için zorluklar içeren bir göçmen politikası olduğunu düşünüyorum.
- 5) İyi değil
- 6) Çok zor bir göç politikası uygulanıyor.
- 7) Ne kötü ne iyi.
- 8) Kötü ve bizim için çok zor.
- 9) Fikrim yok
- 10) Cevap yok.
- 11) İyi olduğunu düşünüyorum.
- 12) Zor olduğunu düşünüyorum
- 13) Zor olduğunu düşünüyorum
- 14) İyi değil ve zor
- 15) İyi değil zor
- 16) Daha kolay göçmen politikası olmalı
- 17) Azerbaycanlı olarak pek fazla bir şey yaşamadım ama bende bir Türk olarak Türkiye’de başka milletlere nazaran daha az değer gördüğümü hissediyorum
- 18) Bence göç politikası çok kritik bir konu. İnsani olarak Türkiye yapması gerekeni yapıyor, sınırda olanlara kayıtsız kalmıyor bu çok güzel ama güvenlik problemleri bazen göz ardı ediliyor. Bende Türkiye’de yaşayan bir yabancı olarak bazen diğer göçmenlerden gelebilecek olası tehlikeler sebebiyle tedirgin oluyorum.
- 19) Göçmen politikalarının daha kontrollü bir şekilde yürütülmesi gerektiğini düşünüyorum
- 20) Göçmen politikası böyle olmasaydı ben Türkiye’ye gelemezdim. Bu yüzden bence iyi.
- 21) Bence sınırlar yeterince iyi korunmuyor. Öyle olsaydı bu kadar kayıtsız göçmen Türkiye’ye gelemezdi.
- 22) Bence göç politikası iyi değil
- 23) Kötü
- 24) İyi

- 25) Bence kötü. Bizim için şartlar çok kötü ve zor.
- 26) Bence düzeltilmesi gereken bazı şeyler var. Mesela düzensiz göçmenlerin sayısının azaltılmasına yönelik bir şeyler yapılmalı.
- 27) İyi bir göç politikası yürütüldüğüne inanmıyorum
- 28) Suriyeli mülteciler için yapılması gerekeni yaptı Türk Cumhuriyeti. Bu yüzden bence politikalar doğru.
- 29) Türkler için kötü göçmenler için güzel bir politika söz konusu. Ben buraya gelirken hiç zorlanmadım.
- 30) Bence kötü bir politika var. Bende bir göçmenim ama farklı ülkelerden yoğun bir şekilde gelen göçmen gruplarına karşı tedirgin oluyorum.
- 31) Göç politikasının çok yanlış olduğunu düşünüyorum.
- NOT:** %61,29'u göç politikalarının yanlış veya zor olduklarını düşünmektedir.

22. Türkiye’de yaşamaya devam edecek misiniz? Etmeyecekseniz neden? Kendi ülkenize geri mi döneceksiniz yoksa başka bir ülkeye mi gitmek istiyorsunuz?

- 1) Kendi ülkeme dönmek istiyorum
- 2) Türkiye’de kalmak istemiyorum ülkeme dönmek istiyorum
- 3) Ülkeme dönmek istemiyorum başka bir ülkeye gitmek istemiyorum
- Türkiye’de kalmak istemiyorum gideceğim yer fark etmiyor bu yüzden yeter ki buradan gideyim.
- 4) Türkiye’de yaşamaya devam etmek istiyorum.
- 5) Türkler bizi istemedikleri için başka ülkeye gitmek istiyorum
- 6) Türkiye güzel burada yaşamak istiyorum ama burada bizi istemiyorlar.
- 7) Türkiye’de kalıp okumaya devam etmek istiyorum.
- 8) Savaş bitince ülkeme dönmek istiyorum.
- 9) Ülkeme dönmeyi düşünmüyorum.
- 10) Türkiye’de yaşamaya devam etmek istiyorum. Çünkü bana burada kalmama izin verdikleri ve İş verdikleri için Türkiye için iyi bir şeyler yapmak istiyorum
- 11) Evet, ülkeme geri dönmek istiyorum.
- 12) Hayır, Katar’a gitmek istiyorum
- 13) Ülkeme dönmeyi düşünmüyorum.

- 14) Ülkeme dönmeyi düşünüyorum
- 15) Savaş bitince ülkeme dönmek istiyorum.
- 16) Savaş bitince ülkeme dönmek istiyorum.
- 17) Planlarım net değil.
- 18) Şimdilik Türkiye de yaşamaya devam etmek istiyorum, çünkü hem ailem burada hem düzenim var. Şimdilik bir yere gitmeyi düşünmüyorum.
- 19) Ekonomik koşullar sebebiyle Avrupa ülkelerinden birine girmeyi düşünüyorum.
- 20) Eğer fırsat bulabilirsem daha iyi bir ülkeye gitmek istiyorum ama ülkeme geri dönmeyi düşünmüyorum.
- 21) Evet, dönmeyi düşünüyorum.
- 22) Evet, ama ülkeme gitmeyeceğim başka bir ülkeye gitmeyi düşünüyorum.
- 23) Hayır, Türkiye’de kalmak istiyorum.
- 24) Hayır, Türkiye’de kalmak istiyorum.
- 25) Hayır, ülkeme dönmeyi düşünmüyorum.
- 26) Hayır Almanya’ya gideceğim.
- 27) Ülkeme döneceğim
- 28) Birkaç yıl sonra ülkeme döneceğim.
- 29) Evlendikten sonra kendi ülkeme gitmek istiyorum
- 30) Ülkeme döneceğim
- 31) Ülkeme döneceğim.

NOT: %41,86 sı ülkesine dönmek istemektedir, % 22,58 ‘i Türkiye’de yaşamaya devam etmek istemektedir.

23. Genel olarak ‘Göçmen’ denildiğinde bunun sizdeki ilk çağrışımı nedir?

- 1) Cevap yok.
- 2) Cevap yok.
- 3) Cevap yok.

- 4) Fikrim yok.
- 5) Mülteciyiz ve mülteci olmak iyi bir şey değil.
- 6) Cevap yok.
- 7) Fikrim yok
- 8) Fikrim yok.
- 9) Mülteciyiz ve mülteci olmak çok zor.
- 10) Fikrim yok.
- 11) Fikrim yok.
- 12) Mülteci olmak çok zor.
- 13) Mülteci olmak zor.
- 14) Vatansızız. Çok zor.
- 15) Göçmen olmak çok zor bazı Türkler çok ırkçılık yapıyor ve mültecileri sevmiyor.
- 16) Fikrim yok.
- 17) Kendimi göçmen gibi hissetmiyorum. Sadece bazı durumlarda hukuksal durumlarda özellikle bir Türk olarak kendimi daha az değerli hissediyorum.
- 18) Göçmen olmak kendisini içinde bulunduğu duruma bağlı olarak fark ettiren ya da unutturan bir şey. Bazen öyle bir şey yaşarsınız ki göçmen olduğunuzu iliklerinize kadar hissedersiniz bazen de kendi memleketiniz gibi olmuştur bile.
- 19) Göçmen olmak en iyi şartlara da sahip olsanız, çok dolgun ücretlere de çalışsanız her zaman kendisini hissettiren ezici bir duygu.
- 20) Göçmen olmak zor.
- 21) Eğer bir gün geri döneceğini bilerek yaşıyorsan sabretmek daha kolay. Kendini göçmenden çok turist gibi hissediyorsun.
- 22) Göçmen olmak eğer yalnız geldiysen çok zor bir durum.
- 23) Göçmen olmak çok zor.
- 24) Afganistan'dan yoksulluk yüzünden geldim. Burada da yalnızım ve para yetmiyor. Göçmen olmak zor
- 25) Eğer iş bulabildiysen göçmen olmak zor değil. Bence önemli olan iş bulabilmek.
- 26) Kolay değil

27) Küresel bir gerçek. Herkes bir gün göçmen olabilir. Bu yüzden herkes tarafından doğru bir şekilde anlaşılmalı ve yorumlanmalı.

28) Cevap yok.

29) Ben ailemle geldim. Bu yüzden göçmen olduğumu çok hissetmedim. İşyerinde de bana hissettirmediler.

30) Hangi ülkeye gidersen git göçmen olmak zor ve yıpratıcı. Hissediyorsun ve özellikle yalnızsan çok zor bir durum.

31) Göçmen olmak bence çok normal çok olası bir durum. Sizin nasıl bir insan olduğunuza ve nasıl algıladığınıza bağlı olarak değişir.

NOT: %41,86 göçmen olmanın zor bir durum olduğu cevabını vermiştir.